การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง

น.ส.สุธิดา อมรวิสัยสรเดช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ADOPTION OF THE INQUISITORIAL SYSTEM INTO NARCOTICS CASE PROCEDURE : A CASE STUDY OF NON ADDICTS AND NON POSSESSOR OFFENDERS

Miss Suthida Amornvisaisoradej

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws in Laws

Common Course

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง
โดย	น.ส.สุธิดา อมรวิสัยสรเดช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปารีณา ศรีวนิชย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ณัชพล จิตติรัตน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.ธีร์รัฐ บุนนาค)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สุธิดา อมรวิสัยสรเดช : การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง. (THE ADOPTION OF THE INQUISITORIAL SYSTEM INTO NARCOTICS CASE PROCEDURE : A CASE STUDY OF NON ADDICTS AND NON POSSESSOR OFFENDERS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับกรณีผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยศึกษาเปรียบเทียบกับแนวทางการพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่สลับซับซ้อนเป็นเครือข่ายค้ายาเสพติดนั้น ส่งผลสำคัญให้คดียาเสพติดมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีนั้น ศาลจะวางตนเป็นกลางและไม่ทำการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด ดังนั้น หากคู่ความไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานทั้งหมดเข้าสู่สำนวนคดีได้ ศาลก็จำต้องพิจารณาเฉพาะแต่พยานหลักฐานที่ปรากฏเข้าสู่สำนวนคดีโดยการนำเสนอของคู่ความแต่ละฝ่ายเท่านั้น ส่งผลให้ในบางกรณีศาลอาจพิพากษายกฟ้องโจทก์ หรือพิพากษาลงโทษจำเลยโดยที่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดียังไม่กระจ่างชัดเท่าที่ควร

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล รวมถึงกำหนดแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในชั้นก่อนพิจารณา เพื่อให้ศาลรวมทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นิติศาสตร์ ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2561 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6086014734 : MAJOR LAWS

KEYWORD: Narcotic Case, Inquisitorial System, Criminal Procedure

Suthida Amornvisaisoradej : THE ADOPTION OF THE INQUISITORIAL SYSTEM INTO NARCOTICS CASE PROCEDURE : A CASE STUDY OF NON ADDICTS AND NON POSSESSOR OFFENDERS. Advisor: Pramote Sermsilatham, Ph.D.

This thesis aims to provide a guideline for the adoption of the inquisitorial system to narcotic case procedures. More specifically, in cases of non addicts and non possessor offenders by comparing Thai criminal proceedings with foreign countries.

Studies show that a narcotic offense is a special type of crime, because the offenders often form their organisations by way of complex networks. This gives narcotic cases its specific characteristic which differentiates it from other criminal cases. Since Thai courts apply the accusatorial system during trials, the judge is essentially forced to be neutralised and therefore does not question any witnesses or seek additional evidence directly. Therefore, if the parties fail to or cannot provide all evidence to the court, the judge will only consider the evidence presented by the parties at the specific time. In some cases, the judge may render the judgment to dismiss the case or sentence the defendant without having investigated or considered all evidence or facts clearly.

For such reasons, this thesis recommends the adoption of the inquisitorial system to narcotic case procedures, especially in the case of non addicts and non possessor offenders by determining a new guideline to be used by the court including pretrial procedure. With the implementation of such new guideline, the judge and the criminal justice organization will be able to perform a more active role in establishing the truth of the case which will be advantageous to the Thai criminal justice system.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Field of Study:	Laws	Student's Signature .....
Academic Year:	2018	Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม เป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคอยให้แง่คิดแก่ผู้วิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา อาจารย์ได้กรุณาให้คำชี้แนะแก่ผู้วิจัยตั้งแต่วันแรกที่เริ่มหาหัวข้อวิทยานิพนธ์จนกระทั่งผู้วิจัยสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ ทุกคำแนะนำของอาจารย์ล้วนแล้วแต่พัฒนามุมมองทางวิชาการของผู้วิจัยและทำให้ผู้วิจัยสามารถเรียบเรียงงานเขียนได้อย่างเป็นระบบมากขึ้นเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ณัชพล จิตติรัตน์ และอาจารย์ ดร.ธีร์รัฐ บุนนาค ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ทั้งสามท่านได้กรุณาให้คำแนะนำและให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัย ทั้งยังช่วยชี้แนะแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นางชนิพันธ์ อมรวิสัยสรเดช นายทรงศักย์ อมรวิสัยสรเดช และนางเติมสิน ปิ่นกุลบุตร ผู้เป็นมารดา น้องชาย และคุณยายของผู้วิจัย ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในทุกย่างก้าวของชีวิต และที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พันเอกพิสิษฐ์ อมรวิสัยสรเดช บิดาของผู้วิจัย ผู้ซึ่งไม่เคยย่อท้อต่อการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองในกระบวนการยุติธรรม ผู้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาต่อในคณะนิติศาสตร์และเป็นเสมือนแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาในทางปฏิบัติของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจนนำมาสู่การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ รุ่นพี่ และรุ่นน้อง ที่โรงเรียนราชินีบน และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา ขอขอบพระคุณทุกกำลังใจและความเข้าใจจากเพื่อนร่วมงานที่บริษัท วัตสัน ฟาร์ลี แอนด์ วิลเลียมส์ (ไทยแลนด์) จำกัด ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยทำงานประจำไปพร้อมกับจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณ นายสัณหกิจ เตียงลัดดาวงศ์ ที่อยู่เคียงข้างผู้วิจัยตั้งแต่วันแรกที่เข้าศึกษาในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ขอบคุณที่เป็นกำลังใจสำคัญให้แก่ผู้วิจัยในทุก ๆ เรื่อง ทั้งยังคอยช่วยเหลือและรับฟังปัญหาของผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการกฎหมายต่อไป คุณความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บุคคลทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้น แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดแต่ประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดเอาไว้แต่เพียงผู้เดียว

สุธิดา อมรวิสัยสรเดช

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 สมมติฐานของงานวิจัย 8

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 9

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 9

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา 10

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 10

บทที่ 2 แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติด 11

2.1 ความทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด 11

2.1.1 ความหมายของยาเสพติด 12

2.1.2 ประเภทของยาเสพติด 13

2.1.3 การแพร่ระบาดของยาเสพติดและนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย 14

2.1.4 แนวโน้มของการปรับเปลี่ยนนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศ 17

2.2 รูปแบบและลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด 18

2.2.1 หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด 18

2.2.2 รูปแบบและลักษณะพิเศษเชิงโครงสร้างของกลุ่มผู้กระทำความผิด 21

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.2.2.1 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) และเครือข่ายค้ายาเสพติด 21
2.2.2.2 การสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) 26
2.2.3 รูปแบบและลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก 29
2.2.3.1 การพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี 30
2.2.3.2 การสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาเองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ 32
2.3 ข้อหาและฐานความผิดในคดียาเสพติด 36
2.3.1 ข้อหาและฐานความผิดตามกฎหมายยาเสพติดในปัจจุบัน 36
2.3.2 ข้อหาและฐานความผิดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด 43
2.4 หลักการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง 47
2.4.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.) 47
2.4.2 การสืบสวน 50
2.4.2.1 การอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิด 50
2.4.2.2 การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมเพื่อการสืบสวนความผิด 51
2.4.3 การสอบสวน 53
2.5 บทสรุปแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติด 54
บทที่ 3 ระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย 58
3.1 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระดับสากล 59
3.1.1 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบกล่าวหา (Adversarial System) 59
3.1.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบไต่สวน (Inquisitorial System) 63
3.2 ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทย 68
3.2.1 คดีอาญาทั่วไป 69
3.2.2 คดีอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษ 75

3.2.2.1 คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ 76
3.2.2.2 คดีค้ามนุษย์ 80
3.3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 83
3.3.1 วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้น 84
3.3.2 หลักเกณฑ์การอุทธรณ์และระบบอนุญาตฎีกา 86
3.4 ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. 88
3.5 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย 91
3.5.1 ข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 91
3.5.1.1 สำนวนการสอบสวน 91
3.5.1.2 กรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง 94
3.5.2 ข้อจำกัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 96
3.5.2.1 ภาระการพิสูจน์ 96
3.5.2.2 บทตัดพยานหลักฐาน 99
3.5.3 ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคู่ความในคดี 100
3.5.4 บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี 104
บทที่ 4 รูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ 107
4.1 กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ 108
4.1.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส 108
4.1.1.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา 110
4.1.1.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล 115
4.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 119
4.1.2.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา 120
4.1.2.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล 123
4.2 กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ 128

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.2.1 ประเทศอังกฤษ 128
4.2.1.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา..... 129
4.2.1.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล 132
4.2.2 สหรัฐอเมริกา..... 139
4.2.2.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา..... 142
4.2.2.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล 144
4.3 สรุปข้อพิจารณาโดยภาพรวมของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลต่างประเทศ 148
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ความเหมาะสมของ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด 153
5.1 รูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนที่สมควรนำมาปรับใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด..... 154
5.1.1 การปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม..... 155
5.1.2 การตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา..... 158
5.1.3 ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการสืบพยาน 163
5.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ 167
5.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด 171
5.2.1 ข้อดีของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด..... 171
5.2.1.1 การพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นไปโดยละเอียดมากยิ่งขึ้น 172
5.2.1.2 สร้างความรวดเร็วในการพิจารณาคดี 177
5.2.2 ข้อพึงระวังในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด 178
5.2.2.1 ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาล 179

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2.2.2 ความไม่สอดคล้องในบทบาทของผู้พิพากษาต่อการพิจารณาคดีอาญาประเภทอื่น 180

5.3 บทสรุปแนวทางการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด 181

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ 185

6.1 บทสรุป 185

6.2 ข้อเสนอแนะ 191

บรรณานุกรม 203

ประวัติผู้เขียน 210

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในห้วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าแนวโน้มการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นหาได้ลดลงไม่ แม้ภาครัฐจะทวีความเข้มข้นในการกำหนดมาตรการปราบปรามยาเสพติด แต่ปรากฏว่าปริมาณการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย และมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายนั้นกลับมีแต่จะเพิ่มขึ้น จากรายงานข้อมูลทางสถิติของสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งได้รายงานข้อมูลคดีอาญาทั้งหมดที่เข้าสู่ศาลในปีพ.ศ. 2561 นั้น พบว่าคดียาเสพติดถือเป็นข้อหาคดีอาญาที่เข้าสู่ศาลมากที่สุดเป็นอันดับแรก[1] ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ โดยเฉพาะงานราชทัณฑ์ซึ่งเปรียบเสมือนหน่วยงานปลายทางที่ทำหน้าที่บังคับโทษตามคำพิพากษา ทั้งนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าอัตราผู้ต้องโทษในเรือนจำทั่วประเทศนั้น กว่าร้อยละ 79 ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ต้องโทษในคดียาเสพติดทั้งสิ้น[2]

หากพิจารณาลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว จะพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นถือเป็นความผิดทางอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Prohibita) และไม่ถือเป็นความผิดในตัวของมันเอง (Mala In Se) เหมือนกรณีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ซึ่งถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่ฝ่าฝืนต่อข้อห้ามทางศีลธรรมหรือจารีตประเพณีอันดีของประชาชนทั่วไปมาทุกยุคทุกสมัย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณามูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านการพิจารณาแนวคิดอาชญาวิทยาเชิงนิติเศรษฐศาสตร์ โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์กฎหมายด้วยเศรษฐศาสตร์ (Economic Analysis of Law) แล้ว จะพบว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผลในการเลือกกระทำการใด ๆ ให้ตนได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งรวมไปถึงการเลือก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[1] สำนักงานศาลยุติธรรม, "ข้อหาที่ขึ้นสู่การพิจารณาสูงสุด 5 อันดับ ประจำปี พ.ศ. 2561" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562. แหล่งที่มา: https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2095/iid/143811

[2] กรมราชทัณฑ์, "รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562. แหล่งที่มา: http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2019-07-01&report=drug

กระทำความผิดต่อกฎหมายด้วยเช่นกัน[3] ผู้กระทำผิดจะเลือกชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนที่ตนจะต้องเสียไป (ในที่นี้หมายถึง โอกาสในการถูกจับกุม หรือบทกำหนดโทษตามกฎหมาย) กับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการกระทำความผิด โดยหากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับนั้นมีมากกว่าต้นทุนที่จะต้องเสียไป ผู้กระทำผิดย่อมกล้าที่จะเสี่ยงลงมือกระทำความผิด ดังนั้น เมื่อยาเสพติดถูกกำหนดให้เป็นสิ่งผิดกฎหมายโดยกลายเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับประชาชนในสังคม มูลค่าของยาเสพติดจึงสูงขึ้นโดยทันที ผลตอบแทนมูลค่ามหาศาลจึงกลายเป็นสิ่งท้าทายและล่อลวงใจให้กลุ่มบุคคลบางกลุ่มหรือประชาชนบางคนเลือกที่จะเสี่ยงและยอมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย แม้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีอัตราโทษสูงกว่าคดีอาญาทั่วไปก็ตาม

ลักษณะข้างต้นจึงทำให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาทั่วไปและมีการพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) ซึ่งอาศัยการรวมกลุ่มสมคบกันของบุคคลจำนวนมาก รวมทั้งมีการวางแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดีจนกลายเป็นเครือข่ายหรือวงจรค้ายาเสพติดซึ่งมีความสลับซับซ้อน ส่งผลให้การเข้าถึงพยานหลักฐานในคดียาเสพติดนั้นเป็นไปได้โดยยาก เนื่องจากมีรูปแบบการปกปิดพยานหลักฐานเป็นการเฉพาะ ผู้กระทำผิดที่ถูกจับกุมได้ในแต่ละครั้งจึงมักเป็นเพียงผู้กระทำผิดรายย่อยหรือลูกข่ายรายเล็กภายในเครือข่ายค้ายาเสพติดเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ปรับเปลี่ยนวิธีการกระทำความผิดไปตามรูปแบบของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้นเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการเสนอขายยาเสพติดผ่านสังคมออนไลน์ (Social Network) หรือการเพิ่มช่องทางการชำระราคายาเสพติดผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Banking)[4] รวมทั้งยังมีการรับชำระราคายาเสพติดด้วยสกุลเงินดิจิตอล (Cryptocurrency) เพื่อปกปิดตัวตนที่แท้จริงของผู้ซื้ออีกด้วย[5] รูปแบบการกระทำ

---

[3] จิรากร ยิ่งไพบูลย์วงศ์, "นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย," ใน รายงานทีดีอาร์ไอ ฉบับที่ 104 มิถุนายน 2557, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557), หน้า 3.

[4] ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, ผนวกแนบท้ายคำสั่ง ศอ.ปส.ที่ 3/2561 เรื่อง แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วนปี 2561, หน้า 1.

[5] CNBC, "How Bitcoin Is Fueling America's Opioid Crisis " [Online] Accessed: 24 October 2018. Available from: https://www.cnbc.com/2018/04/13/how-bitcoin-and-cryptocurrencies-are-fueling-americas-opioid-crisis.html

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะดังกล่าวจึงทวีความยากลำบากในการเข้าถึงพยานหลักฐานในคดียาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง

ลักษณะพิเศษของรูปแบบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและการปกปิดพยานหลักฐานดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นจึงทำให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.) ตลอดจนพนักงานอัยการไม่อาจเข้าถึงพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีได้ เมื่อคดีมาถึงชั้นพิจารณาซึ่งศาลไทยใช้ระบบกล่าวหาในวิธีพิจารณาความอาญา คู่ความจะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีในลักษณะต่อสู้กันแบบเป็นปรปักษ์บนพื้นฐานของความเสมอภาคซึ่งกันและกัน คู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีหน้าที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานฝ่ายตน ผู้ขับเคลื่อนคดีในระบบกล่าวหาจึงหมายถึงคู่ความแต่ละฝ่ายหาใช่ผู้พิพากษาแต่อย่างใด เพราะผู้พิพากษาจะวางตนเป็นกลางโดยไม่รับทราบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายได้นำเสนอเข้าสู่สำนวนคดี เปรียบได้ว่าผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาเป็นเสมือนกรรมการในการตัดสินว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะคดี บทบาทของผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจึงอยู่ในลักษณะของการไม่แสดงบทบาทเชิงรุก (Passive Role) โดยผู้พิพากษาจะไม่ทำหน้าที่ถามพยานหรือค้นหาความจริงในคดีโดยการเรียกพยานมาไต่สวนเพิ่มเติมด้วยตนเองแต่อย่างใด[6] ประกอบกับโจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อน และมีการกำหนดบทตัดพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก หลายครั้งเราจึงพบว่าศาลจำเป็นต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเพราะเหตุโจทก์ไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้จนเพียงพอรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามภาระการพิสูจน์ของโจทก์ ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น พยานหลักฐานซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอาจเกิดหรือมีขึ้นอยู่แล้ว เพียงแต่โจทก์บกพร่องไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานทั้งหมดเข้าสู่สำนวนคดีได้เท่านั้น ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10342/2555 *“ความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนในคดีนี้ ผู้จับทั้งสองปากไม่เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองในขณะล่อซื้อ เพียงแต่รับฟังมาจากสายลับอีกทอดหนึ่ง แต่โจทก์ไม่ได้อ้างและนำสายลับเป็นประจักษ์พยาน และไม่ได้ความว่ามีการวางแผนเตรียมการที่จะใช้ธนบัตรเป็นหลักฐานในการล่อซื้อ การที่โจทก์ไม่นำสายลับมาเบิกความจึงทำให้มีน้ำหนักน้อย สำหรับคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยทั้งสองไม่อาจนำมารับฟังเป็น*

[6] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง, 2555), หน้า 20-29.

พยานหลักฐานได้ นอกจากนี้โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน พยานหลักฐานของโจทก์ยังคงมีความสงสัยตามสมควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยทั้งสอง”

ในขณะเดียวกัน การที่คดียาเสพติดเป็นการพิพาทกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน โดยรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจฟ้องผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คู่ความในคดียาเสพติดจึงอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน จนอาจก่อให้เกิดปัญหาจำเลยถูกปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลหรือพยานหลักฐานซึ่งจะนำมาใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ตลอดจนพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ยังได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องในการปราบปรามยาเสพติดสามารถใช้มาตรการพิเศษในการสืบสวนและสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานแห่งคดีในลักษณะพิเศษกว่าการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดทางอาญาในกรณีทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการอำพรางเพื่อการสืบสวนการกระทำความผิด หรือการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมเพื่อการสืบสวนความผิด หรือการปฏิบัติการสอบสวนในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งมาตรการพิเศษเหล่านี้อาจก่อให้เกิดกรณีการแสวงหาพยานหลักฐานโดยไม่ชอบในลักษณะของการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเพียงผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยหรือบางรายอาจเป็นเพียงผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น การที่คดียาเสพติดเป็นคดีนโยบายและมีการกำหนดระเบียบการจ่ายเงินค่าตอบแทนเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่บางหน่วยงาน ย่อมอาจก่อให้เกิดกรณีซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อหวังประโยชน์จากเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ อาทิ การกล่าวหาผู้บริสุทธิ์ว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย[7] และการแก้ไขปริมาณยาเสพติดของกลางให้เกินกว่าความเป็นจริงเพื่อแลกกับผลประโยชน์ เป็นต้น ทั้งนี้จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า ในบางคดีศาลอาจให้น้ำหนักในการรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์มากกว่าพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลย โดยอาศัยเหตุผลที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีส่วนได้เสียในคดี ไม่มีเหตุโกรธเคืองหรือกลั่นแกล้งจำเลย จึงไม่น่าเชื่อว่าจะสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อให้ร้ายจำเลยได้ ข้ออ้างของจำเลยในบางกรณีที่ว่าเจ้าพนักงานปรักปรำใส่ร้ายหรือจัดหาพยานโจทก์มาเบิกความในทำนองให้การปรักปรำใส่ร้ายตนโดยไม่มีเหตุอันควร จึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลรับฟังได้ อีกทั้งจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาก็ไม่อาจนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้

[7] เดลินิวส์, "หนุ่มปราจีนเหยื่อสายสืบยัดยา ลุยฟ้องสตช.เรียก30ล้าน " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.dailynews.co.th/crime/668211

เช่นกัน ลักษณะสำคัญดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดปัญหาการลงโทษจำเลยผู้บริสุทธิ์ได้โดยไม่มีโอกาสพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏอย่างเด่นชัด ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2560 *"จำเลยที่ 2 เบิกความสอดคล้องกับคำให้การชั้นสอบสวนว่า วันเกิดเหตุจำเลยที่ 3 โทรศัพท์มาหาจำเลยที่ 2 บอกให้ไปรับของที่ตลาดบ้านนาอ้อให้จำเลยที่ 3 เชื่อว่าจำเลยที่ 2 ให้การชั้นสอบสวนด้วยความสมัครใจไม่ได้เกิดขึ้นจากการบังคับขู่เข็ญ ทั้งคำให้การของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวมิได้เป็นเรื่องปัดความผิดของจำเลยที่ 2 ผู้ซัดทอดให้เป็นความผิดของจำเลยที่ 3 แต่ผู้เดียว คงเป็นการแจ้งเรื่องราวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการกระทำความผิดของตนยิ่งกว่าการปรักปรำกลั่นแกล้งจำเลยที่ 3 แม้คำให้การของจำเลยที่ 2 เป็นคำซัดทอด และแม้ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 โทรศัพท์ติดต่อจำเลยที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องใด และพันตำรวจโท พ. กับพวกไม่ได้ยินคำพูดของจำเลยที่ 2 ขณะพูดโทรศัพท์กับจำเลยที่ 3 ก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังลงโทษจำเลยที่ 3"*

ปัญหาข้างต้นล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะคู่ความในคดีควรจะได้รับความเป็นธรรมโดยอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาความจริงควบคู่ไปกับการได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยการตรวจสอบการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้อพิจารณาดังกล่าวจึงนำมาสู่แนวคิดเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ใช่ผู้เสพหรือผู้ครอบครอง เนื่องด้วยพยานหลักฐานในคดียาเสพติดประเภทดังกล่าวนั้นมีรูปแบบการปกปิดพยานหลักฐานแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป และในบางครั้งคู่ความย่อมไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยเมื่อพิจารณาหลักการสำคัญของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แล้ว จะพบว่ามีลักษณะตรงกันข้ามกับวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจะถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ คำพิพากษาของศาลจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของความจริงที่เกิดขึ้นโดยไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวิธีพิจารณา ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจึงเป็นผู้กำหนดทิศทางการค้นหาพยานหลักฐานและทำหน้าที่ซักถามพยานได้ด้วยตนเองโดยมีบทบาทบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการพิจารณาคดี[8] แตกต่างจากผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาที่มีบทบาทวางเฉย (Passive Role) และทำหน้าที่เป็นเสมือนกรรมการผู้ตัดสินผลแพ้ชนะในการดำเนินกระบวนพิจารณามากกว่าการค้นหาความจริง

[8] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 31-39.

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 จะพบว่าไม่ปรากฏบทบัญญัติซึ่งให้อำนาจศาลเป็นกรณีพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดียาเสพติดแต่อย่างใด และศาลจะต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้แก่การพิจารณาคดียาเสพติดเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550[9] อย่างไรก็ตาม แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดบทบัญญัติในลักษณะเป็นการให้อำนาจศาลในการสืบพยานนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอ โดยเป็นไปในลักษณะบทบาทเชิงรุกซึ่งเปิดโอกาสให้ศาลสามารถเป็นผู้สืบพยานเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง[10] แต่กลับปรากฏข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติว่า น้อยครั้งที่ศาลจะใช้ดุลพินิจแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในลักษณะดังกล่าว เนื่องด้วยประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ได้กำหนดแนวทางการวางตนในการสืบพยานของผู้พิพากษาไว้ว่า *“ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”* ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 ไม่ได้บัญญัติหลักการซึ่งให้อำนาจศาลในการสืบพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีไว้เป็นการพิเศษ แนวทางการสืบพยานของศาลในคดียาเสพติดในทางปฏิบัติ จึงเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันกับแนวทางการสืบพยานในคดีอาญาทั่วไปซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี นอกจากนี้ เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้ศาลต้องนำสำนวนการสอบสวนมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา อีกทั้งไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องจัดทำสำนวนการสอบสวนโดยละเอียด หรือกำหนดให้พนักงานอัยการต้องนำส่งสำนวนการสอบสวนเพื่อให้ศาลพิจารณาก่อนเริ่มการสืบพยาน ผู้พิพากษาจึงย่อมไม่อาจมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการสืบพยานเพิ่มเติมเช่นเดียวกันกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวนได้ เพราะหลักการสำคัญของการสืบพยาน คือการมีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงแห่งสำนวนคดีมาเป็นอย่างดีจึงจะสามารถทำการซักถามพยานต่อไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[9] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 3 “บทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง หรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้”

[10] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 “ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

ทั้งนี้ แม้ในปีพ.ศ. 2558 ศาลยุติธรรมจะได้จัดตั้งแผนกคดียาเสพติดขึ้นในศาลอาญา ด้วยสาเหตุที่ว่าคดียาเสพติดมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป คือเป็นการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง โดยผู้กระทำความผิดมักเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือเป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม การพิจารณาคดียาเสพติดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความชำนาญมากกว่าผู้พิพากษาในคดีทั่วไป[11] แต่กลับปรากฏข้อเท็จจริงว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นแต่อย่างใด ถือได้ว่าคดียาเสพติดยังคงใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบกล่าวหาดังเช่นคดีอาญาทั่วไปจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากคดีค้ามนุษย์และคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ที่ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณาในปีพ.ศ. 2559 โดยระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแต่ละฉบับว่า ให้ใช้ระบบไต่สวนในชั้นพิจารณาของศาล[12] และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของศาลเป็นพิเศษกว่าบทบาทของศาลในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไปอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องด้วยคดีทั้งสองประเภทมีลักษณะซับซ้อนกว่าคดีอาญาทั่วไป ศาลจึงสามารถสอบถามข้อเท็จจริงจากพยานแต่ละปากได้ด้วยตนเอง รวมทั้งยังสามารถมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐนำส่งพยานหลักฐานใด ๆ ซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความจริงในคดีได้เช่นกัน

รายละเอียดดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงก่อให้เกิดข้อพิจารณาว่าจะเป็นการดีกว่าหรือไม่ หากเราสามารถนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดซึ่งเป็นคดีอาญาในลักษณะพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการควบคุมกระบวนพิจารณาได้มากยิ่งขึ้น โดยผู้พิพากษาสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ทั้งยังสามารถหมายเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมมาแสดงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณา ตลอดจนสามารถหมายเรียกพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาเบิกความและให้ความคิดเห็นต่อศาลได้ตลอดระยะเวลาที่ศาลดำเนินกระบวนพิจารณา อันจะเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่การพิจารณาคดีได้มากกว่าการใช้ระบบกล่าวหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะโดยปกติแล้ววิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาจะใช้สำหรับการพิจารณาคดีซึ่งคู่ความมีสถานะเท่าเทียมกันโดยมุ่งเน้นไปที่ผลของการแพ้ชนะคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ หาใช่การพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏใน

---

[11] ไทยรัฐออนไลน์, " ศาลอาญา เปิด 3 แผนกคดีใหม่ ค้ามนุษย์-คอร์รัปชัน-ยาเสพติด" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.thairath.co.th/content/517341

[12] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 8 วรรคแรก และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 6 วรรคแรก

ลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนแต่อย่างใด นอกจากนี้ คดียาเสพติดยังสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์เท่านั้น[13] ดังนั้น การแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีจึงควรกระทำได้โดยมีขอบเขตกว้างขวางกว่าคดีอาญาทั่วไปและควรได้รับการพิจารณาพยานหลักฐานอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาระบบวิธีพิจารณาความอาญาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยแล้ว จะพบว่าล้วนแล้วแต่ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งหมายรวมถึงการพิจารณาคดียาเสพติดทั้งสิ้น

งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาข้อดี ข้อด้อย ตลอดจนความเป็นไปได้ของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด สำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ และจะนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมต่อการแก้ไขวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทยต่อไป

1.2 สมมติฐานของงานวิจัย

กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในปัจจุบัน ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยอยู่เป็นอย่างมาก ดังนั้น หากเปิดโอกาสให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมข้อเท็จจริงตามลักษณะวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ย่อมจะช่วยให้การพิจารณาคดียาเสพติดสามารถเข้าถึงพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิให้แก่จำเลยว่าจะได้รับการตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานโดยละเอียด อันจะก่อให้เกิดความแม่นยำและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดียาเสพติด ซึ่งจะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบต่อไป

[13] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 18 วรรคแรก “ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้า และภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด”

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อทราบรูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง รวมถึงเข้าใจข้อดีและข้อเสียของรูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

1.3.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแง่มุมของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อให้ทราบลักษณะและรูปแบบของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ ทั้งประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

1.3.3 เพื่อนำเสนอปัญหาของการใช้ระบบกล่าวหาในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง รวมถึงนำเสนอความเป็นไปได้ในการนำระบบไต่สวนมาประยุกต์ใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของประเทศไทย

1.3.4 เพื่อวิเคราะห์แนวทางวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองที่ควรจะเป็น รวมถึงการสร้างหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและแน่นอนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษากฎหมายและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550, กฎกระทรวง และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาบทบัญญัติอื่น ที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวน เช่น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เป็นต้น รวมทั้งศึกษาข้อกฎหมายสารบัญญัติสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด หรือพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของต่างประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ โดยมุ่งศึกษากรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองเป็นหลัก

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาเปรียบเทียบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของประเทศไทยกับต่างประเทศ ทั้งประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ผ่านการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ตัวบทกฎหมาย บทความวิชาการ ตำรา งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา ข่าว ตลอดจนข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับรูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง รวมถึงเข้าใจข้อดีและข้อเสียของรูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

1.6.2 สามารถนำแง่มุมวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในต่างประเทศ รวมถึงนำแง่คิดในรูปแบบและลักษณะของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ ทั้งประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มาเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทยได้

1.6.3 เข้าใจปัญหาของการใช้ระบบกล่าวหาในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง และสามารถนำเสนอความเป็นไปได้ในการนำระบบไต่สวนมาประยุกต์ใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของประเทศไทย

1.6.4 กำหนดแนวทางวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองที่ควรจะเป็น รวมถึงสร้างหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและแน่นอนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

บทที่ 2

แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติด

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว จะพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีลักษณะแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาในกรณีทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในเชิงทฤษฎี หรือความแตกต่างในเชิงรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิด ซึ่งความแตกต่างข้างต้นล้วนแล้วแต่ส่งผลสำคัญให้พยานหลักฐานในคดียาเสพติดได้รับการปิดบังซ่อนเร้นด้วยกลวิธีเฉพาะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ จะพบว่าคดียาเสพติดถือเป็นคดีซึ่งเกี่ยวเนื่องกับหนึ่งในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งภาครัฐมุ่งเน้นการปรามปรามอัตราผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในเชิงปริมาณเป็นสำคัญ แตกต่างจากความผิดทางอาญาประเภทอื่นอีกด้วย ดังนั้น การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบความเป็นพิเศษของคดียาเสพติด จึงเป็นเสมือนรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจ เพื่อต่อยอดไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างรูปแบบและลักษณะของคดียาเสพติดกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดต่อไป ในบทที่ 2 ว่าด้วย “แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับดำเนินคดียาเสพติด” จะขอกล่าวถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติด โดยเรียงลำดับการนำเสนอข้อมูล ตั้งแต่รายละเอียดโดยทั่วไปของยาเสพติดต่อเนื่องมาจนถึงรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมีผลสำคัญต่อรูปแบบและลักษณะพิเศษของพยานหลักฐานแห่งคดี ข้อหาและฐานความผิดเมื่อเกิดเป็นคดียาเสพติด และสิ้นสุดด้วยรายละเอียดหลักการดำเนินคดียาเสพติดในปัจจุบัน ซึ่งรายละเอียดทั้งหมดล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของคดียาเสพติดกับคดีอาญาโดยทั่วไป ซึ่งสมควรมีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างจากคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.1 ความทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

เพื่อให้เกิดความเข้าใจปัญหายาเสพติดในภาพรวม จะขอนำเสนอความหมายโดยทั่วไปของยาเสพติด วิวัฒนาการการแพร่ระบาดของยาเสพติด ตลอดจนนโยบายการปราบปรามยาเสพติดทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ตามลำดับต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของยาเสพติด

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ WHO) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่าหมายความถึง สิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจในที่สุด[1]

สำหรับความหมายตามกฎหมายนั้น เนื่องด้วยร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดได้ผ่านการพิจารณารับหลักการในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 36/2561 เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2561 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว[2] แต่ปัจจุบันอยู่ระหว่างชะลอการเสนอร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาในวาระที่สองและวาระที่สามไว้ก่อน[3] และจากการพิจารณาในสาระสำคัญพบว่าร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้นมีขึ้นเพื่อรวบรวมกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอยู่เดิมให้เป็นหมวดหมู่ในประมวลกฎหมายฉบับเดียว อีกทั้งยังปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้มีความเหมาะสมต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดจึงมีเนื้อความเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ตลอดจนกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ในส่วนของบทนิยาม หรือฐานความผิด ตลอดจนบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอยกเอาบทนิยามและบทบัญญัติตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดมาใช้ประกอบการศึกษาเพื่อประโยชน์ทางวิชาการด้วยเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 1 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ยาเสพติด” ไว้ดังนี้

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ หรือสารระเหย

“ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมี พืช หรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการ

---

[1] กรมประชาสัมพันธ์, "ยาเสพติด " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: http://www.prd.go.th/download/article/article_20160307165455.pdf

[2] ผู้จัดการออนไลน์, "สนช.รับร่างกม.ยาเสพติด วิจัย-กำหนดพื้นที่ใช้“กระท่อม”" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 26 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://mgronline.com/daily/detail/9610000059400

[3] บันทึกการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 32 วันที่ 6 มีนาคม 2562

ถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ตามกฎหมายว่าด้วยยา

“วัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์

“สารระเหย” หมายความว่า สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่อาจนำไปใช้เพื่อบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจซึ่งทำให้สุขภาพโดยทั่วไปทรุดโทรมลง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาความหมายตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว จะพบว่า “ยาเสพติด” นั้น มีความหมายอย่างกว้างโดยครอบคลุมทั้งยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย

2.1.2 ประเภทของยาเสพติด

เมื่อศึกษาการจัดประเภทของยาเสพติดแล้ว พบว่ายาเสพติดอาจถูกจัดประเภทได้ในหลายลักษณะ โดยการจัดประเภทที่แพร่หลายมากที่สุด คือการจัดประเภทยาเสพติดตามลักษณะของการออกฤทธิ์ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท[4] ดังนี้

1. ยาเสพติดซึ่งมีฤทธิ์กดหรือลดการทำงานของระบบประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน (Morphine) เฮโรอีน (Heroin) โคเดอีน (Codeine) ไฮโดรมอร์ฟีน (Hydromorphine) หรือเมเพอริดีน (Meperidine) กลุ่มยาประเภทนี้จะทำให้ผู้ใช้ยาพูดช้าลง เดินโซเซ หัวเราะหรือร้องไห้โดยไม่มีเหตุผล มีอาการคล้ายคนดื่มสุรา

2. ยาเสพติดซึ่งมีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาท เช่น ยาม้า ยาขยัน ยาแก้ง่วง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแอมเฟตามีน (Amphetamine) และโคเคน (Cocaine) ซึ่งเมื่อใช้ไปนาน ๆ จะทำให้เสพติดและมีอันตราย ผู้ติดยาจะเกิดอาการทางจิต เช่น วิตกกังวล เกิดอาการกลัว ประสาทหลอน หวาดระแวง จนอาจนำมาซึ่งการทำร้ายตนเองหรือผู้อื่นได้

ทั้งนี้ ประเภทของยาเสพติดมีผลสำคัญต่อข้อหาและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดก็ได้ระบุประเภทของยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ ไว้ดังนี้

---

[4] วิชัย วงศ์ชนะภัย, "สารพิษ & ยาเสพติด" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: http://www.library.coj.go.th/Info/46304?c=718465329

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ยาเสพติดให้โทษแบ่งออกเป็น 5 ประเภท[5] คือ

1. ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin) และหมายความรวมถึงเอมเฟตามีน (Amphetamine) และเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) ด้วย[6]

2. ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน (Morphine) โคเคอีน (Cocaine)

3. ประเภท 3 ยาเสพติดที่มีลักษณะเป็นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยการเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดประกาศกำหนด

4. ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติก แอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride)

5. ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มิได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น พืชฝิ่น

วัตถุออกฤทธิ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท[7] คือ

1. ประเภท 1 วัตถุออกฤทธิ์ที่ไม่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดสูง

2. ประเภท 2 วัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดสูง

3. ประเภท 3 วัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิด

4. ประเภท 4 วัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.1.3 การแพร่ระบาดของยาเสพติดและนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่ายาเสพติดชนิดแรกที่แพร่ระบาดเข้ามาในประเทศไทย คือ ฝิ่น โดยคาดว่าฝิ่นได้เริ่มแพร่ระบาดครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ทั้งนี้ ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจรโดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่นนั้น ให้ลงพระราชอาญาจงหนักหนา ริบราชบาทว์ให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือ

---

[5] ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 28 วรรคแรก

[6] ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

[7] ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 29 วรรคแรก

สามวัน ให้จำใสคุกไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วเรียกเอาทานบนแก่มันญาติพี่น้องไว้แล้วจึงให้ปล่อยผู้สูบ ขาย กินฝิ่น ออกจากโทษ” อย่างไรก็ตามแม้ว่าบทกำหนดโทษจะสูง แต่การลักลอบซื้อขายและเสพฝิ่น ก็ยังคงมีมาโดยตลอด[8]

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ได้ทรงตราพระราชกำหนดโทษให้สูงขึ้นโดยกำหนดว่า “ห้ามอย่าให้ผู้ใดสูบฝิ่น กินฝิ่น ซื้อฝิ่นขายฝิ่น และเป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามิฟังจับได้และมีผู้ร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัจจะให้ลงพระอาญา เฆี่ยนสามยก ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ริบราชบาทว์บุตรภรรยาและทรัพย์สิ่งของให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าว จะให้ลงพระอาญาเฆี่ยนหกสิบที” ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนจีนเข้ามาค้าขายในประเทศไทยมากขึ้น การใช้ฝิ่นได้แพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ตลอดจนมีการลักลอบนำฝิ่นเข้ามาในประเทศไทยด้วยเรือสินค้า เป็นเหตุให้การเสพฝิ่นระบาดมากยิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงมีพระบัญชาให้มีการปราบปรามฝิ่นอย่างเข้มงวดกวดขันเป็นอย่างยิ่ง[9] พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงได้ทรงปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่ โดยยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ตามกฎหมายแต่ต้องเสียภาษีผูกขาด ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปรากฏว่าสภาพของการค้าฝิ่นยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม คือมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ยังคงเสพติดฝิ่นอยู่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติที่มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า ได้พิจารณาเห็นว่า การเสพฝิ่นเป็นที่รังเกียจในสังคม เป็นอันตรายแก่สุขภาพและอนามัยอย่างร้ายแรง ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามเลิกการเสพฝิ่นโดยเด็ดขาดแล้ว จึงเห็นเป็นการสมควรให้เลิกการเสพฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทย จึงนำมาสู่ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 (ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2501)[10] ซึ่งกำหนดให้เลิกการเสพฝิ่นและการจำหน่ายฝิ่นทั่วราชอาณาจักร จากการปราบปรามฝิ่นอย่างจริงจังในครั้งนั้นเอง ทำให้ปริมาณผู้จำหน่ายและเสพฝิ่นลดลงเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามฝิ่นได้แปรสภาพไปเป็นยาเสพติดประเภทใหม่ ซึ่งมีส่วนผสมหลัก คือ มอร์ฟีน โดยออกฤทธิ์ในลักษณะเช่นเดียวกันกับฝิ่นแต่รุนแรงกว่ามาก เรียกว่า เฮโรอีน และเกิดการนำเข้าซึ่งยาเสพติดประเภทอื่น ๆ

---

[8] พัฒน์ธนธร ตันติเวชยานนท์, "การนำนโยบายด้านยาเสพติดไปปฏิบัติตามหลักอัฏฐังคิกมรรค," วารสาร มจร การพัฒนาสังคม 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2559): 40-41.

[9] เรื่องเดียวกัน.

[10] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, "ความเป็นมาวันต่อต้านยาเสพติด " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: http://www.thaihealth.or.th/Content/20790-ความเป็นมาวันต่อต้านยาเสพติด%20.html

เช่น แอมเฟตามีน และเมทแอมเฟตามีนจากประเทศญี่ปุ่น โดยพัฒนาไปสู่การผลิตยาบ้าในที่สุด ต่อมาเมื่อยาบ้าได้ถูกประกาศให้เป็นสิ่งผิดกฎหมายในปีพ.ศ. 2512 จึงส่งผลให้ยาบ้าแพร่ระบาดมากยิ่งขึ้น จากรายงานของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า ยาบ้าปรากฏขึ้นในตลาดมืดครั้งแรกตั้งแต่ปีพ.ศ. 2504 โดยของกลางที่ได้จากการจับกุมนั้นล้วนประกอบไปด้วยสารประเภทแอมเฟตามีนและวัตถุออกฤทธิ์ประเภทอื่น ๆ[11]

ปัญหายาเสพติดที่ไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลง จึงนำมาสู่การตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกที่กำหนดความหมายของยาเสพติดให้โทษ ประเภทของยาเสพติดให้โทษ ตลอดจนบทกำหนดโทษที่รุนแรงสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในแต่ละประเภท อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดจะได้มีการปรับปรุงอยู่เสมอ และมีการเพิ่มอัตราโทษสำหรับผู้กระทำความผิดทั้งโทษจำคุกและโทษปรับในลักษณะรุนแรงกว่าการกระทำความผิดทางอาญาในลักษณะอื่น ๆ แต่กลับปรากฏว่าปริมาณการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นหาได้ลดลงไม่ ส่งผลให้คดียาเสพติดเข้าสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก นโยบายการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงทวีความเข้มข้นมาอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐมุ่งใช้นโยบายปราบปรามยาเสพติดในลักษณะทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือมุ่งเน้นไปที่สถิติการปราบปรามและการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นหลัก โดยในปีพ.ศ. 2546 สมัยรัฐบาลดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการกำหนดนโยบายปราบปรามยาเสพติดในลักษณะการประกาศสงครามกับยาเสพติด โดยกำหนดให้การปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังเป็นวาระแห่งชาติอีกด้วย พร้อมสั่งการให้แต่ละจังหวัดจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พร้อมทั้งมีการกำหนดเป้าหมายโดยการลดจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ได้เป็นจำนวนร้อยละร้อยภายในสามเดือน คือ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 จากนโยบายข้างต้นนั้นปรากฏว่า แม้จะสามารถจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ผลิต ผู้ค้า ตลอดจนผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบ แต่การเร่งรัดจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดข้างต้นก็ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากเช่นกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมุ่งเน้นการจับกุมในลักษณะถ้าจับเป็นไม่ได้ ก็ให้จับตาย ทั้งนี้จากรายงานของคณะกรรมการอิสระตรวจสอบ ศึกษา และวิเคราะห์การกำหนดนโยบายปราบปรามยาเสพติดให้โทษและการนำนโยบายไปปฏิบัติจนเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง และทรัพย์สินของประชาชน (คตน.) ซึ่งได้รวบรวมจำนวนคดีฆาตกรรมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พบว่ามีทั้งสิ้น 1,187 คดี มีผู้เสียชีวิตกว่า 1,370 คน ไม่รวมถึงคดีวิสามัญฆาตกรรมอีก 35 คดี ซึ่งมีผู้เสียชีวิต

[11] การุณย์ บัวเผื่อน, "เครือข่ายยาบ้าในสังคมไทยศึกษาจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด," ดุลพาห 49, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2545): 9.

ถึง 41 คน[12] จากตัวอย่างนโยบายการปราบปรามยาเสพติดข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า การมุ่งใช้นโยบายการปราบปรามที่รุนแรง ไม่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เลย ผู้กระทำผิดที่ถูกจับกุมได้มักเป็นเพียงผู้กระทำผิดรายย่อยซึ่งมีพฤติกรรมตลอดจนการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรงเท่าใดนัก และนโยบายปราบปรามดังกล่าวส่งผลต่อทัศนะของบุคลากรในองค์กรยุติธรรม กล่าวคือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมักถูกมองว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่ร้ายแรง และผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีสมควรได้รับโทษตามกฎหมายอย่างสูงที่สุด ซึ่งทัศนคติดังกล่าวอาจส่งผลกระทำต่อการสร้างความเป็นธรรมในคดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนเรื่อยมาจนถึงชั้นพิจารณาคดีได้เช่นเดียวกัน

2.1.4 แนวโน้มของการปรับเปลี่ยนนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศ

เมื่อได้ศึกษาด้านนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในทวีปยุโรป อันได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร พบว่ามีนโยบายที่ผ่อนปรนในลักษณะลดทอนความผิดยาเสพติด (Decriminalization) ให้อยู่ในจุดกึ่งกลางระหว่างการห้ามโดยเด็ดขาด (Prohibition) กับการอนุญาตให้การเสพยาเสพติดนั้นถูกต้องตามกฎหมาย (Legalization) เช่น กรณีการครอบครองและเสพกัญชาเฉพาะตัวในปริมาณเล็กน้อย เจ้าหน้าที่อาจใช้วิธีการตักเตือนผู้เสพหรือให้ผู้เสพทำงานบริการสังคม แทนการบังคับโทษทางอาญาก็ได้ โดยในกลุ่มประเทศตะวันตกมองว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย และให้น้ำหนักกับตัวแบบทางการแพทย์ (Medical Model) สำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง[13] โดยแนวโน้มงานวิจัยในระดับนานาชาติต่างแสดงให้เห็นว่า ยาเสพติดบางประเภท เช่น กัญชา นั้นมีคุณค่าและประโยชน์ในทางการแพทย์มากกว่าโทษ ในบางประเทศจึงเริ่มสนับสนุนให้ประชาชนสามารถครอบครองกัญชาได้ในปริมาณที่เหมาะสมต่อการใช้เพื่อประโยชน์เชิงสุขภาพ[14] รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพิจารณาคดียาเสพติดจากเดิมที่มุ่งเน้นการลงโทษเป็นการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตลอดจนนำนโยบายการเบี่ยงเบนคดีอันเป็นนโยบายทางเลือกมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดอีกด้วย

---

[12] บีบีซี ไทย, "ทศวรรษ “สงครามยาเสพติด” จากทักษิณ ถึงดูแตร์เต " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.bbc.com/thai/thailand-39335964

[13] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), หน้า 311-312.

[14] European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA, Medical Use of Cannabis and Cannabinoids (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018), p. 11.

นอกจากนี้ นโยบายระดับมลรัฐของสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยเน้นการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งผู้ค้าและผู้เสพอย่างหนัก ได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การลดทอนความผิดในคดียาเสพติดมากขึ้น โดยเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 มลรัฐโคโลราโดและมลรัฐวอชิงตัน ได้ลงประชามติอนุญาตให้ประชาชนสามารถขายหรือเสพกัญชาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจได้โดยไม่เป็นความผิดต่อกฎหมาย ประชาชนที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไปสามารถครอบครองกัญชาได้ไม่เกินคนละ 28.5 กรัม นอกจากนี้ร้านค้าที่ได้รับใบอนุญาตยังสามารถขายกัญชาและชำระภาษีให้แก่รัฐ ในลักษณะเช่นเดียวกับภาษีสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น[15] รายละเอียดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าต่างประเทศมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติต่อยาเสพติดมากขึ้น โดยมีการผ่อนปรนฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและเริ่มอนุญาตให้ประชาชนสามารถใช้ยาเสพติดบางประเภทได้ในปริมาณที่เหมาะสม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่การออกแบบมาตรการดำเนินคดียาเสพติด สำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพียงเล็กน้อย ด้วยการเบี่ยงเบนคดียาเสพติดไปสู่ศาลยาเสพติด (Drug Court) ในประเทศต่าง ๆ อีกด้วย

2.2 รูปแบบและลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

เมื่อทราบถึงความหมายและประเภทของยาเสพติด รวมถึงวิวัฒนาการการแพร่ระบาดของยาเสพติดและนโยบายการปราบปรามยาเสพติดแล้ว ต่อไปจะได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าคดียาเสพติดนั้นมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.2.1 หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ในส่วนนี้จะขอนำเสนอหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายลักษณะเฉพาะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมไปถึงมูลเหตุจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนี้

(ก) ความผิดทางอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Prohibita)

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาในลักษณะความผิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Prohibita) กล่าวคือการกระทำความผิด

---

[15] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, หน้า 311-312.

เกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ไม่ได้เป็นการกระทำความผิดในตัวของมันเอง (Mala In Se) ดังเช่นกรณีความผิดทางอาญาเกี่ยวกับชีวิต หรือร่างกาย ซึ่งเป็นการกระทำความผิดที่ประชาชนทั่วไปรับรู้ได้อยู่แล้วว่าการกระทำเหล่านั้นเป็นการกระทำผิดต่อศีลธรรมอันดีซึ่งประชาชนทั่วไปประพฤติปฏิบัติกันมาอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลายาวนาน เช่น การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกายผู้อื่น การลักทรัพย์ หรือการชิงทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด ไม่ว่าจะผ่านไปกี่ยุคกี่สมัย การกระทำเหล่านี้ล้วนถือเป็นความผิดในตัวเองทั้งสิ้น

ในขณะที่ความผิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Prohibita) นั้น เป็นความผิดที่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด จึงไม่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมหรือจารีตประเพณี แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นการเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่างในบางสังคม โดยเมื่อสังคมมนุษย์เจริญขึ้น ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม กฎเกณฑ์ที่เป็นเพียงจารีตประเพณีแต่ดั้งเดิมจึงไม่เพียงพอ ในบางกรณีจึงจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ เช่น การห้ามเล่นการพนัน ในบางสังคมอาจถือว่า การเล่นการพนันเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ในบางสังคมก็มองว่าการพนันเป็นอบายมุข จึงจำเป็นต้องได้รับการห้ามปรามด้วยกฎหมาย การเล่นการพนันจึงกลายเป็นการกระทำผิดในลักษณะกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดในที่สุด

เมื่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นความผิดทางอาญาในลักษณะความผิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด หาใช่ความผิดทางอาญาในลักษณะซึ่งเป็นความผิดในตัวเอง ประชาชนบางคน ตลอดจนสังคมบางกลุ่มจึงมองว่าการกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิตยาเสพติด การจำหน่ายยาเสพติด การนำเข้า การส่งออก ตลอดจนการเสพยาเสพติดนั้น ไม่ได้เป็นการกระทำที่ชั่วร้ายและไม่ถือเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายสำหรับกลุ่มคนเหล่านั้น ประกอบกับการที่ยาเสพติดกลายเป็นสิ่งต้องห้าม จึงทำให้ยาเสพติดมีมูลค่าสูงขึ้นตามหลักอุปสงค์ (Demand) – อุปทาน (Supply) กล่าวคือ ความต้องการซื้อหรือเสพยาเสพติดมีมากกว่าปริมาณยาเสพติดที่สามารถแสวงหาได้ในท้องตลาด ยาเสพติดจึงกลายเป็นของหายากและมีมูลค่าสูง ผลตอบแทนจากการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการจำหน่ายยาเสพติดจึงมีมูลค่าสูงตามไปด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

(ข) ทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics)

นอกจากนี้หากพิจารณาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดควบคู่ไปกับทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law) ซึ่งตระหนักว่าทรัพยากรสำหรับมนุษย์นั้นมีจำกัด พบว่า

มนุษย์ล้วนแล้วแต่มีเหตุผลในการเลือกกระทำการใด ๆ ให้ตนเองได้รับประโยชน์สุทธิสูงสุด ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่ตนต้องเผชิญ (Rational Maximizer under Constraints)[16] การเลือกกระทำการใด ๆ ในที่นี่เอง ย่อมหมายรวมถึงการเลือกกระทำความผิดต่อกฎหมายด้วยเช่นเดียวกัน ผู้กระทำความผิดจะเลือกชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนที่ตนจะต้องเสียไป ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการถูกจับกุม หรือโทษที่ตนอาจได้รับจากการกระทำความผิด เทียบกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ผลตอบแทนในรูปของตัวเงิน การได้รับการยอมรับเป็นพิเศษในสังคมซึ่งตนใช้ชีวิตอยู่ เป็นต้น หากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับนั้นมีมากกว่าต้นทุนที่จะต้องเสียไป อาชญากรย่อมกล้าเสี่ยงลงมือกระทำความผิด

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงตั้งอยู่บนหลักการเชิงนิติเศรษฐศาสตร์เช่นเดียวกัน แม้บทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีลักษณะรุนแรงกว่าบทกำหนดโทษสำหรับความผิดทางอาญาประเภทอื่น ๆ แต่ก็ปรากฏว่ายังคงมีผู้กล้าเสี่ยงลงมือกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อแลกกับผลประโยชน์มหาศาลมาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเหล่านั้นได้ชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนที่ตนจะต้องเสียไป กับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว

จากงานวิจัยพบว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มักกล้าเสี่ยงกระทำความผิดเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ คือ[17]

1. ความยากจน เนื่องด้วยประชาชนจำนวนมากยังคงมีฐานะยากจน อีกทั้งภาครัฐยังไม่สามารถจัดให้มีสวัสดิการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมได้อย่างเพียงพอ ประชาชนที่ประสบปัญหาความยากจนจึงต้องพยายามหาทางกระทำการใด ๆ ให้ตนเองหรือคนในครอบครัวสามารถอยู่รอดในสังคมได้ ประชาชนบางกลุ่มจึงหันมาค้ายาเสพติด ด้วยเหตุที่ว่าการค้ายาเสพติดนำมาซึ่งผลตอบแทนมูลค่าสูงทั้งยังได้มาโดยง่าย โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงมากนัก

2. ความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว กล่าวคือ สถาบันครอบครัวไม่สามารถดูแลและให้การอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนในครอบครัวให้เติบโตไปในทางที่ถูกต้องได้ เด็กหรือเยาวชนบางรายซึ่งอยู่ในวัยคึกคะนอง อยากรู้อยากลอง เติบโตมาในครอบครัวที่มีปัญหา เช่น บิดามารดาแยก

---

[16] ปกป้อง จันวิทย์, "ความรู้เบื้องต้นว่าด้วยนิติเศรษฐศาสตร์" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: http://pokpong.org/academic-work/intro-to-law-and-econ/

[17] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, "ระบบงานยุติธรรมกับการแก้ปัญหายาเสพติด," ดุลพาห 50, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2546): 125-126.

ทางกัน บิดามารดาไม่ส่งเสียเลี้ยงดู หรือบิดามารดาไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ เด็กและเยาวชนเหล่านี้ย่อมได้รับอิทธิพลชักจูงจากกลุ่มเพื่อนได้โดยง่าย จนไม่สามารถควบคุมจิตใจของตนเองให้ต่อต้านการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เด็กและเยาวชนหลายรายต้องการการยอมรับจากสังคมเป็นพิเศษ จึงเกิดเป็นพฤติกรรมการคบค้าสมาคมเลียนแบบกลุ่มเพื่อนโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

สาเหตุข้างต้นจึงเปรียบเสมือนตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้กลุ่มคนบางกลุ่ม หรือประชาชนบางรายเลือกกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์สูงสุดในรูปของตัวเงิน หรือการยอมรับทางสังคม ซึ่งผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้เอง ย่อมช่วยกลบเกลื่อนปมด้อยอันเป็นสาเหตุสำคัญในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้กระทำความผิดแต่ละราย มูลเหตุจูงใจเบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยส่วนใหญ่ จึงเป็นไปในลักษณะการกระทำความผิดซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากความชั่วร้ายภายในจิตใจ หรือการจงใจใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ดังเช่นความผิดทางอาญาในกรณีทั่วไป อาทิ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย หรือความผิดเกี่ยวกับเพศ

2.2.2 รูปแบบและลักษณะพิเศษเชิงโครงสร้างของกลุ่มผู้กระทำความผิด

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มีรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาประเภทอื่น ๆ ในหลายแง่มุม โดยนอกจากความแตกต่างในเชิงทฤษฎีการกระทำความผิดทางอาญาและมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดแล้ว พบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดยังมีความแตกต่างในเชิงโครงสร้างของการ กระทำความผิดตลอดจนการรวมกลุ่มระหว่างผู้กระทำความผิดด้วยกันในลักษณะที่ซับซ้อนแตกต่างจากรูปแบบการกระทำความผิดทางอาญาโดยทั่วไปเป็นอย่างมาก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) และเครือข่ายค้ายาเสพติด

เนื่องด้วยการกระทำความผิดทางอาญานั้น มีทั้งการกระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดในตัวของมันเอง (Mala In Se) และการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Prohibita) ความผิดทางอาญาในลักษณะที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดนี้เอง ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการก่ออาชญากรรมเป็นอย่างยิ่ง จากเดิมที่อาชญากรมักก่ออาชญากรรมในลักษณะปัจเจกชนซึ่งคิดและกระทำความผิดอย่างไม่ซับซ้อนด้วยตัวคนเดียว ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นการร่วมกลุ่มของอาชญากรมากยิ่งขึ้น เมื่อเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารเป็นไปในลักษณะโลกไร้พรมแดนจน

เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก การก่ออาชญากรรมจึงได้พัฒนาไปสู่รูปแบบของโครงสร้างองค์กรที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย มีการแบ่งระดับการดำเนินงานและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในองค์กรอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังปรากฏว่า องค์กรอาชญากรรมบางองค์กรเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของเครือข่ายอาชญากรในหลายประเทศ จนอยู่ในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติอีกด้วย[18]

อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime – UNTOC) ซึ่งไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อปีพ.ศ. 2556 นั้น ได้ระบุความหมายของคำว่า “องค์กรอาชญากรรม (Organized Crime)” ไว้ในข้อ 2 (a) ของอนุสัญญาว่าหมายความถึง การรวมกลุ่มของคณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป ภายในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งเพื่อกระทำความผิดร้ายแรงตั้งแต่หนึ่งฐานความผิดขึ้นไป หรือกระทำความผิดใดซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน หรือทรัพย์สินอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นการได้มาโดยทางตรงหรือทางอ้อม[19] ในขณะเดียวกันร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “องค์กรอาชญากรรม” ไว้ในมาตรา 126 วรรคท้ายเช่นเดียวกัน โดย “องค์กรอาชญากรรม” หมายความว่า คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและร่วมกันกระทำการใดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่น

ทั้งนี้ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 1 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” ว่าหมายความถึง ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายรวมถึงการสมคบสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

สำหรับลักษณะการดำเนินการขององค์กรอาชญากรรมนั้น พบว่ามักประกอบธุรกิจหรือดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจซึ่งถูกกฎหมายบังหน้า เพื่อปกปิดเครือข่ายการกระทำความผิด เช่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[18] คมกริช ดุลยพิทักษ์, "ปัญหาการดำเนินคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย (ตอน 1)" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: http://www.library.coj.go.th/Info/46932?c=1645232869

[19] United Nations Convention against Transnational Organized Crime, Article 2 (a) “Organized criminal group” shall mean a structured group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes or offences established in accordance with this Convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit.

การค้าประเวณี การลักลอบค้าอาวุธยุทโธปกรณ์เถื่อน อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การลักลอบนำคนเข้าประเทศ รวมไปถึงการค้ายาเสพติด โดยเมื่อองค์กรอาชญากรรมได้รับเงินหรือผลประกอบการมาแล้ว องค์กรอาชญากรรมจะนำผลประโยชน์เหล่านั้นมาแปรสภาพเป็นเงินที่ถูกกฎหมาย และนำไปใช้หล่อเลี้ยงองค์กรอาชญากรรมต่อไป ซึ่งรูปแบบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการผลิต นำเข้า ส่งออก และจำหน่ายยาเสพติดนั้นล้วนแล้วแต่กระทำไปในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมทั้งสิ้น จากรายงานของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crimes – UNODC) ประจำปีพ.ศ. 2560 พบว่ากว่าร้อยละ 35 ขององค์กรอาชญากรรมทั่วสหภาพยุโรป เป็นองค์กรอาชญากรรมซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด[20] ซึ่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบต่อเนื่องไปสู่การรวมกลุ่มกันขององค์กรอาชญากรรมหลายกลุ่มโดยรวมกันเป็นเครือข่ายยาเสพติดซึ่งมีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งนี้ จากการศึกษางานวิจัยพบว่าองค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มีลักษณะการดำเนินงานเป็นเครือข่าย สำหรับเครือข่ายยาเสพติดในประเทศไทยนั้น อาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ เครือข่ายการลักลอบผลิต เครือข่ายการลักลอบนำเข้า และเครือข่ายการลักลอบจำหน่าย[21] โดยแต่ละเครือข่ายย่อยจะมีตัวแปรสำคัญคือ สมาชิกเครือข่าย ตัวยาเสพติด สถานที่ เงิน และเวลา ซึ่งมีการเชื่อมโยงและแบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างเป็นระบบและมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เครือข่ายยาเสพติดที่จับกุมได้มักมีความเกี่ยวพันกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยพบว่าพื้นที่ภาคเหนือตามแนวชายแดนมีสัดส่วนของเครือข่ายนำเข้ายาเสพติดสูงที่สุด รองลงมาคือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการลำเลียงและซุกซ่อนยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ และนำมาจำหน่ายต่อในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ยิ่งไปกว่านั้นในบางกรณียังพบว่าชาวแอฟริกันตะวันตกที่มีเครือข่ายการค้ายาเสพติดทั่วโลก ได้อยู่เบื้องหลังการค้ายาเสพติดข้ามชาติด้วยเช่นกัน ผ่านการจัดหา

[20] United Nations Office on Drugs and Crimes – UNODC, "Fact Sheet on Statistics and Trends in Illicit Drugs (2017)," [Online] Accessed: 23 October 2018. Available from: http://www.unodc.org/wdr2017/press/WDR17_Fact_sheet.pdf

[21] การุณย์ บัวเผื่อน, “เครือข่ายยาบ้าในสังคมไทยศึกษาจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด,” หน้า 10.

ผู้หญิงทั้งในประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อใช้เป็นตัวกลางในการลำเลียงยาเสพติดออกนอกประเทศอีกด้วย[22]

เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมของเครือข่ายยาเสพติดมากยิ่งขึ้น จะขอนำเสนอรูปแบบของเครือข่ายยาเสพติดในประเทศไทย ซึ่งมักมีการเชื่อมต่อกันมากกว่าหนึ่งเครือข่าย ละมีความสลับซับซ้อน รายละเอียดปรากฏตามรูปภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบสมมติของเครือข่ายยาเสพติดในประเทศไทย[23]

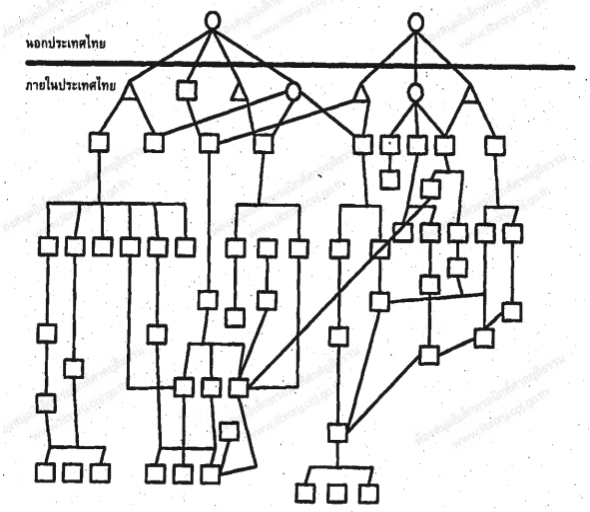

O แทนเครือข่ายการลักลอบผลิตยาเสพติด Δ แทนเครือข่ายการลักลอบนำเข้ายาเสพติด

☐ แทนเครือข่ายการลักลอบจำหน่ายยาเสพติด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ซึ่งภาพตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายยาเสพติดในประเทศไทยมีการดำเนินงานที่สลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง โดยเครือข่ายการผลิตมักลักลอบกระทำความผิดในต่างประเทศเพื่อหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีเครือข่ายลักลอบนำเข้ายาเสพติดอยู่ตามแนวเขตชายแดน เพื่อส่งต่อยาเสพติดให้กับเครือข่ายลักลอบจำหน่ายยาเสพติดทั่วพื้นที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ หากพิจารณาที่เครือข่ายการลักลอบจำหน่ายยาเสพติดจะพบว่า มีเครือข่ายหลายลำดับชั้นโดยมีการ

---

[22] ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, ผนวกแนบท้ายคำสั่ง ศอ.ปส.ที่ 3/2561 เรื่อง แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วนปี 2561, หน้า 1.

[23] การุณย์ บัวเผื่อน, “เครือข่ายยาบ้าในสังคมไทยศึกษาจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด,” หน้า 11.

แพร่กระจายยาเสพติดผ่านแม่ข่ายจำนวนมาก เพื่อให้ยากต่อการสืบเสาะถึงแหล่งที่มาของยาเสพติดนั่นเอง

จากรายงานการวิจัยพบว่า ยาเสพติดส่วนใหญ่มักมาจากพื้นที่รอยต่อระหว่างประเทศ โดยยาเสพติดจะถูกนำมาจัดเก็บไว้ในหมู่บ้านตามแนวชายแดน หลังจากนั้นจึงทยอยลักลอบขนส่งให้กับกลุ่มผู้จำหน่ายยาเสพติดรายย่อย โดยการกระจายยาเสพติดลงไปสู่ระดับผู้เสพโดยเร็วที่สุด กลุ่มผู้ผลิตยาเสพติดจะเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้นำเข้าและผู้ค้ารายใหญ่เท่านั้น แต่จะไม่ทำการเชื่อมโยงไปยังผู้ค้าระดับกลางหรือผู้ค้ารายย่อยโดยตรง เพราะจะเป็นการไม่ปลอดภัยต่อองค์กร[24] การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนเป็นองค์กรอาชญากรรมนี้เอง ในบางเครือข่ายยาเสพติดขนาดใหญ่ก็มีการจัดหาทนายความไว้ดูแลในเรื่องข้อกฎหมายโดยเฉพาะ มีการจัดหานายทุนเพื่อระดมทุนขับเคลื่อนองค์กรอยู่เสมอ และมีการดำเนินงานแบบมีตัวแทนนายหน้าเพื่อตัดตอนการดำเนินการ เครือข่ายแต่ละแห่งจะพัฒนากลุ่มเครือข่ายของตนโดยอาศัยการศึกษาข้อมูลการถูกจับกุมของลูกข่าย เช่น หากลูกข่ายถูกหลอกโดยการใช้โทรศัพท์ กลุ่มเครือข่ายจะไม่ส่งสินค้าให้แก่ผู้ซื้อโดยง่าย แต่จะใช้วิธีการแลกยาเสพติดกันก่อนถึงจะมีการจัดส่งให้ เป็นต้น[25]

รูปแบบการดำเนินการในแต่ละเครือข่ายยาเสพติดจึงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าการจำหน่ายยาเสพติดในแต่ละครั้งจะเป็นการจำหน่ายให้กับผู้ซื้อที่แท้จริง ไม่ใช่การจำหน่ายให้กับสายลับของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมและการทลายเครือข่ายยาเสพติดนั่นเอง การทำลายเครือข่ายยาเสพติดจึงเป็นไปได้โดยยาก เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจจับกุมแม่ข่ายหรือตัวผู้บงการในแต่ละเครือข่ายได้ ผู้ค้ายาเสพติดที่ถูกจับกุมได้ในแต่ละครั้งจึงเป็นเพียงผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเท่านั้น โดยเครือข่ายและองค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงดำเนินกิจการต่อไปได้โดยไม่ได้รับผลกระทบจากการถูกจับกุมของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยแต่อย่างใด ความซับซ้อนของเครือข่ายยาเสพติดแต่ละเครือข่ายนั้น ส่งผลให้การแสวงหาพยานหลักฐานจากลูกข่ายรายย่อยซึ่งถูกจับกุมในข้อหาจำหน่ายยาเสพติดเพื่อขยายผลไปสู่แม่ข่ายในระดับผู้ผลิตหรือผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่นั้นเป็นไปได้ยากเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยพยานหลักฐานแห่งคดีมักถูกตัดตอนด้วยโครงสร้างเครือข่ายยาเสพติดที่ซับซ้อนและกลวิธีปิดบังซ่อนเร้นพยานหลักฐานเฉพาะกลุ่ม การล่อซื้อยาเสพติดโดยสายลับนอกเครื่องแบบ การดักฟังทางโทรศัพท์ หรือการบันทึกบทสนทนาระหว่างล่อซื้อยาเสพติดจึงเป็นวิธีการสำคัญซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเข้าถึงพยานหลักฐานในรูปแบบการ

[24] เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

[25] เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

ดำเนินงานเชิงโครงสร้างของเครือข่ายค้ายาเสพติดได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาจะพบว่าพยานหลักฐานในลักษณะดังกล่าวอาจต้องด้วยข้อจำกัดของบทตัดพยานหลักฐาน โดยอยู่ในลักษณะพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นโดยมิชอบซึ่งศาลต้องห้ามมิให้รับฟัง[26] หรืออาจเป็นพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยไม่ชอบ ซึ่งศาลอาจใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นได้เช่นเดียวกัน[27]

ดังนั้น หากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดสามารถนำระบบไต่สวนมาใช้ในลักษณะแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญาโดยทั่วไปแล้ว ศาลย่อมสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางในการรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภทซึ่งเกี่ยวเนื่องกับข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยไม่จำต้องเคร่งครัดในแบบพิธีของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน นอกจากนี้ ศาลยังสามารถซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยาน หรือเรียกเอาพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากบุคคลหรือหน่วยงานใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้อีกด้วย นอกจากนี้ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดียาเสพติดยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐได้ในเวลาเดียวกัน เช่น กรณีการล่อให้กระทำผิด หรือการใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

2.2.2.2 การสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy)

เนื่องด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการดำเนินการในลักษณะองค์กรอาชญากรรม ซึ่งมีการดำเนินงานเป็นเครือข่าย โดยอาศัยการรวมกลุ่มกันของบุคคลจำนวนมาก ในลักษณะของการ “สมคบ” กันกระทำความผิด การปราบปรามปัญหายาเสพติดนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำทฤษฎีการสมคบกันกระทำความผิดมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยเช่นกัน

---

[26] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 “พยานวัตถุพยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลย มีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มิได้เกิดขึ้นจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน”

[27] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคแรก “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่าพยานหลักฐานใดเป็น พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การ รับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจาก ผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน”

การสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) หมายความถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปรู้เห็นเป็นใจหรือตกลงกันไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือปริยาย เพื่อให้เกิดการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการอันชอบด้วยกฎหมายโดยใช้วิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย การสมคบกันกระทำความผิดจะต้องมีการแสดงออกซึ่งการตกลงกันในการกระทำความผิด[28] เช่น มีการประชุมวางแผน หรือมีการร่วมหารือแบ่งหน้าที่การปฏิบัติหน้าที่กันเป็นอย่างดี เป็นต้น

โดยปกติแล้วกระบวนการกระทำความผิดทางอาญานั้นเริ่มต้นด้วยการคิด ตกลงใจ ตระเตรียมการ ลงมือกระทำการอันเป็นความผิด และเกิดเป็นความผิดสำเร็จตามลำดับ ในขั้นตอนของการคิดและตกลงใจกระทำความผิดนั้น ในทางกฎหมายอาญาถือว่าบุคคลที่เพียงแต่คิดกระทำความผิดในใจ ยังไม่ได้กระทำผิดในทางกฎหมาย จึงยังไม่มีความรับผิดทางอาญาเกิดขึ้น เพราะบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำแล้วเท่านั้น สำหรับการตระเตรียมการกระทำความผิดก็เช่นเดียวกัน โดยทั่วไปในทางกฎหมายอาญายังไม่ถือว่าเป็นความผิด เพราะยังห่างไกลจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายอาญาก็ได้บัญญัติให้การตระเตรียมกระทำความผิดทางอาญาบางกรณี มีความรับผิดทางอาญา หากเป็นการตระเตรียมการในความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดที่กระทำต่อพระมหากษัตริย์ ราชินี รัชทายาท ความผิดฐานกบฏ หรือความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ เป็นต้น ทั้งนี้ กฎหมายต้องการเข้าไปแทรกแซงขั้นตอนการตกลงใจ ซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มแรกก่อนการกระทำความผิด เพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดร้ายแรงบางประเภทตามที่ผู้สมคบได้ตกลงกัน ดังนั้น หลักการสมคบกันกระทำความผิดจึงถือว่า การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปได้ตกลงกันเพื่อจะกระทำการใด การสมคบกันนั้นย่อมเป็นความผิดต่อกฎหมายแล้ว

สำหรับองค์ประกอบความผิดของการสมคบกันกระทำความผิดนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบภายนอกคือ “การตกลงกัน” และองค์ประกอบภายในคือ “เจตนาที่จะกระทำผิดตามที่ได้ตกลงกัน”[29] ดังนั้นทฤษฎีการสมคบกันกระทำความผิด จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการปราบปรามอาชญากรรมรูปแบบใหม่ ๆ โดยเฉพาะอาชญากรรมที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) ซึ่งมีลักษณะของการกระทำความผิดที่ซับซ้อน มีบุคคลจำนวนมากเข้ามา

---

[28] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 19 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 333.

[29] วีระชาติ ศรีบุญมา, "การดำเนินคดีทุจริตสถาบันการเงินและการติดตามทรัพย์สินคืน ในภาวะวิกฤติสถาบันการเงินไทย ปี 2540 (วิกฤตต้มยำกุ้ง)" (รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2555), หน้า 7.

เกี่ยวข้อง และมีการปกปิดวิธีดำเนินงาน จึงยากต่อการสาวไปถึงบุคคลผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิด[30]

สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ประเทศไทยได้นำมาตรการสมคบมาใช้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534[31] ด้วยเหตุที่ว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศ ยากต่อการจับกุม อีกทั้งผู้กระทำความผิดมักกระทำความผิดในลักษณะเครือข่ายยาเสพติด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อเอาผิดกับผู้สมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต่อมามาตรการข้างต้นยังได้นำมาบัญญัติไว้ในร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีใจความดังต่อไปนี้

มาตรา 126 “ผู้ใดสมคบโดยตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นั้นสมคบกันกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินห้าแสนบาท

ถ้าได้มีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันตามวรรคหนึ่ง ผู้สมคบกันนั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ในกรณีที่การกระทำตามวรรคหนึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า เมื่อบุคคลใดสมคบกันโดยตกลงกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด หากยังไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้สมคบต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินห้าแสนบาท นอกจากนี้หากการสมคบดังกล่าวเป็นการสมคบกันขององค์กรอาชญากรรม ผู้สมคบนั้นย่อมต้องระวางโทษหนักขึ้นเป็นสองเท่า คือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และในกรณีที่การกระทำความผิดดังกล่าวได้กระทำไปจนถึงขั้นลงมือกระทำการ จนเกิดเป็น

---

[30] เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

[31] พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 มาตรา 8

“ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นั้นสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าได้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันตามวรรค หนึ่ง ผู้สมคบกันนั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

ความผิดสำเร็จแล้ว ผู้สมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดย่อมต้องระวางโทษเท่ากับโทษสำหรับความผิดฐานนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากการสมคบกันนั้นมีการกระทำเกิดขึ้นตามที่ได้สมคบกัน ผู้สมคบย่อมต้องรับโทษในลักษณะเดียวกันกับตัวผู้กระทำ คือรับโทษเสมือนตัวการผู้กระทำความผิดนั่นเอง

เมื่อพิจารณารายละเอียดทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รูปแบบการก่ออาชญากรรมในลักษณะองค์กรอาชญากรรม การดำเนินการในลักษณะเครือข่ายยาเสพติด ตลอดจนการนำมาตรการสมคบมาใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ย่อมกล่าวได้ว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่มีลักษณะแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยทั่วไป โดยเป็นความผิดทางอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด และมีมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดมาจากสภาพสังคมและสภาวะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะซับซ้อน มีการปกปิดพยานหลักฐานอย่างแยบยลด้วยเทคนิคและวิธีการเฉพาะกลุ่ม จึงอาจกล่าวได้ว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม และมีการแบ่งหน้าที่กันทำเป็นเครือข่ายยาเสพติด ทั้งเครือข่ายลักลอบการผลิต เครือข่ายลักลอบการนำเข้า และเครือข่ายลักลอบการจำหน่าย การแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติดจึงเป็นไปได้ยากกว่าคดีอาญาทั่วไป มาตรการสมคบจึงจำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการขยายผลเครือข่ายยาเสพติดนั่นเอง

ดังนั้น ในการพิจารณาคดียาเสพติด ซึ่งจำเลยถูกฟ้องในข้อหาสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โจทก์จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ศาลเห็นว่า การกระทำของจำเลยเข้าข่ายเป็นการกระทำซึ่งแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือปริยายแล้วว่า จำเลยมีเจตนาตกลงกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งในบางกรณีโจทก์ย่อมไม่อาจแสดงให้ศาลเห็นได้อย่างแน่ชัดถึงการมีเจตนาสมคบกันได้ และศาลก็ไม่อาจสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นหากพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอยังมีข้อเคลือบแคลงน่าสงสัย ศาลย่อมต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ตามหลักการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา

2.2.3 รูปแบบและลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก

นอกจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีลักษณะพิเศษเชิงโครงสร้างแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยทั่วไปแล้ว ยังพบว่าปัจจัยภายนอก อันได้แก่ สภาวะ

ทางเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ล้วนแล้วแต่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ยิ่งทวีความสลับซับซ้อน และยากต่อการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายความมั่นคงของชาติ ซึ่งมุ่งเน้นการปราบปรามยาเสพติดในเชิงปริมาณเป็นสำคัญ โดยมีการกำหนดเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามยาเสพติดในอัตราพิเศษ ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปรักปรำผู้กระทำความผิดเกินกว่าความเป็นจริง หรือปรักปรำผู้บริสุทธิ์ได้เช่นกัน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐมุ่งเน้นแต่การปราบปรามเชิงปริมาณโดยการปั้นแต่งพยานหลักฐานแห่งคดีมากกว่าการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรม ดังนั้นพยานหลักฐานในคดียาเสพติด จึงควรได้รับการพิจารณาในมิติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อกลั่นกรองคุณภาพของพยานหลักฐานแห่งคดีและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้จะขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.3.1 การพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

ปัจจุบันเทคโนโลยีโดยเฉพาะอินเตอร์เน็ต ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การสั่งซื้อสินค้า รวมถึงการทำธุรกรรมทางการเงินซึ่งสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้นผ่านโทรศัพท์มือถือ อาจกล่าวได้ว่าสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นสังคมไร้พรมแดนแล้ว การติดต่อสื่อสารที่ก้าวหน้าเช่นนี้ มาพร้อมกับความนิยมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ประเภทต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ค (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) และไลน์ (Line) เป็นต้น ซึ่งความสำคัญของเครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ การที่ผู้ใช้งานไม่จำเป็นต้องเปิดเผยชื่อและข้อมูลซึ่งอาจระบุตัวตนที่แท้จริงของตนก็ได้[32] อีกทั้งการใช้งานในแต่ละเครือข่ายสังคมออนไลน์ ยังสามารถสร้างระบบการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน โดยสามารถติดต่อกันภายในกลุ่มได้ตลอดเวลาอีกด้วย ข้อมูลหรือรายละเอียดบทสนทนาสามารถตั้งค่าความเป็นส่วนตัวได้ เครือข่ายสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นช่องทางการค้ายาเสพติดที่สำคัญ โดยเป็นทั้งช่องทางการเสนอซื้อและช่องทางการเสนอขาย

[32] กนิษฐา ไทยกล้า, "การศึกษาและพัฒนาระบบเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดและสารเสพติด บนโลกออนไลน์" (รายงานวิจัย, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560), หน้า 37.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับผู้ค้ารายย่อยกับผู้เสพ ซึ่งการเสนอซื้อและการเสนอขายยาเสพติดนี้จะอาศัยช่องทางการรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์เป็นช่องทางการลำเลียงยาเสพติด[33]

จากการตรวจสอบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ พบว่าผู้ซื้อยาเสพติดในปัจจุบันเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต (E-Banking) ในการชำระราคายาเสพติดมากขึ้น นอกจากนี้เครือข่ายยาเสพติดบางแห่งยังได้พัฒนาระบบการรับชำระเงิน โดยจัดให้มีการชำระเงินผ่านสกุลเงินดิจิตอลประเภทต่าง ๆ (Cryptocurrency) ซึ่งต้องอาศัยการเข้ารหัสเป็นการเฉพาะอีกด้วย ทั้งนี้ จากการตรวจสอบอีเมล์รายการเสนอขายยาเสพติดของเครือข่ายยาเสพติดในสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้ขายถึงกับกำหนดโปรโมชั่นสำหรับลูกค้าซึ่งเลือกชำระราคายาเสพติดผ่านสกุลเงินดิจิตอลไว้เป็นพิเศษ เช่น มีการให้ส่วนลดเป็นพิเศษและยินดีเสนอขายยาเสพติดตามปริมาณที่ผู้ซื้อต้องการ อย่างไม่จำกัด หากผู้ซื้อยินดีชำระค่าสินค้าผ่านสกุลเงินดิจิตอล[34] ช่องทางการชำระเงินประเภทดังกล่าว จึงยิ่งทวีความยากลำบากในการติดตามข้อมูลทางการเงินของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดในแต่ละเครือข่าย เทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้เครือข่ายยาเสพติดพัฒนารูปแบบและวิธีการดำเนินการภายในองค์กร ตลอดจนพัฒนาแนวทางการเสนอขายยาเสพติดให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รายละเอียดที่ได้นำเสนอไปข้างต้น จึงยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าคดียาเสพติดมีรูปแบบและลักษณะการกระทำความผิดแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งไปกว่านั้นในความเป็นจริง การเข้าถึงพยานหลักฐานซึ่งอาจใช้พิสูจน์ความเชื่อมโยงของพฤติการณ์การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของจำเลยนั้นย่อมกระทำได้โดยยาก เนื่องด้วยพยานหลักฐานเชิงอิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันมักอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก อาทิ ข้อมูลเชิง Internet Protocal Address หรือหมายเลขที่ใช้สำหรับระบุตัวตนของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่ออยู่บนเครือข่ายเพื่อพิสูจน์ตัวตนของผู้กระทำความผิด หรือการเข้าถึงข้อมูลเชิงธุรกรรมออนไลน์ ซึ่งอยู่ในความครอบครองขององค์กรเอกชน รายละเอียดข้อมูลการดำเนินการจัดส่งโดยบริษัทซึ่งดำเนินการจัดส่งสินค้า หรือแม้แต่ข้อมูลบทสนทนาผ่านเครือข่ายออนไลน์ในแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งโดยปกติแล้ว หากโจทก์ไม่ดำเนินการขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐาน

---

[33] ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, ผนวกแนบท้ายคำสั่ง ศอ.ปส.ที่ 3/2561 เรื่อง แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วนปี 2561, หน้า 1.

[34] CNBC, “How bitcoin is fueling America's opioid crisis” [Online] Accessed: 24 October 2018. Available from: https://www.cnbc.com/2018/04/13/how-bitcoin-and-cryptocurrencies-are-fueling-americas-opioid-crisis.html

ซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกแล้ว พยานหลักฐานเหล่านี้ย่อมไม่อาจเข้าสู่การรับรู้ของศาล และไม่สามารถนำเข้าสู่สำนวนคดีได้แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นพยานหลักฐานนอกสำนวน ซึ่งประเด็นปัญหาข้างต้นจะเปลี่ยนแปลงไป หากคดียาเสพติดใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี เนื่องด้วยศาลสามารถหมายเรียกพยานหลักฐานใด ๆ เท่าที่ศาลเชื่อว่าอาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ โดยให้บุคคลภายนอกนำส่งพยานหลักฐานเหล่านั้นต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือชี้แจงเหตุผลในกรณีที่ไม่อาจนำส่งพยานหลักฐานเหล่านั้นให้แก่ศาลได้ ยิ่งไปกว่านั้น ศาลยังมีอำนาจออกหมายเรียกพยานบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น กรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความเกี่ยวพันกับการเชื่อมต่อข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ศาลย่อมสามารถหมายเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญมาให้การเพื่อสร้างความกระจ่างชัดแก่คดีได้ ซึ่งอำนาจในการแสวงหาพยานในลักษณะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง

จากรายละเอียดทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คดียาเสพติดมีรูปแบบและลักษณะการกระทำความผิด รวมถึงรูปแบบและลักษณะของพยานหลักฐานแห่งคดีแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ภาครัฐกำหนดนโยบายในการปราบปรามยาเสพติดเชิงปริมาณอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามรูปแบบและลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เปรียบเสมือนดาบสองคมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการที่ภาครัฐกำหนดนโยบายการปราบปรามปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง และมีเงินค่าตอบแทนให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอย่างสูง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางรายอาศัยช่องทางการปฏิบัติหน้าที่ของตนในการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบในคดียาเสพติดเป็นพิเศษ ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในเชิงพยานหลักฐานแห่งคดีด้วยเช่นเดียวกัน ในการนี้จะขอนำเสนอข้อมูลในแง่มุมดังกล่าว ดังรายละเอียดในหัวข้อต่อไปดังนี้

2.2.3.2 การสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาเองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เนื่องด้วยคดียาเสพติดเป็นคดีที่เกี่ยวเนื่องกับนโยบายความมั่นคงของชาติ และมีเพียงรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจฟ้องคดี เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่สอดส่อง ควบคุมและปราบปรามเครือข่ายยาเสพติด ตลอดจนนำผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกลับปรากฏข้อมูลว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางรายได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยการคอร์รัปชั่น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยตนเอง หรือกระทำความผิดร่วมกับกลุ่มองค์กร

อาชญากรรมค้ายาเสพติด เนื่องด้วยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการสามารถอำพรางความน่าสงสัยในการกระทำความผิดได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้น การที่คดียาเสพติดเป็นคดีนโยบายซึ่งภาครัฐมุ่งใช้เงินค่าตอบแทนเป็นแรงจูงใจแก่เจ้าหน้าที่ในการเร่งรัดจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้ผลสำเร็จ แรงจูงใจดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐบางรายอาจใช้อำนาจในตำแหน่งและหน้าที่ของตนปรักปรำผู้บริสุทธิ์เพื่อแจ้งข้อหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจทำการปรับเปลี่ยนปริมาณยาเสพติดของกลางเพื่อให้ตนได้รับเงินค่าตอบแทนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการแยกฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นรายคดีย่อย เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินค่าตอบแทนตามจำนวนคดี เป็นต้น[35]

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และเงินช่วยเหลือในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 6 ได้ระบุความหมายของคำว่า “เงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ” และ “เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่” ดังนี้

“เงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้แก่ผู้แจ้งความนำจับคดียาเสพติด

“เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้แก่เจ้าพนักงานผู้สืบสวนจับกุม การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือตรวจยึดยาเสพติด รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจนนำไปสู่การจับกุมหรือตรวจยึดยาเสพติด โดยเป็นข้าราชการตำรวจตำแหน่งผู้กำกับการ หรือเทียบเท่าลงมา ข้าราชการทหารตำแหน่งรองผู้บังคับการกรมหรือเทียบเท่าลงมา ข้าราชการพลเรือน ระดับชำนาญการพิเศษหรือเทียบเท่าลงมา ซึ่งได้ลงลายมือชื่อในบันทึกการจับกุมหรือตรวจยึดยาเสพติด และพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีที่ทำการสอบสวนขยายผล

โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และเงินช่วยเหลือในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 และประกาศกระทรวงยุติธรรม กำหนดอัตราการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับและเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 โดยเงินค่าตอบแทนในคดียาเสพ

[35] สำนักข่าวอิศรา, "เจาะสินบนยาเสพติดส่อพิรุธ!ล่องหน 230 ล้าน" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 24 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.isranews.org/isranews-scoop/22944-เจาะสินบนยาเสพติดส่อพิรุธ-ล่องหน-230-ล้าน.html

ติดจะคำนวณจากปริมาณยาเสพติดของกลางที่บริสุทธิ์ตามรายงานสถานตรวจพิสูจน์ภาครัฐ[36] เช่น เฮโรอีน กรัมละ 100 บาท[37], แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์ของแอมเฟตามีน ชนิดเม็ด จ่ายเม็ดละ 2 บาท ชนิดผงคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ กรัมละ 100 บาท[38] เป็นต้น

เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่จะจ่ายตามเกณฑ์และเงื่อนไข คือ (1) หากเป็นคดีที่มีผู้แจ้งความนำจับ รัฐจะจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับในอัตราร้อยละ 75 แล้วจึงจ่ายเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่แก่เจ้าพนักงานชุดจับกุมในอัตราร้อยละ 25 ของจำนวนเงินที่คำนวณได้จากปริมาณยาเสพติดของกลางตามอัตราที่ประกาศไว้ (2) หากเป็นคดีที่ไม่มีผู้แจ้งความนำจับ ให้จ่ายเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ตามเกณฑ์การจ่ายเงิน ค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับรวมกับเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ตามเกณฑ์ในเงื่อนไข (1)[39]

นอกจากนี้ การจ่ายเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่จะทำการจ่ายเป็น 2 รูปแบบ คือ การจ่ายตามปริมาณยาเสพติดที่จับกุมได้และการจ่ายเงินเพิ่ม การจ่ายเงินเพิ่มแยกออกเป็น 3 กรณีคือ การจ่ายตามฐานความผิด การจ่ายกรณีทำลายแหล่งผลิตหรือโรงงานผลิต และกรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนขยายผลจนได้เบาะแสนายทุนหรือยาเสพติดเพิ่มขึ้น ซึ่งรูปแบบของการจ่ายเงินเพิ่มนี้เอง ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับเงินค่าตอบแทนจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยฐานผลิตยาเสพติดที่ไม่ใช่กรณีการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุ หากยาเสพติดของกลางเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 4 และวัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 หรือประเภท 2 รัฐจะจ่ายเงินค่าตอบแทนเพิ่มแก่เจ้าหน้าที่ในคดีหนึ่งไม่เกิน 100,000 บาท[40] หากเจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติการทำลายแหล่งผลิตหรือโรงงานผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 และวัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 หรือประเภท 2 รัฐจะจ่ายเงินค่าตอบแทนเพิ่มแก่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[36] ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และเงินช่วยเหลือในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 15

[37] ประกาศกระทรวงยุติธรรม กำหนดอัตราการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับและเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 1 (1)

[38] ประกาศกระทรวงยุติธรรม กำหนดอัตราการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับและเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 2

[39] ประกาศกระทรวงยุติธรรม กำหนดอัตราการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับและเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 19

[40] ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และเงินช่วยเหลือในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 20 (1)

เจ้าหน้าที่ในอัตราพื้นที่ละไม่เกิน 100,000 บาท ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของภูมิประเทศที่ปฏิบัติการและปริมาณยาเสพติดที่จับกุมได้[41] เป็นต้น

รายละเอียดข้างต้น จึงนำมาซึ่งข้อพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งว่า เมื่อการดำเนินคดียาเสพติดขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลัก การสร้างแรงจูงใจในรูปแบบของผลตอบแทนเป็นตัวเงิน จึงอาจนำมาซึ่งการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำการจับกุมและรวบรวมพยานหลักฐาน อันเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน พยานหลักฐานในคดียาเสพติดที่ได้มาในชั้นจับกุมจนถึงชั้นพนักงานสอบสวน จึงควรต้องได้รับการตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาคดียิ่งไปกว่าคดีอาญาโดยทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาการปั้นแต่งพยานหลักฐานตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 แล้ว ไม่พบว่ามีบทบัญญัติใดซึ่งกำหนดให้ศาลทำการกลั่นกรอง หรือทำการตรวจสอบพยานหลักฐานในกระบวนพิจารณาผ่านการซักถามพยานโดยตรงอีกชั้นหนึ่งแต่อย่างใด คงมีแต่บทตัดพยานหลักฐานเท่านั้น

ข้อมูลทั้งหมดซึ่งได้นำเสนอไว้ในหัวข้อรูปแบบและลักษณะพิเศษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนี้ จึงล้วนแสดงให้เห็นว่าคดียาเสพติดมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปอย่างมีนัยยะสำคัญ คดียาเสพติดจึงควรได้รับการพิจารณาด้วยเทคนิควิธีแสวงหาความจริงเป็นกรณีพิเศษในชั้นพิจารณาคดีของศาล ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์และความมั่นคงของรัฐ โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และในขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรมต้องคุ้มครองสิทธิ์ของผู้ต้องหาในคดียาเสพติดซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ในหัวข้อต่อไปจะขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อหาและฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุเพิ่มโทษและเหตุลดโทษในคดียาเสพติด ซึ่งเป็นรายละเอียดที่ปรากฏในกฎหมายสารบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

[41] ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้แจ้งความนำจับ เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และเงินช่วยเหลือในการปฏิบัติงานยาเสพติด พ.ศ. 2561 ข้อ 22

2.3 ข้อหาและฐานความผิดในคดียาเสพติด

รายละเอียดเกี่ยวกับข้อหาและฐานความผิดในคดียาเสพติดซึ่งจะได้นำเสนอต่อไปนี้ ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น หากแต่จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในเชิงเหตุฉกรรจ์รวมทั้งพฤติการณ์พิเศษประกอบการกระทำความผิดซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของคดียาเสพติดในอีกแง่มุมหนึ่ง ทั้งนี้ ข้อหาและฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นมีการจำแนกเป็นหลายกรณี ซึ่งความร้ายแรงของบทกำหนดโทษในแต่ละฐานความผิดจะแปรผันไปตามความร้ายแรงของยาเสพติดแต่ละประเภท

หัวข้อนี้จะนำเสนอรายละเอียดข้อหาและฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยจะทำการศึกษาเฉพาะแต่กรณีความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด อันได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยได้พยายามปรับเปลี่ยนนโยบายในการดำเนินคดีกับผู้ครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อเสพมากขึ้น โดยมีมุมมองว่าผู้เสพยาเสพติดควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ป่วยซึ่งควรได้รับการบำบัดรักษามากกว่าการบังคับโทษทางอาญา

2.3.1 ข้อหาและฐานความผิดตามกฎหมายยาเสพติดในปัจจุบัน

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้กำหนดฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองไว้ โดยจำแนกเป็นสองประเภทใหญ่ คือ การจำหน่ายยาเสพติดให้โทษหรือมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และการผลิต นำเข้า ส่งออกยาเสพติดให้โทษ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ได้กำหนดนิยามของลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ดังนี้

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และให้หมายรวมตลอดถึงการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุด้วย

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ให้

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขอนำเสนอรายละเอียดฐานความผิดและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ซึ่งถือเป็นยาเสพติดให้โทษซึ่งมีฤทธิ์รุนแรง มีมูลค่าสูง รวมทั้งมีความเกี่ยวพันกับองค์กรอาชญากรรมและเครือข่ายยาเสพติดมากที่สุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(ก) การจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1

ฐานความผิด	ระวางโทษ
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือหน่วยการใช้หรือน้ำหนักสุทธิไม่ถึงปริมาณตามมาตรา 15 วรรคสาม[42]	จำคุกตั้งแต่สี่ปี ถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาท ถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ[43]
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ปริมาณตามมาตรา 15 วรรคสาม แต่ไม่เกินยี่สิบกรัม	จำคุกตั้งแต่สี่ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สี่แสนบาท ถึงห้าล้านบาท[44]
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัม	จำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาท หรือประหารชีวิต[45]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[42] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม “การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณ ดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(1) เด็กซ์โตรไลเซอร์ไยด์ หรือ แอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

(2) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป”

[43] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรคแรก

[44] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรคสอง

[45] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรคท้าย

(ข) การผลิต นำเข้า ส่งออกยาเสพติดให้โทษประเภท 1

ฐานความผิด	ระวางโทษ
ผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1	จำคุกตั้งแต่สิบปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาท ถึงห้าล้านบาท[46]
ผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ทุกชนิด เพื่อจำหน่าย	จำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาท ถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต[47]
ผลิตโดยการแบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1	จำคุกตั้งแต่สี่ปี ถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาท ถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ[48]
ผลิตโดยการแบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เพื่อจำหน่าย	จำคุกตั้งแต่สี่ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สี่แสนบาท ถึงห้าล้านบาท[49]

รายละเอียดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าฐานความผิดและบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น จะแปรผันไปตามประเภทและปริมาณสารบริสุทธิ์ซึ่งคำนวณได้ในยาเสพติดของกลาง โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ยังได้กำหนดบทสันนิษฐานเกี่ยวกับปริมาณสารบริสุทธิ์ไว้ในมาตรา 15 ซึ่งส่งผลให้จำเลยที่ถูกฟ้องว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อจำหน่ายโดยอาศัยบทสันนิษฐานเกี่ยวกับปริมาณสารบริสุทธิ์ในยาเสพติดของกลางนั้น ต้องมีภาระในการพิสูจน์เจตนาของตนเพื่อทำให้ศาลเชื่อว่าตนไม่มีเจตนากระทำไปเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากจำเลยไม่อาจพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าตนไม่ได้มีเจตนากระทำไปเพื่อจำหน่าย และพยานหลักฐานของโจทก์เพียงพอรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ศาลย่อมสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยตามข้อหาท้ายฟ้องได้ทันที ซึ่งในบางกรณีจำเลยอาจต้องระวางโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[46] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 65 วรรคแรก

[47] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 65 วรรคสอง

[48] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 65 วรรคสาม

[49] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 65 วรรคท้าย

(ค) การกระทำในฐานะผู้สนับสนุน และการกระทำซึ่งต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการ รวมทั้งการพยายามกระทำความผิด

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 6[50] ได้กำหนดให้ผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ต้องรับโทษเช่นเดียวกับตัวการ ซึ่งแตกต่างจากกรณีการกระทำในฐานะผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดให้ผู้สนับสนุนต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่ตนได้สนับสนุน โดยผู้สนับสนุนจะต้องรับโทษต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น[51] นอกจากนี้เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 6 ในอนุมาตราอื่นจะพบว่ารูปแบบของการกระทำซึ่งทำให้ผู้กระทำต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการนั้นมีขอบเขตของการกระทำกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้พ้นการถูกจับกุม หรือพ้นจากการถูกลงโทษ หรือแม้แต่การปกปิด ซ่อนเร้นยาเสพติดหรือวัตถุใด ๆที่ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดภายหลังจากที่ได้มีการกระทำ

---

[50] พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 6 “ในความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น

(1) สนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้กระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด

(2) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ยานพาหนะ สถานที่หรือวัตถุใด ๆ เพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ

(3) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ที่ประชุม ที่พำนัก หรือที่ซ่อนเร้นเพื่อช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิด หรือเพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการถูกจับกุม

(4) รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้กระทำความผิดเพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ

(5) ปกปิด ซ่อนเร้น หรือเอาไปเสียซึ่งยาเสพติดหรือวัตถุใด ๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิดเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิด

(6) ชี้แนะหรือติดต่อบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิด

ผู้ใดจัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ที่พำนักหรือที่ซ่อนเร้นเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามี หรือภริยาของตนให้พ้นจากการถูกจับกุม ศาลจะไม่ลงโทษผู้นั้นหรือลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

[51] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 “ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวก ในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมิได้รู้ถึงการ ช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสอง ในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น”

ความผิดแล้วทั้งสิ้น และไม่ใช้กรณีการกระทำฐานเป็นผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจะถือเป็นผู้สนับสนุนได้ก็ต่อเมื่อ การกระทำดังกล่าวเป็นการอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือผู้กระทำความผิดก่อนหรือในขณะกระทำความผิด

ดังนั้น หากพิจารณาในแง่การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกฟ้องว่ากระทำการเป็นผู้สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การกำหนดให้ศาลสามารถซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานได้ด้วยตนเอง หรือหมายเรียกให้บุคคลภายนอกมาให้การเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือให้ความคิดเห็นในลักษณะของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น จึงน่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถกลั่นกรองพยานหลักฐานแห่งคดีให้ชัดเจนอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง

ในส่วนของการพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 7 ยังได้บัญญัติว่า “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ”

บทบัญญัติข้างต้นจึงยิ่งแสดงให้เห็นว่าการพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งได้แก่ การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดนั้น มีความแตกต่างจากบทบัญญัติเรื่องการพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การพยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนี้ ผู้กระทำต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ ในขณะที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80[52] กำหนดให้บุคคลซึ่งพยายามกระทำความผิดนั้นต้องระวางโทษสองในสามของความผิดซึ่งตนได้กระทำผิดเท่านั้น

(ง) เหตุรับโทษหนักขึ้นและการลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำในคดียาเสพติด

เนื่องด้วยคดียาเสพติดเป็นคดีนโยบาย ซึ่งภาครัฐมุ่งเน้นการปราบปรามเพื่อลดจำนวนผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ตลอดจนผู้เสพยาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังมีรูปแบบและลักษณะคดีซึ่งแสวงหาพยานหลักฐานได้ยากกว่าคดีทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยองค์กรอาชญากรรมเครือข่าย

---

[52] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80

“ผู้ใดลงมือกระทำความผิดแต่กระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้นั้นพยายามกระทำความผิด

ผู้ใดพยายามกระทำความผิด ผู้นั้นต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

ค้ายาเสพติดซึ่งมีโครงสร้างองค์กรซับซ้อนและมีการปกปิดพยานหลักฐานอย่างแนบเนียน หรือในบางคราวก็พบว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นข้าราชการ ซึ่งใช้ตำแหน่งและหน้าที่อันน่าเชื่อถือของตนปกปิดการกระทำและเข้าร่วมในเครือข่ายผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเสียเอง กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดจึงมีการบัญญัติเหตุรับโทษหนักขึ้น โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 ได้กำหนดเหตุรับโทษหนักในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการ หรือพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ โดยแม้ผู้กระทำความผิดจะไม่ใช่เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจในการปราบปรามยาเสพติดหรือเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง แต่หากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นั้นย่อมต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน[53] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คดียาเสพติดมีการออกแบบนโยบายและบทกำหนดโทษเพื่อป้องปรามไม่ให้ข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในลักษณะที่ไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมายอาญากรณีทั่วไป อย่างไรก็ตามการกำหนดเหตุรับโทษหนักขึ้นในลักษณะดังกล่าวนั้นมีทั้งผลดีและผลเสีย เพราะเหตุรับโทษหนักขึ้นดังกล่าวอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งข้าราชการ หรือพนักงานในหน่วยงานของรัฐได้เช่นเดียวกัน เหตุรับโทษหนักขึ้นในลักษณะดังกล่าวจึงยิ่งแสดงให้เห็นว่า คดียาเสพติดมีลักษณะพิเศษ ซึ่งควรได้รับการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานและการพิพากษาคดีด้วยความระมัดระวัง ซึ่งศาลควรเข้ามามีบทบาทในการแสวงหาความจริงแห่งคดีให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในส่วนของการลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำนั้น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้ออกแบบเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐานในเชิงการขยายผลขบวนการค้ายาเสพติดซึ่งอยู่ในลักษณะเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม โดยมีการลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำเป็นแรงจูงใจให้ผู้กระทำความผิดยอมให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมาตรา 100/2 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้”บทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นมาตรการสำคัญที่เจ้าหน้าที่

[53] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 100 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 10 และมาตรา 11

ของรัฐมักนำมาใช้ในการขยายผลจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีหลักการสำคัญคือ ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลขยายผลนั้น จะต้องให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนทำให้มีการจับกุมผู้กระทำผิดที่แท้จริงหรือผู้กระทำผิดรายใหญ่ได้ โดยข้อมูลเหล่านั้นต้องไม่ใช้ข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่แล้วโดยทั่วไป[54] และการให้ข้อมูลดังกล่าวไม่จำเป็นต้องกระทำทันทีภายในระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลถูกจับกุมแต่ต้องกระทำภายในกระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้น[55]

อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำข้างต้นจะสามารถก่อประโยชน์ต่อการปราบปรามยาเสพติดได้เป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันมาตรการดังกล่าวได้กลายเป็นเทคนิควิธีเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลดโทษมากกว่ากรณีทั่วไป ในบางกรณีจึงเกิดปัญหาผู้กระทำความผิดให้การซัดทอดบุคคลอื่นเพื่อให้เข้าข่ายกรณีได้รับการลดโทษจากการให้ข้อมูลสำคัญดังบทบัญญัติข้างต้น เช่น ในกรณีจำเลยรายหนึ่งกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ซึ่งศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลย หากปรากฏว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถลดโทษให้แก่จำเลยรายนั้นได้กึ่งหนึ่ง โดยเหลือเพียงโทษจำคุกตลอดชีวิต และยิ่งไปกว่านั้นหากจำเลยรายนี้ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะขยายผลไปสู่การจับกุมผู้ร่วมขบวนการรายอื่น ศาลก็สามารถลดโทษให้กับจำเลยผู้นี้ได้อีก โดยอาจพิพากษาลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำสำหรับฐานความผิดนั้นก็ได้เช่นกัน การพิจารณาข้อมูลซึ่งได้มาจากมาตรการดังกล่าว จึงควรรับฟังด้วยความระมัดระวังเช่นเดียวกัน และศาลควรเข้ามามีบทบาทในการซักถามพยานด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการให้ข้อมูลในเชิงขยายผลดังกล่าว ได้กระทำโดยชอบด้วยกฎหมายโดยจำเลยไม่ได้ให้การโดยถูกบังคับขู่เข็ญจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเพื่อเป็นการกลั่นกรองคุณค่าของข้อมูลดังกล่าวโดยศาลเป็นผู้พิจารณารับฟังถ้อยคำเหล่านั้นจากจำเลยด้วยตนเองอีกชั้นหนึ่ง

---

[54] สุจิต ปัญญาพฤกษ์, คดียาเสพติด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง, 2560), หน้า 175-176.

[55] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2254/2558 “การที่จำเลยอุทธรณ์ว่า จำเลยได้ให้ข้อมูลสำคัญในคดีกับเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับห้องเช่าของจำเลยที่มียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นห้องเช่าจนพบเมทแอมเฟตามีนของกลาง และแหล่งที่มาของเมทแอมเฟตามีนของกลางว่าจำเลยซื้อมาจาก ด. แม้ข้อเท็จจริงดังกล่าวบางส่วนจะปรากฏตามคำร้องขอฝากขังครั้งที่ 1 และสำเนาบันทึกการจับกุมเอกสารท้ายคำร้องดังที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยไว้ก็ตาม แต่เมื่อจำเลยไม่สืบพยานให้ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าว ข้อเท็จจริงที่จำเลยอ้างจึงเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยเพิ่งยกขึ้นมาในชั้นอุทธรณ์ ถือเป็นข้อที่ไม่ได้ว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 225 วรรคหนึ่ง ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา 15 และพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 3 ที่ศาลอุทธรณ์ลงโทษจำเลยน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 100/2 จึงเป็นการไม่ชอบ”

2.3.2 ข้อหาและฐานความผิดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด

ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งอยู่ระหว่างชะลอการเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาในวาระที่สองและวาระที่สามนั้น[56] ได้กำหนดฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในลักษณะที่ 5 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย มีไว้ในครอบครองหรือนำผ่านซึ่งยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ โดยร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 1 ได้ให้นิยามของลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ดังนี้

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูปและสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย แลกเปลี่ยน จ่าย แจก หรือให้โดยมีสิ่งตอบแทนหรือผลประโยชน์อย่างอื่น และให้หมายความรวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย

“นำผ่าน” หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักร แต่ไม่รวมถึงการนำหรือส่งยาเสพติดผ่านราชอาณาจักร โดยมิได้มีการขนถ่ายออกจากอากาศยานที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดยังได้จำแนกฐานความผิดตามประเภทของยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ ตลอดจนไล่ระดับความรุนแรงของบทกำหนดโทษตามเหตุฉกรรจ์ในหลายกรณี โดยกำหนดหลักการคล้ายกันสำหรับยาเสพติดแต่ละประเภท ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษประเภท 1[57] เพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

---

[56] บันทึกการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 32 วันที่ 6 มีนาคม 2562

[57] เฮโรอีน (Heroin) เอมเฟตามีน (Amphetamine) และเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine)

ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 143 บัญญัติว่า “ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 86[58] ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท

(1) การกระทำเพื่อการค้า

(2) การก่อให้เกิดการแพร่กระจายในกลุ่มประชาชน

(3) การจำหน่ายแก่บุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปี

(4) การจำหน่ายในบริเวณสถานศึกษา สถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด หรือสถานที่ราชการ

(5) การกระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย

(6) การกระทำโดยมีอาวุธหรือใช้อาวุธ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองเป็นการกระทำดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ห้าแสนบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต

(1) การกระทำโดยหัวหน้า ผู้มีหน้าที่สั่งการ หรือผู้มีหน้าที่จัดการในเครือข่ายอาชญากรรม

(2) การทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทบัญญัติข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการจัดระดับความรุนแรงของบทกำหนดโทษตามลักษณะของการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด โดยไม่มีการกำหนดบทสันนิษฐานอันเกี่ยวเนื่องกับปริมาณสารบริสุทธิ์ในยาเสพติดของกลาง และไม่มีการกำหนดระวางโทษตามปริมาณยาเสพติดของกลางอีกต่อไป โดยจะพิจารณาตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดเท่านั้น กล่าวคือ หากเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายยาเสพติดโดยผู้ค้ารายย่อย ซึ่งไม่ได้กระทำการเป็นองค์กรอาชญากรรมหรือเครือข่ายค้ายาเสพติด บทกำหนดโทษจะอยู่ที่ระวางโทษจำคุกไม่เกิน

[58] ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 86 “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เว้นแต่เป็นกรณีได้รับอนุญาตตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 (3)”

สิบห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนบาท โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าไม่มีการกำหนดโทษจำคุกหรือโทษปรับขั้นต่ำไว้

ทั้งนี้ บทกำหนดโทษจะแตกต่างกันไปโดยพิจารณาถึงเหตุฉกรรจ์อันหมายถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงในการกระทำความผิดของจำเลยรายบุคคล กล่าวคือ พิจารณาตามบทบาทและความร้ายแรงของพฤติการณ์ประกอบการกระทำความผิด เช่น หากจำเลยกระทำความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด โดยจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท 1 แก่บุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปี จำเลยต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท นอกจากนี้ หากปรากฏว่าจำเลยกระทำการในลักษณะหัวหน้าขบวนการด้วย จำเลยย่อมต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ห้าแสนบาทหรือห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต

จึงอาจกล่าวได้ว่า บทกำหนดโทษตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดดังกล่าว จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณากำหนดโทษจำเลยในแต่ละกรณีได้มากยิ่งขึ้น หากพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เพราะระวางโทษเดิมนั้นไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนระหว่างความรุนแรงของการกระทำความผิดกับบทกำหนดโทษ ตลอดจนผู้พิพากษาไม่สามารถใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยต่ำกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ ตัวอย่างเช่น เดิมผู้กระทำความผิดฐานผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษสูงถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต[59] ในขณะที่กฎหมายใหม่ศาลจะลงโทษจำเลยในกรณีจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ได้ไม่เกินสิบห้าปี และปรับได้ไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนบาทเท่านั้น เว้นแต่การกระทำนั้นเข้าลักษณะเหตุฉกรรจ์ในวรรคสองและวรรคสามของมาตรา 143 ศาลจึงจะสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยหนักขึ้นได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

อย่างไรก็ตาม ฐานความผิดและบทกำหนดโทษที่มีความหลากหลายตามพฤติการณ์แห่งความร้ายแรงในการกระทำความผิดนี้ อาจส่งผลสำคัญต่อคู่ความในกระบวนพิจารณาคดียาเสพติดได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อวิธีพิจารณาคดียาเสพติดไม่ได้กำหนดวิธีพิจารณาซึ่งให้อำนาจศาลในการพิสูจน์ความจริงหรือแสวงหาพยานหลักฐานในคดีด้วยการไต่สวนพยานหลักฐานไว้เป็นการเฉพาะ การพิจารณาคดียาเสพติดจึงต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้ ภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยตลอดจนภาระการพิสูจน์พฤติการณ์ของเหตุฉกรรจ์ในคดีจึงตกอยู่

[59] พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 65 วรรคสอง “ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษ จำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต”

แก่โจทก์ นอกจากนี้โจทก์ยังมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนอีกด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเหตุฉกรรจ์ข้างต้น ในบางกรณีก็อาจเป็นการยากที่โจทก์จะสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงเหตุฉกรรจ์เหล่านั้นได้โดยชัดแจ้ง ในทางกลับกันเหตุฉกรรจ์ตามรายละเอียดในรายมาตราข้างต้น ก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดียาเสพติดได้เช่นกัน เพราะบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาในข้อหาและเหตุฉกรรจ์อันจะต้องรับโทษหนักขึ้นไว้ก่อน ดังนั้น ในบางกรณีหากเจ้าหน้าที่รัฐสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาเองโดยจงใจให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้นกว่าความเป็นจริง จำเลยอาจไม่มีความสามารถเพียงพอในการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้ การซักถามข้อเท็จจริงโดยศาลตามแบบระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน จึงน่าจะก่อให้เกิดความกระจ่างชัดแก่คดีได้มากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันย่อมสามารถตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้เช่นกัน

นอกจากนี้ ในส่วนของการกระทำในฐานะผู้สนับสนุนและการกระทำซึ่งต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการ รวมทั้งการพยายามกระทำความผิด ตลอดจนเหตุรับโทษหนักขึ้นและการลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำในคดียาเสพติดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น พบว่ายังคงมีหลักการและสาระสำคัญในลักษณะเช่นเดียวกันกับกฎหมายยาเสพติดที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน หากแต่ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดได้กำหนดให้บุคคลซึ่งกระทำการในฐานะผู้ใช้ให้บุคคลใดกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย[60] ไม่ว่าผู้ถูกใช้จะได้กระทำความผิดสำเร็จแล้วหรือไม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกระทำในฐานะผู้ใช้ในกรณีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นแตกต่างจากการกระทำในฐานะผู้ใช้ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในกรณีการเป็นผู้ใช้ให้บุคคลใดกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้น[61] หากความผิดยังไม่ได้กระทำลง ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียงหนึ่งในสาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[60] ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 127 “ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใช้กำลังบังคับ ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์ ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น”

[61] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84

“ผู้ใดก่อให้ผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้บังคับ ขู่เข็ญ จ้าง วานหรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด

ถ้าความผิดมิได้กระทำลงไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังไม่ได้กระทำ หรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียงหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ และหากความผิดได้กระทำลง ผู้ใช้ก็เพียงแต่รับโทษเท่าตัวการเท่านั้น โดยผู้ใช้จะต้องรับโทษหนักขึ้นกึ่งหนึ่งต่อเมื่อเป็นการใช้บุคคลอายุไม่เกิน 18 ปี บุคคลพิการ บุคคลทุพพลภาพ หรือบุคคลใดซึ่งต้องพึ่งพาผู้ใช้เท่านั้น

ในหัวข้อต่อไป จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง เพื่อให้เห็นแง่มุมการแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติด ซึ่งมีมาตรการพิเศษในการดำเนินการแตกต่างจากคดีอาญาประเภทอื่น ๆ

2.4 หลักการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจุบันมุมมองการดำเนินคดียาเสพติดต่อผู้เสพหรือผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพนั้น แตกต่างจากการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือจำหน่ายยาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การปราบปรามผู้กระทำความผิดในลักษณะที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น ภาครัฐมุ่งเน้นการปราบปรามอย่างจริงจัง โดยใช้ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นหลัก แตกต่างจากกรณีผู้เสพและผู้ครอบครอง ซึ่งมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูโดยมีมุมมองว่าผู้เสพหรือผู้ครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพนั้นมีลักษณะเหมือนผู้ป่วยซึ่งต้องได้รับการบำบัดรักษาให้หายจากอาการเสพติด และไม่สมควรต้องรับโทษทางอาญา ในหัวข้อต่อไปนี้จะขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยมุ่งเน้นไปที่การพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการสืบสวน และการสอบสวนเป็นหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.)

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมีพันธกิจสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งอำนวยการให้มีการบังคับใช้กฎหมายอันเกี่ยวเนื่องกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ติดตาม ประเมินผล ตลอดจนเฝ้าระวังการกระทำความผิดเกี่ยวกับ

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ และถ้าผู้ถูกใช้เป็น บุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปีผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้ใช้ผู้ที่มีฐานะ ยากจน หรือผู้ต้องพึ่งพาผู้ใช้เพราะเหตุป่วยเจ็บหรือไม่ว่าทางใดให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้ใช้กึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับผู้นั้น”

ยาเสพติด โดยมีการกระจายอำนาจการปฏิบัติงานทั่วประเทศ แบ่งเป็นสำนักงาน ป.ป.ส. กรุงเทพมหานคร และสำนักงาน ป.ป.ส. อีก 9 ภาคตามเขตศาลยุติธรรม[62]

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเลขาธิการ ป.ป.ส. รองเลขาธิการ ป.ป.ส. และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. โดยถือว่าเลขาธิการ ป.ป.ส. รองเลขาธิการ ป.ป.ส. และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ตลอดจนมีอำนาจคล้ายคลึงกับพนักงานสอบสวน โดยกำหนดให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจกระทำการดังต่อไปนี้ได้[63]

1. เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติด หรือมีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

2. ค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3. จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

4. ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

5. ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

6. สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

7. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี ข้อมูล เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[62] สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, "วิสัยทัศน์พันธกิจ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 23 เมษายน 2562. แหล่งที่มา: https://www.oncb.go.th/Home/Pages/vision.aspx

[63] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14

หากในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ข้างต้น เจ้าพนักงานได้ขอให้บุคคลใดช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลนั้นมีอำนาจช่วยการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้เช่นกัน[64]

นอกจากนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการมีคำสั่งอนุญาตของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาว่าจะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็น กล่าวคือ ต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น หรือไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพกว่านี้ได้อีก ทั้งนี้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจะสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกินเก้าสิบวัน โดยกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้ว ต้องรายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญารับทราบ[65]

รายละเอียดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างกว้างขวาง ในลักษณะแตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาประเภทอื่น ๆ เป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยคดีอาญาโดยทั่วไปนั้น ไม่มีหน่วยงานพิเศษ (Special Unit) เพื่อบูรณาการการสืบสวนสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ แม้การให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อย่างกว้างขวางในลักษณะข้างต้นจะเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติด แต่การให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในลักษณะดังกล่าว ก็อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เช่นเดียวกัน หากเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ โดยมุ่งเน้นการปราบปรามยาเสพติดในเชิงปริมาณยิ่งไปกว่าความสำคัญของการกระทำความผิดในแต่ละคดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[64] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 ตรี

[65] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 จัตวา

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 อย่างละเอียดแล้ว พบว่าไม่มีบทบัญญัติใดที่วางหลักให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จัดทำสำนวนการสอบสวนโดยละเอียดเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ หรือเพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลแต่อย่างใด ส่งผลให้เมื่อคดียาเสพติดเข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาล พยานหลักฐานซึ่งปรากฏในชั้นจับกุมหรือชั้นสอบสวนย่อมไม่อาจถูกนำเสนอสู่ศาลได้ทั้งหมด เพราะในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ล้วนแล้วแต่นำเสนอพยานหลักฐานในเชิงมุ่งเอาผิดต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของ ป.ป.ส. ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จำเลยในคดียาเสพติด ซึ่งอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐจะสามารถแสวงหาพยานหลักฐานมาเพื่อใช้หักล้างความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาของศาลจึงน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่จำเลยในคดียาเสพติดได้มากขึ้น

2.4.2 การสืบสวน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะ โดยเป็นเสมือนเครื่องมือที่ทำให้เจ้าพนักงาน[66] ซึ่งหมายรวมถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถใช้อำนาจสืบสวนการกระทำความผิดได้มากกว่าการกระทำความผิดทางอาญาทั่วไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.2.1 การอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การอำพราง หมายถึง การดำเนินการทั้งหลายเพื่อปิดบังสถานะหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการโดยลวงผู้อื่นให้เข้าใจไปทางอื่น หรือเพื่อมิให้รู้ความจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ เจ้าพนักงานจะปฏิบัติการอำพรางได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้วแต่กรณี อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสอบสวนไปก่อนแล้วจึงรายงานให้ผู้มีอำนาจอนุญาตโดยเร็วก็ได้ ซึ่งการกระทำ

[66] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 5 “เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตลอดจนพยานหลักฐานที่ได้มาจากการอำพรางของเจ้าพนักงานนั้น ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้[67] กล่าวคือไม่ให้ถือเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบซึ่งต้องห้ามมิให้รับฟัง

ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ยังได้กำหนดลักษณะของการปฏิบัติการอำพรางไว้ว่าได้แก่ การแทรกซึมหรือฝังตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรมยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะเวลายาวนาน การล่อซื้อยาเสพติดหรือการปฏิบัติการอำพรางอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นครั้งคราวชั่วระยะเวลาหนึ่ง หรืออาจดำเนินการได้แล้วเสร็จในคราวเดียวก็ได้[68]

นอกจากนี้ กฎกระทรวงดังกล่าวยังได้ระบุหลักเกณฑ์เพิ่มเติม ว่าการอำพรางจะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติด หรือสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิด ดังนั้นการอำพรางจะไม่นำมาใช้กับการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานผู้เสพ หรือครองครองเพื่อเสพ ยิ่งไปกว่านั้น การปฏิบัติการอำพรางจะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานจากการอำพราง หรือมีเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดรายสำคัญเนื่องจากมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดตามสมควร หรือการสืบสวนจับกุมโดยวิธีอื่นจะกระทำได้ยากหรืออาจเป็นภยันตรายหรือความเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ หรือเพื่อประโยชน์ในการขยายผลการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่อยู่เบื้องหลัง เป็นต้น[69]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.4.2.2 การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมเพื่อการสืบสวนความผิด

การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม หมายถึง การครอบครองชั่วคราวซึ่งยาเสพติดเพื่อส่งต่อแก่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ คำสั่ง หรือการสะกดรอยติดตามของเจ้าพนักงาน ซึ่งการครอบครองดังกล่าวจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีเป็นหลัก โดยเจ้าพนักงานผู้ครอบครองยาเสพติดนั้น จะต้องได้รับอนุญาต

---

[67] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 7

[68] กฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 3

[69] กฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 7

เป็นหนังสือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งการครอบครองดังกล่าวจะกระทำได้ภายในระยะเวลาเท่าที่ได้รับการอนุญาตเท่านั้น โดยการกระทำและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำของเจ้าพนักงานในลักษณะดังกล่าวสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เช่นกัน[70]

ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการครอบครองและให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม เพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ยังได้ระบุรายละเอียดหลักเกณฑ์การครอบครองยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ไว้ โดยจะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นกล่าวคือ เพื่อสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดรายสำคัญเนื่องจากมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดตามสมควร หรือการสืบสวนจับกุมโดยวิธีอื่นจะกระทำได้ยากหรืออาจเป็นภยันตรายหรือความเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ หรือเพื่อประโยชน์ในการขยายผลการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับกรณีการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนการกระทำความผิด[71]

การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมเพื่อสืบสวนความผิดข้างต้น เจ้าพนักงานผู้ได้รับอนุญาตจะต้องบันทึกรายละเอียดและถ่ายภาพยาเสพติดหรือวัสดุห่อหุ้มยาเสพติด ที่ได้ครอบครองหรือให้มีการครอบครองในโอกาสแรกที่สามารถจะทำได้ ซึ่งหากไม่สามารถบันทึกรายละเอียดและถ่ายภาพยาเสพติดไว้ได้ เจ้าพนักงานจะต้องบันทึกเหตุที่ไม่สามารถดำเนินการพร้อมรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบโดยไว[72] นอกจากนี้ หากมียาเสพติดเหลือจากการดำเนินการ เจ้าพนักงานจะต้องทำบันทึกส่งคืนแก่พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ หรือกระทรวงสาธารณสุขแล้วแต่กรณีอีกด้วย[73]และในกรณีที่ยาเสพติดเสียหาย สูญหาย หรือถูกทำลาย เจ้าพนักงานจะต้องรายงานเป็นหนังสือต่อผู้มีอำนาจอนุญาตภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ทราบถึงการเสียหาย สูญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[70] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 8

[71] กฎกระทรวงว่าด้วยการครอบครองและให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม เพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 7

[72] กฎกระทรวงว่าด้วยการครอบครองและให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม เพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 11

[73] กฎกระทรวงว่าด้วยการครอบครองและให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม เพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 16

หาย หรือถูกทำลาย และแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ หรือกระทรวงสาธารณสุข เพื่อทราบด้วยเช่นเดียวกัน[74]

แม้มาตรการการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังรายละเอียดข้างต้น จะแสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานในคดียาเสพติดสามารถเข้าถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายได้มากกว่ากรณีการกระทำความผิดทางอาญาทั่วไป แต่พยานหลักฐานซึ่งได้มาจากการใช้อำนาจตามมาตรการดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานอย่างละเอียดถี่ถ้วนด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย เพราะการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานสามารถใช้อำนาจเข้าถึงการกระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง อาจนำมาซึ่งการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้

2.4.3 การสอบสวน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 11 บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ยึดสิ่งของไว้ตามกฎหมายและอ้างว่าเป็นยาเสพติด ให้พนักงานสอบสวนส่งของที่ยึดนั้นภายในสามวันทำการนับแต่เวลาที่พนักงานสอบสวนได้รับสิ่งของนั้นไว้เป็นของกลางในคดี เพื่อให้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์และทำความเห็นเป็นหนังสือรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ไม่อาจส่งสิ่งของที่ยึดนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้ โดยให้บันทึกเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นที่ไม่อาจดำเนินการดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ทั้งนี้ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนั้น หมายถึง การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือพยายามกระทำความผิด[75] ซึ่งกฎกระทรวงดังกล่าวได้กำหนดกรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่พนักงานสอบสวนต้องส่งสิ่งของที่อ้างว่าเป็นยาเสพติดและได้ยึดไว้ไปตรวจพิสูจน์ ว่าหมายถึง ยาเสพติดให้โทษประเภท 1 อันได้แก่ (ก) เฮโรอีน น้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป (ข) เมทแอมเฟตามีน ตั้งแต่หนึ่งหมื่นเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป (ค) เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีน ตั้งแต่หนึ่งพันเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่

---

[74] กฎกระทรวงว่าด้วยการครอบครองและให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม เพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555 ข้อ 17

[75] กฎกระทรวงกำหนดคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่พนักงานสอบสวนต้องส่งสิ่งของที่อ้างว่าเป็นยาเสพติดและได้ยึดไว้ไปตรวจพิสูจน์ พ.ศ. 2555

สองร้อยห้าสิบกรัมขึ้นไป (ง) 3,4 – เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีน ตั้งแต่หนึ่งพันเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่สองร้อยห้าสิบกรัมขึ้นไป และ (จ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีเอ ตั้งแต่หนึ่งพันเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่สองร้อยห้าสิบกรัมขึ้นไป และยังหมายรวมถึง ยาเสพติดให้โทษประเภท 2 อันได้แก่ (ก) โคเคอีน น้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป (ข) ฝิ่น น้ำหนักตั้งแต่สิบกิโลกรัมขึ้นไป และวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 อันได้แก่ (ก) มิดาโซแลม ตั้งแต่ห้าร้อยเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่หนึ่งร้อยกรัมขึ้นไป และ (ข) คีตามีน น้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไปหรือปริมาตรตั้งแต่หนึ่งลิตรขึ้นไปอีกด้วย

ดังนั้น หากเป็นกรณีการจับกุมผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปริมาณน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง หรือเป็นการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทอื่นนอกเหนือจากยาเสพติดให้โทษประเภท 1 และ 2 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 พนักงานสอบสวนย่อมไม่จำเป็นต้องส่งของที่ยึดไว้เป็นของกลางในคดี เพื่อให้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์และทำความเห็นเป็นหนังสือรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนแต่อย่างใด

ในส่วนของสำนวนการสอบสวนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนั้น ในทางปฏิบัติพบว่าสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์เป็นหลักในการสืบพยานเท่าใดนัก เพราะพนักงานอัยการสามารถปฏิเสธไม่นำส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลได้ หากปรากฏว่าขณะที่ศาลมีคำสั่งเรียกสำนวนการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการยังคงสืบพยานโจทก์ไม่เสร็จสิ้น ดังนั้นกว่าที่ศาลจะได้รับสำนวนการสอบสวนมาพิจารณา ก็อาจเป็นเวลาใกล้เสร็จสิ้นกระบวนพิจารณาแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.5 บทสรุปแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติด

รายละเอียดข้อมูลว่าด้วย แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดียาเสพติดทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจถึงรูปแบบและลักษณะของคดียาเสพติดซึ่งมีความพิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไป ตลอดจนแนวทางในการดำเนินคดียาเสพติดในปัจจุบันทั้งสิ้น

จากการศึกษาพบว่า ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยยาเสพติดชนิดแรกที่ปรากฏในประเทศไทยคือ ฝิ่น ต่อมาเมื่อประชาชนเริ่มเสพติดฝิ่นมากขึ้น รัฐจึงได้เริ่มกำหนดมาตรการในการควบคุมสภาพการณ์ดังกล่าวเรื่อยมาจนถึงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี มาตรการควบคุมฝิ่นได้ทวีความรุนแรง

ขึ้นอย่างมาก รัฐสามารถปราบปรามผู้ค้าและผู้เสพฝิ่นได้อย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันเหตุการณ์ดังกล่าวก็นำมาซึ่งการนำเข้ายาเสพติดประเภทอื่นเพื่อใช้ทดแทนฝิ่น จนในที่สุดยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ได้แก่ เฮโรอีน และเมทแอมเฟตามีนก็ได้แพร่ระบาดเข้ามาในประเทศไทยในที่สุด รัฐบาลไทยได้มุ่งใช้นโยบายการปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มข้นมาโดยตลอด แต่ปัญหายาเสพติดก็หาได้ลดลงไม่ ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาแนวคิดนโยบายยาเสพติดของต่างประเทศกลับพบว่า การทำความเข้าใจปัญหายาเสพติดและลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Drug Decriminalization) กลับช่วยยับยั้งปัญหายาเสพติดได้ดีกว่านโยบายปราบปรามยาเสพติดในลักษณะทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เสียด้วยซ้ำ

เมื่อทำความเข้าใจการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วจะพบว่า การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการกระทำความผิดทางอาญาในลักษณะการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (Mala Probihita) หาใช้การกระทำความผิดซึ่งฝ่าฝืนข้อบังคับทางศีลธรรมอันดีซึ่งประชาชนทุกยุคทุกสมัยทราบดีอยู่แล้วว่าการกระทำเหล่านั้นเป็นความผิด ซึ่งเมื่อยาเสพติดกลายเป็นสิ่งที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย มูลค่าของยาเสพติดจึงสูงขึ้น กลายเป็นสิ่งล่อล่วงใจให้บุคคลหรือกลุ่มองค์กรใด ๆ กล้ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อแลกมาซึ่งผลประโยชน์จำนวนมหาศาล ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดเชิงนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว พบว่าผู้กระทำความผิดย่อมมีการตัดสินใจและชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนที่ตนต้องเสียไป เช่น โอกาสในการถูกจับกุมและพิพากษาลงโทษ กับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นอย่างดีแล้ว

แนวคิดและหลักการข้างต้นจึงนำมาสู่การพัฒนารูปแบบองค์กรเครือข่ายผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยส่วนใหญ่มักเป็นการกระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรม ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเครือข่ายผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่ายยาเสพติด โดยมีการจัดรูปแบบองค์กรตลอดจนมีการแบ่งหน้าที่การดำเนินงานภายในองค์อย่างเป็นระบบและมีการปกปิดการดำเนินงานเป็นอย่างดี นอกจากนี้องค์กรอาชญากรรมยังมีการพัฒนารูปแบบการสั่งซื้อยาเสพติดตลอดจนรูปแบบวิธีการชำระเงินโดยใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้นเพื่อปกปิดตัวตนที่แท้จริงของผู้กระทำความผิด การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีจึงทำได้ยากเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้พบว่าผู้จำหน่ายยาเสพติดซึ่งถูกจับกุมมักเป็นเพียงผู้จำหน่ายรายย่อยเท่านั้น ซึ่งเมื่อถูกจับกุมย่อมไม่ส่งผลกระทบต่อความมีอยู่ขององค์กรอาชญากรรมแต่อย่างใด

นอกจากข้อพิจารณาในแง่ความยากลำบากในการแสวงหาพยานหลักฐานของโจทก์แล้ว ในทางกลับกันเมื่อคดียาเสพติดเป็นคดีนโยบาย ภาครัฐจึงสร้างแรงจูงใจด้วยการจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่เจ้าหน้าที่โดยคำนวณตามอัตราปริมาณของกลางที่ยึดได้ แรงจูงใจดังกล่าวเป็นเสมือนดาบสองคม ซึ่งอาจทำให้เจ้าหน้าที่บางรายกระทำการทุจริตต่อหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่โดยการปั้นแต่งพยานหลักฐานที่ใช้ในการเอาผิดจำเลย เป็นต้น

ในส่วนของฐานความผิดและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายยาเสพติดในปัจจุบันนั้น พบว่าฐานความผิดและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ตลอดจนพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดในแต่ละคดี ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดยังได้มีการแก้ไขข้อหาและฐานความผิด รวมทั้งบทกำหนดโทษให้มีความหลากหลายตามพฤติการณ์แห่งความร้ายแรงในการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขดังกล่าวจะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของบทกำหนดโทษดังกล่าวก็อาจส่งผลสำคัญต่อคู่ความในกระบวนพิจารณาคดียาเสพติดได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อการพิจารณาคดียาเสพติดต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้ ภาระในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย ตลอดจนภาระในการพิสูจน์เหตุฉกรรจ์จึงตกอยู่แก่โจทก์ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเหตุฉกรรจ์ข้างต้น ในบางกรณีอาจเป็นการยากที่โจทก์จะสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงเหตุฉกรรจ์เหล่านั้นได้โดยชัดแจ้ง ในทางกลับกันเหตุฉกรรจ์ต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อจำเลยได้เช่นกัน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐจงใจให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้น ซึ่งจำเลยเองก็อาจไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้ทั้งหมด

นอกจากคดียาเสพติดจะมีเหตุฉกรรจ์เพิ่มโทษในแต่ละฐานความผิดเป็นจำนวนมากแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปแล้ว ยังพบว่ากฎหมายยาเสพติดในปัจจุบันตลอดจนร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดยังได้กำหนดแนวทางการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานะผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ตลอดจนผู้กระทำการให้ความช่วยเหลือ หรือผู้พยายามกระทำความผิดคดียาเสพติดในลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง เช่น กรณีให้การสนับสนุนผู้กระทำผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด ผู้ให้การสนับสนุนต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการ นอกจากนี้ ในกรณีการพยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้พยายามกระทำความผิดต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดในกรณีกระทำความผิดสำเร็จเช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น คดียาเสพติดยังมีเหตุรับโทษหนักขึ้นฐานเป็น

เจ้าพนักงานของรัฐ โดยกำหนดให้ศาลพิพากษาให้จำเลยต้องระวางโทษหนักขึ้นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติเหตุลงโทษผู้กระทำความผิดน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ให้ข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น แม้มาตรการการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะแสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานในคดียาเสพติดสามารถเข้าถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายได้มากกว่ากรณีการกระทำความผิดทางอาญาทั่วไป แต่พยานหลักฐานซึ่งได้มาจากการใช้อำนาจตามมาตรการดังกล่าว ก็จำเป็นต้องได้รับการพิจารณา และตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานอย่างละเอียดถี่ถ้วนเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในกรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพราะในทางปฏิบัติ การสืบสวนการกระทำความผิดมักไม่อาจแสวงหาพยานหลักฐานไปถึงหัวหน้าขบวนการหรือผู้ค้ารายใหญ่ได้ ผู้ถูกจับกุมโดยการใช้มาตรการสืบสวนข้างต้นจึงมักเป็นผู้กระทำความผิดรายเล็กซึ่งเป็นเพียงลูกข่ายในเครือข่ายค้ายาเสพติดเท่านั้น นอกจากนี้ ในส่วนของการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพบว่า ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้จัดทำสำนวนสอบสวนโดยละเอียดเพื่อนำไปเป็นหลักในการสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาลแต่อย่างใด หลักการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในชั้นก่อนพิจารณาและชั้นพิจารณาของศาลจึงมีความไม่สอดคล้องกันเป็นอย่างมาก เพราะศาลไม่อาจตรวจสอบรายละเอียดหรือพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในชั้นพิจารณาได้

รายละเอียดทั้งหมดจึงแสดงให้เห็นว่าคดียาเสพติดมีรูปแบบและลักษณะคดีแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปในทุกแง่มุม กระบวนการพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาลจึงสมควรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะพิเศษของคดียาเสพติดด้วยเช่นกัน โดยควรมุ่งเน้นการเพิ่มบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลย และควรผ่อนคลายข้อจำกัดทางเทคนิคบางประการที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่คดีมากที่สุด ทั้งในแง่ของการคุ้มครองสังคมโดยการลงโทษผู้กระทำความผิดที่แท้จริง และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยบนพื้นฐานความเป็นจริง ยิ่งไปกว่าข้อจำกัดอื่นใดตามกฎหมาย นอกจากนั้นยังควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพัฒนาการดำเนินงานชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนให้สอดคล้องกับการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลต่อไปอีกด้วย

ในบทที่ 3 จะขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ตลอดจนรูปแบบของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาประเภทต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการค้นหาระบบวิธีพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับลักษณะและรูปแบบพิเศษของคดียาเสพติดต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 3
ระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย

บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรม ทั้งยังเป็นเสมือนกรอบในการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนคดีอีกด้วย ทั้งนี้พบว่าระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระดับสากลนั้น สามารถจำแนกได้เป็นสองระบบ คือ ระบบกล่าวหาซึ่งใช้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และระบบไต่สวนซึ่งใช้ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์เป็นหลัก ทั้งสองระบบมีลักษณะแตกต่างกันหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบทบาทของศาลในชั้นพิจารณา พบว่าผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจะมีบทบาทเรียบเฉย (Passive Role) โดยทำหน้าที่เป็นเสมือนกรรมการแห่งคดี ซึ่งจะไม่เข้าไปแสวงหาหรือซักถามพยานหลักฐานด้วยตนเองแต่อย่างใด เพราะหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดีนั้นเป็นหน้าที่ของคู่ความ แตกต่างจากผู้พิพากษาในระบบไต่สวนซึ่งมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการแสวงหาพยานหลักฐาน โดยสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานเพิ่มเติม และสามารถทำการซักถามพยานด้วยตนเองเพื่อตรวจสอบคุณค่าและความถูกต้องของพยานหลักฐานได้โดยละเอียด เพราะหัวใจสำคัญของระบบไต่สวน คือ การค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ

ทั้งนี้ แม้คดียาเสพติดจะมีรูปแบบและลักษณะการกระทำความผิดแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปในหลายประการ ตลอดจนมีรูปแบบการปกปิดพยานหลักฐานในคดีเป็นการเฉพาะ ส่งผลให้การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยในคดีนั้นเป็นไปได้โดยยาก แต่เมื่อทำการศึกษาวิธีพิจารณาคดียาเสพติดแล้วกลับปรากฏว่า วิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น ยังคงใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือยังคงใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาซึ่งมีข้อจำกัดในการค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีโดยมุ่งเน้นการพิจารณาพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏในสำนวนคดีเท่านั้น และศาลจะไม่ทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยตนเองแต่อย่างใด ในหลายกรณีจึงปรากฏข้อเท็จจริงว่าศาลมักพิพากษายกฟ้องโจทก์เพียงเพราะเหตุความบกพร่องของโจทก์ ที่ไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย และเมื่อพิจารณาในทางกลับกัน คือ ในแง่ผลร้ายต่อจำเลยนั้น ก็ปรากฏข้อเท็จจริงในบางกรณีว่าศาลมักพิพากษาลงโทษจำเลยโดยให้น้ำหนักในการรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา เพราะจำเลยไม่อาจนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้ แม้พยานหลักฐานของ

โจทก์จะมีข้อพิรุธหลายประการก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่าบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย ตลอดจนแนวทางการสืบสวน สอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในทางปฏิบัติ ยังคงมีความไม่สอดคล้องกันอยู่มาก ส่งผลให้พยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นจับกุมหรือชั้นสอบสวนไม่สามารถนำมาใช้ประกอบการสืบพยานในชั้นศาลได้โดยละเอียด

บทที่ 3 ว่าด้วย “ระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย” นี้จะได้กล่าวถึงรูปแบบของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระดับสากล ทั้งระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาและระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน รวมทั้งจะได้นำเสนอทิศทางของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทย ควบคู่ไปกับระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบัน

การศึกษาในบทนี้จะพิจารณาภาพรวมของกฎหมาย พร้อมทั้งระเบียบวิธีปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 ตลอดจนกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบไต่สวน เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีแต่ละประเภทข้างต้น โดยจะพิจารณาให้เห็นว่ากฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันนั้นมีใจความสำคัญเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันหรือไม่ ซึ่งในตอนท้ายของบทนี้ จะนำเสนอปัญหาในทางปฏิบัติของการใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาในคดียาเสพติดต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระดับสากล

ก่อนที่จะได้นำเสนอรายละเอียดของระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย จะขอนำเสนอรายละเอียดของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระดับสากลเป็นลำดับแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของระบบวิธีพิจารณาคดี ตลอดจนทราบความแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน เพื่อนำรายละเอียดดังกล่าวไปใช้ในการวิเคราะห์ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตลอดจนระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดต่อไป

3.1.1 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบกล่าวหา (Adversarial System)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่ใช้ในกลุ่มประเทศซึ่งใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) เป็นหลัก เช่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร โดยมีลักษณะการดำเนินคดีโดยเอกชน ซึ่งยึดหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดีและคู่กรณีมีความเป็น

ปรปักษ์ต่อกัน กล่าวคือประกอบไปด้วยฝ่าย “ผู้กล่าวหา” คือโจทก์ และ “ผู้ถูกกล่าวหา” คือจำเลย ซึ่งในการต่อสู้คดีนั้น ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยต่างต้องเตรียมการต่อสู้คดีของตนไว้ตั้งแต่ก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา[1] ศาลในระบบกล่าวหาจึงวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยอยู่ในลักษณะของกรรมการในการพิจารณาคดีว่าคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบในการต่อสู้คดี ศาลจึงไม่มีหน้าที่ในการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด เพราะระบบกล่าวหามีแนวคิดสำคัญว่า ความจริงจะปรากฏมาให้เห็นเองหากศาลได้เปิดโอกาสให้คู่ความได้ต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่แล้ว[2] และด้วยหลักความเสมอภาคข้างต้น ระบบกล่าวหาจึงมีการกำหนดบทตัดพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด (Exclusionary Rules) ทั้งนี้ เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานที่จะนำเสนอต่อศาลของคู่ความแต่ละฝ่ายนั้นเป็นไปโดยชอบ

ในทางตำราของไทยนั้น พิจารณาความหมายของ “ระบบกล่าวหา” ออกเป็นสองความเห็น โดยความเห็นฝ่ายแรกมองว่า ระบบกล่าวหามีการแบ่งแยกองค์กรในการทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องคดี ออกจากองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมุ่งเน้นการให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา ในขณะที่ความเห็นฝ่ายที่สอง มุ่งอธิบายความหมายของระบบกล่าวหาในแง่ของพยานหลักฐาน กล่าวคือ การดำเนินคดีในระบบกล่าวหานั้น ศาลจะมีบทบาทวางเฉย (Passive Role) โดยทำหน้าที่เป็นเสมือนกรรมการแห่งคดี และคอยควบคุมกติกาในชั้นพิจารณาเท่านั้น ดังนั้นหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐาน ตลอดจนแสวงหาพยานหลักฐานจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความในคดี ซึ่งศาลจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานแต่อย่างใด[3]

หากพิจารณาตามความเห็นฝ่ายแรก จะพบว่าในปัจจุบัน แทบทุกประเทศได้ปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินคดีอาญาโดยแบ่งแยกองค์กรในการสอบสวนฟ้องร้อง ออกจากองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นการจะกำหนดว่าระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศใด เป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน โดยพิจารณาตามความหมายดังกล่าวนั้น จึงอาจไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันเท่าใดนัก

---

[1] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 5-6.

[2] ปกป้อง ศรีสนิท, "ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา," ใน ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม, สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552), หน้า 122.

[3] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, "โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559" (รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์, สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2560), หน้า 40-42.

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะสำคัญของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบกล่าวหา จะขอนำเสนอรายละเอียดของระบบกล่าวหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(ก) วิธีพิจารณาเป็นปรปักษ์ (Classic Opponent)

เนื่องด้วยระบบกล่าวหามีแนวคิดเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เพราะถือว่าประชาชนทุกคนคือผู้เสียหาย สถานะของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายจึงอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกัน โดยถือเป็นการพิพาทกันระหว่างเอกชน คู่พิพาททั้งสองฝ่ายจึงต้องต่อสู้กันเพื่อให้ความจริงปรากฏ ผ่านการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ซึ่งคู่ความฝ่ายที่กล่าวหาจะมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ในขณะเดียวกันจำเลยเองก็ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ และทำให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของฝ่ายตนนั้นมีน้ำหนักเพียงพอให้รับฟังได้เช่นกัน การค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาจึงอยู่ในลักษณะการค้นหาความจริงตามแบบ[4] โดยต้องกระทำผ่านการซักถามพยาน (Witness Examination) การถามค้านพยานอีกฝ่าย (Cross Examination) และการถามติง (Re-Examination) การค้นหาความจริงในลักษณะดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดจากความกดดันและความหวาดกลัวในขณะเบิกความความจริงในคดีจึงอาจบิดเบือนไปได้ ด้วยความสามารถและเทคนิคในการซักความของทนายความแต่ละฝ่าย[5]

(ข) วิธีพิจารณาเป็นไปโดยเปิดเผย (Public) และกระทำด้วยวาจา (Oral)

โดยปกติแล้วระบบกล่าวหาจะใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ซึ่งหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ เพราะประชาชนเปรียบเสมือนสักขีพยานในการรักษาสิทธิและผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม ดังนั้นวิธีการเดียวที่จะทำให้ผู้เข้ารับฟังการพิจารณาคดีเข้าใจเนื้อหาและสาระสำคัญแห่งคดีไปพร้อมกับศาล การสืบพยานและการเบิกความจึงต้องกระทำด้วยวาจา[6]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[4] สมัคร เชาวภานันท์, "หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา" (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2559), หน้า 4.

[5] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 23.

[6] ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,”หน้า 122.

ในปัจจุบัน หลักการข้างต้นได้กลายเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)[7] ประกอบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)[8] ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยได้เผชิญหน้าพิสูจน์ความจริงกับพยานที่เบิกความเป็นปรปักษ์แก่ตนในกระบวนพิจารณาที่กระทำโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจึงเป็นหลักประกันไม่ให้จำเลยถูกข่มขู่ กลั่นแกล้ง หรือถูกพิจารณาคดีตามอำเภอใจ ระบบไต่สวนในปัจจุบันจึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีพิจารณาให้เป็นไปในลักษณะเปิดเผยแล้วเช่นเดียวกัน

(ค) ผู้พิพากษาทำหน้าที่เสมือนกรรมการแห่งคดี

เนื่องด้วยกระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาต้องกระทำโดยเปิดเผย ระบบลูกขุน (Jury) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ โดยแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามลูกขุนจะเป็นเพียงผู้สอบถามข้อเท็จจริงจากจำเลยด้วยคำถามง่ายๆ เท่านั้น เช่น คำถามว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ และจำเลยมีเจตนาในการกระทำความผิดหรือไม่ เป็นต้น[9] ผู้พิพากษาอาชีพจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนพิจารณาต่อไปโดยไม่ออกเสียงร่วมกับลูกขุนแต่อย่างใด แต่จะอยู่ในลักษณะที่ปรึกษาของกระบวนพิจารณาและทำหน้าที่ตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน ก่อนที่จะเป็นผู้ทำคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี นอกจากนี้ระบบกล่าวหายังมีหลักการแยกอำนาจฟ้องคดีออกจากอำนาจตัดสินคดี เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้พิพากษาจะไม่พิจารณาคดีด้วยอคติ เพราะหากผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นผู้สอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มคดีแล้ว อาจทำให้ผู้พิพากษามีเหตุปักใจเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง จนนำมาสู่การพิพากษาลงโทษจำเลยด้วยอคติได้[10]

ผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจึงมีบทบาทในเชิงรับ (Passive Role) โดยมีหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจะไม่ทำการไต่สวน

---

[7] Universal Declaration of Human Rights (UDHR) Article 10 “Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.”

[8] International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) Article 14 (1) “All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law…”

[9] ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,”หน้า 124.

[10] เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

พยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพราะจะทำให้เกิดข้อครหาว่าผู้พิพากษาแทรกแซงกระบวนพิจารณาเพื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินคดีจึงหมายถึงคู่ความแต่ละฝ่าย โดยผู้พิพากษาจะมีท่าทีวางเฉยและจะไม่รับทราบข้อเท็จจริงนอกสำนวน บทบาทของผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจึงเป็นเสมือนกรรมการ ผู้เป็นคนกลางในการพิจารณาพยานหลักฐานและตัดสินว่าคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้แพ้หรือชนะคดี และนอกจากนี้ หากจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนหรือชั้นศาล ศาลย่อมสามารถลงโทษจำเลยได้โดยไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานในคดีแต่อย่างใด[11]

3.1.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่ใช้ในกลุ่มประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นหลัก เช่น กลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป อาทิ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบแองโกล-อเมริกันด้วย โดยหลักการสำคัญของวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้น คือ การมุ่งแสวงหาความจริงในคดีให้ปรากฏ ผ่านการสอบถามข้อเท็จจริงจากพยาน พยานจึงเปรียบเสมือนวัตถุในคดีซึ่งต้องถูกไต่สวนโดยศาล[12] ซึ่งคำว่าไต่สวน หรือ Inquisitorial นั้นมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคำว่า *inquiere, inquisivi และ inquisitum* แปลว่า การตั้งคำถาม[13] ระบบไต่สวนจึงมักใช้ในระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งถือว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดทางอาญา คู่พิพาทในคดีจึงมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือมีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายเอกชนและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นองค์กรของรัฐ โดยในระบบนี้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายจะร่วมมือกันในการค้นหาความจริงตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณา[14] ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการแสวงหาพยานหลักฐาน ตลอดจนคอยตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีให้ปรากฏ[15] และนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้ได้เพื่อ

---

[11] เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

[12] Christoffer Wong, Overview of Swedish Criminal Procedure (Lund: Lund University Faculty of Law, 2012), p. 4.

[13] Antonie J. Bullier, How the French Understand the Inquisitorial System (Perth: Australian Institute of Administrative Law, 2001), p. 48.

[14] สมัคร เชาวภานันท์, “หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา,” หน้า 8.

[15] Stephanos Bibas and William W. Burke-White, "International Idealism Meets Domestic-Criminal-Procedure Realism," Duke Law Journal 59, 4 (2010): 695.

หลีกเลี่ยงการลงโทษผู้บริสุทธิ์[16] การค้นหาความจริงในระบบไต่สวนจึงเป็นการค้นหาความจริงตามเนื้อหา แตกต่างจากการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาซึ่งใช้ระบบค้นหาความจริงตามแบบแผนผ่านการสืบพยาน การถามค้าน และการถามติงโดยทนายความแต่ละฝ่าย

ในทางตำราของไทยนั้น สามารถพิจารณาความหมายของคำว่า “ระบบไต่สวน” ได้เป็นสองความเห็นเช่นเดียวกัน โดยฝ่ายแรกเห็นว่า ระบบไต่สวนดั้งเดิม เป็นระบบที่รวมอำนาจในการสอบสวนฟ้องร้อง และการพิจารณาคดีไว้ในองค์กรเดียวกัน จำเลยเป็นเสมือนกรรมในคดีซึ่งต้องถูกซักฟอกให้ได้ความจริง ดังนั้นจึงมีข้อเสียคือ ไม่มีการตรวจสอบและคานอำนาจภายในองค์กรที่ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดี ซึ่งในทางข้อเท็จจริงนั้น ระบบไต่สวนในลักษณะดังกล่าวย่อมไม่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน[17] เนื่องด้วยปัจจุบันมีหลักการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้อง และอำนาจพิจารณาคดีออกจากกัน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีว่าจะได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นธรรมและปราศจากอคติ

ในขณะที่ฝ่ายที่สองเห็นว่า ระบบไต่สวนตามความหมายใหม่ คือการดำเนินคดีที่ศาลมีบทบาทสำคัญโดยมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาความจริง และไม่ถูกจำกัดการค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอ ศาลจะเป็นองค์กรที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาในเวลาเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นสืบสวน สอบสวน จึงจำเป็นต้องรวบรวมอย่างครอบคลุมที่สุด เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไป[18] ดังนั้นการศึกษาความเป็นไปได้ของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด สำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะพิจารณาความหมายของระบบไต่สวนสมัยใหม่เป็นหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ระบบไต่สวนจึงมีรูปแบบและลักษณะแตกต่างจากระบบกล่าวหาในสาระสำคัญดังต่อไปนี้

---

[16] United Nations Office on Drugs and Crimes – UNODC, "Adversarial Versus Inquisitorial Legal Systems," [Online] Accessed: 1 November 2018. Available from: https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-9/key-issues/adversarial-vs-inquisitorial-legal-systems.html

[17] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 40 – 42.

[18] เรื่องเดียวกัน.

(ก) วิธีพิจารณาเป็นปรปักษ์กันเพียงเล็กน้อย

เนื่องด้วยระบบไต่สวนมักใช้ในระบบกฎหมายซึ่งถือว่า รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายในคดีอาญา รัฐจึงมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และไม่อาจวางตนเป็นปฏิปักษ์ หรือเป็นคู่ความกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนของรัฐได้[19] อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติคู่ความในระบบไต่สวนยังคงมีการวางตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน แต่ก็อยู่ในลักษณะเป็นปรปักษ์กันเพียงเล็กน้อยหากเปรียบเทียบกับคู่ความในระบบกล่าวหา[20]

ในระบบไต่สวนนั้น ผู้ถูกไต่สวนในคดี ไม่ว่าจะเป็นโจทก์ จำเลย พยานบุคคล หรือแม้แต่พยานผู้เชี่ยวชาญ จะอยู่ในลักษณะของการเป็นผู้ตั้งรับการไต่สวน คู่ความในคดีจะไม่วางตัวเป็นคู่พิพาทกันต่อหน้าศาล[21] หลักการนำสืบพยานหลักฐานจึงไม่เคร่งครัด และไม่มีการกำหนดหลักภาระการพิสูจน์ที่โจทก์ต้องนำพยานเข้าสืบจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง โดยในระบบไต่สวนนี้ จำเลยอาจตอบคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของจำเลย มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ตลอดจนพฤติกรรมครั้งก่อนๆของตนได้[22] และศาลยังอาจนำข้อมูลนอกสำนวนเหล่านี้มาใช้ประกอบการพิจารณาพฤติการณ์และความร้ายแรงในการกระทำความผิดของจำเลยได้เช่นเดียวกัน เนื่องด้วยระบบไต่สวนไม่มีการกำหนดบทตัดพยานหลักฐานเช่นเดียวกับระบบกล่าวหา

(ข) วิธีพิจารณากระทำด้วยลายลักษณ์อักษร (Written)

ระบบไต่สวนจะมีการบันทึกพยานหลักฐานที่ได้มาตั้งแต่ชั้นไต่สวน โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการไต่สวน และสำนวนการไต่สวนดังกล่าวจะถูกใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการไต่สวนพยานในชั้นพิจารณาต่อไป เพราะระบบไต่สวนมีแนวคิดว่า การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งต่อเนื่องมาจากกระบวนการชั้นสอบสวน[23]

---

[19] United Nations Office on Drugs and Crimes – UNODC, " Adversarial Versus Inquisitorial Legal Systems," [Online] Accessed: 1 November 2018. Available from: https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-9/key-issues/adversarial-vs-inquisitorial-legal-systems.html

[20] Christoffer Wong, Overview of Swedish Criminal Procedure, p.4.

[21] ปกป้อง ศรีสนิท, "ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,"หน้า 123.

[22] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 40.

[23] เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

สาเหตุที่ระบบไต่สวนมองว่ากระบวนการในชั้นพิจารณาเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากชั้นสอบสวนนั้น เนื่องด้วย แต่เดิมระบบไต่สวนไม่มีการแบ่งแยกอำนาจฟ้องออกจากอำนาจตัดสินคดี ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนทุกคนสามารถเริ่มทำการไต่สวนคดีได้ด้วยตนเอง โดยถือว่า “ผู้พิพากษาทุกคนคือพนักงานอัยการ” อย่างไรก็ตาม ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของระบบไต่สวน และในหลายประเทศได้สร้างหลักประกันในเรื่องดังกล่าว โดยกำหนดว่า “ผู้พิพากษาคนเดียวกันไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ฟ้องคดีและตัดสินคดีได้”[24] ดังนั้นผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนจึงไม่อาจเป็นผู้พิพากษาในชั้นตัดสินคดีได้อีกต่อไป

(ค) ศาลมีบทบาทสำคัญในคดี

ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจะมีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถนำมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ศาลในระบบไต่สวนจึงมีอำนาจลงมือสอบสวนพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง หรืออาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวน ตลอดจนตำรวจฝ่ายคดี หรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานตามที่ศาลมอบหมายก็ได้ เพราะระบบไต่สวนมีแนวคิดว่า ศาลต้องสามารถทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือได้มาในคดีนั้น มีความสมบูรณ์เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว[25]

นอกจากนี้ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนยังมีหน้าที่ในการควบคุมทิศทางการค้นหาพยานหลักฐานในคดี[26] โดยผู้พิพากษาต้องตั้งคำถามและซักถามพยานด้วยตนเอง เมื่อผู้พิพากษาซักถามพยานเสร็จแล้วจึงจะเปิดโอกาสให้ทนายความซักถามพยานได้เท่าที่ศาลอนุญาต ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจึงไม่อาจวางตัวเรียบเฉยในชั้นพิจารณาคดีได้ ยิ่งไปกว่านั้นแม้จำเลยในระบบไต่สวนจะให้การรับสารภาพ ศาลก็ยังคงต้องทำการไต่สวนค้นหาความจริงต่อไป จนกว่าจะเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง อย่างไรก็ตามกระบวนการพิจารณาในกรณีซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพจะไม่เต็มรูปแบบเหมือนกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ[27]

ทั้งนี้ ระบบวิธีพิจารณาความอาญาทั้งสองระบบย่อมมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ประเทศต่าง ๆ จึงล้วนแล้วแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีพิจารณาความอาญาภายในประเทศของตนโดยนำเอาข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ร่วมกันเพื่อให้เหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาในแต่ละยุคสมัย

---

[24] ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,”หน้า 125-126.

[25] Antonie J. Bullier, How the French Understand the Inquisitorial System, p.50.

[26] Ibid, p.49.

[27] ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,”หน้า 128.

จากการศึกษาแนวโน้มการปรับเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณาความอาญาในแต่ละประเทศพบว่ามีการปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงในสังคมไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ตลอดจนนโยบายแห่งรัฐ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ เช่น การนำระบบลูกขุนซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของระบบกล่าวหามาใช้ในระบบไต่สวน ซึ่งปรากฏในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น โดยแนวคิดการนำระบบลูกขุนมาใช้นั้น เป็นไปเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนรวมในการวินิจฉัยความผิดมากยิ่งขึ้น โดยใช้มาตรฐานทางจริยธรรมของปัจเจกชนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่ โดยศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด[28]

นอกจากนี้ยังพบกรณีการนำเอามาตรการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของระบบกล่าวหาตามแบบกฎหมายอเมริกันมาใช้ในระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คดีอาญาดำเนินไปโดยรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยในวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐสังคมอิตาลีได้กำหนดมาตรการดังกล่าวไว้ในลักษณะให้อำนาจพนักงานอัยการในการเสนอข้อตกลงแลกเปลี่ยนระหว่างคำรับสารภาพของจำเลยกับอัตราโทษที่ลดลง ซึ่งหากศาลพิจารณาแล้วเห็นชอบในข้อตกลงดังกล่าว และโทษที่อัยการเสนอมามีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดแล้ว ศาลอาจพิพากษาลงโทษบุคคลนั้นได้โดยไม่จำต้องสืบพยาน ซึ่งมาตรการดังกล่าวสามารถนำไปใช้กับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และไม่สามารถนำมาใช้กับความผิดร้ายแรงบางฐาน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา หรือความผิดทางการเมือง เป็นต้น[29]

กรณีตัวอย่างข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันไม่มีประเทศใดใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาหรือแบบไต่สวนโดยแท้อีกต่อไป อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาหลักการในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการเข้าไปมีบทบาทในชั้นพิจารณาคดีของผู้พิพากษาแล้ว เรายังคงสามารถสรุปได้ว่าระบบวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้นเป็นไปในลักษณะของระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน โดยพิจารณาผ่านหลักการจำแนกระบบวิธีพิจารณาตามลักษณะสำคัญ ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดไว้ข้างต้น

ทั้งนี้ ดร.สุเนติ คงเทพ ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนไว้ โดยเปรียบเทียบพยานหลักฐานในคดีว่าเปรียบเสมือนส่วนผสมในการชงกาแฟ เช่น

---

[28] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 53-56.

[29] เรื่องเดียวกัน, หน้า 64-71.

น้ำ เมล็ดกาแฟ น้ำตาล และครีมเทียม การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในที่นี้ จึงเปรียบเสมือนการที่ศาลชิมกาแฟนั่นเอง หากพยานหลักฐานในคดีนั้นรับฟังได้ ก็หมายถึงกาแฟแก้วนั้นมีรสชาติดี ถ้ารับฟังไม่ได้ต้องยกฟ้อง ก็หมายถึงกาแฟที่รับประทานไม่ได้นั่นเอง[30] ระบบกล่าวหาจึงเปรียบเสมือนกาแฟสำเร็จรูป ที่ผู้รับประทานไม่จำเป็นต้องปรุงแต่งรสชาติอีก เพราะมีการปรุงแต่งมาแล้ว เช่น พนักงานสอบสวนได้สอบข้อเท็จจริงหรือคำให้การพยานมาแล้ว พนักงานอัยการโจทก์ก็ถามพยานตามคำเบิกความในชั้นสอบสวน เป็นต้น ศาลจึงไม่อาจปรุงแต่งรสชาติกาแฟแก้วนี้ได้อีก ในขณะที่ระบบไต่สวนนั้น เปรียบเสมือนกาแฟชงสด ที่ผู้รับประทานสามารถปรับปรุงรสชาติผ่านการเติมน้ำตาล ครีมเทียม เพื่อปรุงให้กาแฟมีรสชาติดีได้ตามความต้องการของผู้รับประทาน อย่างไรก็ตามรสชาติที่ถูกปากของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน ดังนั้นกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนจึงต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดอคติเช่นเดียวกัน[31]

รายละเอียดทั้งหมดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นภาพรวมความแตกต่างระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าข้อแตกต่างที่สำคัญที่สุดของแต่ละระบบ คือ การเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา ซึ่งการมีบทบาทเชิงรับโดยการวางตัวเรียบเฉยของผู้พิพากษาในระบบกล่าวหา อาจไม่เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะในปัจจุบันการก่ออาชญากรรมได้มีการพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดไปอย่างหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง การลดข้อจำกัดบางประการ เช่น ภาระการพิสูจน์ บทตัดพยานหลักฐาน ตลอดจนการหันมาเพิ่มบทบาทให้ผู้พิพากษาสามารถแสวงหาพยานหลักฐาน หรือทำการซักถามพยานในคดีได้ด้วยตนเองจึงน่าจะช่วยอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่คดีได้มากยิ่งขึ้นได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.2 ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

เมื่อพิจารณาระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้วจะพบว่า มีลักษณะและรูปแบบของระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาเป็นหลัก อย่างไรก็ตามบทบัญญัติบางมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาคดีในลักษณะคล้ายคลึงกับบทบาทของผู้พิพากษาในระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน หัวข้อนี้จะนำเสนอภาพรวมของระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยโดยพิจารณาไปที่บทบาทของศาลชั้นต้นใน

---

[30] สุเนติ คงเทพ, หลักการทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), หน้า 31-32.

[31] เรื่องเดียวกัน.

การพิจารณาคดีเป็นหลัก โดยจะนำเสนอภาพรวมของวิธีพิจารณาความอาญาโดยทั่วไป และระบบวิธีพิจารณาความในคดีอาญาที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งปัจจุบันได้นำระบบไต่สวนมาใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 คดีอาญาทั่วไป

การค้นหาความจริงของประเทศไทยในอดีตนั้น มุ่งเน้นการกระทำต่อเนื้อตัวและร่างกายของผู้ต้องหาเป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีโดยยึดโยงกับความเชื่อที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ให้ปลอดภัย[32] ลักษณะของการค้นหาความจริงดังกล่าวเรียกว่า “จารีตนครบาล” โดยมีวิธีการกระทำต่อผู้ต้องหาหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเฆี่ยนถามผู้ต้องหาจนกว่าจะยอมให้การ การนำผู้ต้องหาไปมัดแช่น้ำตากแดด การตบปาก หรือการนำตัวผู้ต้องหาไปมัดโยง เป็นต้น ลักษณะของการค้นหาความจริงข้างต้น จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนแบบโบราณเป็นอย่างยิ่ง

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการตรากฎหมายต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีขึ้นใหม่เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยได้มีการยกเลิกระบบค้นหาความจริงด้วยจารีตนครบาล ด้วยการตราพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ.115 โดยทรงมีพระดำริว่า[33]

> *“การที่ชำระฟอกซักผู้ต้องหาว่าเปนโจรผู้ร้ายด้วยใช้อาญาตามจารีตนครบาลนั้น แม้ในพระราชกำหนดกฎหมายมีข้อความจำกัดไว้เปนหลายประการ เพื่อจะให้กระทำแต่เมื่อมีหลักฐานเปนสำคัญแล้วก็ดี ยังเปนเหตุให้เกิดการเสื่อมเสียในกระบวนพิจารณาได้มาก เพราะเหตุที่ผู้พิพากษาอาจจะพลาดพลั้ง หลงลงอาญาแก่ผู้ไม่มีผิดให้เกิดบาปกรรมเปนต้น แลที่สุด แม้ถ้อยคำซึ่งผู้ต้องอาญาจะให้การประการใดที่จะฟังเอาเปนหลักฐานถ่องแท้ในทางยุติธรรมก็ฟังไม่ได้ ด้วยถ้อยคำเช่นนั้นอาจจะเปนคำสัจจริงฤๅคำเท็จซึ่งจำต้องกล่าวเพื่อจะให้พ้นทุกขเวทนา ก็เปนได้ทั้งสองสถาน”*

---

[32] ไกรพล อรัญรัตน์, "การยอมรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลอื่นในระบบศาลไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), หน้า 184.

[33] พระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ.115 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 13 หน้า 573 ลงวันที่ 4 มีนาคม ร.ศ.115)

หลังจากนั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยจึงได้มีการปฏิรูประบบกฎหมายมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการยกร่างประมวลกฎหมายต่าง ๆ ในรูปแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายซีวิลลอว์ อย่างไรก็ตามศาลไทยกลับรับเอาอิทธิพลการพิจารณาคดีแบบคอมมอนลอว์มาปรับใช้ในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นการบัญญัติบทตัดพยานหลักฐานจำนวนมาก การกำหนดรูปแบบการซักถามพยาน (Witness Examination) การถามค้าน (Cross Examination) ตลอดจนการถามติง (Re – Examination) ซึ่งกระทำโดยคู่ความในคดีเป็นหลัก เนื่องด้วยบรรพชนตุลาการในยุคสมัยนั้นล้วนแล้วแต่จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การรับเอาอิทธิพลการพิจารณาคดีแบบคอมมอนลอว์มาใช้ในระบบวิธีพิจารณาคดีของไทย จึงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหา[34] และแม้ต่อมาประเทศไทยจะมีการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแบบกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ แต่อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ก็ยังคงฝังรากลึกและปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมาโดยตลอด

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพบว่า มีลักษณะของระบบกล่าวหาเป็นหลัก ดังนี้

(ก) คู่ความมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานต่อศาลด้วยตนเอง

ในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น คู่ความถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ข้อเท็จจริงในคดีจะปรากฏแก่ศาลเท่าที่คู่ความสามารถนำเสนอพยานหลักฐานให้ศาลได้รับทราบ ผ่านการสืบพยาน การถามค้านและการถามติง เพราะศาลจะไม่ทราบข้อเท็จจริงในคดีมาก่อนว่าเป็นอย่างไร โดยในชั้นพิจารณาศาลจะเป็นผู้ฟังคำถามและคำตอบของพยานและบันทึกถ้อยคำพยานแต่ละปากไว้[35]

นอกจากนี้ การสืบพยานในคดีอาญานั้น โจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอยู่เสมอ เนื่องจากโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมาย

---

[34] ไกรพล อรัญรัตน์, “การยอมรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลอื่นในระบบศาลไทย,” หน้า 184 – 185.

[35] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 151.

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15[36] ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1[37] ซึ่งวางหลักไว้ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ส่งผลให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์และมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนจำเลย[38] อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่จำเลยยกขึ้นอ้างซึ่งเหตุใด ๆ ว่าการกระทำของตนไม่เป็นความผิด หรือจำเลยไม่พึงต้องรับโทษสำหรับการกระทำเช่นนั้น หรือควรได้รับโทษน้อยลง จำเลยจึงจะมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าว

(ข) ศาลวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด

แม้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 จะได้วางหลักการให้ศาลสามารถเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองก็ตาม[39] แต่ในระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยนั้น กลับปรากฏว่าศาลถือหลักการวางตัวเป็นกลางและคอยควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเข้มงวดเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งศาลจะใช้อำนาจการสืบพยานเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็นเท่านั้น บทบาทของศาลไทยจึงเป็นไปในลักษณะบทบาทเชิงรับ (Passive Role) แตกต่างจากระบบไต่สวนซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเองได้ การเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา 228 จึงกลายสภาพเป็นข้อยกเว้นของหลักการสืบพยานในคดีอาญาทั่วไป[40] นอกจากนี้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น ไม่มีระบบการสอบสวนคดีโดยผู้พิพากษาในลักษณะเดียวกันกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งมีผู้พิพากษาไต่สวนเป็นหัวใจสำคัญ[41]

ทั้งนี้ ศาลไทยถือหลักปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีข้อความกำหนดว่า “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[36] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

[37] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อ สันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

[38] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคแรก “ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสร็จแล้ว ให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ”

[39] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 “ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

[40] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 151.

[41] เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

ปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ฟังความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีเมตตาธรรม”[42] และ “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”[43]

ข้อความในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้างต้นจึงอาจตีความได้ว่า ศาลจะทำการสืบพยานเพิ่มเติมด้วยตนเองได้ก็ต่อเมื่อ มีบทบัญญัติพิเศษซึ่งกำหนดวิธีพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะว่าให้ศาลสามารถทำการสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีให้กระจ่างชัดได้ เพราะหากศาลแสวงหาพยานหลักฐานแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ความเป็นกลางของผู้พิพากษาได้ ยิ่งไปกว่านั้น คู่ความในระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยยังอยู่ในลักษณะเป็นปรปักษ์และเป็นคู่พิพาทกันอย่างยิ่ง (Contradictory) โดยมีลักษณะของฝ่าย “ผู้กล่าวหา” คือโจทก์ และฝ่าย “ผู้ถูกกล่าวหา” คือจำเลย ศาลจึงจำเป็นต้องวางตัวเป็นกลางในการตัดสินคดี[44] โดยเป็นเสมือนกรรมการในการยุติข้อพิพาทของคู่ความทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175[45] จะได้วางหลักการให้อำนาจศาลในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการโจทก์ ซึ่งอยู่ในลักษณะการให้อำนาจศาลเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้เหมือนระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัตินั้น ศาลไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการได้มากนัก เพราะกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดหลักการให้นำพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาแต่อย่างใด สำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการจึงเป็นเพียงพยานบอกเล่า ซึ่งมีน้ำหนักน้อย ยิ่งไปกว่านั้น พนักงานอัยการโจทก์ยังสามารถปฏิเสธไม่นำส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลได้ หากปรากฏว่าขณะที่ศาลมีคำสั่งเรียกสำนวนการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการยังคงสืบพยานโจทก์ไม่เสร็จสิ้น ดังนั้นกว่าที่ศาลจะได้รับสำนวนการสอบสวนมาพิจารณา ก็อาจเป็นเวลาใกล้เสร็จสิ้นกระบวนพิจารณาแล้ว การเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการจึงมักไม่

[42] ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 3

[43] ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9

[44] ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา,” หน้า 139.

[45] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 “เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควร ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้”

เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่อาจนำมาเป็นข้อสรุปว่าระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยเป็นระบบไต่สวนได้[46]

(ค) มีบทตัดพยานหลักฐาน

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พบว่ามีบทบัญญัติในลักษณะบทตัดพยานหลักฐาน (Exclusionary Rule) อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบทตัดพยานหลักฐานนั้นถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ซึ่งมีขึ้นเพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถตัดพยานหลักฐานที่อาจก่อให้เกิดอคติแก่คณะลูกขุนในการพิจารณาคดีได้[47]

ตัวอย่างบทตัดพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น มาตรา 226/1[48] ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ มาตรา 226/2[49] ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย และมาตรา 226/3[50] ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เป็นต้น บทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา ในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นอย่างยิ่ง

(ง) มีหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[46] อุทัย อาทิเวช, คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 144-147.

[47] ไกรพล อรัญรัตน์, “การยอมรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลอื่นในระบบศาลไทย,” หน้า 187.

[48] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคแรก “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่าพยานหลักฐานใดเป็น พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน”

[49] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/2 วรรคแรก “ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่น ๆ หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีที่ถูกฟ้อง...”

[50] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 “ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่...”

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

หลักการข้างต้นเป็นหลักการสำคัญในระบบวิธีพิจารณาความแบบกล่าวหาเช่นเดียวกัน โดยในคดีอาญานั้นกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องของโจทก์จริง ซึ่งหากแนวทางการนำสืบพยานของโจทก์ยังคงมีข้อสงสัยพอสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ ศาลจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย แม้ว่าในคดีนั้นจำเลยอาจจะทำการสืบพยานฝ่ายตนเพียงเล็กน้อย หรือไม่ได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบเลยก็ตาม ในบางคดีจึงอาจเกิดกรณีศาลยกฟ้องโจทก์เพียงเพราะข้อผิดพลาดของโจทก์ที่ไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้อย่างเพียงพอ

ลักษณะของวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตลอดจนบทบัญญัติต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่าวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีความแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีบทบาทในการค้นหา “ความจริง” และสามารถเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง ศาลในระบบไต่สวนมุ่งเน้นการพิจารณาพิพากษาคดีบนพื้นฐานที่ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ศาลจึงจะยกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไปได้[51] เพราะศาลในระบบไต่สวนต้องทำการสืบพยานหลักฐานจนกว่าจะพิสูจน์ความจริงในคดีได้อย่างแน่ชัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายละเอียดที่ได้นำเสนอทั้งหมดนี้ อาจสามารถสรุปได้ว่า ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา แม้บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ซึ่งใช้ระบบไต่สวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีและมีการเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมได้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติแล้ว กลับพบว่าแนวทางการพิจารณาคดีอาญาของไทยยังคงมีข้อกำจัดอยู่หลายประการ เนื่องจากประเทศไทยรับเอาแนวคิดและอิทธิพลของการพิจารณาคดีตามแบบกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์มาใช้ จึงทำให้ผู้พิพากษาในศาลอาญาของไทยมีบทบาทในเชิงรับและวางเฉยต่อการค้นหาความจริงในคดี ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธี

---

[51]ประเสริฐ สิทธินวพล, "การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม," วารสารกระบวนการยุติธรรม 10, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560): 85.

พิจารณาความอาญาของไทยมีการบัญญัติในลักษณะบทตัดพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เป็นไปในลักษณะของระบบกล่าวหาเป็นหลัก

3.2.2 คดีอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษ

แม้รายละเอียดในหัวข้อก่อนหน้า จะแสดงให้เห็นว่าศาลไทยใช้ระบบกล่าวหาในวิธีพิจารณาคดีอาญาเป็นหลักก็ตาม แต่เนื่องด้วยสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการก่ออาชญากรรมในสังคมเช่นเดียวกัน การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญาบางประเภทจึงทำได้ยากกว่าคดีอาญาทั่วไป เพราะผู้กระทำความผิดได้พัฒนาเทคนิคการปกปิดพยานหลักฐานเป็นการเฉพาะ อีกทั้งมีรูปแบบการก่ออาชญากรรมแบบองค์กรอาชญากรรมซึ่งมีลักษณะแบ่งหน้าที่กันทำเป็นเครือข่ายมากยิ่งขึ้น กรณีดังกล่าวจึงก่อให้เกิดแนวคิดในการกำหนดวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะพิเศษ รวมทั้งมีการจัดตั้งแผนกคดี ตลอดจนจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีลักษณะเป็นการเฉพาะ

ในปีพ.ศ. 2558 ศาลยุติธรรมได้จัดตั้งแผนกคดีค้ามนุษย์ แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ และแผนกคดียาเสพติดขึ้นในศาลอาญา เนื่องด้วยการพิจารณาคดีทั้งสามประเภทควรมีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหารวมทั้งมีความเข้าใจในวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อจะได้ดำเนินกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[52] โดยต่อมาในปีพ.ศ. 2559 ได้มีการพัฒนาแผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พร้อมกันนี้ยังได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 อีกด้วย โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทั้งสองฉบับได้ระบุถึงวิธีพิจารณาในชั้นศาลไว้อย่างชัดเจนว่าให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของศาลเป็นพิเศษกว่าบทบาทของศาลในคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้เนื่องด้วยคดีทั้งสองประเภทมีลักษณะซับซ้อนกว่าคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้นคดีทั้งสองประเภทยังถูกจำกัดสิทธิในการฎีกาเช่นเดียวกับคดียาเสพติด เพราะคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ ถือเป็นที่สุด[53] ดังนั้นจำเลยในคดีทั้งสองประเภทจะฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อ

---

[52] ไทยรัฐออนไลน์, “ศาลอาญา เปิด 3 แผนกคดีใหม่ ค้ามนุษย์-คอร์รัปชัน-ยาเสพติด” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.thairath.co.th/content/517341

[53] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 42 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 41

ศาลฎีกามีคำสั่งอนุญาตให้ฎีกาและรับฎีกาของจำเลยไว้พิจารณาแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของคดียาเสพติดนั้น กลับปรากฏว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นแต่อย่างใด ถือได้ว่าคดียาเสพติดยังคงใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาแบบกล่าวหาดังเช่นคดีอาญาทั่วไปจวบจนปัจจุบัน

หัวข้อนี้จะนำเสนอรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาลักษณะพิเศษซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี โดยมุ่งศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเป็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.2.1 คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 6 วรรคแรก บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้”

ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติข้างต้นพบว่า มีการใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

(ก) มีการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดีเป็นการเฉพาะ

ในการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดี[54] ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดี ดำเนินการและจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง ช่วยเหลือศาลในการบันทึกถ้อยคำพยาน หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ศาลมอบหมาย[55] เช่น จัดทำสรุปรายการพยานหลักฐาน

[54] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 “เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรมซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเลขาธิการ สำนักงานศาลยุติธรรมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด

[55] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 7

โดยระบุพยานหลักฐานที่คู่ความไม่โต้แย้งกัน เพื่อความสะดวกในการที่ศาลจะสอบถามคู่ความและให้คู่ความรับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน ทำหน้าที่ค้นคว้าข้อกฎหมาย และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวน เป็นต้น[56]

(ข) มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยไม่เคร่งครัด

ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์นั้น ศาลจะต้องจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในทุกกรณี แตกต่างกับคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ที่ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะแต่กรณีที่เห็นสมควรเท่านั้น[57] ทั้งนี้ หากมีการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็ได้ โดยยื่นคำแถลงระบุตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงของตน ในกรณีที่มีการยื่นคำแถลงเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลพิจารณาพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะต้องทำคำสั่งโดยแจ้งชัดและแสดงเหตุผลประกอบอย่างชัดเจนด้วย[58]

(ค) มีการกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด ในกรณีจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ

ในวันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะเป็นวันยื่นฟ้องหรือวัดนัดพิจารณาครั้งแรก หากปรากฏว่าจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ ศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด โดยศาลต้องแจ้งให้คู่ความทั้งสองฝ่ายทราบกำหนด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[56] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 11

[57] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16

[58] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17

วันนัดล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน[59] ซึ่งกรณีดังกล่าวแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานได้ต่อเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควร[60]

คู่ความทั้งสองฝ่ายในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น สามารถอ้างตนเอง พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล หรือหลักฐานอื่นใดซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเอง หรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ และในกรณีที่พยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานนั้นอาจขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจากผู้ที่ครอบครองก็ได้ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนดได้เช่นกัน[61] นอกจากนี้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความส่งพยานหลักฐานเพื่อให้มีการตรวจสอบให้เสร็จสิ้นก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานก็ได้[62] ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานนั้น คู่ความในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ หลังจากนั้นคู่ความจะต้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล โดยศาลจะสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนสอบถามคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าจะยอมรับพยานหลักฐานใดของคู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ ซึ่งหากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลก็จะดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้นต่อไป โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน[63] หลักการดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า หากคู่ความในคดีสามารถตกลงยอมรับในพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่าย

Chulalongkorn University

[59] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 18 “ภายใต้บังคับมาตรา 173 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในวันยื่นฟ้องหรือวันนัดพิจารณาครั้งแรก แล้วแต่กรณี เมื่อจำเลยมาศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป และอ่านกับอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยกระทำ ความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง ถ้าจำเลยให้การหรือไม่ยอมให้การก็ให้บันทึกไว้ และถ้าจำเลย ให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ ก็ให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานโดยให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน”

[60] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคแรก “เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน”

[61] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 20

[62] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 12

[63] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 21

ได้ ศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็อาจไม่จำต้องสืบพยานในประเด็นนั้นก็ได้ กระบวนพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจึงเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าคดีอาญาทั่วไป

(ง) ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 จะกำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการไต่สวนแสวงหาความจริง แต่อย่างไรก็ตามศาลอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควร[64] รายงานและสำนวนการสอบสวนจึงไม่ผูกพันศาลว่าต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น เพราะศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากที่คู่ความอ้างอิงได้เสมอ[65] นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกพยานบุคคลมาให้ถ้อยคำหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าว ต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้อีกด้วย[66]

ยิ่งไปกว่านั้น หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นใด ๆ เพื่อให้เกิดความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลก็อาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดีได้เช่นเดียวกัน ทั้งในแง่ของพยานเอกสาร ตลอดจนการเรียกพยานผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาสืบพยานเพิ่มเติมได้[67] ทั้งนี้ต้องแจ้งให้คู่ความทราบเพื่อให้โอกาสคู่ความในการโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน[68] นอกจากนี้ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างเลยก็ได้ ซึ่งการถามพยานโดยศาลนี้สามารถถามโดยใช้คำถามนำได้[69] การไต่สวนโดยศาลจึงอยู่ในรูปแบบของการถามคำถามโดยศาล แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่คำถามนำจะใช้สำหรับการถามค้านโดยทนายฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น

นอกจากนี้ในคดีซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แม้ข้อหาที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้น กฎหมายจะกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่เบากว่านั้น ศาลก็อาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานต่อไปเพื่อทราบถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด

---

[64] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 22

[65] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 15

[66] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 23

[67] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 16

[68] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 17

[69] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 25

จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้[70] เพราะหลักการในระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนนั้น มุ่งเน้นให้ความจริงปรากฏขึ้นแก่คดีเป็นหลัก

(จ) ใช้หลักสืบพยานต่อเนื่อง

ในการสืบพยานคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลต้องพิจารณาและสืบพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้[71] นอกจากนี้ในการสืบพยานศาลสามารถให้พยานเข้าเบิกความก่อนหลังได้ตามความสำคัญและความสะดวกในการพิจารณาคดี[72] หลักการดังกล่าวจึงแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปซึ่งกำหนดให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์และมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนจำเลยเสมอ อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นว่าคดีใดมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาและวินิจฉัยคดีได้แล้ว ศาลก็อาจมีคำสั่งให้งดการสืบพยานได้เช่นกัน[73] และท้ายที่สุด ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลยังสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร หรือจะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ โดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอก็ได้[74]

หลักการข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า รูปแบบวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะนั้น มีลักษณะแตกต่างจากหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง บทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลในการเข้าไปมีบทบาทแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้มากกว่าบทบาทของศาลในคดีอาญาทั่วไป ทั้งยังผ่อนปรนกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาที่เคร่งครัดให้ยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 จึงถือเป็นบทบัญญัติสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวนได้ดีเป็นอย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.2.2.2 คดีค้ามนุษย์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 8 วรรคแรก บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติ

---

[70] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 19

[71] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 24

[72] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 18

[73] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 20

[74] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ข้อ 23

แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้”

เมื่อศึกษาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 พบว่ามีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ในหลายแง่มุม โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถแสวงหาพยานหลักฐานในคดีได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามบทบัญญัติบางส่วนก็ยังคงเป็นไปในลักษณะหลักการเดิมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การพิพากษาคดีได้ทันทีในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง[75] หรือการจัดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐานหรือไม่ก็ได้ โดยยึดตามแนวทางในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ในความคิดเห็นของผู้วิจัยจึงมองว่า ระบบวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์นั้นยังไม่ได้ใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวนในการพิจารณาคดีโดยแท้

ทั้งนี้ จะขอนำเสนอรายละเอียดของระบบวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ ในลักษณะที่ให้อำนาจศาลแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ในสาระสำคัญดังนี้

(ก) การจัดทำรายงานข้อมูลโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

ในการพิจารณาคดีค้ามนุษย์นั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่[76] จัดทำข้อมูลประวัติ ผลกระทบ หรือความเสียหายที่เกิดต่อร่างกายหรือจิตใจ และข้อวิตกกังวลหรือข้อคิดเห็นอย่างอื่นของผู้เสียหาย ตลอดจนพฤติการณ์อื่นใดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งศาลเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว[77] การจัดทำรายงานข้อมูลดังกล่าวถือเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลสามารถทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องในคดีได้ตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นคดี ซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[75] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 25

[76] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 4 “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และให้หมายความรวมถึงข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าข้าราชการพลเรือนสามัญระดับสามซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

[77] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 10

นอกจากนี้ในระหว่างกระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลยังมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมอบหมายก็ได้[78]

(ข) ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้

ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น หากจำเลยให้การปฏิเสธ โจทก์จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมสำเนาต่อศาลก่อนวันนัดพิจารณานัดแรกไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน โดยสำเนาดังกล่าวอาจจัดทำในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้[79] โดยศาลต้องนำสำนวนการสอบสวนของโจทก์มาเป็นแนวทางในการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม ศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร[80] และศาลยังมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดีรวมทั้งมีอำนาจสั่งให้หน่วยงานหรือบุคคลใดตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมแล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด[81]

(ค) ใช้หลักสืบพยานต่อเนื่อง

ในการสืบพยานคดีค้ามนุษย์นั้น ศาลต้องพิจารณาและสืบพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้[82] นอกจากนี้ในการสืบพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาเองนั้น ศาลจะเป็นผู้สืบพยานด้วยตนเอง และศาลยังมีอำนาจสอบถามข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างเลยก็ได้ ซึ่งการสืบพยานโดยศาลนั้นสามารถใช้คำถามนำได้[83]

รายละเอียดข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบวิธีพิจารณาความอาญาในคดีอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษ โดยเปิดโอกาสให้ศาลได้เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาความจริงในคดีได้มากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวน แม้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทั้ง

---

[78] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 29

[79] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 26

[80] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 28

[81] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 29

[82] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 30

[83] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 31

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สองประเภทข้างต้นจะยังคงมีข้อจำกัดบางประการตามแบบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงระบบวิธีพิจารณาข้างต้นก็แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวต่อการปรับเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณารวมถึงบทบาทหน้าที่ในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของการก่ออาชญากรรมได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามเมื่อกลับมาพิจารณารูปแบบของคดียาเสพติด ซึ่งมีลักษณะพิเศษและส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความมั่นคงของชาติไม่น้อยไปกว่าคดีทุจริตหรือคดีค้ามนุษย์ กลับปรากฏว่าคดียาเสพติดยังคงใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ในหัวข้อต่อไปนี้จึงขอนำเสนอรายละเอียดภาพรวมของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 นั้นถือเป็นกฎหมายหลักซึ่งตราขึ้นเพื่อกำหนดวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ จากการศึกษาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 โดยละเอียดพบว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวมีเหตุผลในการประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี ทั้งในแง่การสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดีในศาล และสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ในคดียาเสพติดให้แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ[84] โดยจะขอนำเสนอรายละเอียดบทบัญญัติที่วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ ตลอดจนหลักเกณฑ์การขออนุญาตฎีกา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[84] หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เปลี่ยนแปลงไปสู่อาชญากรรมที่มีการจัดตั้งในลักษณะองค์กรและมีลักษณะพิเศษมากยิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อจำกัดของกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประกอบกับมีคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งคดีดังกล่าวมีลักษณะพิเศษและซับซ้อนแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาทั่วไป สมควรมีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติดโดยเฉพาะเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนโดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ และกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ ฎีกา และอายุความ รวมทั้งกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาและบังคับโทษคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

3.3.1 วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้น

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นแล้ว พบว่ามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้นเพียงสองมาตราเท่านั้น โดยไม่ปรากฏบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลชั้นต้นในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดียาเสพติดเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปแต่อย่างใด การพิจารณาคดียาเสพติดจึงต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้ในการพิจารณาเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2550[85]

ทั้งนี้บทบัญญัติทั้งสองมาตรามีสาระสำคัญดังนี้

(ก) การสืบพยานลับหลังจำเลย

มาตรา 12 บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจำเลยมีทนายความ ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใดจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลย แต่ต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในคดียาเสพติดซึ่งจำเลยได้ถูกฟ้องแล้วนั้น หากจำเลยมีทนายความแล้ว และมีเหตุตามกฎหมายคือจำเลยจงใจไม่มาศาล หรือหลบหนี หรือมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยากแก่การนำมาสืบภายหลัง รวมถึงกรณีพยานบุคคลอาจได้รับอันตราย เนื่องจากผู้ต้องหามีอิทธิพล ศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตามศาลต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยในการถามค้านและนำสืบหักล้างพยานโจทก์ด้วย

(ข) กรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง

มาตรา 13 บัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำ

---

[85] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 3 “บทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง หรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้”

ความผิดหรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพิพากษาคดีในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องในคดียาเสพติดนั้น แตกต่างจากกรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องในคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในกรณีคดีอาญาทั่วไปนั้น หากข้อหาในฐานความผิดซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพนั้นมีกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น โจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงจะสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้[86] แตกต่างจากกรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องในคดียาเสพติด ซึ่งศาลสามารถพิพากษาโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ เว้นแต่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือความผิดซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำให้จำคุกตลอดชีวิต

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติซึ่งระบุอัตราโทษในแต่ละฐานความผิดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว พบว่ามีการปรับเปลี่ยนอัตราโทษขั้นต่ำในแต่ละฐานความผิด โดยไม่มีฐานความผิดใดซึ่งมีอัตราโทษขั้นต่ำถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตอีกต่อไปแล้ว กรณีข้างต้นจึงหมายความว่า เมื่อร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดประกาศใช้เป็นกฎหมาย หากจำเลยในคดียาเสพติดให้การรับสารภาพตามฟ้องแล้ว ศาลย่อมสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานได้ในทุกฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อย่างไรก็ตามศาลอาจทำการสืบพยานได้หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทบัญญัติข้างต้นจึงอาจเป็นการไม่เหมาะสมกับรูปแบบและลักษณะของคดียาเสพติด ซึ่งสมควรได้รับการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบมากกว่าคดีอาญาทั่วไป เพราะคู่ความในคดียาเสพติดนั้นอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน ในบางกรณีจำเลยในคดียาเสพติดอาจให้การรับสารภาพโดยยังไม่เข้าใจในสิทธิของตนเองมากนัก บทบัญญัติดังกล่าวจึงสมควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ศาลมีบทบาท

---

[86] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคแรก “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง”

ในการพิจารณาคดีในกรณีซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้มากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน

3.3.2 หลักเกณฑ์การอุทธรณ์และระบบอนุญาตฎีกา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และการขออนุญาตฎีกาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะ ดังนี้

(ก) การอุทธรณ์

มาตรา 15 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ หรือเมื่อมีการยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรีบส่งอุทธรณ์หรือคำร้องเช่นว่านั้นพร้อมสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยเร็ว”

การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในคดียาเสพติดนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์กลางเพียงแห่งเดียวเท่านั้น โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นภายในระยะเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตจำเลย แม้จะไม่มีคู่ความในคดีฝ่ายใดอุทธรณ์คำพิพากษา ศาลชั้นต้นต้องส่งสำนวนและคำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์[87] ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง[88] ด้วย

---

[87] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 16 “คดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต เมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษา ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนและคำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 245 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

[88] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง “ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน”

(ข) ระบบอนุญาตฎีกา

มาตรา 18 บัญญัติว่า “ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยไม่ชักช้าและภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

บทบัญญัติดังกล่าวจึงหมายความว่า กระบวนพิจารณาคดียาเสพติดนั้นสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์เท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นซึ่งคู่ความฝ่ายที่จะฎีกาอาจยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาได้ ระบบฎีกาในคดียาเสพติดจึงอยู่ในลักษณะระบบอนุญาต แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปซึ่งการยื่นฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความในคดี อย่างไรก็ตามหากคดีนั้นมีการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คู่ความย่อมสามารถฎีกาในส่วนของการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ตามหลักการฎีกาคดีอาญาทั่วไป

ข้อยกเว้นซึ่งคู่ความในคดียาเสพติดอาจยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาได้นั้น มีดังนี้

มาตรา 19 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อ ศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้ คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ในระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุเงื่อนเวลาของการสั่งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

การยื่นฎีกาในคดียาเสพติดนั้น คู่ความต้องยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาควบคู่ไปกับฎีกา โดยยื่นต่อศาลฎีกาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ ทั้งนี้คำร้องขออนุญาตฎีกานั้น ต้องระบุปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาอย่างชัดแจ้งและกะทัดรัด ตลอดจนต้องระบุเหตุผลที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของผู้ร้องไว้พิจารณาด้วย[89] หากศาลฎีกาเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการวินิจฉัย ศาลฎีกาจึงจะมีคำสั่งอนุญาตให้ฎีกาได้ ซึ่งปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการวินิจฉัยนั้น ศาลฎีกาจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ประจักษ์ว่าจะมีผลเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือไม่ นอกจากนี้หากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกาย่อมสามารถรับฎีกาไว้วินิจฉัยได้เช่นเดียวกัน[90]

ระบบอนุญาตฎีกาในลักษณะข้างต้น จึงยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าคดียาเสพติด มีการจำกัดสิทธิของคู่ความในคดีในลักษณะที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง การพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้นจึงควรต้องกระทำไปด้วยความระมัดระวัง และควรเปิดโอกาสให้ศาลสามารถเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาคดีมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างแม่นยำ พร้อมทั้งสร้างหลักประกันให้แก่จำเลยว่าจะได้รับการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีอย่างถูกต้อง เป็นธรรมที่สุด และละเอียดถี่ถ้วนที่สุด

3.4 ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ...

นอกจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว พบว่าในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติคราวเดียวกันนั้นเอง[91] ที่ประชุมได้พิจารณารับหลักการร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

---

[89] ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2551 ข้อ 5 “คำขออนุญาตฎีกาให้ประกอบด้วย (1) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาซึ่งแสดงโดยชัดแจ้งและกะทัดรัด (2) เหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของผู้ร้องไว้พิจารณา”

[90] ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2551 ข้อ 8 “ในการวินิจฉัยว่าปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย ให้พิจารณาจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เห็นประจักษ์ว่าอาจมีผลเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ หรือข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งศาลฎีกาเห็นควรยกขึ้นและรับไว้วินิจฉัย”

[91] การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 36/2561 เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2561

(ฉบับที่...) พ.ศ. ... ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ และพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดและร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... เช่นเดียวกัน ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงอยู่ระหว่างชะลอการเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาในวาระที่สองและวาระที่สามในลักษณะเช่นเดียวกันกับร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด[92] อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว มีรายละเอียดสำคัญหลายประการซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ดังที่จะได้นำเสนอต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่า ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ซึ่งแก้ไขวิธีพิจารณาคดีให้สอดคล้องกับหลักการในร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น ยังคงไม่มีการกำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ในลักษณะซึ่งให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอแต่อย่างใด คงมีแต่การเพิ่มบทบัญญัติในหมวด 2/1 ว่าด้วยหน้าที่และอำนาจของกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เลขาธิการ ป.ป.ส. รองเลขาธิการ ป.ป.ส. และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. โดยถือว่าเลขาธิการ ป.ป.ส. รองเลขาธิการ ป.ป.ส. และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาตลอดจนมีอำนาจคล้ายคลึงกับพนักงานสอบสวน โดยมีเนื้อความในลักษณะเช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. มีอำนาจกระทำการดังต่อไปนี้ได้[93]

1. เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติด หรือมีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

2. ค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

---

[92] บันทึกการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 32 วันที่ 6 มีนาคม 2562

[93] ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... มาตรา 11/1

3. จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

4. ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดหรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

5. ตรวจสอบทรัพย์สิน ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตามที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขาธิการ ป.ป.ส. มอบหมายแล้วแต่กรณี

6. ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

7. สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

8. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี ข้อมูล เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา

และยังคงกำหนดว่า หากในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ข้างต้น เจ้าพนักงานได้ขอให้บุคคลใดช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลนั้นมีอำนาจช่วยการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้เช่นกัน[94]

นอกจากนี้ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา เพื่อมีคำสั่งให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการมีคำสั่งอนุญาตของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาว่าจะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็น กล่าวคือ ต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น หรือไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพกว่านี้ได้อีก ทั้งนี้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจะสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกินเก้าสิบวัน โดยกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้ว ต้อง

[94] ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... มาตรา 11/4

รายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญารับทราบ[95] ตามหลักการเดิมในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

การนำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติดฯ ตามลักษณะข้างต้นนั้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความสอดคล้องและความชัดเจนในบทบาทของหน่วยงานพิเศษ (Special Unit) ซึ่งมีความใกล้ชิดกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด โดยแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. เป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมในคดียาเสพติดร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน

3.5 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย

ในหัวข้อนี้ จะขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในการพิจารณาคดียาเสพติดเพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหาว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความคดียาเสพติดในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับรูปแบบและลักษณะพิเศษของคดียาเสพติดแล้วหรือไม่

3.5.1 ข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ทั้งในส่วนของมาตรการในการสืบสวนสอบสวน และบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ซึ่งแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักการในร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น ยังคงมีข้อจำกัดซึ่งก่อให้เกิดประเด็นปัญหาในการพิจารณาคดียาเสพติด ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.5.1.1 สำนวนการสอบสวน

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 จะมีการกำหนดมาตรการพิเศษซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานในการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในลักษณะพิเศษแตกต่างจากการสืบสวนคดีอาญาทั่วไป อันได้แก่ การปฏิบัติการอำพราง[96] เพื่อแทรกซึมเครือข่ายค้ายาเสพติด และการอนุญาตให้เจ้าพนักงานมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน

---

[95] ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... มาตรา 11/5

[96] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 7

การกระทำความผิด[97] แต่กลับปรากฏข้อเท็จจริงว่า ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดโดยเคร่งครัดให้เจ้าพนักงานรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่ได้มาจากการปฏิบัติการสืบสวน และจัดทำเป็นรายงานประกอบสำนวนคดีอย่างละเอียด ดังนั้นแม้จะมีการกำหนดมาตรการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นพิเศษ แต่เมื่อคดีเข้ามาสู่การพิจารณาของศาล หากพนักงานสอบสวนไม่ได้จัดทำสำนวนการสอบสวนโดยครอบคลุมถึงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการปฏิบัติการสืบสวนทั้งหมด และพนักงานอัยการไม่ได้ดำเนินการส่งสำนวนการสอบสวนเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลก่อนการสืบพยาน ข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานเหล่านั้นย่อมไม่อาจเข้าสู่การรับรู้ของศาลได้แต่อย่างใด

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติจะพบว่า แม้ศาลอาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการพิจารณาคดี[98] แต่พนักงานอัยการก็สามารถปฏิเสธไม่นำส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลได้ หากในขณะที่ศาลมีคำสั่งเรียกสำนวนการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการยังคงสืบพยานโจทก์ไม่แล้วเสร็จ ดังนั้นกว่าที่ศาลจะได้รับสำนวนการสอบสวนมาพิจารณา ก็อาจเป็นเวลาใกล้เสร็จสิ้นกระบวนพิจารณาแล้ว ศาลจึงไม่อาจนำสำนวนการสอบสวนมาใช้ประกอบการพิจารณาของศาลในขณะที่มีการสืบพยานของคู่ความได้ ดังนั้น แม้จะมีบทบัญญัติกำหนดให้ศาลสามารถสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้[99] แต่หากศาลไม่มีสำนวนการสอบสวนอยู่ในความครอบครองก่อนเริ่มกระบวนการสืบพยาน ผู้พิพากษาย่อมไม่อาจดำเนินการสืบพยานเพิ่มเติมในลักษณะเช่นเดียวกันกับบทบาทของผู้พิพากษาในระบบไต่สวน เพราะหลักการสำคัญของการสืบพยานคือการมีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงแห่งสำนวนคดีมาเป็นอย่างดี ผู้พิพากษาจึงจะสามารถทำการซักถามพยานต่อไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สำหรับการตรวจพิสูจน์ของกลางเพื่อทำความเห็นเป็นหนังสือรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนนั้น ปรากฏข้อเท็จจริงว่า พนักงานสอบสวนต้องส่งสิ่งของซึ่งอ้างว่าเป็นยาเสพติดที่ได้ยึดไว้เพื่อให้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์ เฉพาะแต่กรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเท่านั้น กล่าวคือ กรณีการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือพยายามกระทำความผิด อันเกี่ยวเนื่องกับยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษ

---

[97] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 8

[98] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 “เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควร ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้”

[99] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 “ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

ประเภท 2 และวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ซึ่งมีปริมาณมากพอสมควร อาทิ เฮโรอีน น้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป เมทแอมเฟตามีน ตั้งแต่หนึ่งหมื่นเม็ดขึ้นไปหรือน้ำหนักตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป หรือฝิ่น น้ำหนักตั้งแต่สิบกิโลกรัมขึ้นไป เป็นต้น[100] ดังนั้น หากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่จับกุมได้นั้น มีปริมาณยาเสพติดของกลางน้อยกว่าปริมาณที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง หรือเป็นยาเสพติดประเภทอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เช่น เป็นการจับกุมผู้กระทำความผิดรายย่อย ซึ่งจำหน่ายยาเสพติดปริมาณเพียงเล็กน้อย พนักงานสอบสวนย่อมไม่จำต้องนำส่งของกลางที่ยึดไว้เพื่อให้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์และทำความเห็นเป็นหนังสือเพื่อรวมไว้ในสำนวนสอบสวนแต่อย่างใด

นอกจากนี้ แม้ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... จะมีการกำหนดให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจหน้าที่เสมือนเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ตลอดจนมีอำนาจคล้ายคลึงกับพนักงานสอบสวน โดยนำหลักการที่มีอยู่เดิมตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อให้การดำเนินคดียาเสพติดมีความชัดเจนมากขึ้น เช่น กำหนดให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถออกหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี ข้อมูล เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณาในชั้นสอบสวนได้[101] ซึ่งเป็นไปในลักษณะบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานเป็นอย่างยิ่ง แต่ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติดดังกล่าว กลับไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตลอดจนพนักงานสอบสวน จะต้องจัดทำรายงานรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนอย่างละเอียด เพื่อนำไปเป็นหลักในการพิจารณาของศาลต่อไปแต่อย่างใด ดังนั้น แม้จะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาอย่างชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด แต่หากรายละเอียดแห่งการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ตลอดจนพยานหลักฐานทั้งหมดเหล่านั้นไม่ได้ถูกระบุไว้ในสำนวนการสอบสวน และสำนวนการสอบสวนไม่ได้นำมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาของศาล กระบวนการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดียาเสพติด ทั้งในชั้นก่อนพิจารณาและชั้นพิจารณาย่อมไม่มีความสอดคล้องกัน และไม่อาจก่อให้เกิดประสิทธิผลในการพิจารณาพยานหลักฐานโดยละเอียดรอบด้านเท่าใดนัก เพราะศาล

---

[100] กฎกระทรวง กำหนดคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่พนักงานสอบสวนต้องส่งสิ่งของที่อ้างว่าเป็นยาเสพติดและได้ยึดไว้ไปตรวจพิสูจน์ พ.ศ. 2555

[101] ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... มาตรา 11/1

ไทยมีบทบาทวางเฉย (Passive Role) ในชั้นพิจารณา และจะไม่เข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานหรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมแต่อย่างใด ดังนั้น หากไม่มีสำนวนสอบสวนเพื่อให้ศาลพิจารณาในระหว่างการสืบพยานโจทก์หรือพยานจำเลย ศาลย่อมไม่อาจใช้อำนาจสืบพยานเพิ่มเติมด้วยตนเองได้

3.5.1.2 กรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13[102] ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการพิพากษาลงโทษจำเลยในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพไว้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาการจำกัดสิทธิของจำเลยในคดียาเสพติดมากกว่าคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในกรณีคดีอาญาทั่วไปนั้น หากข้อหาในฐานความผิดซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพนั้นมีกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น โจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงจะสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้[103] แตกต่างจากกรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องในคดียาเสพติด ซึ่งศาลสามารถพิพากษาโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ เว้นแต่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือความผิดซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำให้จำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติ เมื่อคดียาเสพติดซึ่งจำเลยให้การรับสารรับสารภาพนั้น ไม่จำต้องมีการสืบพยานของโจทก์แต่อย่างใด ศาลย่อมไม่อาจเรียกสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 มาเพื่อประกอบการพิจารณาพยานหลักฐาน เพื่อพิพากษาจำเลยในคดียาเสพติดซึ่งให้การรับสารภาพได้ เพราะการเรียกสำนวนของพนักงานอัยการตามมาตราดังกล่าว กำหนดให้เรียกได้ต่อเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ซึ่งหมายความว่า คดียาเสพติดนั้นจะต้องมี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[102] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13 “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง”

[103] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคแรก “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง”

การสืบพยานโจทก์จนเสร็จสิ้นเสียก่อน[104] ประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดการพิพากษาคดีไปโดยขาดการพิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีโดยละเอียดรอบคอบได้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติซึ่งระบุอัตราโทษในแต่ละฐานความผิดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว พบว่ามีการปรับเปลี่ยนอัตราโทษขั้นต่ำในแต่ละฐานความผิด โดยไม่มีฐานความผิดใดซึ่งมีอัตราโทษขั้นต่ำถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตอีกต่อไปแล้ว กรณีข้างต้นจึงหมายความว่าเมื่อร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดประกาศใช้เป็นกฎหมาย หากจำเลยในคดียาเสพติดให้การรับสารภาพตามฟ้องแล้ว ศาลย่อมสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานได้ในทุกฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติด อย่างไรก็ตามศาลอาจทำการสืบพยานได้หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดจริง

บทบัญญัติข้างต้นจึงอาจเป็นการไม่เหมาะสมกับรูปแบบและลักษณะของคดียาเสพติด ซึ่งสมควรได้รับการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบมากกว่าคดีอาญาทั่วไป เพราะคู่ความในคดียาเสพติดนั้นอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน ในบางกรณีจำเลยในคดียาเสพติดอาจให้การรับสารภาพโดยยังไม่เข้าใจในสิทธิของตนเองมากนัก บทบัญญัติดังกล่าวจึงสมควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ศาลมีบทบาทในการพิจารณาคดีในกรณีซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้มากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน เพราะการจับกุมจำเลยในคดียาเสพติดโดยส่วนใหญ่ มักเป็นการจับกุมผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดในปริมาณเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่ใช่ผู้กระทำความผิดรายใหญ่ในลักษณะหัวหน้าขบวนการ หรือหัวหน้าองค์กรอาชญากรรมแต่อย่างใด ในหลายกรณี จำเลยมักให้การรับสารภาพโดยไม่ได้เข้าใจสิทธิในการสู้คดีของตนเองอย่างแจ้งชัดตลอดจนเกรงกลัวอิทธิพลของผู้เป็นหัวหน้าขบวนการ จึงยอมให้การรับสารภาพเพื่อตัดตอนพยานหลักฐานไม่ให้สามารถแสวงหาพยานหลักฐานไปถึงผู้บงการรายใหญ่ได้ ซึ่งเมื่อจำเลยผู้กระทำความผิดรายเล็กให้การรับสารภาพ ศาลย่อมสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องสืบพยาน ศาลไม่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานเพิ่มเติม หรือพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยละเอียดแต่อย่างใด หลักการดังกล่าวล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่เหมาะสมกับ

[104] พัฒนา วงษ์เมตตา, "การเรียกสำนวนสอบสวนในคดีอาญา" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2562. แหล่งที่มา: http://elib.coj.go.th/Ebook/data/judge_report/2547_40.pdf

สภาพและความรุนแรงของการกระทำความผิด ซึ่งส่งผลต่อเนื่องไปสู่ปัญหาผู้ต้องโทษคดียาเสพติดล้นเรือนจำในที่สุด

3.5.2 ข้อจำกัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เนื่องด้วยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 3 ได้บัญญัติให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้แก่คดียาเสพติดเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550[105] ดังนั้นการพิจารณาคดียาเสพติดจึงต้องด้วยข้อจำกัดหลายประการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นไปตามแบบของข้อจำกัดในระบบกล่าวหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.5.2.1 ภาระการพิสูจน์

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ไว้แล้วในหัวข้อ 3.2.1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โจทก์ในคดีอาญานั้นมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอยู่เสมอ ตามหลักผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น เนื่องจากโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์และมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนจำเลย[106] อย่างไรก็ตามในกรณีที่จำเลยยกขึ้นอ้างซึ่งเหตุใด ๆ ว่าการกระทำของตนไม่เป็นความผิด หรือจำเลยไม่พึงต้องรับโทษสำหรับการกระทำเช่นนั้น หรือควรได้รับโทษน้อยลง จำเลยจึงจะกลายเป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรอบจำกัดของภาระการพิสูจน์นั้นส่งผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติด เมื่อโจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลย และโจทก์มีหน้าที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานทั้งปวงซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาล หากโจทก์ไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานแก่ศาลได้อย่างแจ้งชัดตามภาระการพิสูจน์และหน้าที่นำสืบของตน แม้ข้อเท็จจริงนอกสำนวนอาจปรากฏชัดหรือเป็นที่ทราบกันว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ศาลก็ไม่อาจพิพากษา

---

[105] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 3 “บทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง หรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้”

[106] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคแรก “ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสร็จแล้ว ให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ”

ลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงนอกสำนวนได้ และจำต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ตามนัยยะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

กรณีข้างต้นจึงเกิดขึ้นได้บ่อยครั้งในกระบวนพิจารณาคดียาเสพติด ซึ่งเป็นคดีที่มีรูปแบบการปกปิดพยานหลักฐานซับซ้อนและยากต่อการแสวงหาพยานหลักฐานโดยตรง ในบางคดีจึงปรากฏกรณีซึ่งโจทก์ไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานได้อย่างชัดแจ้งเพียงพอ ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 954/2555 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10342/255 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 954/2555

"...โจทก์มีแต่เพียงคำให้การรับสารภาพของจำเลยทั้งสองในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน ซึ่งคำให้การในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่า อีกทั้งจำเลยทั้งสองได้ให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณาแล้วว่า จำเลยทั้งสองไปรับเมทแอมเฟตามีนของกลางที่บริเวณสามแยกป่ากล้วย ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ไม่ได้เดินทาง ออกนอกราชอาณาจักรไทยตรงบริเวณหมู่บ้านลิเซ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ไปยังประเทศพม่าเพื่อนำเมทแอมเฟตามีนของกลางเข้ามาในราชอาณาจักรในช่องทางดังกล่าวเพื่อนำไปจำหน่ายแต่อย่างใด ดังนั้น คำให้การรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนของจำเลยทั้งสองจึงมีน้ำหนักน้อย...การที่จะลงโทษจำเลยทั้งสองในข้อหาร่วมกันนำเมทแอมเฟตามีนเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อจำหน่ายได้นั้น โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบแสดงให้ศาลรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทั้งสองกระทำความผิดในข้อหาดังกล่าวจริง ลำพังคำให้การรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนของจำเลยทั้งสองยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอต่อการรับฟัง พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมายังมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันนำเมทแอมเฟตามีนเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อจำหน่ายหรือไม่ จึงให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยทั้งสอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง..."

คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พยานหลักฐานในคดีซึ่งโจทก์นำมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยนั้นมีเพียงคำให้การรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า เมื่อปรากฏว่าในชั้นพิจารณาจำเลยให้การปฏิเสธ และโจทก์ไม่ได้นำประจักษ์พยานซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมเข้าเบิกความเป็นพยาน พยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอต่อศาลจึงไม่สมบูรณ์เพียงพอ และในการพิจารณาคดียาเสพติดซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีนั้น ศาลไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานหรือเรียกเอาพยานหลักฐานนอกสำนวนมาสืบพยานเพิ่มเติมได้ กรณีข้างต้นศาลจึงต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10342/2555

“ความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนในคดีนี้ ผู้จับทั้งสองปากไม่เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองในขณะล่อซื้อ เพียงแต่รับฟังมาจากสายลับอีกทอดหนึ่ง แต่โจทก์ไม่ได้อ้างและนำสายลับเป็นประจักษ์พยาน และไม่ได้ความว่ามีการวางแผนเตรียมการที่จะใช้ธนบัตรเป็นหลักฐานในการล่อซื้อ การที่โจทก์ไม่นำสายลับมาเบิกความจึงทำให้มีน้ำหนักน้อยสำหรับคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยทั้งสองไม่อาจนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ นอกจากนี้โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน พยานหลักฐานของโจทก์ยังคงมีความสงสัยตามสมควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยทั้งสอง”

Chulalongkorn University

คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นแสดงให้เห็นกรณีคล้ายคลึงกับคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีก่อนหน้า กล่าวคือโจทก์ไม่ได้อ้างและไม่ได้นำสายลับซึ่งเป็นประจักษ์พยานในการล่อซื้อยาเสพติดเข้าเบิกความเป็นพยานในชั้นพิจารณา โดยปรากฏว่าหลักฐานในคดีมีเพียงคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยซึ่งไม่อาจนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้อยู่แล้ว และเมื่อโจทก์ไม่สามารถนำพยานหลักฐานอื่นใดเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามหลักภาระการพิสูจน์และหน้าที่นำสืบของโจทก์แล้ว ศาลจึงต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า การเคร่งครัดต่อบทบัญญัติว่าด้วยภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบของโจทก์ ซึ่งเป็นแนวคิดของระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาจนเกินไป อาจนำมาซึ่งการแพ้หรือชนะคดีด้วยเหตุผลทางเทคนิคมากกว่า

ข้อเท็จจริงซึ่งควรได้รับการพิสูจน์จนกว่าความจริงจะปรากฏ การพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดจึงสมควรมีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เปิดกว้างกว่าคดีอาญาทั่วไปเป็นพิเศษเป็นอย่างยิ่ง

3.5.2.2 บทตัดพยานหลักฐาน

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย พบว่ามีบทบัญญัติในลักษณะบทตัดพยานหลักฐาน (Exclusionary Rule) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของระบบกล่าวหาอยู่เป็นจำนวนมาก ดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอไว้แล้วในหัวข้อ 3.2.1 อันได้แก่ บทตัดพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบทตัดพยานหลักฐานตามมาตรา 226/1 ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ มาตรา 226/2 ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย และมาตรา 226/3 ซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า ล้วนแล้วแต่เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดของไทยทั้งสิ้น

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า นอกจากกรณีที่โจทก์ไม่อาจนำสืบพยานหลักฐานได้เพียงพอ จนศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยแล้ว จุดสำคัญอีกประการหนึ่งคือศาลมักอ้างบทตัดพยานหลักฐานมาใช้ในการพิจารณาคดี เช่น กรณีคำให้การชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่าจึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจแสวงหาพยานหลักฐานด้วยการล่อซื้อยาเสพติดจากจำเลย หากพยานหลักฐานในคดียังคงมีข้อพิรุธสงสัยซึ่งโจทก์ไม่อาจนำเสนอให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดโดยชัดแจ้ง ศาลก็มักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเช่นเดียวกัน ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8462/2550

> *“...ในวันเกิดเหตุเจ้าพนักงานตำรวจชุดจับกุมได้นำตัวผู้ต้องหามาส่งมอบหลายคน พยานจำไม่ได้ว่าคดีอะไรบ้าง แต่มีจำเลยรวมอยู่ด้วย 1 คน เห็นว่าคำเบิกความของพยานโจทก์ชุดจับกุมนั้นสืบทราบเพียงว่าในซอยโรงงานน้ำปลามีการลักลอบจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน โดยไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเป็นคนลักลอบจำหน่าย และเหตุใดจึงมีการวางแผนล่อซื้อโดยไม่ทราบว่าใครเป็นเป้าหมายที่ต้องการจะล่อซื้ออันเป็นข้ออ้างที่เลื่อนลอยไร้เหตุผล...คดียังมีเหตุสงสัยว่าเมทแอมเฟตามีนดังกล่าวจะเป็นของจำเลยหรือไม่ เพราะเมื่อพิจารณาแผนที่สังเขปแสดงสถานที่เกิดเหตุ ปรากฏว่าบริเวณที่เป็นห้างนาที่พบเมทแอมเฟตามีนของกลางไม่มี*

รั้วล้อมรอบ ประกอบกับจำเลยให้การปฏิเสธว่าเมทแอมเฟตามีนของกลางดังกล่าวไม่ใช่ของจำเลยและโจทก์ก็ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน เมื่อยังมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดเกี่ยวกับเมทแอมเฟตามีนของกลางหรือไม่ ศาลจึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย...”

นอกจากนี้ การใช้วิธีการล่อซื้อยาเสพติดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในบางครั้ง อาจถูกตีความว่าเป็นการกระทำซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานมาผูกมัดจำเลย ในลักษณะซึ่งไม่เป็นธรรมแก่จำเลยเท่าใดนัก ได้เช่นเดียวกัน[107] ในบางกรณีศาลจึงตีความว่าพยานหลักฐานที่ได้มาจากการล่อซื้อนั้นเป็นพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นโดยมิชอบหรือเกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยไม่ชอบ และต้องตามบทตัดพยานหลักฐานซึ่งศาลไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการลงโทษจำเลยได้

เมื่อพิจารณารายละเอียดข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นว่า การใช้บทตัดพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด โดยไม่สืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมประกอบ ย่อมไม่เหมาะสมต่อลักษณะและรูปแบบของคดียาเสพติดซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนและสอบสวนพยานหลักฐานในลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องด้วยมีการปกปิดพยานหลักฐานเป็นการเฉพาะ บทตัดพยานหลักฐานตามแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาจึงไม่เหมาะสมต่อการนำมาพิจารณาคดียาเสพติดเท่าใดนัก หากพิจารณาเปรียบเทียบกับผลดีในเชิงการนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมารับโทษตามกฎหมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.5.3 ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคู่ความในคดี

เนื่องด้วยการดำเนินคดียาเสพติดนั้น เป็นการพิพาทกันระหว่างคู่พิพาทซึ่งมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และจำเลยในคดียาเสพติดล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลธรรมดาทั้งสิ้น สถานะที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่พิพาทในคดียาเสพติดจึงส่งผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานของศาลอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ โดยทั่วไปศาลมักเลือกรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์เป็นหลัก โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นจับกุม พนักงานสอบสวน ตลอดจนเจ้าที่ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส) ล้วนแล้วแต่ดำเนินการตามหน้าที่และไม่มีเหตุจำเป็นต้องปรักปรำให้การใส่ร้าย

[107] ธรรมนูญ ม่วงแก้ว, "การล่อซื้อยาเสพติด" (รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2554), หน้า 6-7.

จำเลยแต่อย่างใด ในบางกรณีซึ่งสำนวนการสอบสวนมีความรัดกุมและมีพยานหลักฐานแน่นหนา จำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ย่อมไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้เทียบเท่าโจทก์ซึ่งมีเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดจำเลยได้มากกว่า ทั้งในแง่ของอำนาจหน้าที่ตลอดจนกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับซึ่งเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานและการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงาน จำเลยในคดียาเสพติดหลายคดี จึงไม่สามารถนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นข้างต้นไว้ในการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัยเรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด มีข้อความดังนี้

> *"...คดียาเสพติดนี้ถามว่าในชีวิตจริง ๆ คู่ชกคือใคร ...ถ้าพูดแล้วเปรียบเสมือนการชกกันบนเวทีแห่งความยุติธรรม ศาลเป็นคนกลาง แต่ท่านเห็นความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงคดีไหมครับ เพราะพยานในคดีบางประเภท เช่น คดียาเสพติดนั้นบอกได้เลยว่าพยานโจทก์ ก็คือเจ้าพนักงานทั้งสิ้น ไม่ ป.ป.ส. ก็ตำรวจ ถามว่าท่านพวกนี้มีประสบการณ์ไหม มี เพราะท่านผ่านโลกมามาก ท่านทำสำนวนมาเยอะ เพราะฉะนั้นการที่จะมาเบิกความเอาใครสักคนเข้าไปสู่คุกมันย่อมง่ายกว่าประชาชน ... เพราะฉะนั้นที่ว่าพยานสอดคล้องต้องกันแล้วไม่มีข้อเสีย เพราะเป็นเจ้าพนักงานไม่ได้มีผลเสียหาย ไม่มีอะไรเดือดร้อนกับจำเลยนั้น บางคำพิพากษาก็เขียนเช่นนั้น แต่ในวงการศาลเราเองพูดกันว่า พยานที่สอดคล้องต้องกันโกหกก็เยอะนะ เพราะฉะนั้นที่ว่าไม่มีส่วนได้เสียก็ไม่จริง เพราะอย่างน้อยเป็นผู้จับก็อยากให้คดีของตัวเองนั้นมีสถิติว่าจับถูกและลงโทษด้วย...เพราะฉะนั้นเรื่องนี้จึงอยู่ที่คนในกระบวนการยุติธรรมและปฏิเสธไม่ได้ว่า ศาลในฐานะที่เป็นกระบวนการยุติธรรมครั้งสุดท้ายจึงต้องวินิจฉัยพยานที่อยู่ข้างหน้าตัวเองอย่างลึกซึ้ง อย่างละเอียดรอบคอบ องค์คณะของศาลก็ต้องมีไว้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ...."*[108]

[108] สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, รายงานการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัยเรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2556), หน้า 28-29.

นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.นภาภรณ์ หะวานนท์ ผู้แทนคณะวิจัยเรื่องคำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด ยังได้กล่าวไว้ว่า กระบวนพิจารณาในศาล เป็นเสมือนเกมแห่งความจริง ซึ่งภาพลักษณ์ของตัวแทนและนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น มีผลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง คำพูดของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดานั้นอาจอยู่นอกบริบทการรับฟังจากศาลมากกว่าพยานหลักฐานซึ่งได้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ[109]

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา ที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการให้น้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์มากกว่าฝ่ายจำเลย มีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2560

“จำเลยที่ 2 เบิกความสอดคล้องกับคำให้การชั้นสอบสวนว่าวันเกิดเหตุจำเลยที่ 3 โทรศัพท์มาหาจำเลยที่ 2 บอกให้ไปรับของที่ตลาดบ้านนาอ้อให้จำเลยที่ 3 เชื่อว่าจำเลยที่ 2 ให้การชั้นสอบสวนด้วยความสมัครใจไม่ได้เกิดขึ้นจากการบังคับขู่เข็ญ ทั้งคำให้การของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวมิได้เป็นเรื่องปัดความผิดของจำเลยที่ 2 ผู้ซัดทอดให้เป็นความผิดของจำเลยที่ 3 แต่ผู้เดียว คงเป็นการแจ้งเรื่องราวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการกระทำความผิดของตนยิ่งกว่าการปรักปรำกลั่นแกล้งจำเลยที่ 3 แม้คำให้การของจำเลยที่ 2 เป็นคำซัดทอด และแม้ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 โทรศัพท์ติดต่อจำเลยที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องใด และพันตำรวจโท พ. กับพวกไม่ได้ยินคำพูดของจำเลยที่ 2 ขณะพูดโทรศัพท์กับจำเลยที่ 3 ก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังลงโทษจำเลยที่ 3”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ในคดีดังกล่าว แม้คำให้การของจำเลยที่ 2 จะเป็นพยานซัดทอดและโจทก์ไม่สามารถแสดงรายละเอียดการพูดคุยกันระหว่างจำเลยได้โดยละเอียดว่าจำเลยที่ 3 ได้พูดคุยเรื่องการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกับจำเลยที่ 2 หรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อพิรุธพอสมควร แต่ศาลก็เลือกที่จะรับฟังคำซัดทอดดังกล่าวโดยอาศัยหลักการที่ว่าจำเลยที่ 2 ให้การด้วยความสมัครใจและไม่ได้เป็นไปเพื่อปรักปรำจำเลยที่ 3 ดังนั้นแล้ว กรณีดังกล่าวจะเป็นการดีกว่าหรือไม่ หากศาลสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีให้เด่นชัดขึ้นมากกว่านี้ เพราะพยานหลักฐานดังกล่าวยังคงมีข้อพิรุธและข้อสงสัยเป็นอย่างยิ่ง

[109] เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-43.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5834/2559

"...โจทก์มีนาย ธ. เป็นพยานเบิกความเป็นพยานว่า จำเลยมาหาพยานที่ห้องพักเพื่อเสพเมทแอมเฟตามีนด้วยกัน...เห็นว่า นาย ธ. เบิกความสอดคล้องกับคำให้การในชั้นสอบสวนตามบันทึกคำให้การของพยาน ซึ่งคำให้การดังกล่าวมีรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันเกิดเหตุ ทั้งให้การต่อพนักงานสอบสวนหลังจากเกิดเหตุเพียง 1 วัน ยังไม่ทันที่นาย ธ. มีเวลาคิดปรุงแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดเพี้ยนไปจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เชื่อว่านาย ธ. ให้การในชั้นสอบสวนไปตามความเป็นจริง ไม่ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยมาก่อน อันจะเป็นเหตุจูงใจให้พนักงานสอบสวนต้องบันทึกคำให้การให้แตกต่างไปจากคำให้การของนาย ธ. เพื่อปรักปรำจำเลยให้ต้องโทษแต่อย่างใด เชื่อว่านาย ธ. เบิกความตอบคำซักถามของโจทก์แต่แรกไปตามความเป็นจริง..."

คำพิพากษาข้างต้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าพยานเบิกความสอดคล้องกับคำให้การชั้นสอบสวน อีกทั้งเป็นการให้การหลังจากเกิดเหตุเพียง 1 วัน จึงไม่น่าเชื่อได้ว่าพยานจะมีเวลาคิดปรุงแต่งคำให้การให้แตกต่างไปจากข้อเท็จจริง อีกทั้งพนักงานสอบสวนผู้บันทึกคำให้การก็ไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยมาก่อน จึงไม่น่าเชื่อว่าพนักงานสอบสวนจะบันทึกคำให้การให้แตกต่างจากคำให้การของพยานเพื่อปรักปรำจำเลย ตามที่จำเลยกล่าวอ้างแต่อย่างใด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การใช้วิธีพิจารณาความอาญาตามแบบระบบกล่าวหาในคดีซึ่งคู่ความมีสถานะไม่เท่าเทียมกันกันอย่างเห็นได้ชัด จึงอาจส่งผลกระทบสำคัญต่อการแสวงหาพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายที่มีสถานะด้อยกว่าในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศาลยังคงให้น้ำหนักต่อการรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อจำเลยอ้างเหตุโจทก์ปรักปรำจำเลย ศาลมักพิเคราะห์ว่าพยานหลักฐานของโจทก์ มาจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ศาลมักให้น้ำหนักในการรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์มากกว่าจำเลยนั้น เนื่องมาจากคดียาเสพติดยังมีมิติในเรื่องของการคุ้มครองสังคมในเชิงนโยบายความมั่นคงของรัฐ ซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาอื่น ๆ ซึ่งศาลมักจะให้น้ำหนักกับสิทธิของจำเลยอย่างเต็มที่เป็นหลัก[110]

[110] เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

ความไม่เท่าเทียมกันของคู่ความในคดียาเสพติด ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีจึงสะท้อนให้เห็นว่า ในคดียาเสพติดบางกรณี จำเลยอาจไม่ได้รับสิทธิในการเข้าถึงพยานหลักฐานและไม่อาจแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อสู้คดีได้เทียบเท่าโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำเลยอาจถูกปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลหรือพยานหลักฐานซึ่งจะนำมาใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ นอกจากนี้ยังพบว่า อาจเกิดกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาเองได้เช่นกัน อาทิ การกล่าวหาผู้บริสุทธิ์ว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย[111] หรือการแก้ไขปริมาณยาเสพติดของกลางให้เกินกว่าความเป็นจริงเพื่อแลกกับผลประโยชน์เงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

3.5.4 บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ประเด็นปัญหาการพิจารณาคดียาเสพติดในไทยดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในหัวข้อก่อนหน้าล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงอุปสรรคของการใช้ระบบกล่าวหาในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง โดยเมื่อพิจารณาในประเด็นปัญหาต่าง ๆ แล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งไปกว่าปัญหาทั้งสามประการข้างต้น คือ ปัญหาการแสดงบทบาทเชิงรับ (Passive Role) ของผู้พิพากษาในคดียาเสพติด

การที่วิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบระบบกล่าวหานั้น มีผลสำคัญต่อบทบาทของศาลเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้พิพากษาในคดียาเสพติดของไทยล้วนมีบทบาทวางเฉยในการพิจารณาคดี โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นเสมือนกรรมการแห่งคดี และยึดถือกรอบกติกาเป็นเกณฑ์สำคัญ ซึ่งกรอบกติกาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาระการพิสูจน์ หรือบทตัดพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นทางการ จนไม่สอดคล้องกับการนำมาปรับใช้แก่รูปแบบและลักษณะของคดียาเสพติดซึ่งมีลักษณะเฉพาะ อาจกล่าวได้ว่าการสืบพยานในศาลนั้นมีส่วนผสมระหว่างเรื่องจริงและเรื่องโกหก ซึ่งอาจถูกปรับแต่งขึ้นมาโดยคู่ความเพื่อให้ศาลพิพากษาให้ตนชนะคดี การนำเสนอพยานหลักฐานโดยคู่ความจึงปรากฏในรูปของข้อมูลสองชุด ดังนั้นในการพิจารณาพยานหลักฐานของศาลในระบบกล่าวหา ศาลจะทำหน้าที่พิจารณาว่าจะเชื่อความจริงชุดใดเป็นหลัก

บทบาทเรียบเฉยของผู้พิพากษาในคดียาเสพติดนี้ จึงส่งผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติด นอกจากนี้สถานะที่ไม่เท่าเทียมกันของคู่ความตลอดจนข้อจำกัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดกรณีซึ่งคู่ความบางฝ่ายอาจไม่สามารถ

---

[111] เดลินิวส์, “หนุ่มปราจีนเหยื่อสายสืบยัดยา ลุยฟ้องสตช.เรียก30ล้าน” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: https://www.dailynews.co.th/crime/668211

นำเสนอพยานหลักฐานแก่ศาลจนครบถ้วนตามที่ศาลต้องการได้ ส่งผลให้ศาลต้องยกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย เพราะเหตุโจทก์ไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานได้เพียงพอต่อการพิจารณาคดี หรืออาจส่งผลให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในบางกรณี เพราะเหตุจำเลยไม่อาจนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างความน่าชื่อถือของพยานโจทก์ได้ ทั้งที่ความจริงแล้วพยานหลักฐานที่คู่ความควรนำมาใช้เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีนั้นเกิดมีขึ้นแล้ว เพียงแต่คู่ความไม่ได้หยิบยกขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้น

ศาลจึงควรต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและทบทวนบทบาทในการพิจารณาคดีซึ่งเป็นไปในลักษณะวางเฉยว่าเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันหรือไม่ เพราะศาลควรมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงการกระทำโดยไม่ชอบจากเจ้าหน้าที่รัฐด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ศาลควรพิจารณาบทบาทดังกล่าว ยิ่งไปกว่าการกระทำเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของรัฐเป็นหลัก[112] เช่น การพิจารณาพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเพื่อตัดขาดจำเลยในคดียาเสพติดออกจากสังคม โดยไม่พิจารณาถึงข้อพิรุธของพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือพยานหลักฐานที่ถูกนำเข้าสู่คดีโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือศาลควรปรับเปลี่ยนทัศนคติจากมุมมองเชิงอำนาจไปสู่มุมมองด้านการให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นหลัก[113]

ดังนั้น หากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับคดีอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษประเภทอื่น ๆ ศาลย่อมสามารถมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวเนื่องแก่คดี และสามารถพิจารณาพยานหลักฐานในคดีได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น การพิจารณาคดียาเสพติดจึงน่าจะเป็นไปโดยละเอียดรอบคอบและสามารถอำนวยความเป็นธรรมให้เกิดแก่คดีได้มากกว่าเดิม เนื่องด้วยการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมุ่งเน้นหลักการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ และพยานหลักฐานในคดีอาญาอาศัยหลักการตรวจสอบเป็นหลัก หาใช่หลักการทำความตกลงตามแบบพยานหลักฐานในคดีแพ่งไม่[114]

ในบทต่อไป จะได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ ทั้งกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ

---

[112] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544), หน้า 20-22.

[113] เรื่องเดียวกัน, หน้า 48-49.

[114] คณิต ณ นคร, จริยธรรมนักกฎหมายกับการปฏิรูปกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561), หน้า 73.

กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในระดับสากลต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 4

รูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมตลอดจนกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาสำคัญในระดับสากล เนื่องด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในต่างประเทศ ซึ่งหมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น พบว่าหลายประเทศเลือกใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี โดยในประการที่สำคัญที่สุด คือการเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีได้อย่างกว้างขวางกว่าระบบกล่าวหา โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ

ในขณะเดียวกัน เมื่อศึกษาระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาคดี พบว่าผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจะไม่มีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือซักถามพยาน ในลักษณะเดียวกันกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวน อย่างไรก็ตาม ก็พบว่ากลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้มีการกำหนดมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดีไว้เป็นการเฉพาะ อาทิ มาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา รวมถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของคณะลูกขุน เป็นต้น โดยมาตรการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นมาตรการพิเศษ ซึ่งไม่ปรากฏในระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย

ในบทนี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ โดยมุ่งพิจารณาบทบาทของผู้พิพากษาในการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดี ตลอดจนรูปแบบของพยานหลักฐานที่ศาลสามารถรับฟังเพื่อประกอบการพิสูจน์ความจริงในคดีได้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบทบาทการแสวงหาพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐานในคดียาเสพติดของศาลต่างประเทศกับศาลไทย โดยจะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดทั้งกลุ่มประเทศซีวิลลอว์และกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์

การศึกษาในครั้งนี้จะเรียงลำดับจากการศึกษากฎหมายในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ

4.1 กลุ่มประเทศซีวิลลอว์

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระดับสากลไว้แล้วในบทที่ 3 จะพบว่ากลุ่มประเทศซีวิลลอว์นั้นล้วนใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวนเป็นหลักทั้งสิ้น ทั้งนี้หมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดด้วยเช่นกัน

เมื่อทำการศึกษาข้อมูล ตลอดจนรายละเอียดวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศแล้ว พบว่าประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น ไม่มีการกำหนดกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะเหมือนกับประเทศไทย หากแต่มีการกำหนดกฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นพิเศษ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดรัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด (The Betäubungsmittelgesetz : BtMG) ไว้เป็นการเฉพาะ เป็นต้น อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าว เพียงแต่กำหนดฐานความผิดและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด เนื่องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในคดี ตลอดจนบทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีไว้โดยละเอียดแล้ว ดังนั้นในการศึกษาวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ จะขอนำเสนอรายละเอียดและหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

การดำเนินคดียาเสพติดในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ไม่มีการกำหนดกฎหมายควบคุมการดำเนินคดียาเสพติดไว้เป็นการพิเศษ การดำเนินคดียาเสพติดจึงใช้หลักการเดียวกันกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยพิจารณาผ่านหลักการตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ทั้งนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีการจัดตั้ง MILDECA (Inter-ministerial Mission for Combating Drugs and Addictive Behaviours) โดยปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงกับนายกรัฐมนตรีเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงในการทำการศึกษาวิจัย วางแนวนโยบาย และ

ประสานงานการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อลดจำนวนผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส[1] อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ของไทย เนื่องด้วย MILDECA ไม่มีหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีโดยตรง หรือดำเนินการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น สามารถแบ่งได้เป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี และขั้นตอนชั้นพิจารณาคดี โดยทั้งสองขั้นตอนจะมีผู้พิพากษาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เป็นสองประเภท คือ ผู้พิพากษาไต่สวน และผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดี โดยผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไต่สวนคดีในชั้นก่อนพิจารณาคดีใดแล้ว ย่อมไม่อาจเป็นผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีนั้นได้[2] ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการพิจารณาคดีโดยมีอคติ เนื่องด้วยผู้พิพากษาไต่สวนย่อมมีความใกล้ชิดกับพยานหลักฐานแห่งคดีเป็นอย่างมาก จนอาจก่อให้เกิดการกำหนดแนวทางหรือผลของคำพิพากษาแห่งคดีไว้ล่วงหน้า โดยไม่จำต้องรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมในชั้นพิจารณา

ในส่วนของฐานความผิดรวมทั้งบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 222-34 ถึง มาตรา 222-43-1 ซึ่งการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ได้แก่ การผลิต นำเข้า ส่งออก ขนส่ง จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังตัวอย่างต่อไปนี้

- มาตรา 222-34 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส บัญญัติว่า “ผู้กระทำการเป็นหัวหน้า หรือมีอำนาจจัดการในคณะบุคคลใดซึ่งดำเนินการผลิต นำเข้า ส่งออก ขนส่ง เสนอซื้อ

---

[1] MILDECA, "Mildeca (Interministerial Mission for Combating Drugs and Addictive Behaviours)," [Online] Accessed: 8 June 2018. Available from: https://www.drogues.gouv.fr/page-simple/mildeca-interministerial-mission-combating-drugs-and-addictive-behaviours

[2] France Criminal Procedure Code, Article 4 9 “ The investigating judge is in charge of judicial investigations, as indicated under Chapter I of Title III.

He may not take part in the trial of the criminal cases he dealt with in his capacity as investigating judge, under penalty of nullity.”

และเสนอขาย มีไว้ในครอบครอง หรือมียาเสพติดไว้ใช้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตและปรับ 7,500,000 ยูโร ...”

- มาตรา 222-35 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส บัญญัติว่า “การผลิตยาเสพติดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกยี่สิบปี และปรับ 7,500,000 ยูโร

หากการกระทำตามวรรคแรกเป็นการกระทำโดยกลุ่มองค์กรอาชญากรรม ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกสามสิบปี และปรับ 7,500,000 ยูโร...”

- มาตรา 222-36 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส บัญญัติว่า “การนำเข้าและส่งออกซึ่งยาเสพติดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกสิบปี และปรับ 7,500,000 ยูโร

หากการกระทำตามวรรคแรกเป็นการกระทำโดยกลุ่มองค์กรอาชญากรรม ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกสามสิบปี และปรับ 7,500,000 ยูโร...”

- มาตรา 222-37 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส บัญญัติว่า “การขนส่ง เสนอซื้อ เสนอขายหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกสิบปี และปรับ 7,500,000 ยูโร...”

4.1.1.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสนั้น กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและค้นหาผู้กระทำความผิดก่อนคดีจะฟ้องศาล[3] นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ยังอาศัยความร่วมมือกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาของพนักงานอัยการอีกด้วย โดยมีหลักการสำคัญว่า เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีซึ่งจะดำเนินการสอบสวนคดีอาญา ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการในท้องที่ทราบโดยทันที เมื่อปรากฏ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[3] France Criminal Procedure Code, Article 14 “According to the distinctions set out in the present title, the judicial police are charged with the task of discovering violations of the criminal law, of gathering evidence of such violations and of identifying their perpetrators, unless and until a judicial investigation has been initiated...”

ข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำความผิดทางอาญา หรือพยายามกระทำความผิดทางอาญา[4] โดยการดำเนินการสอบสวนจะอยู่ภายใต้คำแนะนำของพนักงานอัยการ[5]

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้กำหนดให้ผู้พิพากษาไต่สวนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีด้วย หากคดีนั้นเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง[6] หรือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่มีความสลับซับซ้อน เนื่องด้วยพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอาจไม่สามารถทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานในคดีได้อย่างเพียงพอ[7] การมีส่วนร่วมในการแสวงหาพยานหลักฐานของผู้พิพากษาไต่สวน จึงเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานแห่งคดีเป็นหลัก

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1 ได้บัญญัติว่าความผิดอาญาร้ายแรง หรือความผิดอุกฤษฎ์โทษ (Les Crimes) นั้นหมายถึง

1) ความผิดซึ่งมีโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือกักขังตลอดชีวิต

2) ความผิดซึ่งมีโทษจำคุกหรือกักขังไม่เกินสามสิบปี

3) ความผิดซึ่งมีโทษจำคุกหรือกักขังไม่เกินยี่สิบปี

4) ความผิดซึ่งมีโทษจำคุกหรือกักขังไม่เกินสิบห้าปี

ทั้งนี้ ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดอุกฤษฎ์โทษ โดยพิพากษาจำคุกหรือกักขังผู้กระทำความผิดน้อยกว่าสิบปีไม่ได้

ดังนั้น ไม่ว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จะได้กระทำความผิดในฐานะหัวหน้าองค์กรอาชญากรรม หรือกระทำความผิดในฐานะสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม หรือแม้แต่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[4] France Criminal Procedure Code, Article 75-2 “The judicial police officer carrying out a preliminary inquiry into a felony or misdemeanour informs the district prosecutor as soon as a person has been identified against whom there is evidence that he has committed or attempted to commit an offence.”

[5] France Criminal Procedure Code, Article 12 “ Judicial police operations are carried on under the direction of the district prosecutor by the officers, civil servants and agents designated by the present Title.”

[6] France Criminal Procedure Code, Article 79 “A preliminary judicial investigation is compulsory where a felony has been committed…”

[7] วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ, "การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย" (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2558), หน้า 137.

กระทำการในฐานะบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมใด ๆ การกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด อันได้แก่ การกระทำความผิดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส จึงล้วนแล้วแต่มีบทกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสิบปี และถือเป็นความผิดอุกฤษฎ์โทษ ซึ่งต้องมีผู้พิพากษาไต่สวนในการทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานก่อนชั้นพิจารณาคดีทั้งสิ้น

นอกจากนี้แม้กฎหมายอาญาฝรั่งเศส จะไม่มีการแบ่งแยกฐานความผิดและบทกำหนดโทษตามความร้ายแรงของยาเสพติดแต่ละประเภทเหมือนดั่งประเทศไทย แต่ผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนก็มีอำนาจในการพิจารณาข้อเท็จจริงประกอบการกระทำความผิด เพื่อตรวจประเมินคุณค่าของพยานหลักฐานแห่งคดี ไม่ว่าจะเป็นชนิดและประเภทของยาเสพติด ตลอดจนความร้ายแรงของยาเสพติดและปริมาณยาเสพติดของกลางที่ใช้ในการกระทำความผิด รวมไปถึงประวัติอาชญากรรมของผู้กระทำความผิด เพื่อประกอบการพิจารณาการทำความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการได้[8] ซึ่งสำนวนไต่สวนนี้จะมีส่วนสำคัญต่อการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาต่อไป

ดังนั้นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง (ความผิดอุกฤษฎ์โทษ) ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ทั้งนี้บทบาทของผู้พิพากษาไต่สวนจะเริ่มต้นขึ้น ต่อเมื่อพนักงานอัยการได้มีคำร้องขอให้เปิดการไต่สวน[9] ซึ่งเมื่อมีการยื่นคำร้องดังกล่าวโดยพนักงานอัยการแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำการแสวงหาพยานหลักฐานทุกประเภทเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ พร้อมกับแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย พยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน จึงอาจเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติและลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้ต้องหาในคดีนั้น ทั้งนี้ผู้พิพากษาไต่สวนอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ช่วยเหลือในการไต่สวน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[8] European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA, "Country Legal Profiles on the Controlled Substance - France," [Online] Accessed: 13 November 2018. Available from: www.emcdda.europa.eu/countries.

[9] France Criminal Procedure Code, Article 80 “ The investigating judge may only investigate in accordance with a submission made by the district prosecutor…”

พยานหลักฐานบางขั้นตอนก็ได้[10] อย่างไรก็ตาม แม้ลักษณะของการแสวงหาพยานหลักฐานโดยกว้างขวางของผู้พิพากษาไต่สวนจะคล้ายคลึงกับการแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทย แต่การใช้อำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและการค้นหาความจริงของผู้พิพากษาไต่สวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น เป็นการใช้อำนาจฝ่ายตุลาการ หาใช่การใช้อำนาจฝ่ายบริหารดังเช่นพนักงานสอบสวนไม่[11]

ผู้พิพากษาไต่สวนตามระบบวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส จึงมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีเป็นอย่างยิ่ง และยังมีอำนาจในการใช้มาตรการทางกฎหมาย ในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างหลากหลาย เช่น การออกหมายเรียกพยานบุคคล เพื่อมาให้ถ้อยคำต่อหน้าผู้พิพากษาไต่สวน[12] หรือการออกคำสั่งให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานด้วยวิธีการทางการแพทย์ หรือวิทยาศาสตร์ เช่น การนำตัวอย่างเลือดไปตรวจหาสารเสพติด หรือการตรวจสอบสารบริสุทธิ์ในของกลางที่จับกุมได้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้พิพากษาไต่สวนยังมีอำนาจในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ โดยออกคำสั่งให้พนักงานอัยการที่มีอำนาจเหนือท้องที่นั้นเข้าร่วมในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุด้วย[13] ทั้งนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนต้องจัดทำรายงานการปฏิบัติหน้าที่ไว้โดยละเอียด เพื่อรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเช่นเดียวกัน การใช้อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนจึงเป็นทั้งการใช้

---

[10] France Criminal Procedure Code, Article 81 “The investigating judge undertakes in accordance with the law any investigative step he deems useful for the discovery of the truth. He seeks out evidence of innocence as well as guilt...

... Where it is impossible for the investigating judge to undertake in person all the investigative steps, he may give a rogatory letter to judicial police officers in order to have them perform the necessary investigative steps...”

[11] วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ, “การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย,” หน้า 137.

[12] France Criminal Procedure Code, Article 80-2 “ The investigating judge may notify any person by recorded delivery that he will be called...

... It makes it plain that a placement under judicial examination may not take place until after the person's first appearance before the investigating judge...”

[13] France Criminal Procedure Code, Article 92 “ The investigating judge may go to the scene of the offence to make any useful findings or conduct a search. He informs the district prosecutor who is entitled to accompany him.

The investigating judge is always accompanied by a clerk.

He drafts an official record of all his operations.”

อำนาจเพื่อแสวงหาความจริงในคดี ควบคู่ไปกับการตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานไปพร้อม ๆ กัน

ยิ่งไปกว่านั้นผู้พิพากษาไต่สวนยังอาจอนุญาตให้มีการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีได้ เช่น มาตรา 100 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ได้วางหลักไว้ว่า ในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป (ดังนั้นจึงหมายรวมถึงคดียาเสพติดร้ายแรงทุกประเภท) ผู้พิพากษาไต่สวนอาจมีคำสั่งให้ทำการดักฟัง และบันทึกบทสนทนาในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ตลอดจนแปลงอักษรบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นก็ได้ ทั้งนี้ภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษาไต่สวน[14] ซึ่งบทสนทนาใด ๆ ที่อาจนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้น ต้องได้รับการแปลงอักษรและจัดเก็บไว้ในสำนวนคดีด้วย นอกจากนี้ในกรณีที่คำให้การของพยานแต่ละปากขัดแย้งกัน ผู้พิพากษาไต่สวนยังสามารถเรียกให้พยานแต่ละปากมาไต่สวนพร้อมกันในลักษณะเผชิญหน้ากัน เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานแต่ละปาก[15] โดยผู้พิพากษาไต่สวนต้องบันทึกรายละเอียดทั้งหมดลงในสำนวนการสอบสวนคดี

อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจในการทำคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดียาเสพติดแต่อย่างใด เพราะอำนาจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญารวมถึงคดียาเสพติดในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น เป็นอำนาจโดยเฉพาะของพนักงานอัยการเท่านั้น เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนคดียาเสพติดมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว พนักงานอัยการจะใช้ดุลพินิจพิจารณาพยานหลักฐานในคดีควบคู่กับรายละเอียดประวัติภูมิหลัง ตลอดจนสาเหตุการกระทำความผิดของผู้ต้องหา เพื่อพิจารณาว่าสมควรดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่ และการทำความเห็นสั่งฟ้องจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะมากน้อยเพียงใด เป็นต้น ระบบการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการในสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย แตกต่างกันตรงที่ ความผิดเกี่ยวกับยา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[14] France Criminal Procedure Code, Article 100 “For the investigation of felonies and misdemeanours, if the penalty incurred is equal to or in excess of two years' imprisonment, the investigating judge may order the interception, recording and transcription of telecommunication correspondence where the requirements of the investigation call for it. Such operations are made under his authority and supervision…”

[15] France Criminal Procedure Code, Article 102, the first paragraph “ The witnesses are heard either separately and out with the presence of the parties, or in the context of a confrontation between themselves or with one or other of the parties, by the investigating judge with the assistance of his clerk. An official record is made of their statement.”

เสพติดนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสวงหาพยานหลักฐาน และไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีด้วย

4.1.1.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล

เมื่อพนักงานอัยการทำความเห็นสั่งฟ้องคดียาเสพติดแล้ว คดีจะเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาลต่อไป ซึ่งผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาจะมีบทบาทสำคัญในการซักถามพยาน ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้เบื้องต้นในบทที่ 3 เกี่ยวกับลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระดับสากล

เนื่องด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการกระทำความผิดอุกฤษฎ์โทษ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีโทษจำคุกเกินกว่าสิบปีทั้งสิ้น การพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลลูกขุน (Cour d' assises) ซึ่งองค์คณะพิจารณาคดีจะประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาอาชีพ จำนวนสามท่าน (หนึ่งในนั้นจะเป็นประธาน) และคณะลูกขุนจำนวนหกท่าน[16] ทั้งนี้ อาจมีการกำหนดให้เพิ่มจำนวนผู้พิพากษาอาชีพเข้าเป็นองค์คณะในการร่วมรับฟังการพิจารณาคดีตั้งแต่ก่อนเริ่มพิจารณาคดีได้ หากรูปคดีมีความซับซ้อนและอาจจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดียาวนานกว่าคดีทั่วไป ซึ่งผู้พิพากษาที่เข้ามาเป็นองค์คณะเพิ่มเติมนี้ จะมีอำนาจในการพิจารณาคดีได้ต่อเมื่อผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะหลักไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ ทั้งนี้เป็นไปตามคำสั่งของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ[17] ยิ่งไปกว่านั้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะยังสามารถออกคำสั่งแต่งตั้งผู้พิพากษาเพิ่มเข้าไปเป็นองค์คณะเพื่อร่วมรับฟังการพิจารณาคดีได้ตลอดระยะเวลาที่มีการดำเนินกระบวนพิจารณาได้เช่นกัน[18]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[16] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 60.

[17] France Criminal Procedure Code, Article 248

“The assessors are two in number.

One or more additional assessors may be assigned to them if the length or the importance of the session makes this necessary.

The additional assessors sit at the hearings. They take part in the deliberations only where a principal assessor is unable to act, this being established by a reasoned order of the assize court president.”

[18] France Criminal Procedure Code, Article 252 “ When the session has begun the assize court president may in case of need appoint one or more additional assessors.”

ในการดำเนินกระบวนพิจารณานั้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะทำหน้าที่ควบคุมกระบวนพิจารณาทั้งหมด ตั้งแต่การถามจำเลยเรื่องสิทธิการมีทนายความ การอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ตลอดจนถามคำถามจำเลย พยานปากต่าง ๆ และพยานผู้เชี่ยวชาญตามลำดับ[19] ในส่วนของการสอบคำให้การหรือสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีอาญาของศาลฝรั่งเศสนั้น ถือเป็นอำนาจโดยเฉพาะของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในการทำหน้าที่ซักถามพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเข้าสืบ พนักงานอัยการ ทนายจำเลย คู่ความ หรือผู้เสียหายในคดี ตลอดจนคณะลูกขุน จะถามคำถามพยานซึ่งเบิกความอยู่ได้ก็ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะแล้วเท่านั้น

ทั้งนี้ แม้พยานหลักฐานแห่งคดีจะได้รับการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนและถูกบันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนซึ่งจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีแล้วก็ตาม แต่การพิจารณาพิพากษาคดีอุกฤษฏ์โทษ ซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้กำหนดหลักการให้ผู้พิพากษาต้องทำการพิจารณาพยานหลักฐานอีกครั้งในชั้นพิจารณาผ่านการสอบคำให้การพยานแต่ละปากด้วยวาจาอีกด้วย[20] เพื่อให้จำเลยสามารถโต้แย้งพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้ ศาลจึงไม่อาจถือบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวน เป็นคำให้การในชั้นพิจารณาได้อีก นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสยังกำหนดหลักการไว้ว่า พยานต้องเบิกความต่อศาลด้วยวาจา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะให้อ่านเอกสารได้[21]

นอกเหนือไปจากการมีอำนาจสอบคำให้การและสืบพยานด้วยตนเองแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะยังมีอำนาจออกหมายเรียกพยานบุคคล ตลอดจนออกหมายเรียกพยานวัตถุใด ๆ ก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน รวมถึงมีอำนาจในการออกหมายจับบุคคลใดเพื่อให้บุคคลนั้นมาตามหมายเรียกและมาให้การต่อศาลได้ หากศาลเห็นว่าพยานบุคคลหรือวัตถุพยานเหล่านั้นมี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[19] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 60.

[20] France Criminal Procedure Code, Article 427, the second paragraph “ The judge may only base his decision on evidence which was submitted in the course of the hearing and adversarial discussed before him.”

[21] France Criminal Procedure Code, Article 452 “Witnesses make oral statements.

They may however exceptionally use documents to help them, with the authorisation of the presiding judge.”

ประโยชน์ต่อการพิสูจน์ความจริงให้เกิดขึ้นแก่คดี[22] และหากรูปคดีมีความสลับซับซ้อนและจำเป็นต้องใช้ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาสามารถออกคำสั่งเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความในชั้นพิจารณาได้ด้วยตนเอง หรือพนักงานอัยการ ตลอดจนคู่ความในคดีอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญได้เช่นเดียวกัน[23] ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะยังมีอำนาจเรียกเอาของกลางมาแสดงต่อหน้าจำเลยหรือพยานปากใดก็ตาม เพื่อประกอบการพิจารณาและสังเกตการณ์ก็ได้[24] อีกทั้งยังสามารถออกคำสั่งให้ทำการเดินเผชิญสืบ เพื่อตรวจสอบสถานที่ใด ๆ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยมีคู่ความทุกฝ่ายพร้อมด้วยทนายความเข้าร่วมการเดินเผชิญสืบดังกล่าว[25]

หลังเสร็จสิ้นกระบวนพิจารณา ผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุนจะทำการพิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย โดยถือคะแนนเสียงของผู้พิพากษาและคณะลูกขุนทุกคน คนละหนึ่งเสียง โดยจะชี้ว่าจำเลยกระทำความผิดได้ต่อเมื่อมี หากคะแนนเสียงที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย

---

[22] France Criminal Procedure Code, Article 310 “ The president is vested with a discretionary power by which he may, upon his honour and his conscience, take any measure he believes useful for the discovery of the truth. He may, if he deems it appropriate, refer to the court which rules as provided for by article 316.

He may summon in the course of the hearing, where necessary through an arrest warrant, and hear any person or have brought before him any new element which, in the light of developments at the hearing, he deems useful for the discovery of the truth.

Witnesses summoned in this way do not take an oath and their statements are only considered as a source of information.”

[23] France Criminal Procedure Code, Article 156 “ Any investigating or trial court may order an expert opinion where a technical question arises, either upon the application of the public prosecutor, or of its own motion, or upon the application of the parties. The public prosecutor or the party who requests this expert opinion may specify the questions that he wants put to the expert in his application…”

[24] France Criminal Procedure Code, Article 455 “In the course of the hearing the presiding judge, has the exhibits where necessary presented to the defendant or to the witnesses and he receives their observations.”

[25] France Criminal Procedure Code, Article 456

“ The court, either on its own motion, or upon the application of the public prosecutor, of the civil party or of the defendant, may order any inspection of premises where this is helpful for the discovery of the truth.

The parties and their advocates are called upon to attend. An official record is made of such operations.”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หลังจากนั้นจึงจะทำการลงคะแนนเสียงเพื่อกำหนดโทษโดยใช้หลักเสียงข้างมากธรรมดา แต่หากเป็นกรณีที่ศาลจะลงโทษสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนด จะต้องได้รับการลงคะแนนเสียงข้างมาก หกเสียงเช่นเดียวกัน[26] โดยหลักการสำคัญในการทำคำพิพากษาในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ผู้พิพากษาตลอดจนคณะลูกขุนจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงภาพรวมแห่งคดีอย่างรอบคอบ และจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อเชื่อโดยสนิทใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริง[27] ดังนั้น หากพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดียังคงไม่อาจทำให้ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนเชื่อโดยสนิทใจว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลย่อมต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไป

ดังนั้น อำนาจในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงเป็นไปโดยกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาสามารถแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างรอบด้านไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานใด ๆ ก็ตามที่สอดคล้องเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมและความประพฤติอันเป็นภูมิหลังของจำเลย ซึ่งอาจสอดคล้องกับการกระทำหรือไม่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องด้วยพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านั้นจะมีส่วนสำคัญต่อการพิจารณากำหนดโทษให้เหมาะสมต่อพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดของจำเลยต่อไป

บทบาทเชิงรุกในการตรวจสอบความจริงแห่งคดีของผู้พิพากษาในชั้นพิจารณา จึงทำให้ผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสต้องทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างลึกซึ้ง โดยต้องทำการเตรียมคดีมาล่วงหน้า เนื่องด้วยผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลย และหากคดียาเสพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[26] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 61.

[27] France Criminal Procedure, Article 353 “Before the assize court retires, the president reads out the following instruction which is also put up in large type in the most visible part of the deliberation chamber:

"The law does not ask the judges to account for the means by which they convinced themselves; it does not charge them with any rule from which they shall specifically derive the fullness and adequacy of evidence. It requires them to question themselves in silence and reflection and to seek in the sincerity of their conscience what impression has been made on their reason by the evidence brought against the accused and the arguments of his defence. The law asks them but this single question, which encloses the full scope of their duties: are you inwardly convinced?"

ติดนั้นมีความสลับซับซ้อน หรือพยานหลักฐานแห่งคดียังคงขาดตกบกพร่อง ผู้พิพากษาในคดีย่อมสามารถแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเพิ่มเติม โดยสอบถามคำให้การจากจำเลยหรือพยานได้ด้วยตนเอง ทั้งยังสามารถเรียกพยานบุคคลอื่นใดมาสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวเนื่องกับคดี ตลอดจนเรียกเอาของกลางมาพิจารณาต่อหน้าพยาน หรือทำการเดินเผชิญสืบสถานที่ ๆ เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสย่อมอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่คดียาเสพติด อันเป็นคดีอาญาที่มีความสลับซับซ้อนได้เป็นอย่างมาก ทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำของคู่ความในคดียาเสพติดซึ่งมีสถานะที่ไม่เท่าเทียมกันได้เป็นอย่างดี แนวคิดตลอดจนวิธีพิจารณาคดียาเสพติดตามแบบสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ควรนำมาปรับใช้ให้เข้ากับการพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนพิจารณาคดียาเสพติดของไทยดำเนินไปในลักษณะของการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏยิ่งไปกว่าการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย

4.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดียาเสพติดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่มีการกำหนดกฎหมายควบคุมการดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นกรณีพิเศษ การดำเนินคดียาเสพติดจึงใช้หลักการเช่นเดียวกันกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยพิจารณาผ่านหลักการในรัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด (The Betäubung smittelgesetz : *BtMG*) ประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch : StGB) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung : *StPO)* เป็นหลัก

รัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด (The Betäubung smittelgesetz : *BtMG*) ได้บัญญัติบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในมาตรา 29 ถึงมาตรา 34 โดยมีรายละเอียดของบทกำหนดโทษดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ในกรณีผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบซึ่งยาเสพติดจำนวนมาก รวมไปถึงการพยายามให้ผู้อื่นใช้ยาเสพติดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้เป็นไปตาม มาตรา 29 อนุมาตรา 1 ข้อ 1 ถึง ข้อ 14
- ระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป แต่ไม่เกินสิบห้าปี เช่น กรณีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพของผู้คนจำนวนมาก หรือกรณีผู้ค้ายาเสพติดจัดจำหน่ายยาเสพติดปริมาณพอสมควรแก่บุคคลทั่วไปโดยไม่มีใบอนุญาต เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 29 อนุมาตรา 3 และมาตรา 29a

• ระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป แต่ไม่เกินสิบห้าปี เช่น การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นการกระทำในฐานะของสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม หรือกรณีผู้กระทำความผิดซึ่งอายุ 21 ปีขึ้นไป ได้ชักจูงให้บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำการค้ายาเสพติด เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตาม มาตรา 30 ถึง มาตรา 30b

ในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีอาญารวมถึงคดียาเสพติดนั้น พบว่าวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีรูปแบบคล้ายคลึงกับวิธีพิจารณาความอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นอย่างยิ่ง โดยสามารถจำแนกการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณา ซึ่งอาศัยความร่วมมือของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการค้นหาความจริงในคดีและตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการสืบสวนและสอบสวนด้วย และขั้นตอนชั้นพิจารณาคดี ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้พิพากษาจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาความจริงให้ปรากฏ

4.1.2.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา

เนื่องด้วยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ และไม่มีการแบ่งแยกอำนาจสืบสวนสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี พนักงานอัยการจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอย่างกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง โดยเมื่อพนักงานอัยการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว พนักงานอัยการสามารถดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาได้ทันที[28] และในประการสำคัญที่สุด พนักงานอัยการจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ทั้งนี้พนักงานอัยการสามารถทำการสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนพยานหลักฐานใดก็ตามซึ่งอยู่ในความครอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีได้เสมอ[29] โดยพนักงานอัยการต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่อาจพิสูจน์ความผิดและ

[28] German Criminal Procedure Code, Section 160 (1) “As soon as the public prosecution office obtains knowledge of a suspected criminal offense either through a criminal information or by other means it shall investigate the facts to decide whether public charges are to be preferred.”

[29] German Criminal Procedure Code, Section 161 “For the purpose indicated in the foregoing section the public prosecution office may request information from all public authorities and may make investigations of any kind, either itself or through the authorities and officials in the police force. The authorities and officials in the police force shall be obliged to comply with the request or order of the public prosecution office.”

ความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าด้วยกัน เพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ[30] ตลอดจนข้อเท็จจริงที่จะมีผลสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลในชั้นพิจารณา ทั้งนี้บรรดาพยานหลักฐานซึ่งพนักงานอัยการรวบรวมได้ในชั้นสอบสวน จะต้องถูกจัดเก็บและบันทึกไว้ในสำนวนคดี เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานสำคัญในชั้นพิจารณาของศาลต่อไป โดยสำนวนการสอบสวนดังกล่าวจะแยกออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนของการสืบสวนสอบสวน และส่วนของการทำความเห็นสั่งฟ้องคดี[31]

จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเอง ตามหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163 ซึ่งวางหลักว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่สืบสวนการกระทำความผิดทางอาญา และสามารถใช้มาตรการในการแสวงหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น[32] และต้องส่งมอบเอกสารทั้งหมดที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้แก่พนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า[33] ทั้งนี้ หากเป็นกรณีการกระทำความผิดที่มีลักษณะซับซ้อนเป็นองค์กรอาชญากรรม ในลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการจะวางแผนการสืบสวนสอบสวนร่วมกัน โดยพนักงานอัยการจะเข้ามาควบคุมการดำเนินการสอบสวนและพิจารณาพยานหลักฐานโดยละเอียด[34] ซึ่งการสืบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[30] German Criminal Procedure Code, Section 160 (2) "The Public prosecution office shall ascertain not only incriminating but also exonerating circumstances, and shall ensure that evidence, the loss of which is to be feared, is taken."

[31] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, "โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559," หน้า 71.

[32] German Criminal Procedure Code, Section 163 (1) "The authorities and officials in the police force shall investigate criminal offences and shall take all measures that may not be deferred, in order to prevent concealment of facts."

[33] German Criminal Procedure Code, Section 163 (2) "The authorities and officials in the police force shall transmit their records to the public prosecution office without delay..."

[34] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, "โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559," หน้า 76.

จะอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจสอบสวนกลาง (Bundeskriminalamt - *BKA*) เป็นหลัก[35]

นอกจากนี้ เมื่อพนักงานอัยการได้พิจารณาพยานหลักฐานโดยครบถ้วนแล้ว รัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด มาตรา 31a (1) ยังได้ให้อำนาจพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ หากเห็นว่าปริมาณยาเสพติดของกลางในคดีมีจำนวนไม่มากนัก หรือการฟ้องคดียาเสพติดนี้จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น กรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ต้องหามียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบ แต่มีไว้ใช้เพื่อการส่วนตัว เป็นต้น[36]

ในการยื่นคำฟ้องคดีของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการจะต้องนำส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องด้วย[37] ทั้งนี้ เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลจะดำเนินกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องในทุกกรณี เพื่อตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการในการปฏิบัติงานตลอดจนตรวจสอบความจำเป็นในการสั่งฟ้องคดีอีกครั้งหนึ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยก่อนการพิจารณาคดี ซึ่งผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องสามารถออกคำสั่งในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมเป็นการเบื้องต้นได้[38] และผู้พิพากษาจะสั่งว่าคดีมีมูลและรับฟ้องคดีได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด[39]

---

[35] Bundeskriminalamt - BKA, "Type of Crimes," [Online] Accessed: 20 April 2019. Available from: https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Deliktsbereiche/deliktsbereiche_node.html

[36] Betäubung smittelgesetz (*BtMG*), Section 31a (1) "If the subject matter of the proceedings is an offence pursuant to section 29 subsection 1, 2 or 4, the public prosecutor's office may refrain from prosecution if the offender's guilt could be regarded as minor, if there is no public interest in a criminal prosecution and if the offender cultivates, produces, imports, exports, carries in transit, acquires, otherwise procures or possesses narcotic drugs in small quantities exclusively for his personal use. Prosecution should be refrained from if the offender possesses narcotic drugs in a drug consumption room in small quantities exclusively for his personal use, which may be tolerated pursuant to section 10a, without being in possession of a written licence for acquisition."

[37] German Criminal Procedure Code, Section 199(2) "The bill of indictment shall contain the application to open the main proceedings. The file shall be submitted to the court with the bill of indictment."

[38] German Criminal Procedure Code, Section 202 "Before the court decides on the opening of main proceedings, it may order individual evidence to be taken to help to clear up the case. The order shall be incontestable."

[39] German Criminal Procedure Code, Section 203 "The court shall decide to open main proceedings if in the light of the results of the preparatory proceedings there appear to be sufficient grounds to suspect that the indicted accused has committed a criminal offence."

ทั้งนี้ ศาลอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังสามารถยุติกระบวนการดำเนินคดียาเสพติดได้ หากเห็นว่าการกระทำความผิดของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการกล่าวอ้างนั้นเป็นการกระทำผิดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง หรือปริมาณของกลางในคดีมีจำนวนไม่มากนัก หรือการดำเนินคดียาเสพติดโดยการพิพากษาลงโทษจำเลยนั้น จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะแต่อย่างใด โดยการยุติกระบวนพิจารณาคดียาเสพติดในลักษณะดังกล่าว ต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและจำเลยในคดีด้วย รายละเอียดปรากฏตามรัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด มาตรา 31a (2)[40]

4.1.2.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล

เมื่อมีการยื่นฟ้องคดียาเสพติดต่อศาล และผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีคำสั่งรับฟ้องคดีแล้ว ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาจะเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดียาเสพติด เนื่องด้วยระบบวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นระบบไต่สวน ศาลจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดี โดยศาลสามารถทำการแสวงหาพยานหลักฐานได้ในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ตลอดจนความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น การสอบถามข้อเท็จจริงผ่านทางโทรศัพท์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา[41]

ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะเริ่มต้นกระบวนพิจารณา ศาลสามารถสั่งให้นำพยานหลักฐานซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด ๆ เข้าสู่กระบวนพิจารณาได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในการพิจารณาคดี และศาลยังสามารถสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาคดี นำส่งพยานหลักฐานทั้งหมดแก่ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีได้เช่นกัน[42] ยิ่งไปกว่านั้นจำเลยยังมีสิทธิตรวจสำนวนคดีได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[40] Betäubung smittelgesetz (BtMG), Section 31a (2) “If legal proceedings have already been initiated, the court may, with the consent of the public prosecutor's office and of the accused, discontinue the proceedings at any stage subject to the prerequisites laid down in subsection 1 above...”

[41] สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน," ดุลพาห 55, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2551): 167.

[42] German Criminal Procedure Code, Section 221 “ The presiding judge may also order *ex officio* the production of further items serving as evidence.”

ตลอดระยะเวลาที่คดีอยู่ในการพิจารณาของศาล ทำให้ความเสียเปรียบในการต่อสู้คดียาเสพติดระหว่างคู่ความที่มีสถานะไม่เท่าเทียมกันนั้นลดลง

ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาของศาลเยอรมันนั้น จำเป็นต้องศึกษารายละเอียดข้อเท็จจริงแห่งคดีและศึกษาสำนวนคดีมาล่วงหน้าก่อนเริ่มดำเนินกระบวนพิจารณาเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีสามารถขับเคลื่อนกระบวนพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความจริงในประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีให้ได้ ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีของศาลเยอรมัน จึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมและกำกับดูแลกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการซักถามพยาน การสอบปากคำจำเลย ตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดี[43] โดยศาลสามารถเรียกเอาพยานหลักฐานเพิ่มเติมซึ่งอยู่นอกเหนือจากการนำเสนอพยานหลักฐานโดยคู่ความ มาเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีได้[44] เนื่องด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันนั้นเป็นไปตามหลักของการตรวจสอบ[45]

นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจเรียกพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความหรือให้ความเห็นในประเด็นแห่งคดี โดยพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่เรียกเข้ามานั้น อาจเป็นพยานที่อยู่นอกเหนือจากพยานรายอื่น ๆ ที่ศาลเคยเรียกมาแล้ว หรืออาจเป็นพยานซึ่งอยู่นอกเหนือจากการระบุพยานของโจทก์และจำเลยก็ได้[46] ทั้งนี้ อำนาจในการซักถามข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาในชั้นพิจารณานั้น สามารถกระทำได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนพิจารณา โดยหลังจากผู้พิพากษาเปิดโอกาสให้อัยการ หรือทนายจำเลยถามค้านแล้ว ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดียังสามารถถามคำถามพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเท่าที่ผู้พิพากษาเห็นว่าจำเป็นได้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้สำนวนคดีมีความ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[43] German Criminal Procedure code, Section 238 (1) “The presiding judge shall conduct the hearing, examine the defendant and take the evidence.”

[44] German Criminal Procedure Code, Section 244 (2) “In order to establish the truth, the court shall, *proprio motu*, extend the taking of evidence to all facts and means of proof relevant to the decision.”

[45] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 90.

[46] German Criminal Procedure Code, Section 245 (1) “The taking of evidence shall be extended to all witnesses and experts who were summoned by the court and who appeared, as well as to other evidence produced by the court or the public prosecution office pursuant to Section 214 subsection (4), unless the taking of evidence is inadmissible. The taking of certain evidence may be dispensed with if the public prosecution office, defence counsel and the defendant agree.”

กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น[47] กระบวนพิจารณาของศาลเยอรมนีจึงส่งเสริมให้ผู้พิพากษาแสวงหาความจริงผ่านการสนทนากับตัวจำเลยและพยานปากต่าง ๆ โดยตรง[48] การสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาลจึงไม่อาจถือคำเบิกความในชั้นสอบสวน หรือคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นพิจารณาได้ นอกจากนี้ การพิจารณาคดีในศาลเยอรมันยังไม่ต้องผูกมัดอยู่กับคำให้การรับสารภาพของจำเลยในชั้นก่อนพิจารณา โดยกระบวนการสืบพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาผ่านการสอบปากคำพยานโดยตรงจะเกิดขึ้นเสมอ แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพก็ตาม[49]

นอกจากการรวบรวมพยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องแก่ข้อเท็จจริงตามที่โจทก์กล่าวอ้างแล้ว ผู้พิพากษาในศาลเยอรมันยังมีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความประพฤติในชีวิตประจำวันอันอาจเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดของจำเลย รวมถึงมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด สถานภาพทางการเงินของผู้กระทำความผิด ตลอดจนการกระทำของผู้กระทำความผิดหลังจากที่ได้กระทำความผิดมาแล้ว ทั้งนี้ เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับพฤติการณ์และความร้ายแรงในการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งพยานหลักฐานในส่วนนี้เอง ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถพิจารณาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง[50]

---

[47] German Criminal Procedure Code, Section 239(2) “After cross-examination the presiding judge shall also ask the witnesses and experts such questions as he deems necessary for further clarification in the case.”

[48] German Criminal Procedure Code, Section 250 “If the proof of a fact is based on the observation of a person, such person shall be examined at the main hearing. The examination shall not be replaced by reading out the record of a previous examination or reading out a written statement.”

[49] German Criminal Procedure Code, Section 155(2) “Within these limits, the courts shall be authorized and obliged to act independently; in particular, they shall not be bound by the parties’ applications when applying a penal norm.”

[50] German Penal Code, Section 46 “(1) The guilt of the offender is the basis for sentencing. The effects which the sentence can be expected to have on the offender’s future life in society shall be taken into account.

(2) When sentencing the court shall weigh the circumstances in favour of and against the offender. Consideration shall in particular be given to

the motives and aims of the offender;

the attitude re ected in the offence and the degree of force of will involved in its commission;

the degree of the violation of the offender’s duties;

the modus operandi and the consequences caused by the offence to the extent that the offender is to blame for them;

ทั้งนี้ ภายหลังจากที่ศาลได้ทำการสอบคำให้การ ตลอดจนสืบพยานแห่งคดีจนเสร็จสิ้นแล้ว ศาลจะเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายทำการแถลงการณ์ปิดคดี โดยเริ่มจากพนักงานอัยการเป็นผู้แถลงการณ์ปิดคดีก่อน แล้วจึงให้จำเลยเป็นผู้แถลง ซึ่งในขั้นตอนการแถลงปิดคดีนี้เอง ศาลยังคงสามารถสอบถามตัวจำเลยได้ว่าประสงค์จะเพิ่มเติมพยานหลักฐานสิ่งใดเข้าไปในสำนวนคดีอีกหรือไม่[51] ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น เน้นการแสวงหาความจริงแห่งคดีอย่างรอบด้าน คำกล่าวที่ว่าจำเลยในระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนเป็นเสมือนกรรมแห่งคดี จึงไม่ถูกต้องเสมอไป เพราะการแสวงหาความจริงผ่านการซักถามจำเลยด้วยวาจานั้น เป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นหลัก อีกทั้งจำเลยยังสามารถให้การเพิ่มเติมต่อศาลได้โดยกว้างโดยไม่จำต้องผูกมัดอยู่กับระบบวิธีพิจารณาความเชิงเทคนิค ซึ่งต้องกระทำผ่านการถามความโดยทนายความของฝ่ายจำเลยแต่อย่างใด

การเปิดโอกาสให้ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางนั้น เป็นเพราะระบบวิธีพิจารณาความอาญาในภาคพื้นยุโรปเชื่อว่า ผู้พิพากษาอาชีพสามารถแยกแยะความสำคัญของพยานหลักฐานได้อย่างมีเหตุผล ส่งผลให้ไม่มีการนำบทตัดพยานหลักฐานมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีโดยเคร่งครัด อย่างไรก็ตามในการทำคำพิพากษาในคดี ศาลจะต้องให้เหตุผลไว้โดยชัดแจ้งว่าเหตุใดศาลจึงเชื่อในพยานหลักฐานดังกล่าว เพื่อให้คู่ความสามารถตรวจสอบและโต้แย้งการให้เหตุผลของศาลได้ต่อไป[52] อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาหลักการพิจารณาคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะพบว่า มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับการห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบอยู่ด้วย โดยแยกพิจารณาเป็นสองประเด็น กล่าวคือ หากเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการขู่เข็ญ หลอกลวง หรือการกระทำทารุณโหดร้าย (Rechtsstaatsprinzip) ศาลในเยอรมันย่อมไม่อาจรับฟังพยานหลักฐานเหล่านั้นได้โดยเด็ดขาด โดยไม่ต้องคำนึงถึงความร้ายแรงแห่งฐานความผิดที่จำเลยถูกฟ้อง แตกต่างจากพยานหลักฐานในอีกกรณีหนึ่ง คือ พยานหลักฐานที่ได้มาจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

---

the offender's prior history, his personal and financial circumstances;
his conduct after the offence, particularly his efforts to make restitution
for the harm caused as well as the offender's efforts at reconciliation with the victim.
(3) Circumstances which are already statutory elements of the offence must not be considered."

[51] German Criminal Procedure Code, Section 258 (3) "The defendant shall be asked, even if defence counsel has spoken for him, whether he himself has anything to add to his defence."

[52] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, "โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559," หน้า 93 – 94.

(Verhältnismässigkeit) หลักการนี้เปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักความได้สัดส่วนระหว่างความรุนแรงของความผิด กับความสำคัญของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล[53] ดังนั้นหากเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดในรูปแบบองค์กรอาชญากรรมซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ศาลย่อมสามารถให้เหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้ แม้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานอาจละเมิดสิทธิของจำเลย อาทิ การดักฟังทางโทรศัพท์ หรือการแอบบันทึกบทสนทนาของกลุ่มผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ทั้งนี้ ในส่วนของการทำคำพิพากษาของศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันได้กำหนดหลักการสำคัญในมาตรา 267 โดยระบุให้การพิพากษาลงโทษจำเลยนั้น ศาลต้องแสดงให้เห็นอย่างแจ้งชัดถึงข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้วว่าการกระทำของจำเลยครบองค์ประกอบความผิดจริงตามที่กฎหมายกำหนด[54] ในทางกลับกัน หากศาลจะพิพากษายกฟ้อง ศาลจะพิพากษาได้แต่เพียงว่า พยานหลักฐานแห่งคดีสามารถพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น กล่าวคือ เหตุผลในการยกฟ้องจะมีแต่เพียงว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น[55]

จากรายละเอียดข้างต้นจึงสรุปได้ว่า กลุ่มประเทศซีวิลลอว์โดยเฉพาะสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ล้วนแล้วแต่มีระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบไต่สวนทั้งสิ้น โดยพบว่าศาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพิจารณาคดี ตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานใด ๆ ที่อาจใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ กล่าวคือ หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่สอบสวนการกระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาคดีและผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีนั้น มีบทบาทเชิงรุกในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ระบบวิธีพิจารณาคดีความอาญาตลอดจนวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศดังกล่าว ยังเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟัง

---

[53] จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ : เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกันและกฎหมายเยอรมัน," ดุลพาห 31, 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2527): 45-46.

[54] German Criminal Procedure Code, Section 267 (1) “If the defendants is convicted, the reasons for the judgment must specify the facts deemed to be proven and establishing the statutory elements of the criminal offence. So far as evidence is inferred from other facts, these facts shall also be specified. With regards to details, reference may be made to pictures which are included in the files.”

[55] German Criminal Procedure Code, Section 267 (5) “If the defendant is acquitted, the reasons for the judgment shall show whether the defendant’s guilt was deemed not proven or whether…”

พยานหลักฐานอื่นใดที่เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของจำเลยได้อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดโทษแก่จำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความร้ายแรงของพฤติการณ์และการกระทำความผิดในแต่ละคดี

ในหัวข้อต่อไป จะได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ทั้งในส่วนของการแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณา และมาตรการต่าง ๆ ซึ่งใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2 กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความอาญาในระดับสากลไว้ในบทที่ 3 จะพบว่ากลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ล้วนแล้วแต่ใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีทั้งสิ้น ทั้งนี้หมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดด้วยเช่นกัน ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีจึงมีบทบาทเรียบเฉย (Passive Role) โดยเปรียบเสมือนกรรมการแห่งคดี ในขณะที่ทนายความของคู่ความแต่ละฝ่าย หรือพนักงานอัยการ จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนพิจารณาผ่านการสืบพยาน การถามค้าน และการถามติง ในลักษณะของการค้นหาความจริงตามแบบซึ่งแตกต่างจากระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน ซึ่งมุ่งเน้นการค้นหาความจริงตามเนื้อหาเป็นหลัก

4.2.1 ประเทศอังกฤษ

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในประเทศอังกฤษนั้น อยู่ภายใต้การควบคุมโดยกฎหมายสารบัญญัติดังต่อไปนี้[56]

1) Misuse of Drug Act 1971 ถือเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมยาเสพติดในประเทศอังกฤษ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมยาเสพติด ซึ่งมีหน้าที่ในการเสนอความเห็นแก่รัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการใด ๆ ในการจัดการปัญหาสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

[56] European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA, "Country Legal Profiles on the Controlled Substance – United Kingdom," [Online] Accessed: 25 November 2018. Available from: www.emcdda.europa.eu/countries

ทั้งนี้ มาตรา 5 ของกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการมียาเสพติดไว้ในครอบครอง กับการมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้อื่น ซึ่งหากการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำในเชิงการค้ายาเสพติดแล้ว การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นความผิดที่จะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลคราวน์คอร์ท (Crown Court) ซึ่งถือเป็นศาลระดับสูงที่ต้องมีคณะลูกขุนเข้าร่วมในการพิจารณาคดีด้วย แตกต่างจากกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพียงเล็กน้อยซึ่งจะได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrates' Court) โดยเป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด

2) Drug Trafficking Act 1994 การค้ายาเสพติดตามกฎหมายนี้หมายถึง การผลิต การขนส่ง การนำเข้า การส่งออก และการจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของ Misuse of Drug Act 1971 กฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นไปที่การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งผู้กระทำมีเจตนากระทำความผิดในเชิงการค้าเป็นหลัก โดยมีบทกำหนดโทษทางอาญาแตกต่างกันไปตามประเภทและความร้ายแรงของยาเสพติด เช่น กรณียาเสพติดประเภท A อาทิ เฮโรอีน และโคเคน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือกรณียาเสพติดประเภท B อาทิ แอมเฟตามีน หรือเมทแอมเฟตามีน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบสี่ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรการริบทรัพย์ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดไว้ โดยกำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตลอดจนผลประโยชน์ใด ๆ ซึ่งคาดว่าได้มาจากการค้ายาเสพติด ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนพิจารณาคดียาเสพติด ทั้งนี้ศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการสันนิษฐานว่าทรัพย์สินใดจะเข้าข่ายเป็นทรัพย์สินที่ควรยึดหรืออายัดตามคำสั่งของศาล โดยอยู่ในลักษณะของการยึดทรัพย์ตามมูลค่าการค้ายาเสพติดตามความเป็นจริง

4.2.1.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา

แม้ประเทศอังกฤษจะใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลัก แต่เมื่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ และเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่ไม่มีผู้เสียหาย รูปแบบการฟ้องคดียาเสพติดในประเทศอังกฤษจึงใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ โดยมีองค์กรอัยการ คือ Crown Prosecution Service (CPS) ซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระแยกออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือหน่วยงานของรัฐใด ๆ[57] ทำหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานซึ่งได้รับการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ แล้วจึงทำความเห็นสั่งฟ้อง

[57] Crown Prosecution Service - CPS, "About Cps," [Online] Accessed: 21 April 2019. Available from: https://www.cps.gov.uk/about-cps

หรือสั่งไม่ฟ้องคดียาเสพติด ทั้งนี้พนักงานอัยการในประเทศอังกฤษจะไม่มีหน้าที่สอบสวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด การพิจารณาสั่งฟ้องคดีอาญานั้นเป็นไปตามระบบดุลพินิจ โดยพนักงานอัยการจะคำนึงถึงเหตุจำเป็นสองประการ คือ พยานหลักฐานมีความหนักแน่นเพียงพอต่อการนำผู้กระทำความผิดมาพิพากษาลงโทษได้หรือไม่ และการสั่งฟ้องคดีอาญาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือไม่เพียงใด[58] และศาลในประเทศอังกฤษจะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานก่อนพิจารณาคดีแต่อย่างใด

ดังนั้น หน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณา ตลอดจนการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนเพียงพอ โดยรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่ได้ใช้และไม่ได้ใช้เพื่อประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ ในกรณีการกระทำความผิดร้ายแรงที่มีลักษณะการกระทำความผิดซับซ้อน ซึ่งหมายรวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งการกระทำความผิดให้พนักงานอัยการรับทราบเพื่อขอคำแนะนำตั้งแต่เริ่มคดี โดยพนักงานสอบสวนต้องนำส่งข้อมูล ในรูปแบบของรายงานคดี อันได้แก่ ความเห็นของพนักงานสอบสวน และความเห็นของหัวหน้าพนักงานสอบสวนซึ่งกำหนดประเด็นสำคัญแห่งคดี รายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ยึดได้เป็นของกลาง รายงานตรวจพิสูจน์ รายงานประวัติอาชญากรมของผู้ต้องหา หรือพยานหลักฐานที่อาจเกี่ยวพันกับผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการได้รับทราบด้วย[59]

เมื่อพนักงานสอบสวนทำความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา และได้นำส่งสำนวนการสอบสวนซึ่งครอบคลุมถึงพยานหลักฐานสำคัญในคดีแล้ว พนักงานอัยการจะทำการพิจารณาพยานหลักฐานในคดี ตามหลักการใน The Code of Crown Prosecutors ซึ่งกำหนดว่า พนักงานอัยการจะทำความเห็นสั่งฟ้องคดีได้ก็ต่อเมื่อพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดี เข้าเงื่อนไขทั้งสองระดับตามหลัก Full Code Test อันได้แก่ระดับของพยานหลักฐาน และประโยชน์สาธารณะ เว้นแต่กรณีที่อาจเข้าเงื่อนไขตามหลัก Threshold Test[60]

ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะนำหลัก Full Code Test มาใช้ได้ต่อเมื่อ พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนจนครบถ้วนแล้ว หรือหากการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ และพนักงานอัยการ

---

[58] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2554), หน้า 59-60.

[59] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 110 - 115.

[60] The Code for Crown Prosecutors, Section 4.1

เล็งเห็นว่าจะไม่มีพยานหลักฐานอื่นใด ที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาอีก[61] เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้นแล้ว พนักงานอัยการจะเริ่มดำเนินการพิจารณาพยานหลักฐานตามหลัก Full Code Test โดยพิจารณาระดับของพยานหลักฐานเป็นลำดับแรก กล่าวคือ พนักงานอัยการต้องพิจารณาว่า พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนอ้างมานั้น เป็นพยานหลักฐานที่ศาลต้องห้ามไม่ให้รับฟังหรือไม่ พยานหลักฐานมีความเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ หรือมีเหตุอันควรสงสัยในความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานมากน้อยเพียงใด และพยานหลักฐานนั้นเพียงพอต่อการรับฟังว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เป็นต้น[62] หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการดำเนินคดี จึงจะพิจารณาในระดับประโยชน์สาธารณะต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้ พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาถึงระดับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลกระทบต่อสังคม เพื่อตอบคำถามให้ได้ว่าเหตุใด การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นหนทางที่เหมาะสมต่อผู้ต้องหารายนั้น ๆ[63]

อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่ไม่อาจนำหลัก Full Code Test มาใช้ได้ เนื่องด้วยมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนและเป็นกรณีการกระทำความผิดร้ายแรงซึ่งพนักงานสอบสวนจะคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา[64] พนักงานอัยการจะนำหลัก Threshold Test มาใช้ประกอบการแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหา โดยพิจารณาเงื่อนไขห้าประการอย่างละเอียด ซึ่งหากไม่ครบตามเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง พนักงานอัยการย่อมไม่อาจแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้ต้องหาได้[65] โดยเงื่อนไขข้อแรก พนักงานอัยการต้องพิจารณาว่า มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดมากน้อยเพียงใด เช่น พยานหลักฐานมีความน่าเชื่อถือ หรือรับฟังได้หรือไม่ เงื่อนไขข้อที่สอง คือ จะต้องมีพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสมต่อไป เงื่อนไขข้อที่สาม คือ ต้องเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงซึ่งสมควรได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาโดยเร็ว เงื่อนไขข้อที่สี่ คือ มีเหตุอันควรคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา เช่น ผู้ต้องหาอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม หรือเกรงว่าจะเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เป็นต้น และเงื่อนไขสุดท้าย คือ การพิจารณาระดับของประโยชน์สาธารณะเช่นเดียวกับการพิจารณาตามหลัก Full Code Test[66] ทั้งนี้ เมื่อพนักงานอัยการได้รับพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว พนักงานอัยการจะต้องพิจารณา

---

[61] The Code for Crown Prosecutors, Section 4.3

[62] The Code for Crown Prosecutors, Section 4.8

[63] The Code for Crown Prosecutors, Section 4.14

[64] The Code for Crown Prosecutors, Section 5.1

[65] The Code for Crown Prosecutors, Section 5.2

[66] The Code for Crown Prosecutors, Section 5.3 – 5.10

พยานหลักฐานตามหลัก Full Code Test อีกครั้งหนึ่ง เพื่อทำความเห็นสั่งฟ้องคดีต่อไป[67] รายละเอียดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นถึงหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการพิจารณาพยานหลักฐานก่อนฟ้องคดี ซึ่งมุ่งพิจารณาประโยชน์สาธารณะควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาไปพร้อม ๆ กัน

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาแล้ว โดยเฉพาะกรณีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด กรณีดังกล่าวจะต้องได้รับการไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrates' Court) ซึ่งจำเลยอาจยื่นคำร้องต่อศาลว่า พนักงานอัยการไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการทำความเห็นสั่งฟ้องจำเลย และพยานหลักฐานนั้นไม่น่าเชื่อถือ โดยจำเลยไม่มีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างใด ในการนี้ ศาลมาจิสเตรทจะพิจารณาเพียงว่าพยานหลักฐานแห่งคดีนั้นเพียงพอต่อการพิจารณาโดยคณะลูกขุนในศาลคราวน์คอร์ทหรือไม่ เพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลคราวน์คอร์ทต่อไป และหากพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการพิสูจน์องค์ประกอบสำคัญในแต่ละฐานความผิด ศาลมาจิสเตรทก็จะสั่งบนคำร้องของจำเลยว่าคดีไม่มีมูลในการพิจารณาอีกต่อไป[68]

4.2.1.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล

เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องคดียาเสพติด และศาลมาจิสเตรทดำเนินการไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลคราวน์คอร์ทแล้ว คณะลูกขุนจะทำการพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย โดยผู้พิพากษาจะมีหน้าที่ควบคุมไม่ให้คณะลูกขุนรับฟังพยานหลักฐานซึ่งต้องห้ามมิให้รับฟังตามบทตัดพยานหลักฐานหรือข้อห้ามตามกฎหมาย หลังจากที่คณะลูกขุนตัดสินแล้วว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีจะนำข้อกฎหมายมาปรับแก่ข้อเท็จจริง ตลอดจนกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยให้เหมาะสมต่อไป

การดำเนินกระบวนพิจารณาในประเทศอังกฤษนั้นเป็นไปตามวิธีพิจารณาในระบบกล่าวหา โดยมีลักษณะการต่อสู้คดีกันระหว่างคู่กรณีสองฝ่าย ซึ่งกระบวนพิจารณาจะกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยถือหลักการที่ว่า "คู่ความมาศาลในสถานะที่เท่าเทียมกัน" โจทก์ผู้ฟ้องคดีมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง โดยคณะลูกขุนตลอดจนผู้พิพากษาจะไม่มีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือซักถามพยานเพิ่มเติมด้วยตนเองแต่อย่างใด โดยมีหน้าที่เพียงรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น จะ

---

[67] The Code for Crown Prosecutors, Section 5.11

[68] ตีรณันต์ ดุริยะสาย, "สิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า. หน้า 24-26.

เห็นได้จากคำวินิจฉัยของศาลในคดี Jones v. National Coal Board (1957) ซึ่ง Lord Denning ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า *"...ผู้พิพากษามีหน้าที่พิจารณาคดีโดยรับฟังพยานหลักฐานและประเด็นแห่งคดีซึ่งยกขึ้นอ้างโดยคู่ความเท่านั้น ผู้พิพากษาไม่ควรดำเนินการสอบสวนพยานตลอดจนซักถามพยานแทนประชาชนในสังคมทั้งหลายเหมือนดั่งระบบวิธีพิจารณาคดีในประเทศอื่น ๆ..."*[69]

อย่างไรก็ตามแม้ศาลในประเทศอังกฤษจะไม่มีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือซักถามพยานเพิ่มเติมในลักษณะเช่นเดียวกันกับบทบาทของศาลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี แต่ระบบวิธีพิจารณาคดีในประเทศอังกฤษก็มีการกำหนดมาตรการให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานในคดี (Disclosure of Evidence) ไว้เป็นการเฉพาะ โดยกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบการเปิดเผยพยานหลักฐาน (Disclosure Officer) แยกออกต่างหากจากเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนพยานหลักฐานแห่งคดีอีกด้วย โดยเจ้าหน้าที่ตรวจสอบการเปิดเผยพยานหลักฐานมีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองการเปิดเผยพยานหลักฐานซึ่งได้มาจากการสอบสวน[70] และจัดทำรายงานประกอบการตรวจสอบนั้นด้วย[71]

มาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานนั้น เป็นกลไกขั้นพื้นฐานในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้คู่ความในคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน มีหน้าที่เปิดเผยพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนซึ่งอยู่ในความครอบครองทั้งหมดให้พนักงานอัยการทราบ เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องคดีต่อศาลแล้ว พนักงานอัยการก็มีหน้าที่ในการเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ศาลและคู่ความได้ทราบก่อนเริ่มต้นกระบวนพิจารณาด้วยเช่นกัน ไม่ว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นจะเป็นพยานหลักฐานซึ่งได้ใช้ในการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ เพราะพยานหลักฐานที่ไม่ได้ใช้ (Unused Material) อาจเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ และหากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงพนักงานอัยการไม่มีพยานหลักฐานอื่นใดในความครอบครองที่จำต้องเปิดเผยต่อคู่ความแล้ว พนักงานอัยการต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์

---

[69] Jones v. National Coal Board (1957) *"...In the system of trial which we have evolved in this country, the judge sits to hear and determine the issues raised by the parties, not to conduct an investigation or examination on behalf of society at large, as happens, we believe, in some foreign countries..."*

[70] United Kingdom Ministry of Justice, Criminal Procedure and Investigations Act 1996 (Section 23(1)) Code of Practice (London: Williams Lea Group on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office, 2015), p. 4.

[71] Health and Safety Executive - HSE, "Disclosure Stages," [Online] Accessed: 5 December 2018. Available from: http://www.hse.gov.uk/enforce/enforcementguide/pretrial/after-disclosure.html

อักษรเพื่อเสนอให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายทราบด้วยว่า ไม่มีพยานหลักฐานใดจำต้องเปิดเผยต่อไปอีก ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 3(1) และ (2) แห่ง Criminal Procedure and Investigations Act 1996[72]

ทั้งนี้ จะขอนำเสนอการบังคับใช้มาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานในการพิจารณาคดียาเสพติดในศาลประเทศอังกฤษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrates Court) นั้น พนักงานอัยการอาจไม่ต้องกระทำการเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมดต่อศาล หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยให้การรับสารภาพว่าตนเป็นผู้กระทำความผิดจริง อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยพยานหลักฐานโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกระบวนพิจารณาในชั้นประกันตัวของศาล ซึ่งหากไม่มีพยานหลักฐานอื่นใดให้ทำการเปิดเผยแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องจัดทำเอกสารรายงานชี้แจงเพื่อประกอบสำนวนคดีด้วยเช่นกัน[73]

อย่างไรก็ตาม ในวันนัดพิจารณานัดแรก หากจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาใหม่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบการเปิดเผยพยานหลักฐานตรวจสอบให้แน่ชัดว่า รายงานการเปิดเผยพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนได้จัดทำขึ้นโดยสมบูรณ์แล้วหรือไม่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ต้องยื่น

---

[72] Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 3

(1) The prosecutor must—

(a) disclose to the accused any prosecution material which has not previously been disclosed to the accused and which might reasonably be considered capable of undermining the case for the prosecution against the accused or of assisting the case for the accused, or

(b) give to the accused a written statement that there is no material of a description mentioned in paragraph (a).

(2) For the purposes of this section prosecution material is material—

(a) which is in the prosecutor's possession, and came into his possession in connection with the case for the prosecution against the accused, or

(b) which, in pursuance of a code operative under Part II, he has inspected in connection with the case for the prosecution against the accused.

[73] United Kingdom Ministry of Justice, Criminal Procedure and Investigations Act 1996 (section 23(1)) Code of Practice, p.10

รายงานตรวจสอบการเปิดเผยพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาลโดยเร็วที่สุดเพื่อประกอบสำนวนคดีต่อไป ซึ่งการเปิดเผยพยานหลักฐานจะกระทำขึ้นระหว่างระยะเวลาก่อนเริ่มวันนัดพิจารณาครั้งใหม่

2) กรณีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลคราวน์คอร์ท (Crown Court) นั้น ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือไม่ เจ้าหน้าที่ตรวจสอบการเปิดเผยพยานหลักฐานต้องตรวจสอบรายงานการเปิดเผยพยานหลักฐานโดยละเอียดโดยรายการพยานหลักฐานแต่ละรายการต้องระบุโดยชัดแจ้งซึ่งลักษณะของพยานหลักฐาน ตลอดจนรายละเอียดที่เพียงพอเพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการว่าจะเปิดเผยพยานหลักฐานดังกล่าวแก่คู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ เพราะพยานหลักฐานบางประเภทอาจได้รับการยกเว้นให้ไม่ต้องเปิดเผยต่อคู่ความอีกฝ่าย อาทิ พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศชาติ และพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอบสวนทางลับของพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นต้น[74]

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงการกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในกระบวนพิจารณาของศาลคราวน์คอร์ท[75]

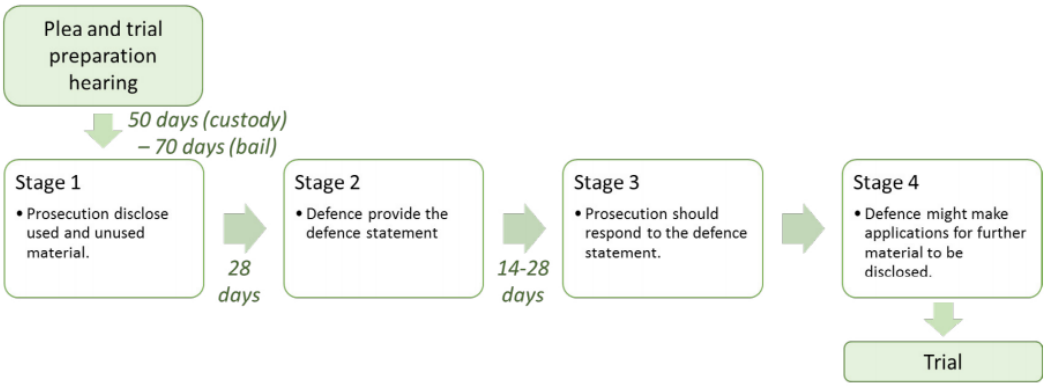

แผนภาพตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา ตลอดจนคดียาเสพติดร้ายแรงซึ่งต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลคราวน์คอร์ท (Crown Court) โดยปรากฏรายละเอียดว่ากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานนั้นจะกระทำขึ้นก่อนเริ่มกระบวนการสืบพยาน กล่าวคือ ในวันนัดพิจารณาเพื่อเตรียมความพร้อมแห่งคดีครั้งแรกนั้น ศาลจะกำหนดให้พนักงานอัยการทำการเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมด ภายใน 50-70 วันนับแต่

[74] Ibid, p.11-12.

[75] House of Commons Justice Committee, Disclosure of Evidence in Criminal Cases (London: House of Commons, 2018), p. 7.

วันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเป็นครั้งแรก โดยไม่คำนึงว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นจะเป็นพยานหลักฐานที่ได้ใช้เพื่อประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ หลังจากพนักงานอัยการเปิดเผยพยานหลักฐานแล้ว จำเลยจะต้องจัดทำคำให้การของตนและยื่นคำให้การดังกล่าวแก่ศาลภายใน 28 วันนับแต่พนักงานอัยการได้เปิดเผยพยานหลักฐานให้ตนได้รับทราบ หลังจากจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว พนักงานอัยการต้องจัดทำคำแถลงแก้คำให้การของจำเลย เพื่อยื่นต่อศาลภายใน 14-28 วัน นับแต่วันที่จำเลยได้ยื่นคำให้การ และหลังจากนั้นจำเลยยังสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้พนักงานอัยการทำการเปิดเผยพยานหลักฐานเพิ่มเติม ก่อนถึงวันนัดสืบพยานหลักฐานได้เช่นเดียวกัน

รายละเอียดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า แม้ศาลในประเทศอังกฤษจะไม่มีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือซักถามพยานเพิ่มเติม แต่วิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาลนั้น ก็ได้มีการกำหนดมาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนถึงวันนัดสืบพยาน เพื่อให้จำเลยสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานซึ่งใช้เอาผิดตน ตลอดจนตรวจสอบพยานหลักฐานใด ๆ ซึ่งอาจนำมาใช้ประกอบการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้เช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีตามแบบวิธีพิจารณาในระบบกล่าวหาเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งไปกว่านั้น จากการศึกษาตัวอย่างคำพิพากษาในคดียาเสพติดพบว่า ศาลสูงในประเทศอังกฤษได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดียาเสพติดไว้อย่างชัดเจน โดยในคดี R v. Lambert ซึ่งจำเลยถูกฟ้องในข้อหามียาเสพติด (โคเคน) ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่ง Misuse of Drug Act 1971 มาตรา 28 ได้กำหนดหลักการไว้ในลักษณะที่ว่า จำเลยต้องแสดงให้เห็นถึงความไม่รู้ว่าสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของตนนั้นเป็นยาเสพติดซึ่งต้องห้ามตามกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวได้นำมาสู่การตีความว่า จำเลยในคดียาเสพติดซึ่งถูกฟ้องในข้อหามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าตนไม่ทราบว่าสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของตนเป็นยาเสพติดเพื่อให้หลุดพ้นจากข้อกล่าวหา แทนที่จะเป็นภาระการพิสูจน์ของโจทก์ตามหลักการทั่วไปของระบบกล่าวหา ซึ่งในการพิจารณาของศาลชั้นต้นในคดีดังกล่าวนั้น ศาลได้พิพากษาให้จำเลยมีความผิดโดยผลักภาระการพิสูจน์ไปสู่จำเลยว่า จำเลยไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าตนไม่ทราบว่าสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของตนเป็นยาเสพติดให้โทษ อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับการผลักภาระการพิสูจน์ไปสู่จำเลยโดยระบุว่าการผลักภาระการพิสูจน์ในลักษณะดังกล่าวเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความได้สัดส่วน เพราะเมื่อพิจารณาบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามฟ้องแล้ว กฎหมายกำหนดอัตราโทษสูงสุดถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต ดังนั้นการผลักภาระการพิสูจน์ไปสู่จำเลยในคดียาเสพติดย่อมเป็นการกระทำซึ่งขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในประเทศอังกฤษโจทก์ยังคงมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอยู่เสมอ

นอกจากคำพิพากษาข้างต้นแล้ว นักวิชาการในประเทศอังกฤษก็ล้วนแล้วแต่ให้การสนับสนุนทางวิชาการว่า การผลักภาระการพิสูจน์ไปสู่จำเลยถือเป็นการกระทำที่สุ่มเสี่ยงต่อการเพิ่มอัตราการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยผิดพลาดเป็นอย่างยิ่ง การกำหนดให้โจทก์หรือพนักงานอัยการมีหน้าที่พิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงนั้น เป็นหลักการที่เหมาะสมต่อการค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นที่สุดแล้ว[76]

สำหรับการกระทำความผิดในกรณีผู้เสพหรือผู้ครอบครองนั้น ประเทศอังกฤษได้กำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยจัดตั้งศาลยาเสพติด (Drug Court) ขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดสามารถกำหนดแนวทางการบำบัดฟื้นฟูจำเลยได้โดยไม่ต้องบังคับใช้โทษทางอาญาเหมือนเช่นกรณีการพิจารณาคดียาเสพติดในศาลอาญาทั่วไป จากการศึกษาพบว่าเมืองสำคัญในประเทศอังกฤษหลาย ๆ เมือง ซึ่งมีอัตราการก่ออาชญากรรมและอัตราการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสูง ได้มีการจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นเป็นพิเศษ[77] ไม่ว่าจะเป็น กรุงลอนดอนทางตะวันตก เมืองลีดส์ เมืองอีสต์ซัสเซกซ์ เมืองเคนต์ และเมืองเอ็กซิเตอร์ เป็นต้น[78] โดยมุ่งเน้นการพิจารณาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะผู้เสพเป็นหลัก ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดียาเสพติดเพียงเล็กน้อยซึ่งแต่เดิมได้รับการพิจารณาโดยศาลมาจิสเตรท และเพื่อลดอัตราการใช้ยาเสพติดและลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ รวมถึงปรับปรุงการพิพากษาคดีเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยศาลยาเสพติดจะใช้อำนาจศาลในการให้การสนับสนุนผู้กระทำความผิดและสร้างกรอบควบคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไปพร้อม ๆ กัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[76] David Hamer, "The Presumption of Innocence and Reverse Burdens: A Balancing Act," Cambridge Law Journal 66, 1 (March 2007): 151.

[77] Ministry of Justice, Dedicated Drug Court Pilots a Process Report (London: Matrix Knowledge Group, 2008), p. 4.

[78] BBC News, "Family Drug and Alcohol Courts to Be Extended in England," [Online] Accessed: 09 December 2018. Available from: https://www.bbc.com/news/uk-31512532

ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของศาลยาเสพติด ได้แก่[79]

1) มีการออกมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละรายอย่างเข้มข้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถเอาชนะอาการเสพติดยาเสพติดได้

2) มีการสุ่มตรวจผู้กระทำความผิดซึ่งเข้ารับการฟื้นฟูเป็นระยะ

3) มีการตรวจสอบความคืบหน้าของผู้กระทำความผิดซึ่งเข้ารับการฟื้นฟูอยู่เสมอ โดยผู้เข้ารับการฟื้นฟูแต่ละรายต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาศาลยาเสพติดเป็นระยะ

4) มีการให้รางวัลในกรณีที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูปฏิบัติตามเงื่อนไขการฟื้นฟูอย่างครบถ้วน และมีการลงโทษผู้เข้ารับการฟื้นฟู ในกรณีฝ่าฝืนข้อบังคับต่างๆ

ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนพิจารณาของศาลยาเสพติดในประเทศอังกฤษนั้น เป็นไปในลักษณะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง จุดเด่นที่สำคัญที่สุดคือ ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุก (Active Role) โดยสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดได้โดยตรง ทำให้ผู้กระทำความผิดมีทัศนคติที่ดีต่อผู้พิพากษาและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือต่อการให้ข้อมูลและพร้อมที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ผู้พิพากษาจะต้องจดจำสภาพการณ์แห่งการกระทำความผิด ตลอดจนมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาแต่ละราย เพื่อกำหนดมาตรการบำบัดที่เหมาะสม กระบวนพิจารณาของศาลยาเสพติดในประเทศอังกฤษจึงเป็นไปในลักษณะของการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้บอกเล่าเรื่องราวเบื้องหลังการกระทำความผิดของตน โดยศาลจะทำการสื่อสารกับผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง และหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะหรือภาษาทางกฎหมายซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในกระบวนพิจารณา[80]

รายละเอียดของการพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศอังกฤษที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศอังกฤษจะใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดียาเสพติดร้ายแรงในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานในคดีเหมือนกับประเทศไทย แต่ประเทศอังกฤษก็มีการกำหนดมาตรการกลั่นกรองพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องของพนักงานอัยการอย่างละเอียด ตลอดจนกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดย

---

[79] Ben Estep, Better Courts Case-Study: West London Drug Court (London: Centre for Justice Innovation, 2013), p. 1.

[80] Phil Bowen and Stephen Whitehead, Problem-Solving Courts: An Evidence Review (London: Centre for Justice Innovation, 2015), pp. 26-27.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ศาลมาจิสเตรท ก่อนที่จะนำคดีขึ้นไปสู่ศาลคราวน์คอร์ทเพื่อตรวจสอบว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิจารณาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาลแล้ว แม้ผู้พิพากษาตลอดจนคณะลูกขุนจะไม่มีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงแห่งคดีในลักษณะของการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม หรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมแบบผู้พิพากษาในระบบไต่สวน เพราะหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนเป็นหน้าที่ของคู่ความในคดี แต่การพิจารณาคดีอาญาตลอดจนการพิจารณาคดียาเสพติดในศาล ก็มีการกำหนดมาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานเป็นการบังคับ เพื่อให้คู่ความสามารถตรวจสอบและคัดค้านพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะพยานหลักฐานที่จะทำการเปิดเผยนั้น หมายรวมถึงพยานหลักฐานทั้งที่ได้ใช้และไม่ได้ใช้ประกอบการทำคำฟ้องและคำให้การของคู่ความแต่ละฝ่าย เนื่องด้วยพยานหลักฐานเหล่านั้นอาจมีส่วนสำคัญในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้เช่นกัน หลักการข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดียาเสพติด ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยที่มุ่งเน้นการปราบปรามยาเสพติดเป็นหลัก นอกจากนี้ แม้การกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดจะใช้ระบบกล่าวหาซึ่งศาลมีบทบาทเรียบเฉยในชั้นพิจารณาคดี แต่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ในกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะของผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น ประเทศอังกฤษก็ได้กำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นเพื่อพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ โดยผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดจะมีบทบาทเชิงรุกในการซักถามจำเลย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด ซึ่งจะนำมาสู่การกำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมแก่จำเลยเป็นรายบุคคลได้อีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในหัวข้อต่อไป จะนำเสนอรายละเอียดการพิจารณาคดียาเสพติดในสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดียาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช้ผู้เสพและผู้ครอบครองในลักษณะเช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ โดยมีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

4.2.2 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ประสบปัญหายาเสพติดเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก เนื่องด้วยยาเสพติดเป็นสาเหตุสำคัญซึ่งนำไปสู่ปัญหาของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดล้นโรงพยาบาล ปัญหาคดียาเสพติดล้นศาล และส่งผลกระทบมาสู่ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ในที่สุด รัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกามีการกำหนดมาตรการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังมาทุก

ยุคทุกสมัย ด้วยการประกาศสงครามกับยาเสพติด (War on Drugs) อย่างรุนแรง โดยในปีพ.ศ. 2514 ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ถึงกับประกาศไว้ว่า “ยาเสพติด คือศัตรูอันดับหนึ่งของสหรัฐอเมริกา...”[81] สหรัฐอเมริกาจึงเป็นประเทศหนึ่งที่มีนโยบายปรามปรามยาเสพติดอย่างรุนแรง โดยมุ่งเน้นการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในทุกรูปแบบ ตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

อย่างไรก็ตาม การประกาศสงครามยาเสพติดและการใช้นโยบายการปรามปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงนั้น ก็ไม่สามารถทำให้อัตราผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดลดลงได้ ทั้งนี้ พบว่าอัตราผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกจับกุมในแต่ละปีมีจำนวนกว่า 1.6 ล้านคน และกว่าร้อยละ 85 ของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกจับกุมได้นั้น เป็นเพียงผู้กระทำความผิดรายย่อย เช่น ผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้ค้ายาเสพติดปริมาณเล็กน้อยเท่านั้น[82] รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนนโยบายการปรามปรามยาเสพติด โดยมุ่งเน้นไปที่การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Drug Decriminalize) สำหรับกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะผู้เสพ การมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อการบริโภค ตลอดจนการจำหน่ายยาเสพติดโดยผู้ค้าระดับล่างของเครือข่ายการค้ายาเสพติด[83]

ทั้งนี้ ปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้การควบคุมโดยกฎหมายสารบัญญัติดังต่อไปนี้

1) Federal Controlled Substances Act 1970 (CSA) เป็นกฎหมายซึ่งมีขึ้นเพื่อกำหนดกรอบการควบคุมสารเสพติดในระดับสหพันธรัฐ กล่าวคือกฎหมายดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้ทั่วทุกพื้นที่ของสหรัฐอเมริกา โดยจำแนกประเภทของสารเสพติดออกเป็น 5 ประเภท ตามชนิดและความร้ายแรงของสารเสพติด ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะทำให้ผู้เสพเกิดอาการเสพติด และความเป็นไปได้ต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนการถือครองหรือการผลิตสารเสพติดโดยชอบด้วยกฎหมาย ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (Drug Enforcement Administration : DEA) และมีการกำหนด

---

[81] Stanford University, "The United States War on Drugs," [Online] Accessed: 15 December 2018. Available from: https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/paradox/htele.html

[82] Drug Policy Alliance, "Drug Decriminalization," [Online] Accessed: 15 December 2018. Available from: http://www.drugpolicy.org/issues/drug-decriminalization

[83] Ibid.

อำนาจหน้าที่เฉพาะแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดข้างต้น ในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับสำนักงานสอบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation : FBI) อีกด้วย[84]

2) Comprehensive Crime Control Act 1984 บัญญัติขึ้นเพื่อปรับปรุงบทกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืน Federal Controlled Substances Act 1970 และกำหนดมาตรการริบทรัพย์ตลอดจนการอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นกรณีพิเศษ

3) The Anti-Drug Abuse Act 1988 บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดมาตรการทางกฎหมายและบทกำหนดโทษสำหรับการค้ายาเสพติดโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดลำดับขั้นในการกำหนดโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด โดยคำนึงถึงปริมาณและประเภทของยาเสพติดที่ใช้ในการกระทำความผิดอีกด้วย นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังได้จัดตั้งสำนักงานควบคุมนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดแห่งชาติ (Office of National Drug Control Policy : ONDCP) ขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้อีกด้วย โดยสำนักงานควบคุมนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดแห่งชาติมีหน้าที่กำหนดนโยบายในการปราบปรามยาเสพติด ตลอดจนมุ่งเน้นการลดปริมาณอุปสงค์และอุปทานของยาเสพติดเป็นการเฉพาะ[85]

เนื่องด้วยสหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างการดำเนินคดีโดยรัฐบาลกลาง (Federal System) และการดำเนินคดีในระดับมลรัฐ (State System) ออกจากกัน และมีอำนาจในการพิจารณาคดีต่อจำเลยในการกระทำคราวเดียวกัน หากการกระทำของจำเลยเป็นความผิดต่อกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายในมลรัฐนั้น ๆ[86] จึงทำให้กระบวนการดำเนินคดียาเสพติดในสหรัฐอเมริกามีความสลับซับซ้อนอย่างยิ่ง ทั้งนี้การกระทำความผิดต่อยาเสพติดคราวหนึ่งจะถูกดำเนินคดีในระดับสหพันธรัฐเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า รัฐบาลกลางเป็นผู้แจ้งเบาะแสเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หรือเจ้าหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลสารเสพติดหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนกลางเป็นผู้จับกุมผู้ต้องหารายดังกล่าว หรือการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในคราวนั้นพัวพันกับทรัพย์สินของรัฐบาลกลาง หรือเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในเขตพื้นที่รอยต่อระหว่างมลรัฐ หรือการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เป็นการนำเข้ายาเสพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[84] Lisa N. Sacco, Drug Enforcement in the United State: History, Policy and Trends (Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2014), pp. 5-6.

[85] Ibid, p.9-10.

[86] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, หน้า 1.

ติดโดยไม่ชอบ เป็นต้น[87] ซึ่งโดยทั่วไป การค้ายาเสพติดและการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด มักได้รับการพิจารณาในศาลระดับสหพันธรัฐ ทั้งนี้ ข้อกล่าวหาและบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับสหพันธรัฐนั้น มักมีบทกำหนดโทษทางอาญาที่สูงกว่าข้อกล่าวหาสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับมลรัฐอย่างมีนัยยะสำคัญ ตัวอย่างเช่น กรณีการจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน ปริมาณ 50 กรัมขึ้นไป แนวทางการกำหนดโทษในศาลระดับสหพันธรัฐนั้น จะกำหนดโทษแก่จำเลยโดยอาจบังคับใช้โทษกักขังตั้งแต่ร้อยยี่สิบเดือน ไปจนถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต ในขณะที่การจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนปริมาณเท่ากันในรัฐนอร์ท แคโรไลนา จำเลยอาจได้รับโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่เจ็ดสิบเดือน แต่ไม่เกินแปดสิบสี่เดือน เป็นต้น[88]

4.2.2.1 การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา

สำหรับการดำเนินคดียาเสพติดในชั้นก่อนพิจารณาคดีนั้น ผู้พิพากษาในศาลสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะเป็นศาลในระดับสหพันธรัฐหรือศาลในระดับมลรัฐ จะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดี ดังเช่นผู้พิพากษาในระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบไต่สวนแต่อย่างใด หน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเมื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะรายงานการสอบสวนให้พนักงานอัยการในเขตท้องที่ ๆ รับผิดชอบเพื่อให้พนักงานอัยการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อไป

จากการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญาทุกประเภท แต่สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสหรัฐอเมริกา (DEA) ซึ่งกระจายอำนาจการปฏิบัติงานไปกว่า 222 สำนักงานทั่วประเทศ จะมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการดำเนินการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยสามารถบูรณาการการสอบสวนร่วมกับหน่วยงานในระดับสหพันธรัฐ หน่วยงานระดับมลรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน และเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการยึดหรืออายัด

---

[87] Broden & Mickelsen, "Will My Drug Case Be Prosecuted in Federal Court?," [Online] Accessed: 17 December 2018. Available from: https://www.brodenmickelsen.com/blog/will-drug-case-prosecuted-federal-court/

[88] Joffe Law, "When Do Drug Charges Become Federal?," [Online] Accessed: 17 December 2018. Available from: https://www.joffefederaldefense.com/when-do-drug-charges-become-federal

ทรัพย์สินหรือสิ่งอื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือที่มีไว้เป็นความผิด หรือที่จะได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอีกด้วย และเมื่อได้พยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดมาแล้ว เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดซึ่งรับผิดชอบคดีจะต้องทำการสอบสวนการกระทำความผิด และจัดเตรียมพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดีเพื่อให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อไป ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ถือเป็นหน่วยงานราชการภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา[89]

การดำเนินคดีอาญาซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติดในสหรัฐอเมริกานั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น เพราะภารกิจการฟ้องร้องคดีอาญาถือเป็นภารกิจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดยหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าพยานหลักฐานในสำนวนสอบสวนมีความบกพร่อง หรือมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ พนักงานอัยการสามารถมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานอัยการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รายงานการสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด ทำการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ และหากพยานหลักฐานไม่เพียงพอให้พิจารณาได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการสามารถทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องคดีได้ทันที โดยไม่จำต้องนำสำนวนคดีเข้าสู่การพิจารณาของคณะลูกขุนแต่อย่างใด[90]

นอกจากนี้ พนักงานอัยการสหรัฐอเมริกา ยังมีบทบาทอย่างกว้างขวางในการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำให้การหรือคำรับสารภาพของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็นการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) โดยพนักงานอัยการสามารถเสนอลดข้อกล่าวหา หรือลดบทกำหนดโทษสำหรับความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำลง หากผู้ต้องหาให้ความร่วมมือต่อการสืบสวนสอบสวนโดยยินยอมให้การรับสารภาพ นอกจากนี้พนักงานอัยการยังมีอำนาจในการชะลอการฟ้อง (Deferred Prosecution) โดยการกำหนดข้อสัญญาและเงื่อนไขการคุมประพฤติแก่ผู้ต้องหาเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี หากผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วน ข้อกล่าวหาสำหรับผู้ต้องหาแต่ละรายจะเป็นอันตกไป เป็นต้น

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาเป็นคดียาเสพติดร้ายแรง ในข้อหาซึ่งมีโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งปี[91] โดยจำเลยไม่ให้การรับสารภาพแล้ว การดำเนินคดีจะเข้าสู่กระบวนการไต่สวน

---

[89] Drug Enforcement Administration - DEA, "Mission Statement," [Online] Accessed: 21 April 2019. Available from: https://www.dea.gov/mission

[90] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, หน้า 8-9.

[91] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 7 (a) (1)

มูลฟ้อง (Preliminary Hearing) โดยศาลมาจิสเตรท (Magistrates' Court) ซึ่งโจทก์มีหน้าที่นำเสนอพยาน หลักฐานพอสมควร เพื่อตรวจสอบว่ามีเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) เพียงพอในการรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ โดยจำเลยมีสิทธิถามค้านพยานโจทก์ และนำเสนอพยานหลักฐานเบื้องต้น แต่ไม่มีสิทธิคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม จำเลยสามารถสละสิทธิในการไต่สวนมูลฟ้องได้เช่นกัน[92] และหากเป็นกรณีที่บางรัฐกำหนดให้คณะลูกขุนทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีความผิดร้ายแรงได้เลย การไต่สวนมูลฟ้องก็ไม่จำต้องกระทำโดยศาลมาจิสเตรทอีกต่อไป[93] ทั้งนี้ การไต่สวนมูลฟ้องต้องกระทำภายในสิบสี่วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในระยะเวลาไม่เกินยี่สิบเอ็ดวัน นับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว[94] หากศาลวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานเพียงพอต่อการรับฟังว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลมาจิสเตรทก็จะกำหนดให้จำเลยเข้าร่วมกระบวนพิจารณาในลำดับต่อไปโดยคณะลูกขุน[95] แต่หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอรับฟังว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิด ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป[96]

4.2.2.2 การพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล

ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งหมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของศาลในสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะเป็นศาลระดับสหพันธรัฐ หรือศาลระดับมลรัฐนั้น เป็นไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหา กล่าวคือ ศาลไม่มีหน้าที่ในการสืบพยานหรือสอบถามคำให้การจากพยานแต่อย่างใด โดยศาลจะคงไว้ซึ่งบทบาทเรียบเฉยและเป็นเสมือนกรรมการในการตัดสินคดี พนักงานอัยการโจทก์และทนายจำเลยมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบตามประเด็นข้อพิพาท โดยเฉพาะพนักงานอัยการโจทก์ ย่อมมีภาระการพิสูจน์องค์ประกอบการกระทำความผิดของจำเลย เพื่อให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอยู่เสมอ เพราะจำเลยย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้แต่ต้นว่าเป็นผู้บริสุทธิ์[97] นอกจากโจทก์จะมีภาระการพิสูจน์แล้ว วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกายังมีข้อจำกัดเชิง

---

[92] United States Department of Justice, "Preliminary Hearing," [Online] Accessed: 21 April 2019. Available from: https://www.justice.gov/usao/justice-101/preliminary-hearing

[93] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (a) (1)

[94] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (c)

[95] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (e)

[96] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (f)

[97] Alan Julian Izenman, Sentencing Illicit Drug Traffickers: How Do the Courts Handle Random Sampling Issues (Pennsylvania: Temple University, 2003), pp. 7-8.

เทคนิคในกระบวนพิจารณาหลายประการ ในลักษณะบทตัดพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า หรือการห้ามรับฟังพยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยไม่ชอบ เป็นต้น

เนื่องด้วยระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาเป็นระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหาตามแบบประเทศในกลุ่มระบบคอมมอนลอว์ ดังนั้นโดยปกติแล้ว กระบวนพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยมีคณะลูกขุนเข้าร่วมในการพิจารณาคดีด้วย โดยเป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ว่าจะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย รวดเร็วต่อหน้าคณะลูกขุนซึ่งเป็นกลาง[98] โดยประกอบไปด้วยคณะลูกขุนจำนวนหกคน สำหรับกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งไม่ร้ายแรง หรือคณะลูกขุนจำนวนสิบสองคน สำหรับกรณีการ กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด[99] เช่น การนำเข้า ส่งออก หรือจำหน่ายยาเสพติด เป็นต้น ทั้งนี้ ในการพิจารณาคดียาเสพติดทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐหลายท้องที่นั้น จำเลยสามารถใช้สิทธิปฏิเสธการถูกพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน เพื่อให้ตนได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาเพียงอย่างเดียวก็ได้[100]

ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาได้กำหนดกระบวนการคัดกรองพยานหลักฐานไว้ก่อนการสืบพยานด้วย เรียกว่า กระบวนการ Pre-trial Discovery โดยขึ้นอยู่กับการยื่นคำร้องขอให้มีการเปิดเผยพยาน หลักฐานโดยจำเลยเป็นหลัก ทั้งนี้ พยานหลักฐานซึ่งต้องห้ามรับฟังในที่นี้ ได้แก่ พยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย[101] กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นไปเพื่อเปิดเผยพยานหลักฐานที่รัฐครอบครองอยู่ รวมถึงพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายอื่น ผ่านการระบุพยานหลักฐานและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นบันทึกคำให้การของ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[98] The Sixth Amendment (Amendment VI) to the United States Constitution " In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defence."

[99] Burg Drug Defense, "Court Process for Drug/ Vusca Charges," [Online] Accessed: 17 December 2018. Available from: https://www.vucsa.com/court-process-for-drug-vucsa-charges

[100] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, หน้า 18-19.

[101] The Fourth Amendment (Amendment IV) to the United States Constitution " The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized."

พยานในชั้นสอบสวน ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญที่พนักงานสอบสวนเรียกมาสอบปากคำ พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ตลอดจนรายงานการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งนี้ หากเป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม จำเลยอาจร้องขอให้มีการเปิดเผยบันทึกคำให้การในชั้นสอบสวนของบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำในข้อหาที่ถูกฟ้องก็ได้[102] อาทิ คำให้การของลูกข่าย หรือหัวหน้าเครือข่ายค้ายาเสพติด เป็นต้น นอกจากความสำคัญในแง่ของการคัดกรองพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน การเปิดเผยพยานหลักฐานยังก่อให้เกิดการจำกัดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี กล่าวคือ หากเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกันแล้ว พยานหลักฐานนั้นย่อมไม่มีประเด็นข้อพิพาทให้ต้องพิจารณาในชั้นสืบพยานอีกต่อไป

หากพยานหลักฐานที่ทำการเปิดเผยนั้น เป็นพยานหลักฐานซึ่งต้องห้ามมิให้รับฟังตามกฎหมาย ศาลย่อมสามารถใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นออกไปได้โดยทันที นอกจากนี้เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการในชั้น Pre-trial แล้ว คู่ความในคดียังสามารถคัดค้านพยานหลักฐานที่ต้องห้ามรับฟังได้อีกครั้งหนึ่ง ผ่านการยื่นคำร้องคัดค้าน (Objection) [103] เพื่อป้องกันไม่ให้พยานหลักฐานซึ่งไม่ชอบนั้นเข้าสู่การรับฟังของคณะลูกขุนในชั้นพิจารณา ทั้งนี้ ศาลจะต้องทำการกลั่นกรองพยานหลักฐานเหล่านั้น ว่าสมควรเข้าสู่การรับรู้ของคณะลูกขุนหรือไม่ อย่างไร[104]

หลังจากนั้น กระบวนพิจารณาคดียาเสพติดจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อ พนักงานอัยการได้แถลงเปิดคดีต่อคณะลูกขุนโดยการอธิบายข้อเท็จจริงและข้อกล่าวหาซึ่งมีต่อจำเลยให้คณะลูกขุนทราบ แล้วจึงเป็นหน้าที่ของทนายความจำเลยในการแถลงการณ์เปิดคดี หลังจากนั้นอัยการจึงจะมีสิทธินำพยานเข้าสืบ เมื่อเปิดเผยพยานหลักฐานแล้วทนายจำเลยสามารถคัดค้านความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานได้ ในการดำเนินกระบวนพิจารณาและการสืบพยานนั้น พนักงานอัยการมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนจำเลยตลอดจนมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอยู่เสมอ ทั้งนี้ ในการสืบพยาน พนักงานอัยการและทนายความจำเลยไม่อาจใช้คำถามนำในการถามความแก่ตัวความฝ่ายตนได้ อย่างไรก็ตามแต่ละฝ่ายมีสิทธิถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามได้เสมอ จนกว่าจะหมดคำถาม เมื่อหมดคำถามโดยสืบพยานจนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานอัยการและทนายความจำเลยจะมีหน้าที่แถลงการณ์ปิดคดีเพื่อโน้มน้าวให้คณะลูกขุนเชื่อในพยานหลักฐานฝ่ายตนต่อไป คณะลูกขุนจะทำการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[102] Federal Rules of Evidence, Rule 103 (d)

[103] บุญญฤทธิ์ ตันอารีย์, "การคัดค้านการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเก่า และกฎหมายต่างประเทศ," วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ 11, 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2561): 526-527.

[104] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 16

พิจารณาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ (Guilty or Not Guilty?) โดยต้องตัดสินด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ หากไม่สามารถลงมติเอกฉันท์ได้ พนักงานอัยการจะต้องประชุมหารือกันต่อไป และอาจขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้[105] ทั้งนี้ จากลักษณะของการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนนั้นพบว่า รัฐส่วนใหญ่ ตลอดจนศาลระดับสหพันธรัฐจะกำหนดให้คณะลูกขุนมีบทบาทในการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีเท่านั้น ส่วนการพิจารณาบทลงโทษสำหรับจำเลยนั้น เป็นอำนาจของผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดี ทั้งนี้ ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะไม่ทราบรายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยรอบด้านก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาเหมือนผู้พิพากษาในศาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดแห่งคดีเพื่อเตรียมความพร้อมในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด

รูปแบบของการดำเนินคดียาเสพติดในศาลระดับสหพันธรัฐและมลรัฐของสหรัฐอเมริกานั้น อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในลักษณะระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของสหรัฐอเมริกานั้น มีความแตกต่างกับวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทยหลายประการ โดยในประการสำคัญที่สุด ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทย ไม่มีการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน ซึ่งอาศัยความรู้สำนึกในระดับวิญญูชนในการพิจารณาว่าการกระทำของจำเลยคนหนึ่งควรถือเป็นการกระทำความผิดหรือไม่ เพราะอำนาจในการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ตามกฎหมายไทยนั้น เป็นอำนาจของผู้พิพากษาโดยแท้

นอกจากนี้ เนื่องด้วยสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาอัตราผู้ต้องโทษจำคุกในคดียาเสพติดเป็นจำนวนมาก และผู้ต้องโทษส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพียงเล็กน้อย หรือเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง ปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่การออกแบบระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดซึ่งแตกต่างจากระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาทั่วไป เรียกว่า “ศาลยาเสพติด (Drug Court)” ซึ่งศาลยาเสพติดถือเป็นระบบวิธีพิจารณาความอาญารูปแบบใหม่ของสหรัฐอเมริกา โดยจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในมลรัฐฟลอริดา เมื่อปีพ.ศ. 2532 และปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศาลยาเสพติดในทุกมลรัฐ เป็นจำนวนกว่า 3,000 ศาลทั่วสหรัฐอเมริกา โดยในทางวิชาการอาจถือว่า ศาลยาเสพติดเป็นรูปแบบหนึ่งของศาลซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมเป็นการเฉพาะ

[105] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, หน้า 19-21.

(Problem Solving Court)[106] โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ ลดการกระทำความผิดซ้ำ ลดการใช้สารเสพติด ตลอดจนบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กลับคืนสู่สังคม ผ่านการออกแบบแผนบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้กระทำความผิดเป็นรายกรณี เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูแต่ละครั้งมีความเหมาะสมต่อสาเหตุเบื้องหลังหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดแต่ละราย ภายใต้การร่วมมือกันระหว่างผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และตัวผู้กระทำความผิด จึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบวิธีพิจารณาในศาลยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา เป็นระบบวิธีพิจารณาที่อาศัยความร่วมมือจากคู่ความทุกฝ่าย หาใช่ระบบวิธีพิจารณาซึ่งคู่ความเป็นปฏิปักษ์กันแบบระบบกล่าวหาแต่อย่างใด[107]

ทั้งนี้ ผู้พิพากษาตลอดจนพนักงานอัยการและทนายความฝ่ายผู้ต้องหา ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนพิจารณาในศาลยาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง โดยที่กระบวนพิจารณาของศาลยาเสพติดจะแตกต่างจากกระบวนพิจารณาภายในศาลมลรัฐหรือศาลสหพันธรัฐทั่วไป โดยจะไม่ใช้ระบบกล่าวหาซึ่งแต่ละฝ่ายจะวางตนเป็นปฏิปักษ์ หรือมุ่งเอาผลแพ้ชนะในคดีต่อกันแต่อย่างใด ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ตลอดจนทนายความของผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าพนักงานคุมประพฤติ จะต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ต้องหาจะได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ตามหลักนิติธรรม โดยมีจุดประสงค์สำคัญที่สุดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถบำบัดฟื้นฟูตนเองและกลับสู่สังคมได้[108]

4.3 สรุปข้อพิจารณาโดยภาพรวมของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลต่างประเทศ

รายละเอียดวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลต่างประเทศซึ่งได้นำเสนอไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ หรือกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยในหลายแง่มุม โดยเฉพาะวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ พบว่าประเทศส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งหมายรวมถึงการพิจารณาคดียาเสพติด

---

[106] Salmon A. Shomade, "Case Disposition in the Drug Court: Who Is the Most Central Actor?," The Justice System Journal 31, 1 (2010): 76.

[107] Jamey Hueston and Kevin Burke, "Exporting Drug-Court Concepts to Traditional Courts: A Roadmap to an Effective Therapeutic Court," Court Review 52, 1 (2016): 44-45.

[108] John Ashcroft, Defining Drug Court: The Key Component (Washington, D.C.: The Bureau of Justice Assistance, 1997), pp. 3-4.

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น พบว่าผู้พิพากษาสามารถเข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติดได้ตั้งแต่กระบวนการในชั้นก่อนพิจารณาร่วมกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ในฐานะ “ผู้พิพากษาไต่สวน” เนื่องด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง หรือความผิดอุกฤษฏ์โทษ ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง โดยสามารถรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทในลักษณะที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ โดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดไว้ในสำนวนสอบสวน ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาของศาลในการสืบพยานต่อไป อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาไต่สวน จะไม่มีอำนาจในการทำความเห็นสั่งฟ้องคดียาเสพติดแต่อย่างใด เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจตามดุลพินิจของพนักงานอัยการโดยแท้ และผู้พิพากษาไต่สวนที่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ย่อมไม่อาจเป็นผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีได้ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้พิพากษาเกิดอคติในการพิจารณาคดี ในขณะที่รูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น แม้จะไม่มีบทบัญญัติในลักษณะที่ให้อำนาจผู้พิพากษาไต่สวนในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือสอบสวนการกระทำความผิดร่วมกับพนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอย่างกว้างขวางเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกรณีการกระทำความผิดร้ายแรง อันหมายรวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง เมื่อพนักงานอัยการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว พนักงานอัยการสามารถดำเนินการควบคุมการสอบสวนผู้ต้องหาได้ทันที และจะพิจารณาพยานหลักฐานโดยละเอียด ซึ่งในการสอบสวนตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้น พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในรูปแบบของสำนวนการสอบสวนด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อพิจารณาบทบาทของผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีพบว่า ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความจริงแก่คดีเป็นอย่างยิ่ง โดยศึกษาข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานแห่งคดีจากสำนวนการสอบสวน ซึ่งผู้พิพากษาสามารถถามพยานได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความกระจ่างในประเด็นแห่งคดี นอกจากนี้ผู้พิพากษายังสามารถแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำกัดประเภทของพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือการหมายเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นเพิ่มเติมแก่คดี ผู้พิพากษาในระบบซีวิลลอว์ซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีนี้ จึงเปรียบเสมือนผู้ควบคุมการขับเคลื่อนกระบวนพิจารณาเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดแก่คดี ผู้พิพากษาจะไม่วางตนเรียบเฉยเหมือน

ผู้พิพากษาในระบบกล่าวหา ซึ่งวางตนเป็นกลางเพื่อหลีกเลี่ยงข้อครหาว่าผู้พิพากษาเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ ยิ่งไปกว่านั้น วิธีพิจารณาความอาญาในกลุ่มประเทศข้างต้น ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้พิพากษามีอำนาจกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยคำนึงถึงมูลเหตุจูงใจ หรือสาเหตุการกระทำความผิด ตลอดจนความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของจำเลยแต่ละรายได้ โดยไม่จำเป็นต้องผูกติดอยู่กับบรรทัดฐานแนวทางการลงโทษในคดีอื่น ๆ แต่อย่างใด เพราะข้อเท็จจริงและรายละเอียดในแต่ละคดีย่อมมีความแตกต่างกันออกไป

รายละเอียดข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่ระบบวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย กลับแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์อย่างสิ้นเชิง เนื่องด้วยผู้พิพากษาในคดียาเสพติดของไทย ไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐาน หรือสอบคำให้การพยานในคดีด้วยตนเองได้ อีกทั้งแนวทางการพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดของไทย ยังผูกติดอยู่กับภาระการพิสูจน์ บทตัดพยานหลักฐาน ตลอดจนบรรทัดฐานคำพิพากษาและแนวทางการลงโทษในคดีก่อน ๆ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหลักการดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคสำคัญในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ พบว่าประเทศส่วนใหญ่ล้วนใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีทั้งสิ้น โดยผู้พิพากษาจะไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือร่วมทำการสอบสวนผู้ต้องหาก่อนชั้นพิจารณาคดีแต่อย่างใด จากการศึกษาวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา พบว่า ในการดำเนินกระบวนพิจารณานั้น ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลางเพื่อตัดสินคดีตามพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานอัยการหรือทนายความฝ่ายจำเลยได้นำเสนอเข้าสู่สำนวนเท่านั้น ผู้พิพากษาไม่อาจแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม หรือเรียกพยานนอกสำนวนมาให้การประกอบการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลได้ เนื่องด้วย วิธีพิจารณาคดียาเสพติดตามแบบกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์จะเป็นไปอย่างเคร่งครัดตามแบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเคร่งครัดต่อภาระการพิสูจน์ หน้าที่ในการนำพยานเข้าสืบ ตลอดจนบทตัดพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า หรือการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยมิชอบ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะบทบาทของผู้พิพากษาข้างต้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดียาเสพติดของไทยเป็นอย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

อย่างไรก็ตาม แม้วิธีพิจารณาคดียาเสพติดตามแบบประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา จะไม่เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษามีส่วนร่วมในการแสวงหาความจริงแห่งคดีแต่อย่างใด แต่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษ มีมาตรการพิเศษซึ่งก่อให้เกิดการอำนวยความยุติธรรมแก่คู่ความในคดีซึ่งมีสถานะแตกต่างกัน ในรูปแบบการดำเนินคดีโดยรัฐต่อเอกชน กล่าวคือ ในประเทศอังกฤษ มีการกำหนดเงื่อนไขในการทำความเห็นสั่งฟ้องจำเลยของพนักงานอัยการ โดยต้องพิจารณาเงื่อนไขในแง่ของพยานหลักฐาน ควบคู่ไปกับประโยชน์สาธารณะในการดำเนินคดีต่อจำเลย นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรท เพื่อพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิจารณาโดยคณะลูกขุนในศาลคราวน์คอร์ทหรือไม่ และมีการกำหนดมาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดก่อนการสืบพยาน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยรับทราบถึงพยานหลักฐานซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดของตนได้ นอกจากนี้มาตรการดังกล่าวยังกำหนดให้พนักงานอัยการต้องเปิดเผยพยานหลักฐานอื่นใด ซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้เช่นกัน ไม่ว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นจะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาทำความเห็นสั่งฟ้องจำเลยหรือไม่ก็ตาม

ในสหรัฐอเมริกานั้น แม้ผู้พิพากษาจะไม่มีส่วนร่วมในการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดี แต่ก็มีการกำหนดกระบวนการ Pre-trial Discovery รวมทั้งกระบวนการคัดค้านพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานไว้ด้วย เพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีโอกาสได้รับทราบพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่าย และสามารถทำการคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานเหล่านั้นต่อศาล เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นออกไปก่อนที่พยานหลักฐานจะเข้าสู่การรับรู้ของคณะลูกขุนซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่ไม่ทราบรายละเอียดในข้อกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้คณะลูกขุนถูกชักจูงหรือโน้มเอียงความเข้าใจในคดีไปด้วยพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบ

นอกจากนี้ สำหรับกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งไม่ร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในฐานะผู้เสพหรือผู้จำหน่ายยาเสพติดในปริมาณเพียงเล็กน้อยนั้น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ได้มีการออกแบบกระบวนพิจารณารูปแบบใหม่ โดยก่อตั้ง “ศาลยาเสพติด” ขึ้นเพื่อกำหนดมาตรการพิเศษสำหรับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ ในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลยาเสพติดนั้น ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้พิพากษาเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนพิจารณา เพราะผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดจะมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) โดยสามารถทำการสอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องหา ตลอดจนมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดจากตัวผู้ต้องหาได้โดยตรง ในลักษณะคล้ายคลึงกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวน บทบาทของผู้พิพากษาในศาล

ยาเสพติดจึงแตกต่างจากบทบาทของผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดียาเสพติดเป็นการทั่วไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการเพิ่มบทบาทการแสวงหาพยานหลักฐาน ตลอดจนการซักถามพยานของศาลในชั้นพิจารณาอีกด้วย

รายละเอียดข้างต้น จึงแสดงให้เห็นถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึง และแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยในหลายประการ ทั้งนี้รายละเอียดข้างต้น มีทั้งส่วนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยได้โดยตรง และมีทั้งส่วนที่ไม่อาจนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามรายละเอียดดังกล่าว ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางและมาตรการในการปรับปรุงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเพื่อให้ได้มาซึ่งระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดที่เหมาะสมกับรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย

ในบทต่อไป จะได้นำเสนอบทวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการนำระบบไต่สวนมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย พร้อมทั้งนำเสนอข้อดี ข้อด้อยและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ความเหมาะสมของ
การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมาย ตลอดจนแนวคิดและหลักการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติดนั้น พบว่าระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนในปัจจุบัน ซึ่งใช้ในกลุ่มประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) นั้น หมายถึง การดำเนินคดีที่ศาลมีบทบาทสำคัญโดยมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาความจริง และไม่ถูกจำกัดการค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอ บทบาทในลักษณะดังกล่าวทำให้ศาลต้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาในเวลาเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นสืบสวนสอบสวน จึงจำเป็นต้องรวบรวมอย่างครอบคลุมที่สุด เพื่อให้ศาลสามารถใช้ประโยชน์จากรายละเอียดข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานแห่งคดี เพื่อแสดงบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไปได้ แตกต่างจากระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาที่ใช้ในกลุ่มประเทศระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งการดำเนินคดีในระบบกล่าวหานั้น ศาลจะมีบทบาทวางเฉย (Passive Role) โดยทำหน้าที่เป็นเสมือนกรรมการแห่งคดี และคอยควบคุมกติกาในชั้นพิจารณาเท่านั้น หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานตลอดจนแสวงหาพยานหลักฐานจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความในคดี เพราะระบบกล่าวหามีแนวคิดว่าคู่ความอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ดังนั้น ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา จึงมีการกำหนดมาตรการพิเศษให้คู่ความแต่ละฝ่ายต้องเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมดและสามารถคัดค้านพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้ามก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี โดยเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาและสืบพยานของศาลแล้ว ศาลจะไม่ทำการสืบพยานด้วยตนเองหรือแสวงหาพยานเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีในลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาในระบบไต่สวนแต่อย่างใด การค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาจึงเป็นการค้นหาความจริงตามแบบ หาใช่การค้นหาความจริงตามเนื้อหาเช่นเดียวกับการพิจารณาในระบบไต่สวนไม่

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสาระสำคัญข้างต้นควบคู่ไปกับปัญหาในการพิจารณาคดียาเสพติดของไทยแล้ว จะพบว่าปัญหาในประการสำคัญที่สุดคือ การที่ศาลในประเทศไทยไม่อาจพิจารณา หรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดี ในลักษณะของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมทั้งปริมาณการก่ออาชญากรรมและคุ้มครองสิทธิของจำเลยในเวลาเดียวกันได้ เนื่องด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ตลอดจนศาลไทยยังคงมีบทบาทวางเฉยต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาในลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ดังนั้น การนำระบบไต่สวนตามความหมายใหม่มาปรับใช้แก่การพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย เพื่อให้ศาลสามารถใช้ประโยชน์จากรายละเอียดข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานแห่งคดี และสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไปได้นั้น จึงน่าจะเหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินกระบวนพิจารณา เพราะพยานหลักฐานแห่งคดีย่อมจะได้รับการกลั่นกรองโดยศาลอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดียาเสพติดได้มากขึ้นอีกด้วย

ในบทที่ 5 นี้จะวิเคราะห์ถึงรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนที่สมควรนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย ตามรายละเอียดที่ได้ศึกษามาในบทที่ 3 และบทที่ 4 รวมทั้งวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อพึงระวังที่อาจเกิดขึ้นจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.1 รูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนที่สมควรนำมาปรับใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติด ตลอดจนวิธีพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยซึ่งใช้ระบบไต่สวน อันได้แก่ วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ไว้แล้วนั้น พบว่าสามารถจำแนกลักษณะสำคัญของวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนได้ ดังนี้

5.1.1 การปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

การสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีนั้น เป็นไปโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติการเชิงรุกเพื่อสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเป็นอย่างยิ่ง แม้โดยหลักแล้ว พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการสอบสวนการกระทำความผิดและค้นหาตัวผู้กระทำความผิดก่อนฟ้องคดีต่อศาลก็ตาม

ในส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้พนักงานอัยการในเขตท้องที่ที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นทราบโดยทันที เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเกิดขึ้น[1] การดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงอยู่ภายใต้การร่วมมือกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะคอยควบคุม กำกับดูแลการสอบสวนและให้คำแนะนำแก่พนักงานสอบสวนไปพร้อมกัน[2] โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิดเข้าด้วยกันในรูปของสำนวนสอบสวน ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง ล้วนแล้วแต่ถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง (ความผิดอุกฤษฏ์โทษ) ซึ่งมีโทษจำคุกเกินกว่าสิบปีทั้งสิ้น การสอบสวนจึงจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาไต่สวนเข้าร่วมในการดำเนินการสอบสวนและแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีด้วยเช่นกัน[3] โดยผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนการกระทำความผิดได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องขอให้เปิดการไต่สวนแล้ว[4]

จุดประสงค์หลักของการบูรณาการการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวนนั้น เป็นไปเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ และตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานเป็นหลัก การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนจึงกระทำได้อย่าง

---

[1] France Criminal Procedure, Article 75-2

[2] France Criminal Procedure, Article 12

[3] France Criminal Procedure, Article 79

[4] France Criminal Procedure, Article 80

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กว้างขวางโดยต้องรวบรวมทั้งพยานหลักฐานที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยไปพร้อม ๆ กัน ในลักษณะการปฏิบัติการเชิงรุกเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ครอบคลุมที่สุด[5] เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้เปิดการไต่สวนแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถมอบหมายให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเป็นผู้ช่วยเหลือในการไต่สวนพยานหลักฐานในบางขั้นตอนได้ทันที โดยในชั้นสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถออกคำสั่งเรียกพยานบุคคลมาให้ถ้อยคำ และยังสามารถเรียกพยานแต่ละปากมาไต่สวนพร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานแต่ละปากได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังสามารถออกคำสั่งตรวจสอบสารบริสุทธิ์ในของกลางที่จับกุม และสามารถตรวจสอบสถานที่ ๆ การกระทำความผิดเกิดขึ้นพร้อมกับพนักงานอัยการในท้องที่ ตลอดจนสามารถทำการดักฟังและบันทึกบทสนทนาในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ได้เช่นกัน ทั้งนี้ การดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดโดยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ตลอดจนผู้พิพากษาไต่สวนนั้นต้องรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีไว้ในสำนวนสอบสวน เพื่อใช้ประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ และใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีของศาลต่อไป

ในส่วนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น แม้โดยปกติแล้ว พนักงานสอบสวนจะมีบทบาทสำคัญในการสอบสวนการกระทำความผิด โดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าด้วยกัน โดยอาศัยมาตรการการแสวงหาความจริงอย่างกว้างขวาง[6] แต่เมื่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำความผิดที่ซับซ้อน และเป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมทั้งสิ้น กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนการกระทำความผิดด้วย โดยพนักงานอัยการสามารถเริ่มกระบวนการสอบสวนได้ทันที เมื่อได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดจากพนักงานสอบสวน[7] ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องจัดส่งสำนวนสอบสวนหรือเอกสารใด ๆ ที่อยู่ในความครอบครองแก่พนักงานอัยการโดยไม่ชักช้าด้วยเช่นกัน[8] ทั้งนี้ แม้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่มีผู้พิพากษาไต่สวนในการสอบสวนพยานหลักฐานร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ก็ให้อำนาจพนักงานสอบสวนตลอดจน

[5] France Criminal Procedure, Article 81

[6] German Criminal Procedure Code, Section 163 (1)

[7] German Criminal Procedure Code, Section 160 (1)

[8] German Criminal Procedure Code, Section 163 (2)

พนักงานอัยการในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง โดยมุ่งเน้นการค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นหลัก และตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยนั้น พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดไว้ในสำนวนการสอบสวน เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีของศาลในลักษณะเช่นเดียวกันกับวิธีพิจารณาความอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ทั้งนี้ เมื่อนำรายละเอียดข้างต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองในประเทศไทยแล้วจะพบว่า แม้วิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยจะไม่มีการบูรณาการการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ แต่ก็ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส) ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานพิเศษในการดำเนินการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการเฉพาะ โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะเช่นเดียวกันกับพนักงานสอบสวน โดยสามารถใช้มาตรการการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง เช่น เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติด หรือมีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี ข้อมูล เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบประกอบการสอบสวน เป็นต้น[9] จึงอาจสรุปได้ว่าองค์กรสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยนั้น มีบทบาทเชิงรุกในการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอย่างยิ่ง แม้จะไม่มีการสอบสวนการกระทำความผิดร่วมกับพนักงานอัยการเหมือนดั่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ตาม

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ประกอบกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ตลอดจนร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ... (ฉบับที่ ...) ซึ่งแก้ไขให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แล้ว กลับพบว่าไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้พนักงานสอบสวน รวมทั้งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าด้วยกัน โดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่าง

[9] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14

รอบด้านไว้ในรูปแบบของสำนวนสอบสวนเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีของศาลแต่อย่างใด ดังนั้นในทางปฏิบัติ แม้พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะมีบทบาทเชิงรุกในการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเป็นอย่างยิ่ง แต่หากพยานหลักฐานทั้งหมดที่ได้จากการสอบสวนไม่ถูกนำมาบันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนเสียแล้ว การปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในลักษณะดังกล่าว ย่อมไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีได้ เพราะพยานหลักฐานที่เข้าสู่สำนวนคดีของศาล จะมีแต่เพียงพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายเลือกที่จะนำเสนอเท่านั้น หาใช่พยานหลักฐานที่มีอยู่แล้วตามสภาพและข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิดแต่อย่างใด ท้ายที่สุด หากคู่ความในคดีโดยเฉพาะโจทก์ ไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานได้อย่างครบถ้วนตามหลักภาระการพิสูจน์ จนเป็นเหตุให้คดียังมีข้อสงสัยตามสมควร ศาลก็จำเป็นต้องยกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยในที่สุด

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในการสอบสวนการกระทำความผิดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย จึงควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในลักษณะบังคับให้พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จัดทำสำนวนสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง โดยครอบคลุมพยานหลักฐานทั้งหมดที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าด้วยกัน เพื่อให้ศาลสามารถศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีได้อย่างรอบด้าน จนนำไปสู่การซักถามพยานและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในชั้นพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีต่อไป ตามลักษณะของวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.1.2 การตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา

จากการศึกษาพบว่า นอกจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาคดีอาญาจะวางหลักเกณฑ์การสอบสวนการกระทำความผิดโดยกำหนดให้หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่สืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดนั้นมีบทบาทเชิงรุกในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อมุ่งพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏโดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยไว้ในสำนวนสอบสวนแล้ว ยังพบว่าวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้นได้กำหนดมาตรการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาไว้ด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ พบว่าวิธีพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งหมายรวมถึงวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องในทุกกรณี โดยเมื่อมีการยื่นฟ้องคดียาเสพติดโดยพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะต้องนำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมคำฟ้อง เพื่อให้ศาลสามารถตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการในการปฏิบัติงาน ตลอดจนตรวจสอบความจำเป็นในการสั่งฟ้องคดีและคุ้มครองสิทธิของจำเลยก่อนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องสามารถออกคำสั่งในการแสวงหาข้อเท็จจริง และหมายเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมเป็นการเบื้องต้นได้ โดยคู่ความไม่อาจคัดค้านคำสั่งเช่นว่านั้น[10] ทั้งนี้ ผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจะสั่งว่าคดีมีมูลและรับฟ้องคดีได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง[11] นอกจากนี้ ก่อนที่ศาลจะเริ่มต้นกระบวนพิจารณา ศาลยังสามารถสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณานำส่งพยานหลักฐานทั้งหมดแก่ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีได้เช่นกัน[12] และจำเลยยังมีสิทธิตรวจสำนวนคดีได้ตลอดระยะเวลาที่คดีอยู่ในการพิจารณาของศาล เพื่อลดความได้เปรียบเสียเปรียบในการต่อสู้คดียาเสพติดระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายซึ่งมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ศาลอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังสามารถยุติกระบวนพิจารณาคดียาเสพติดได้ หากเห็นว่าการกระทำความผิดของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการกล่าวอ้างนั้น เป็นการกระทำผิดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง หรือปริมาณของกลางในคดีมีจำนวนไม่มากนัก หรือการดำเนินคดียาเสพติดโดยการพิพากษาลงโทษจำเลยนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะแต่อย่างใด โดยต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและจำเลยในคดีด้วย[13]

ในส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น แม้วิธีพิจารณาความอาญาจะไม่มีบทบัญญัติในลักษณะของการไต่สวนมูลฟ้องโดยเคร่งครัดเช่นเดียวกับวิธีพิจารณาความอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่การสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองซึ่งถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง (ความผิดอุกฤษฏ์โทษ) นั้น ก็กำหนดให้ผู้พิพากษาไต่สวนเข้าร่วมในการสอบสวนข้อเท็จจริง ตลอดจนแสวงหาพยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอย่างรอบด้าน โดยเป็นไปในลักษณะการปฏิบัติหน้าที่เพื่อตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานแห่งคดีด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ยังได้กำหนด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[10] German Criminal Procedure Code, Section 202

[11] German Criminal Procedure Code, Section 203

[12] German Criminal Procedure Code, Section 221

[13] Betäubung smittelgesetz (BtMG), Section 31a (2)

หลักเกณฑ์ให้จำเลยสามารถทำการตรวจสอบสำนวนคดีได้ตลอดเวลาอีกด้วย[14] ซึ่งหลักการดังกล่าวไม่ปรากฏอยู่ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยแต่อย่างใด

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีแล้วจะพบว่า มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาไว้เช่นกัน ทั้งนี้ เมื่อโจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลสามารถแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดีเพื่อช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน ค้นคว้าข้อกฎหมาย และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวน ตลอดจนดำเนินการจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง เพื่อให้ศาลสามารถใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดีได้อีกด้วย[15] อย่างไรก็ตาม การไต่สวนมูลฟ้องคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น จะไม่อยู่ในลักษณะของการไต่สวนมูลฟ้องโดยเคร่งครัดเช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ กฎหมายบังคับให้มีการไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะแต่กรณีที่ราษฎร์เป็นโจทก์เท่านั้น ดังนั้น หากเป็นคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ศาลจะจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะแต่กรณีที่เห็นสมควร[16] โดยหากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลย่อมสามารถประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้ทันที อย่างไรก็ตาม หากจำเลยให้การปฏิเสธ จำเลยในคดีอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็ได้ โดยยื่นคำแถลงระบุตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงของตน โดยศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เมื่อศาลพิจารณาพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะต้องทำคำสั่งโดยแจ้งชัดและแสดงเหตุผลประกอบอย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน[17]

นอกจากนี้ แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะไม่ได้กำหนดให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องในกรณีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ โดยศาลต้องแจ้งให้คู่ความทั้งสองฝ่ายทราบโดยกำหนดวันนัดล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน[18] และกำหนดให้คู่ความในคดีมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐาน คัดสำเนาพยานหลักฐานของ

---

[14] France Criminal Procedure, Article 278

[15] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 7

[16] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16

[17] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17

[18] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 18

ตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ และขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก เพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนดได้เช่นกัน[19] ซึ่งจุดประสงค์หลักของวันตรวจพยานหลักฐานนั้น มีขึ้นเพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายจะใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของตนเอง และหากคู่ความอีกฝ่ายสามารถยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้ การยอมรับพยานหลักฐานดังกล่าวจะช่วยลดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีให้เหลือแต่ประเด็นที่ยังโต้เถียงกันอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นสืบพยาน[20] อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนตามแบบกลุ่มประเทศซีวิลลอว์จะพบว่าไม่มีการกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานในลักษณะข้างต้นแต่ประการใด เนื่องด้วยระบบไต่สวนไม่ได้มีมุมมองการดำเนินกระบวนพิจารณาในลักษณะที่คู่ความเป็นปรปักษ์หรือต่อสู่กันในลักษณะเช่นเดียวกับระบบกล่าวหา การกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นไปในลักษณะของการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาตามแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดที่ว่าคู่ความมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีเสียมากกว่า รูปแบบวันตรวจพยานหลักฐานในลักษณะข้างต้นจึงไม่อาจถือเป็นรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนได้

ทั้งนี้ แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดในลักษณะข้างต้น และกำหนดให้ศาลนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการพิจารณาคดี[21] แต่กลับไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดกรอบระยะเวลาที่แน่นอนให้พนักงานอัยการนำส่งสำนวนการสอบสวนต่อศาล เพื่อให้ศาลสามารถทำการศึกษารายละเอียดข้อเท็จจริง ตลอดจนตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาคดีได้ กรณีดังกล่าวจึงแตกต่างจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งแม้จะไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องหรือวันตรวจพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด แต่กลับมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดส่งสำนวนสอบสวนของโจทก์ไว้อย่างชัดเจน โดยในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ กฎหมายกำหนดให้โจทก์ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมสำเนาต่อศาลก่อนวันตรวจ

---

[19] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 20

[20] สุรัตน์ชัย ศิลาภากุล, "การนำกระบวนการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในการบริหารจัดการคดีอาญา" (รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2552), หน้า. หน้า 8.

[21] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 22

พยานหลักฐานหรือวันนัดสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน โดยอาจจัดทำสำนวนสอบสวนในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้[22] ซึ่งการบัญญัติหลักเกณฑ์ในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ศาลสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานตามลักษณะของผู้พิพากษาในระบบไต่สวนได้มากยิ่งขึ้น เพราะพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้น จำเป็นต้องอยู่ในความครอบครองของศาลก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา เพื่อให้ศาลสามารถศึกษาสำนวนคดีได้ก่อนเริ่มทำการซักถามพยานหรือเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาล

รายละเอียดข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า หากจะนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ก็ควรจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถทำการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา โดยอาจกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องอย่างเคร่งครัดเพื่อกลั่นกรองว่าคดีมีมูลเพียงพอต่อการรับไว้พิจารณาหรือไม่ ตามหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ทั้งนี้ แม้คดียาเสพติดจะเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่มีเพียงรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย แต่เมื่อพนักงานสอบสวนตลอดจนเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้มาตรการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าในบางกรณี การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติด ก็อาจนำมาซึ่งการจับกุมผู้บริสุทธิ์หรือการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาเกินกว่าสภาพและความร้ายแรงของการกระทำความผิดตามความเป็นจริงได้ หากเจ้าพนักงานมุ่งเน้นการจับกุมเชิงปริมาณมากกว่าการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถไตร่ตรองพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาเพื่อกลั่นกรองว่าคดีมีมูลเพียงพอต่อการรับไว้พิจารณาหรือไม่ จึงน่าจะเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่ควรนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเช่นเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในประการสำคัญที่สุด การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น ควรต้องกำหนดกรอบระยะเวลาอย่างชัดเจนโดยกำหนดให้โจทก์จัดส่งสำนวนสอบสวนก่อนวันสืบพยานด้วยเช่นกัน โดยอาจกำหนดให้โจทก์นำส่งสำนวนสอบสวนต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันหรือมากกว่านั้น ตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 หรืออาจกำหนดให้โจทก์นำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้อง ตามแบบวิธีพิจารณาความอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถศึกษาข้อเท็จจริงและ

[22] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 26

พยานหลักฐานแห่งคดีได้อย่างเต็มที่ และนำไปสู่การแสดงบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏอันถือเป็นหัวใจสำคัญของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนต่อไป

5.1.3 ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการสืบพยาน

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดียาเสพติดต่อศาลและศาลมีคำสั่งรับคดีไว้พิจารณาแล้ว ศาลในระบบไต่สวนจะเข้ามามีบทบาทเชิงรุกในการสืบพยาน และแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น สามารถทำการถามพยานได้โดยตรง ตลอดจนสามารถเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐานแต่อย่างใด

แม้สาธารณรัฐฝรั่งเศสจะถือว่าคดียาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้นเป็นการกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง หรือความผิดอุกฤษฏ์โทษซึ่งต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลลูกขุน ซึ่งคณะลูกขุนจะไม่มีหน้าที่สอบถามข้อเท็จจริงจากพยานแต่ละปาก แต่ข้อเท็จจริงก็ปรากฏว่า ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในการพิจารณาคดียาเสพติดนั้นมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกระบวนพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส เน้นหลักการให้พยานต้องเบิกความด้วยวาจาเป็นสำคัญ ดังนั้น การถือบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นสืบพยานจึงไม่อาจทำได้[23] ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจึงต้องทำหน้าที่ซักถามข้อเท็จจริงจากพยานทุกปากด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะยังมีอำนาจออกหมายเรียกพยานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ ตลอดจนพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาให้การต่อหน้าศาล หรือให้พยานหลักฐานเหล่านั้นปรากฏต่อหน้าพยานเพื่อประกอบการสังเกตการณ์ของศาล หากศาลเห็นว่าพยานเหล่านั้นจะช่วยพิสูจน์ความจริงแห่งคดีได้[24]

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน จะพบว่ามีหลักการในลักษณะเดียวกัน โดยศาลสามารถทำการซักถามพยานได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถแสวงหาพยานหลักฐานและหมายเรียกพยานหลักฐานได้ในทุกรูปแบบเพื่อพิสูจน์ความจริง

---

[23] France Criminal Procedure Code, Article 427 and 452

[24] France Criminal Procedure Code, Article 455

แห่งคดีเป็นสำคัญ[25] ศาลจึงไม่ผูกติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอแต่อย่างใด เพราะศาลสามารถทำการซักถามพยานได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนพิจารณาเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ดังนั้น ศาลจึงไม่ผูกติดกับคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นก่อนพิจารณาเช่นกัน เพราะท้ายที่สุดแล้ว ศาลจะต้องทำการสืบพยานต่อไปเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่

สาเหตุที่ทำให้ศาลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีสามารถแสดงบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการซักถามพยาน ตลอดจนแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางนั้น เนื่องมาจากระบบวิธีพิจารณาความอาญาในภาคพื้นยุโรปเชื่อว่า ผู้พิพากษาอาชีพสามารถแยกแยะความสำคัญของพยานหลักฐานได้อย่างมีเหตุมีผล[26] ดังนั้น การพิจารณาคดีของศาลจึงไม่มีบทตัดพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดเหมือนวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา แต่จะมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอนั้น เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เช่น เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาจากการข่มขู่ หรือกระทำการทารุณโหดร้าย ศาลในระบบไต่สวนย่อมสามารถใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นได้ทันที โดยไม่ต้องชั่งน้ำหนักความได้สัดส่วนระหว่างความรุนแรงของความผิดกับความสำคัญของพยานหลักฐานแต่อย่างใด รายละเอียดดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องให้ศาลต้องแสดงเหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้นอย่างชัดแจ้งในคำพิพากษาว่า เหตุใดศาลจึงเชื่อในพยานหลักฐานดังกล่าว เพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบเหตุผลในคำพิพากษา และสามารถอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาต่อไปได้[27] นอกจากนี้ ศาลยังต้องรวบรวมข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม ความประพฤติ สถานะทางเศรษฐกิจ ประวัติการก่ออาชญากรรม ตลอดจนมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของจำเลย เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยให้เหมาะสมกับพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดด้วยเช่นกัน[28] ศาลในระบบไต่สวนจึงสามารถรับฟังพยานหลักฐานได้

---

[25] German Criminal Procedure Code, Section 238

[26] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 93-94.

[27] เรื่องเดียวกัน.

[28] German Penal Code, Section 46

อย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความจริง และการกำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ตัวบุคคลนั่นเอง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายละเอียดข้างต้นควบคู่ไปกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 จะพบว่า แม้พระราชบัญญัติข้างต้นจะกำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้ศาลสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ศาลมีอำนาจเรียกพยานที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำต่อหน้าศาลได้ แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดอ้างพยานดังกล่าวแต่อย่างใด โดยศาลสามารถทำการถามพยานโดยใช้คำถามนำได้ทันที[29] เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตรงตามประเด็นที่ศาลต้องการทราบ กรณีข้างต้นจึงแตกต่างจากการซักถามพยานในคดีอาญาทั่วไป ที่การใช้คำถามนำจะทำได้ต่อเมื่อเป็นการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น นอกจากนี้ ศาลยังสามารถขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นประกอบการพิจารณาคดีได้ และศาลยังสามารถให้เจ้าพนักงานคดีรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ หรือหมายเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดจัดส่งพยานหลักฐานเพื่อให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีได้เช่นกัน[30]

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้น พบว่ามีเพียงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เท่านั้นที่กำหนดให้ศาลอาจเรียกพยานมาสืบต่อไปจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง[31] ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์พ.ศ. 2559 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถพิพากษาคดีในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพโดยไม่ต้องสืบพยาน เว้นแต่ข้อหาความผิดที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิต[32] ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับหลักเกณฑ์การพิพากษาคดีใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[29] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 25 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 31

[30] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 23 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 29

[31] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 19

[32] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 25

กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550[33]

รายละเอียดข้างต้นจึงนำมาสู่การพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นซึ่งควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกตลอดกระบวนการสืบพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการซักถามพยาน การหมายเรียกพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ และพยานวัตถุ ตลอดจนการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏอย่างชัดแจ้งยิ่งไปกว่าการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ นอกจากจะต้องกำหนดให้ศาลนำสำนวนสอบสวนของโจทก์มาเป็นหลักในการพิจารณาคดีแล้ว ยังควรต้องกำหนดให้ศาลสามารถพิจารณารายงานข้อเท็จจริงของจำเลยประกอบการสืบพยานไปพร้อม ๆ กันได้ด้วย เพื่อให้ศาลได้รับทราบข้อมูลจากคู่ความทั้งสองฝ่ายโดยครบถ้วน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแสดงบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานของศาลต่อไป นอกจากการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานแล้ว วิธีพิจารณาคดียาเสพติดยังควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำพิพากษาของศาล โดยต้องกำหนดให้ศาลแสดงเหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้นอย่างละเอียดว่าเหตุใดศาลจึงเห็นว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีน้ำหนักเพียงพอต่อการรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความปิดหรือไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง เพื่อให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลต่อไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ทั้งนี้ เมื่อการสืบพยานของศาลในระบบไต่สวนเป็นไปเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏเป็นหลัก ดังนั้น แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลก็ควรต้องดำเนินการสืบพยานต่อไปจนกว่าจะได้ข้อเท็จจริงแน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ตามแนวทางการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เพราะหากพยานหลักฐานที่มีอยู่นั้นไม่อาจบ่งชี้ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ศาลย่อมต้องพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งหลักการสืบพยานในกรณีที่จำเลยจะให้การรับสารภาพดังกล่าว จะช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดียาเสพติดได้มากยิ่งขึ้น และอาจส่งผลให้ผู้ต้องโทษคดียาเสพติดในเรือนจำลดลงด้วยเช่นกัน เพราะในปัจจุบัน จำเลยที่ให้การรับสารภาพในคดียาเสพติดโดยส่วนใหญ่มักเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดรายเล็ก ซึ่ง

[33] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13

เกรงกลัวต่ออิทธิพลของหัวหน้าขบวนการ หรือเจ้าพนักงานของรัฐ และบางรายอาจอยู่ในสถานะของผู้เสพมากกว่าผู้ค้ายาเสพติดเสียด้วยซ้ำ การกลั่นกรองพยานหลักฐานผ่านการสืบพยานของศาลในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพจึงน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบต่อไป

นอกจากนี้ ยังควรเปิดโอกาสให้ศาลสามารถรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่แม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิดตามฟ้อง แต่ก็เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการกระทำความผิดของจำเลย เช่น มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประวัติการก่ออาชญากรรมของจำเลย เป็นต้น เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยในคดียาเสพติดแต่ละรายได้อย่างเหมาะสมต่อไป เพราะหากร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว เมื่อจำเลยถูกฟ้องในข้อหาการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดประเภทใดก็ตาม ฐานความผิดเหล่านี้จะไม่มีการกำหนดโทษขั้นต่ำที่จะต้องลงแก่จำเลยอีกต่อไป ดังนั้น หากศาลสามารถนำข้อเท็จจริง ข้างต้นมาพิจารณาประกอบพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดของจำเลย ศาลย่อมสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมกับจำเลยรายบุคคลได้ ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดทำร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดเช่นกัน

ในหัวข้อต่อไปจะทำการเปรียบเทียบรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนกับระบบกล่าวหาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เพื่อวิเคราะห์ถึงรายละเอียดในส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์

หากพิจารณาความแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนตามความหมายใหม่แล้ว จะพบว่า ความแตกต่างของวิธีพิจารณาคดีทั้งสองระบบนั้น อยู่ที่การแสดงบทบาทเชิงรุกของศาลในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นสำคัญ ทั้งนี้ แม้ศาลในระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหาจะไม่มีบทบาทเชิงรุกในการสืบพยาน โดยจะไม่แสดงบทบาทในการซักถามพยาน หรือการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีเพิ่มเติมแต่อย่างใด แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดอันเกี่ยวเนื่องกับมาตรการ

แสวงหาพยานหลักฐานและการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาแล้ว จะพบว่ามีข้อสังเกตบางประการที่สามารถนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดต่อไปได้เช่นกัน

ในส่วนของการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น พบว่ากลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จะมีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างองค์กรซึ่งทำหน้าสอบสวนการกระทำความผิดกับองค์กรซึ่งทำหน้าที่ในการฟ้องคดีออกจากกันอย่างชัดเจน พนักงานอัยการจึงไม่อาจทำการสอบสวนการกระทำความผิดร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ ซึ่งเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม พบว่า กรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดร้ายแรงในประเทศอังกฤษนั้น พนักงานสอบสวนอาจขอคำแนะนำจากพนักงานอัยการได้ตั้งแต่เริ่มคดี โดยแจ้งให้พนักงานอัยการทราบถึงลักษณะการกระทำความผิด โดยจัดทำรายงานคดีประกอบความเห็นของพนักงานสอบสวนเพื่อนำส่งให้พนักงานอัยการรับทราบได้ด้วย[34] ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวย่อมช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้โดยละเอียดและตรงประเด็นกว่าการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้รับคำแนะนำจากพนักงานอัยการ

ในส่วนของการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสหรัฐอเมริกาพบว่า มีการจัดตั้ง Drug Enforcement Administration (DEA) ขึ้นกว่า 222 สำนักงานทั่วสหรัฐอเมริกา เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะเช่นเดียวกันกับการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ของไทย โดย DEA จะมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการบูรณาการการสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งระดับสำนักงานสอบสวนกลาง (FBI) ระดับมลรัฐ หรือแม้แต่การดำเนินการสอบสวนร่วมกับหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดี และนำไปใช้ประกอบการทำความเห็นสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการต่อไป ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวสามารถนำมาสู่ข้อพิจารณาในการปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงานของสำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานพิเศษซึ่งมีความใกล้ชิดกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เช่นกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยอาจสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ในทุกจังหวัด เนื่องด้วยปัจจุบัน มีการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. กรุงเทพมหานคร และสำนักงาน

[34] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 110-115.

ป.ป.ส. อีก 9 ภาคตามเขตศาลยุติธรรมเท่านั้น การดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระหว่างเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และพนักงานสอบสวนจึงยังไม่เป็นไปในลักษณะบูรณาการการสอบสวนร่วมกันเท่าใดนัก การจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. สามารถดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดร่วมกับพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นได้โดยฉับพลันทันที ซึ่งจะส่งผลดีต่อการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนต่อไป

ในส่วนของการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้นพบว่า หลังจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดียาเสพติดในกรณีที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองแล้ว คดีจะเข้าสู่การไต่สวนมูลฟ้องของศาลเพื่อพิจารณาว่าคดีมีมูลหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเพียงพอต่อการรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ โดยในส่วนของการไต่สวนมูลฟ้องในประเทศอังกฤษนั้น จำเลยไม่มีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานแต่อย่างใด แตกต่างจากสหรัฐอเมริกาซึ่งจำเลยมีสิทธิถามค้านพยานโจทก์และนำเสนอพยานหลักฐานเบื้องต้นแต่ไม่มีสิทธิคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานเหล่านั้น ซึ่งการไต่สวนมูลฟ้องในสหรัฐอเมริกานั้นมีการกำหนดกรอบระยะเวลาไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องกระทำขึ้นภายในสิบสี่วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในระยะเวลาไม่เกินยี่สิบเอ็ดวันนับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว[35] ทั้งนี้ จำเลยสามารถสละสิทธิในการไต่สวนมูลฟ้องได้เช่นกัน ระยะเวลาในการจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญ ที่อาจนำมาปรับใช้แก่การกำหนดหลักเกณฑ์การไต่สวนมูลฟ้องในคดียาเสพติดต่อไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

นอกจากนี้ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดมาตรการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา เนื่องด้วยการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ถือว่าคู่ความอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐาน จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาเพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายสามารถคัดค้านพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องของคู่ความอีกฝ่ายได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้คณะลูกขุนรับฟังพยานหลักฐานเหล่านั้นประกอบการพิจารณาคดีนั่นเอง ในส่วนของประเทศอังกฤษนั้น จะมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐาน (Disclosure Officer) ขึ้นเพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานและจัดทำรายงานประกอบการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยพนักงานอัยการจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองทุกชนิด ไม่

[35] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (c)

ว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นจะเป็นพยานหลักฐานที่ได้ใช้หรือไม่ได้ใช้ในการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่[36] นอกจากนี้ ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือไม่ หากเป็นกรณีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลคราวน์คอร์ทแล้ว ศาลจะต้องจัดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานด้วยเช่นกัน ในส่วนของสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดให้มีกระบวนการ Pre-trial Discovery ก่อนเริ่มการสืบพยาน โดยขึ้นอยู่กับการยื่นคำร้องของจำเลยเป็นหลัก ซึ่งหากพยานหลักฐานชิ้นใดต้องห้ามมิให้รับฟังตามกฎหมายแล้ว ศาลย่อมสามารถใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นได้ทันที และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการดังกล่าวแล้ว คู่ความในคดียังสามารถยื่นคำคัดค้าน (Objection) พยานหลักฐานที่ต้องห้ามรับฟังได้อีก เพื่อป้องกันไม่ให้พยานหลักฐานซึ่งไม่ชอบนั้นเข้าสู่การรับฟังของคณะลูกขุนได้อีกครั้งหนึ่ง

ทั้งนี้ แม้รายละเอียดข้างต้น จะก่อให้เกิดข้อพิจารณาว่ากระบวนการในชั้นก่อนการสืบพยานของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนนั้น มีลักษณะที่เอื้อต่อการตรวจสอบพยานหลักฐานแห่งคดีในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยมีจุดประสงค์ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายอาจใช้เป็นหลักในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของตน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อคดียาเสพติดเข้าสู่กระบวนพิจารณาในชั้นสืบพยานของศาล ศาลในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี ย่อมไม่อาจแสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานได้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวนซึ่งมุ่งเน้นการค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏเป็นหลัก เพราะการพิจารณาคดีของศาลในระบบกล่าวหาจะเป็นไปโดยอาศัยพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเป็นสำคัญ ส่งผลให้ศาลต้องวางตนเป็นกลางเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยคู่ความในคดีจะมีความเป็นปรปักษ์ต่อกันค่อนข้างมากและมุ่งเน้นที่ผลการชนะคดีเป็นหลัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า แม้จะกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน ตลอดจนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาอย่างเคร่งครัดในลักษณะเช่นเดียวกับรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ แต่ท้ายที่สุด หากศาลไม่อาจแสดงบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือทำการซักถามพยานเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคดีได้ตามลักษณะของผู้พิพากษาในระบบไต่สวนแล้ว หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในชั้นก่อนพิจารณาทั้งหมดย่อมไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพิสูจน์ความจริงในคดียาเสพติดได้แต่อย่างใด การ

[36] Criminal Procedure and Investigation Act 1996, Section 3

พิจารณาคดีของศาลจะเป็นเพียงการค้นหาความจริงตามแบบ โดยอาศัยพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอตามระเบียบพิธีเท่านั้น ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคู่ความในคดียาเสพติดจะยังคงส่งผลต่อความสามารถในการนำเสนอและการหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้าม เนื่องด้วย โจทก์ย่อมมีเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการเอาผิดจำเลยได้มากกว่า และจำเลยในคดียาเสพติดย่อมอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ ซึ่งหากเราสามารถนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลในคดียาเสพติด กระบวนพิจารณาคดียาเสพติดย่อมจะแปรเปลี่ยนไปเป็นการค้นหาความจริงตามเนื้อหาโดยมุ่งพิสูจน์ความจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ศาลในฐานะผู้พิจารณาพิพากษาคดีสามารถพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้นและยังสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยผู้ถูกกล่าวหาได้ในเวลาเดียวกัน เพราะศาลจะสามารถพิจารณากลั่นกรองพยานหลักฐานและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีได้โดยไม่จำเป็นต้องยึดถือเฉพาะแต่พยานหลักฐานที่คู่ความแต่ฝ่ายนำเสนอต่อศาลอีกต่อไป

5.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

ผลการวิเคราะห์รูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนที่สมควรนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น แสดงให้เห็นว่าวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนถือเป็นแนวทางสำคัญที่สมควรนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพราะจะส่งผลให้การดำเนินคดียาเสพติดเป็นไปโดยละเอียดรอบคอบและอาจคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้มากยิ่งขึ้น ในหัวข้อนี้จะทำการวิเคราะห์ถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ทั้งในส่วนของข้อดีและข้อพึงระวังซึ่งควรได้รับการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบก่อนนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดียาเสพติด ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้นเป็นไปโดยเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2.1 ข้อดีของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

จากการวิเคราะห์พบว่า การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจะก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบเป็นอย่างมาก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1.1 การพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นไปโดยละเอียดมากยิ่งขึ้น

เนื่องด้วยหัวใจสำคัญของวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน คือการค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏเป็นสำคัญ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดียาเสพติดย่อมส่งผลให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานอัยการ ตลอดจนผู้พิพากษาต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการสอบสวนการกระทำความผิดและแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพ หรือให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ตลอดข้อกล่าวหาหรือไม่ นอกจากนี้กระบวนพิจารณาของศาลจะไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวิธีมากเช่นแต่ก่อน เพราะศาลสามารถใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางและจะไม่ถูกจำกัดดุลพินิจด้วยบทตัดพยานหลักฐานอีกต่อไป เนื่องด้วยระบบไต่สวนนั้นเชื่อว่า ศาลสามารถกลั่นกรองคุณค่าของพยานหลักฐานแต่ละชิ้นได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน และสามารถให้เหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้น ศาลจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีก่อนอีกต่อไป เพราะศาลจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามรายละเอียดเฉพาะในแต่ละรายคดีเป็นหลัก ดังนั้น การค้นหาความจริงแห่งคดีตามแนวทางการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนจึงน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพิจารณาคดียาเสพติดได้ ดังนี้

(ก) เพิ่มประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้มากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดย่อมทำให้ศาลสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ระบบไต่สวนตามความหมายใหม่นั้น หมายถึง การดำเนินคดีที่ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงโดยไม่ถูกจำกัดการค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอแต่อย่างใด หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดและการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาจึงจำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดให้ครบถ้วน เพื่อให้ศาลสามารถศึกษาและทำความเข้าใจข้อเท็จจริงแห่งคดีได้อย่างรอบด้านก่อนเริ่มดำเนินกระบวนพิจารณา ทั้งนี้ โดยอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่รวบรวมไว้ในสำนวนสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดี

ดังนั้น หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าสำนวนสอบสวนมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง อาทิ มีรายงานการสังเกตการณ์ของสายลับประกอบการล่อซื้อ หรือมีรายงานว่าจำเลยมีการใช้จ่ายเงินมากเกินกว่าสภาพความเป็นอยู่หรือฐานะส่วนตัวของจำเลย ศาลย่อมสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยสามารถหมายเรียกพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นใดมาเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยไม่จำต้องรอให้คู่ความขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด เช่น ศาลอาจหมายเรียกรายการเดินบัญชีในห้วงเวลาที่จำเลยถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจากธนาคารต่าง ๆ ซึ่งจำเลยมีบัญชีเงินฝากอยู่ เพื่อนำมาประกอบการซักถามจำเลยถึงแหล่งที่มาเงินได้ ตลอดจนอาจหมายเรียกพยานบุคคลรายอื่นมาทำการซักถามข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้เช่นกัน การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด จึงส่งผลให้ศาลไม่ต้องวางเฉยต่อพยานหลักฐานตรงหน้าและไม่จำเป็นต้องรับฟังแต่เพียงพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้ศาลสามารถพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้อย่างละเอียดรอบด้านมากยิ่งขึ้น และสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยไม่ถูกจำกัดการใช้ดุลพินิจด้วยเหตุความบกพร่องในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์ตามหลักภาระการพิสูจน์ ในกรณีที่โจทก์บกพร่องไม่อาจนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาแสดงให้ศาลรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดในข้อหาตามฟ้องจริงอีกต่อไป

เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการพิจารณาคดีของศาลที่จะเปลี่ยนแปลงไปหากนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด จึงขอนำตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกามาพิจารณาเปรียบเทียบดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10342/2555

> *“ความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนในคดีนี้ ผู้จับทั้งสองปากไม่เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองในขณะล่อซื้อ เพียงแต่รับฟังมาจากสายลับอีกทอดหนึ่ง แต่โจทก์ไม่ได้อ้างและนำสายลับเป็นประจักษ์พยานและไม่ได้ความว่ามีการวางแผนเตรียมการที่จะใช้ธนบัตรเป็นหลักฐานในการล่อซื้อ การที่โจทก์ไม่นำสายลับมาเบิกความจึงทำให้มีน้ำหนักน้อยสำหรับคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยทั้งสองไม่อาจนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ นอกจากนี้โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมา*

สนับสนุน พยานหลักฐานของโจทก์ยังคงมีความสงสัยตามสมควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยทั้งสอง”

คำพิพากษาศาลฎีกาในกรณีข้างต้นจะเปลี่ยนแปลงไป หากนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด กล่าวคือ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าสายลับเป็นผู้ล่อซื้อยาเสพติดจากจำเลย แต่โจทก์ไม่ได้นำสายลับมาเบิกความในชั้นพิจารณาและคงมีแต่คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นจับกุมเท่านั้น ศาลย่อมสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกโดยออกหมายเรียกให้สายลับรายดังกล่าวมาเบิกความในชั้นพิจารณา โดยใช้มาตรการคุ้มครองพยานที่เหมาะสมเพื่อให้สายลับรายดังกล่าวสามารถรายงานข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับการล่อซื้อยาเสพติด เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคดีขึ้นก็ได้ และหากสายลับสามารถให้การเพิ่มเติมต่อศาลได้โดยสอดคล้องกับรายละเอียดตามสำนวนสอบสวน ศาลย่อมสามารถพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ว่ามีน้ำหนักเพียงพอให้รับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และอาจมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้องได้ โดยไม่จำเป็นต้องวางเฉยต่อพยานหลักฐานและยกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยอีกต่อไป

(ข) เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิให้แก่จำเลยว่าจะได้รับการตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานโดยละเอียด

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดียาเสพติดไว้แล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวน ตลอดจนเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นั้น สามารถใช้มาตรการเชิงรุกในการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้มากกว่าการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานสามารถใช้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างกว้างขวางในลักษณะข้างต้น อาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อจำเลยมากเกินกว่าความเป็นจริงได้เช่นเดียวกัน เนื่องด้วย คดียาเสพติดเป็นคดีนโยบายซึ่งภาครัฐมุ่งเน้นการปราบปรามแบบควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นหลัก จึงมีการใช้เงินค่าตอบแทนเป็นแรงจูงใจแก่เจ้าพนักงานในการเร่งรัดจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้ผลสำเร็จ แรงจูงใจดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายได้ กล่าวคือ เจ้าพนักงานบางรายอาจใช้อำนาจในตำแหน่งและหน้าที่ของตนปรักปรำผู้บริสุทธิ์เพื่อแจ้งข้อหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจจัดเตรียมพยานหลักฐานเพื่อประกอบการแจ้งข้อหาให้ร้ายแรงกว่าการกระทำความผิดของจำเลยตามความเป็นจริงได้ ซึ่งเมื่อคดียาเสพติดเข้ามาสู่กระบวนพิจารณาในชั้นศาล ภาพลักษณ์ของนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น ล้วนแล้วแต่มีผลสำคัญต่อกระบวนการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง พยานหลักฐานของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดานั้น มักอยู่นอกเหนือบริบทการรับฟังจากศาลมากกว่าพยานหลักฐานซึ่งได้จากการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ[37] การเปิดโอกาสให้ศาลสามารถซักถามจำเลย เพื่อให้จำเลยอธิบายข้อเท็จจริงที่เกี่ยวเนื่องกับคดีได้โดยตรง ตลอดจนทำการซักถามพยาน หรือหมายเรียกพยานหลักฐานทุกชนิดมาประกอบการพิจารณาของศาลเพิ่มเติมได้นั้น ย่อมจะทำให้ศาลสามารถพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้โดยละเอียดรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยถือเป็นการกลั่นกรองคุณค่าของพยานหลักฐาน และถือเป็นการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและความถูกต้องของพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้แจ้งชัด ก่อนที่ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง

เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการพิจารณาคดีของศาลที่จะเปลี่ยนแปลงไปหากนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด จึงขอนำตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกามาพิจารณาเปรียบเทียบดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2560

> *“จำเลยที่ 2 เบิกความสอดคล้องกับคำให้การชั้นสอบสวนว่าวันเกิดเหตุจำเลยที่ 3 โทรศัพท์มาหาจำเลยที่ 2 บอกให้ไปรับของที่ตลาดบ้านนาอ้อให้จำเลยที่ 3 เชื่อว่าจำเลยที่ 2 ให้การชั้นสอบสวนด้วยความสมัครใจไม่ได้เกิดขึ้นจากการบังคับขู่เข็ญ ทั้งคำให้การของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวมิได้เป็นเรื่องปัดความผิดของจำเลยที่ 2 ผู้ซัดทอดให้เป็นความผิดของจำเลยที่ 3 แต่ผู้เดียว คงเป็นการแจ้งเรื่องราวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการกระทำความผิดของตนยิ่งกว่าการปรักปรำกลั่นแกล้งจำเลยที่ 3 แม้คำให้การของจำเลยที่ 2 เป็นคำซัดทอด และแม้ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 โทรศัพท์ติดต่อจำเลยที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องใด และพันตำรวจโท พ. กับพวกไม่ได้ยินคำพูดของจำเลยที่ 2 ขณะพูดโทรศัพท์กับจำเลยที่ 3 ก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังลงโทษจำเลยที่ 3”*

คำพิพากษาศาลฎีกาในกรณีข้างต้นจะเปลี่ยนแปลงไป หากนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด กล่าวคือ เมื่อข้อเท็จจริงในคดียังไม่ปรากฏชัดเจนว่าจำเลยที่ 3 โทรศัพท์

---

[37] สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, รายงานการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัยเรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2556), หน้า 41-43.

ติดต่อกับจำเลยที่ 2 ในเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ ศาลย่อมสามารถหมายเรียกพยานหลักฐานอื่นมาพิจารณาประกอบข้อเท็จจริงในคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคลหรือพยานวัตถุ อาทิ หมายเรียกรายการเดินบัญชีระหว่างจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 เพื่อตรวจสอบประวัติทางการเงินระหว่างจำเลยรายดังกล่าว ตรวจสอบประวัติการใช้โทรศัพท์ย้อนหลังระหว่างจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 หรือหมายเรียกพยานบุคคลที่อาจให้การยืนยันความสัมพันธ์ของจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยมุ่งพิสูจน์ความจริงเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นสำคัญ

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้นมุ่งเน้นการค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ หลักการในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13 ซึ่งกำหนดให้ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องสืบพยาน ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้น[38] จึงย่อมไม่อาจบังคับใช้ได้อีกต่อไป เพราะศาลจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงจนกว่าจะได้ความแน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ให้การรับสารภาพ หลักการในลักษณะดังกล่าวจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดกรณีการรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ หรือการรับสารภาพเพื่อตัดตอนพยานหลักฐานในเครือข่ายยาเสพติดโดยจำเลยซึ่งเป็นเพียงผู้กระทำความผิดรายย่อย เพราะท้ายที่สุดแล้ว ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ต่อเมื่อ พยานหลักฐานแห่งคดีนั้นมีความชัดเจนเพียงพอที่จะบ่งชี้ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง

ทั้งนี้ เนื่องด้วยวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนเป็นไปเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ ในลักษณะของการค้นหาความจริงตามเนื้อหายิ่งไปกว่าการค้นหาความจริงตามแบบแผนซึ่งอาศัยความสามารถของคู่ความแต่ละฝ่ายในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการพิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อทำคำพิพากษานั้น ศาลจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยไม่จำต้องผูกติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอต่อศาลอีกต่อไป และในกรณีที่ศาลได้พยายามแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเพิ่มเติมอย่างสุดความสามารถ แต่ยังคงไม่อาจเชื่อโดยสนิทใจว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลย่อม

[38] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13 “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง”

ต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งจะเห็นได้จากหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส[39]

นอกจากนี้ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ยังจะช่วยเปิดโอกาสให้จำเลยในคดียาเสพติดได้รับประโยชน์จากการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้จำเลยซึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายนั้น จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณา และภายหลังศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี เนื่องจากปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด[40] ซึ่งหมายถึง การพิพากษายกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดี หาใช่การยกฟ้องโดยอาศัยข้อบกพร่องในการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความไม่ ดังนั้น หากนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดและศาลได้แสดงบทบาทเชิงรุกอย่างเต็มที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีเพิ่มเติมแล้ว ศาลย่อมสามารถทำคำพิพากษาโดยพิเคราะห์ลงไปในเนื้อหาแห่งคดีได้มากยิ่งขึ้น จากเดิมที่ศาลอาจพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยความบกพร่องของโจทก์ในการนำเสนอพยานหลักฐานตามหลักภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเสียส่วนใหญ่ ซึ่งจะทำให้จำเลยในคดียาเสพติดซึ่งศาลพิพากษายกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดีสามารถเป็นผู้เสียหายที่อาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ต่อไปได้

Chulalongkorn University

5.2.1.2 สร้างความรวดเร็วในการพิจารณาคดี

การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจะก่อให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณาคดีได้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนพิจารณาในขั้นศาล ศาลจะไม่จำต้องผูกติดอยู่กับหลักภาระการพิสูจน์และหน้าที่นำสืบของคู่ความอีกต่อไป จากเดิมที่โจทก์มีภาระการพิสูจน์และต้องนำพยานเข้าสืบให้เสร็จสิ้นก่อน จำเลยจึงจะสามารถนำพยานเข้าสืบได้ ตัวอย่างเช่น หากโจทก์ทำการเลื่อนนัดพิจารณาคดีด้วยเหตุใดก็ตาม การสืบพยานจำเลยก็จำเป็นต้องเลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปอีกเช่นกัน เพื่อรอให้โจทก์สืบพยานจนเสร็จสิ้นเสียก่อน ซึ่งความล่าช้าในลักษณะ

---

[39] France Criminal Procedure Code, Article 353

[40] พระราชบัญญัติค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20

ดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดผลร้ายแก่จำเลยในหลายแง่มุม โดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยถูกคุมขังระหว่างพิจารณา จำเลยย่อมเสียเปรียบในการเตรียมพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีมากกว่าจำเลยซึ่งได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ หากนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดียาเสพติดแล้ว ศาลย่อมมีอำนาจให้พยานเข้าเบิกความก่อนหลัง ตามความสำคัญและความสะดวกในการพิจารณาคดี โดยมุ่งพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏยิ่งไปกว่าผลของการแพ้หรือชนะคดีของคู่ความเป็นสำคัญ ส่งผลให้คู่ความไม่อาจประวิงคดีได้อีกต่อไป เพราะศาลสามารถหมายเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ตลอดกระบวนพิจารณา

นอกจากนี้ เมื่อศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณา และสามารถทำการซักถามหรือหมายเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ โดยกำหนดให้ศาลต้องนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณา การกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะดังกล่าวทำให้คู่ความในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการย่อมไม่อาจปฏิเสธไม่นำส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลได้อีกต่อไป เพราะศาลจำเป็นต้องมีสำนวนสอบสวนอยู่ในความครอบครองของศาลก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา โดยหากพิจารณาตามแนวทางการจัดส่งสำนวนสอบสวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะพบว่า พนักงานอัยการต้องนำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องเพื่อให้ศาลสามารถศึกษารายละเอียดและข้อเท็จจริงแห่งคดีและแสดงบทบาทเชิงรุกในการสืบพยานต่อไปได้ ดังนั้น การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดย่อมทำให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องจัดเตรียมสำนวนสอบสวนโดยรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานโดยละเอียดภายในระยะเวลาที่การสอบสวนผู้กระทำความผิดเสร็จสิ้นลง เพื่อให้พนักงานอัยการสามารถนำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้อง เพื่อให้ศาลมีสำนวนสอบสวนอยู่ในความครอบครองก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา

5.2.2 ข้อพึงระวังในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

แม้การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้นก็มีข้อพึงระวังซึ่งควรต้องได้รับการพิจารณาโดยละเอียด ดังต่อไปนี้

5.2.2.1 ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาล

แม้การดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนจะให้อำนาจแก่ศาลในการแสดงบทบาทเชิงรุก โดยศาลสามารถทำการซักถามพยาน ตลอดจนหมายเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมมาประกอบการสืบพยานเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีได้ แต่เนื่องด้วยศาลจำเป็นต้องพิจารณาสำนวนสอบสวนตลอดจนรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา การพิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเบื้องต้นในลักษณะดังกล่าวย่อมอาจทำให้ศาลเกิดอคติต่อจำเลยได้โดยง่าย ทั้งนี้เนื่องด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพื่อใช้เอาผิดจำเลยโดยมุ่งเน้นไปที่การปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามนโยบายความมั่นคงแห่งรัฐเป็นหลัก ดังนั้นในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล ศาลจึงพึงต้องระวังไม่ให้เกิดอคติในการตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดไปโดยล่วงหน้า เพราะอาจทำให้ศาลเลือกแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในลักษณะเพื่อพิสูจน์ความผิดมากกว่าการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้

นอกจากนี้ เนื่องด้วยองค์คณะผู้พิพากษาในระบบไต่สวนนั้น มีทั้งหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดี ตลอดจนพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหลายเพื่อทำคำพิพากษา การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนจึงเป็นการให้อำนาจแก่องค์คณะผู้พิพากษาเป็นอย่างมาก ดังนั้น หากผู้พิพากษาขาดความบริสุทธิ์ใจในการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยยังคงมีอคติต่อการพิจารณาพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ การพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวนก็อาจก่อให้เกิดปัญหาการพิจารณาคดีโดยไม่ชอบได้เช่นเดียวกัน เพราะผู้พิพากษาอาจเลือกรับฟังพยานหลักฐานเพื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นการเฉพาะ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม จึงควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้พิพากษา และส่งเสริมให้ผู้พิพากษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนมากขึ้นด้วยเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.2.2.2 ความไม่สอดคล้องในบทบาทของผู้พิพากษาต่อการพิจารณาคดีอาญาประเภทอื่น

เนื่องด้วยคำฟ้องในคดียาเสพติดโดยเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น อาจเป็นคำฟ้องซึ่งมีข้อหาและฐานความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติอื่น การพิจารณาพิพากษาคดีจึงอาจเกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างบทบาทของศาลในการพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดี เนื่องด้วยในการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีตามแบบระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวนนั้น ศาลต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยานและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ในขณะที่คดีอาญาประเภทอื่นซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณานั้น ศาลจะมีบทบาทวางเฉยและรับฟังเฉพาะแต่เพียงพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเข้าสู่สำนวนคดีเท่านั้น ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่สอดคล้องข้างต้น การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจึงควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะที่ว่า หากคำฟ้องในคดียาเสพติดนั้นมีข้อหาและฐานความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วย ศาลย่อมสามารถพิจารณาพยานหลักฐานเหล่านั้นโดยใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาควบคู่ไปกับการพิจารณาคดียาเสพติดได้ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสอดคล้องกันทั้งคดี

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบการพิจารณาคดียาเสพติดในเชิงโครงสร้างแล้ว จะพบว่า ในศาลชั้นต้นนั้นมีการจัดตั้งแผนกคดียาเสพติดซึ่งมีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในการพิจารณาคดียาเสพติดเป็นพิเศษเฉพาะแต่ในศาลอาญาเท่านั้น ดังนั้น หากเป็นกรณีการพิจารณาคดียาเสพติดในศาลจังหวัดซึ่งไม่มีการจัดตั้งแผนกคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ ผู้พิพากษาย่อมจำเป็นต้องแสดงบทบาทในการพิจารณาคดีแตกต่างกันไปตามประเภทของคดี ซึ่งอาจทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลเป็นไปโดยไม่สอดคล้องกันได้ ดังนั้น เพื่อให้ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดียาเสพติดสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยานและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี จึงอาจกำหนดให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล สามารถแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาคดียาเสพติดในศาลจังหวัดขึ้นเป็นการเฉพาะก็ได้ หรืออาจกำหนดให้เวลาทำการในช่วงวันใดวันหนึ่ง เป็นวันนัดพิจารณาคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ เช่น อาจกำหนดให้ทุกวันจันทร์เวลา 13.00 – 16.00 น. เป็นวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง หรือวันตรวจพยานหลักฐานในคดียาเสพติด เป็นต้น ส่วนในกรณีนัดสืบพยานต่อเนื่องนั้น โดยปกติศาลย่อมไม่อาจนัดสืบพยานหลายคดีซ้อนทับกันได้และจำเป็นต้องสืบพยานเป็นรายคดีอยู่แล้ว ศาลจึงสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกตามแบบวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนเพื่อค้นหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏได้โดยง่ายกว่าการพิจารณาคดีในวันนัดอื่น ๆ และเพื่อให้ผู้พิพากษาเข้าใจบทบาทในการดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนมากขึ้น สำนักงานศาลยุติธรรมก็ควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้แก่ผู้พิพากษาในประเด็นดังกล่าวเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดมากยิ่งขึ้น

5.3 บทสรุปแนวทางการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนที่สมควรนำมาปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทย ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ ทั้งในส่วนของข้อดีและข้อพึงระวังแล้ว ในหัวข้อนี้ จะทำการสรุปแนวทางที่ควรจะเป็นในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อให้เกิดความชัดเจนในสาระสำคัญต่อไป ทั้งนี้นอกจากจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาของศาลแล้ว บทบัญญัติในส่วนอื่นล้วนแล้วแต่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดความชัดเจนในวิธีพิจารณาเช่นเดียวกัน ทั้งยังต้องจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินคดียาเสพติดทั้งหลาย เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับระบบไต่สวนไปในทิศทางเดียวกัน

ในส่วนของการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น นอกจากการกำหนดให้พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่คดีได้อย่างกว้างขวางตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 แล้ว ยังควรต้องสนับสนุนให้พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถดำเนินการสอบสวนคดียาเสพติดร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมได้ด้วย โดยอาจขยายโครงสร้างการปฏิบัติงานของสำนักงาน ป.ป.ส. ให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ในลักษณะเช่นเดียวกับการจัดตั้งสำนักงาน DEA ทั่วสหรัฐอเมริกา โดยการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ประจำจังหวัด เพื่อให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการสอบสวนร่วมกันได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ยังอาจกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในกรณีที่พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เล็งเห็นว่าข้อเท็จจริงแห่งคดีมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก ตามแนวทางการบูรณาการการสอบสวนร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาฝรั่งเศสและเยอรมันก็ได้ เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวนเป็นไปโดยรัดกุมมาก

ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังควรต้องเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยต้องระบุให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตลอดจนพนักงานอัยการ จัดทำสำนวนสอบสวนให้ครอบคลุมทั้งพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าด้วยกัน และควรต้องจัดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินคดีในระบบไต่สวนแก่พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตลอดจนพนักงานอัยการด้วยเช่นกัน

เมื่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดียาเสพติดแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ยังควรต้องกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง ตลอดจนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่การพิจารณาคดีด้วย และควรต้องกำหนดให้มีวันไต่สวนมูลฟ้องโดยเคร่งครัดเพื่อกลั่นกรองข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน โดยพิจารณาว่าคดีมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอต่อการพิจารณาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ตามหลักการในวิธีพิจารณาคดีอาญาเยอรมัน และควรกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดียาเสพติดด้วย เช่น กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องภายในสิบสี่วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในยี่สิบเอ็ดวันนับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ตามหลักการไต่สวนมูลฟ้องในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น เนื่องด้วยคดียาเสพติดเป็นคดีนโยบายที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานมากกว่าคดีอาญาประเภทอื่นเป็นอย่างมาก ศาลจึงควรต้องเข้ามามีบทบาทในการกลั่นกรองคุณค่าของพยานหลักฐานและความจำเป็นในการสั่งฟ้องคดี ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและมีสถานะด้อยกว่ารัฐ โดยเมื่อศาลพิจารณาพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะต้องทำคำสั่งโดยแจ้งชัดและแสดงเหตุผลประกอบอย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ยังควรต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนให้คู่ความแต่ละฝ่ายนำส่งสำนวนสอบสวน หรือรายงานข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาลก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาด้วย โดยอาจกำหนดให้คู่ความต้องนำส่งสำนวนสอบสวนหรือรายงานข้อเท็จจริงก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี หรือมิเช่นนั้นก็ควรกำหนดให้โจทก์นำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องคดียาเสพติด ตามแบบวิธีพิจารณาความอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้

เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถศึกษาข้อเท็จจริงและรายละเอียดแห่งคดี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเพิ่มเติมต่อไปได้

เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในชั้นสืบพยานของศาลแล้ว ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธฟ้องโจทก์ตลอดทุกข้อกล่าวหา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 จะต้องกำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริง มาเป็นหลักในการไต่สวน โดยศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏต่อไป ตามแนวทางการแสดงบทบาทเชิงรุกของผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีอาญา อันหมายรวมถึงคดียาเสพติดด้วยเช่นกัน โดยในการนี้ ศาลสามารถทำการแสวงหาพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง หรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในนามของศาลก็ได้ นอกจากนี้ยังควรต้องออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการแสดงบทบาทเชิงรุกในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลอีกด้วย เช่น ควรกำหนดให้ในการสืบพยานนั้น ศาลมีอำนาจให้พยานเข้าเบิกความก่อนหลัง ตามความสำคัญและความสะดวกในการพิจารณาคดี หรืออาจกำหนดให้ศาลสามารถหมายเรียกพยานทุกชนิดมาสืบเพิ่มเติมได้ตลอดเวลาก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดแล้ว ศาลจะไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานด้วยบทตัดพยานหลักฐานต่าง ๆ อีกต่อไป เนื่องด้วยระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน เปิดโอกาสให้ศาลสามารถชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ โดยศาลต้องให้เหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้นไว้ในคำพิพากษาอย่างชัดเจน ดังนั้น แม้คู่ความฝ่ายใดจะบกพร่องไม่อาจนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดีได้ทั้งหมด ศาลจะยังคงสามารถแสวงหาพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดีได้เสมอ คำพิพากษาจึงอยู่ในรูปแบบของการพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่

นอกจากนี้ ยังควรต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดียาเสพติด ซึ่งโจทก์ได้ฟ้องจำเลยในข้อหาและฐานความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการพิจารณาคดีของศาล ทั้งยังควรต้องจัดการอบรมและปลูกฝังองค์ความรู้เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เพื่อให้ผู้พิพากษามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตลอดจนสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีได้โดยปราศจากอคติ และเพื่อ

แก้ไขไม่ให้ผู้พิพากษายึดถือแนวทางการพิจารณาคดีตามแบบบรรพตุลาการในอดีต ซึ่งมีบทบาทวางเฉยในการดำเนินกระบวนพิจารณา จนอาจส่งผลกระทบให้เกิดการพิจารณาโดยไม่เป็นธรรม และไม่อาจคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดียาเสพติด ซึ่งอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกับโจทก์ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐได้เท่าใดนัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครองนั้น ถือเป็นปัญหาที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน และส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเป็นอย่างมาก โดยปรากฏข้อเท็จจริงว่า อัตราคดีอาญาที่เข้าสู่ศาลและอัตราผู้ต้องโทษในเรือนจำนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดทั้งสิ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายละเอียดอันเกี่ยวเนื่องกับคดียาเสพติดจะพบว่า คดียาเสพติดนั้นเป็นคดีอาญาซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมักมีความเกี่ยวพันกับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีการพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดมาอย่างต่อเนื่อง และอาศัยการรวมกลุ่มสมคบกันของบุคคลจำนวนมากเป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) โดยมีการวางแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติหน้าที่อย่างแยบยลจนกลายเป็นเครือข่ายหรือวงจรค้ายาเสพติดซึ่งมีรูปแบบการปกปิดพยานหลักฐานเป็นการเฉพาะในที่สุด ลักษณะสำคัญดังกล่าวส่งผลให้การเข้าถึงพยานหลักฐานในคดียาเสพติดนั้นเป็นไปโดยยากกว่าคดีอาญาทั่วไป การจับกุมผู้กระทำความผิดในแต่ละครั้ง จึงมักเป็นเพียงการจับกุมผู้กระทำผิดรายย่อยหรือลูกข่ายย่อยภายในเครือข่ายค้ายาเสพติดเท่านั้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณากฎหมายอันเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินคดียาเสพติดจะพบว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ประกอบกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 นั้น ได้กำหนดมาตรการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในลักษณะซึ่งให้อำนาจพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการแสวงหาพยานหลักฐานและสอบสวนข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติข้างต้นกลับไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานต้องจัดทำสำนวนสอบสวนโดยรวมรวมพยานหลักฐานไว้โดยละเอียดแต่อย่างใด ดังนั้น เมื่อคดีเข้ามาสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งศาลไทยใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี ศาลจะมีบทบาทวางเฉยและทำหน้าที่เสมือนกรรมการผู้ควบคุมกติกาในชั้นพิจารณาเท่านั้น ศาลจะไม่ทำการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาคดีแต่อย่างใด ทั้งนี้ เนื่องด้วยศาลไทยถือหลักปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการอย่างเคร่งครัด โดยศาลจะเรียกพยานหลักฐานหรือซักถาม

พยานด้วยตนเองได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเท่านั้น[1] การนำเสนอพยานหลักฐาน ตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดีจึงถือเป็นหน้าที่ของคู่ความในคดีเป็นสำคัญ กระบวนพิจารณาจึงเป็นไปโดยมีระเบียบแบบแผนเป็นอย่างมาก อาทิ มีการกำหนดภาระการพิสูจน์แก่คู่ความและมีการกำหนดบทตัดพยานหลักฐานเพื่อป้องกันไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานบางประเภท ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีของคู่ความ ดังนั้น หากคู่ความในคดีโดยเฉพาะพนักงานอัยการโจทก์ไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานได้ตามหลักภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา ซึ่งโจทก์จะมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนจำเลยเสมอ ศาลย่อมจะต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย แม้จะปรากฏหลักฐานในทางข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงก็ตาม ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ศาลไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมารับโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

นอกจากนี้ เนื่องด้วยคดียาเสพติดเป็นคดีอันเกี่ยวเนื่องกับนโยบายความมั่นคงของชาติ โดยรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย และจำเลยในคดียาเสพติดล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลธรรมดาทั้งสิ้น สถานะที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่พิพาทในคดียาเสพติดในลักษณะข้างต้นจึงส่งผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานของศาลอย่างมีนัยยะสำคัญ[2] กล่าวคือ โดยทั่วไปศาลมักเลือกรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์เป็นหลักโดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติการตามหน้าที่และไม่มีเหตุจำเป็นต้องปรักปรำให้ร้ายจำเลยแต่อย่างใด ในบางกรณีที่สำนวนคดีมีความรัดกุมและมีพยานหลักฐานแน่นหนา จำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา จึงย่อมไม่อาจมีความสามารถเพียงพอที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้เทียบเท่ากับโจทก์ ซึ่งมีเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการเอาผิดจำเลยได้มากกว่าเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องโจทก์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ทันทีโดยไม่จำต้องสืบพยาน เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือข้อหาความผิดซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่

---

[1] ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9

[2] สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, รายงานการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัยเรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2556). หน้า 41-43.

หนักกว่านั้น ศาลจึงจะต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง[3] ทั้งนี้ ในความเป็นจริงพบว่า การจับกุมจำเลยในคดียาเสพติดโดยส่วนใหญ่ มักเป็นการจับกุมผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดในปริมาณเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่ใช่ผู้กระทำความผิดรายใหญ่ในลักษณะหัวหน้าขบวนการ หรือหัวหน้าองค์กรอาชญากรรมแต่อย่างใด ในหลายกรณี จำเลยจึงมักให้การรับสารภาพโดยไม่เข้าใจสิทธิในการสู้คดีของตนเองอย่างแจ้งชัด ตลอดจนเกรงกลัวอิทธิพลของผู้เป็นหัวหน้าขบวนการ จึงยอมให้การรับสารภาพเพื่อตัดตอนพยานหลักฐาน หรือในบางกรณีจำเลยอาจถูกเจ้าพนักงานบังคับให้รับสารภาพได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดการพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่ทันได้พิจารณาพยานหลักฐานให้ละเอียดถี่ถ้วน ประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่ข้อพิจารณาที่ว่า ศาลควรจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงแห่งคดีและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงการกระทำโดยไม่ชอบจากเจ้าหน้าที่รัฐ ยิ่งไปกว่าการกระทำเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ตามนโยบายความมั่นคงแห่งรัฐหรือไม่[4] ซึ่งบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในลักษณะดังกล่าว ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน ซึ่งใช้ในกลุ่มประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

ทั้งนี้ ในปัจจุบัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “ระบบไต่สวน” ว่าหมายถึง การดำเนินคดีที่ศาลมีบทบาทสำคัญโดยมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง โดยศาลจะไม่ถูกจำกัดอำนาจในการค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอแต่อย่างใด ศาลจึงเป็นองค์กรที่สามารถคุ้มครองทั้งสิทธิของผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้ในเวลาเดียวกัน โดยมุ่งเน้นการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีให้ปรากฏเป็นหลัก การรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นสืบสวน สอบสวน จึงจำเป็นต้องรวบรวมอย่างครอบคลุมที่สุดเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไป[5] การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด จึง

---

[3] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 13

[4] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544). หน้า 20-22.

[5] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” (รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์, สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2560). หน้า 40 – 42.

ถือเป็นแนวทางสำคัญซึ่งจะช่วยให้ศาลสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงในคดีได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิให้แก่จำเลยว่าจะได้รับการตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานโดยละเอียด อันจะก่อให้เกิดความแม่นยำและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดียาเสพติด ซึ่งจะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบในที่สุด

จากการศึกษารายละเอียดวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์หรือกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์นั้น ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยทั้งสิ้น โดยในส่วนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดียาเสพติดนั้น พบว่ามีการกำหนดให้ “ผู้พิพากษาไต่สวน” ต้องเข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติดร่วมกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เนื่องด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดทางอาญาร้ายแรง ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนต้องเข้ามามีส่วนรวมในการรวบรวมและกลั่นกรองคุณค่าของพยานหลักฐานในเวลาเดียวกัน โดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทในลักษณะที่อาจใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเข้าไว้ในสำนวนสอบสวน ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาของศาลในการสืบพยานต่อไป ทั้งนี้ ผู้พิพากษาไต่สวน จะไม่มีอำนาจในการทำความเห็นสั่งฟ้องคดี และไม่อาจเป็นผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาคดีได้

ในขณะที่รูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีเช่นเดียวกันนั้น แม้จะไม่ได้กำหนดให้มีผู้พิพากษาไต่สวนในการแสวงข้อเท็จจริงและตรวจสอบคุณค่าของพยานหลักฐานในลักษณะเช่นเดียวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่พนักงานอัยการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดร่วมกับพนักงานสอบสวน ซึ่งในการสอบสวนตลอดจนการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้น พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในรูปแบบของสำนวนการสอบสวนโดยละเอียดเช่นเดียวกัน และยิ่งไปกว่านั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันยังได้กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยเคร่งครัดก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อกลั่นกรองการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการว่าคดีมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะในการรับฟ้องคดีมากน้อยเพียงใด โดยเป็นไปในลักษณะของการคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นอย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบทบาทในชั้นพิจารณาคดีของผู้พิพากษาในระบบไต่สวนแล้ว จะพบว่าผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพตามฟ้องหรือให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา ผู้พิพากษาย่อมสามารถทำการซักถามพยานได้ด้วยตนเอง ทั้งยังสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้โดยไม่จำกัดประเภทของพยานหลักฐานด้วยเช่นกัน โดยมุ่งเน้นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่เป็นหลัก ผู้พิพากษาในระบบไต่สวน จะต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานจนกว่าจะหมดข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยไม่ถูกจำกัดดุลพินิจด้วยบทตัดพยานหลักฐานหรือภาระการพิสูจน์ของคู่ความแต่อย่างใด การดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนจึงอยู่ในลักษณะของการค้นหาความจริงตามเนื้อหา แตกต่างจากการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาซึ่งเป็นการค้นหาความจริงตามแบบพิธีเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยระบบไต่สวนเชื่อว่า ผู้พิพากษามีดุลพินิจและมีเหตุมีผลในการรับฟังพยานหลักฐานแห่งคดี ดังนั้น ในการทำคำพิพากษาแก่คดี ผู้พิพากษาจึงจำเป็นต้องให้เหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้น โดยต้องแสดงเหตุผลโดยละเอียดว่าเหตุศาลใดจึงรับฟังพยานหลักฐานชิ้นนั้นประกอบการพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของคู่ความในการอุทธรณ์คำพิพากษาต่อไป[6]

ในส่วนของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในระบบกล่าวหาของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์นั้น แม้ผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจะวางตนเรียบเฉยในชั้นพิจารณาโดยจะไม่ทำการซักถามหรือแสวงหาพยานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอแต่อย่างใด แต่เมื่อทำการศึกษาแนวทางการดำเนินคดียาเสพติดทั้งในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว กลับปรากฏข้อเท็จจริงว่ากระบวนการในชั้นก่อนพิจารณาคดีของประเทศเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีการกำหนดมาตรการพิเศษในการตรวจสอบพยานหลักฐานในลักษณะที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในประเทศไทย ซึ่งมาตรการพิเศษเหล่านั้นอาจนำมาประยุกต์ใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดของไทยได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในประเทศอังกฤษนั้น นอกจากจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้พนักงานอัยการต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานมีความหนักแน่นเพียงพอต่อการนำผู้กระทำความผิดมาพิพากษาลงโทษได้หรือไม่ และต้องพิจารณาว่าการสั่งฟ้องคดีดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือไม่เพียงใดแล้ว ยังปรากฏหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดให้มี

[6] ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, “โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559,” หน้า 93 – 94.

การไต่สวนมูลฟ้องคดีโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrates' Court) อย่างเคร่งครัดอีกด้วย โดยศาลมาจิสเตรทจะพิจารณาว่าพยานหลักฐานแห่งคดีนั้นเพียงพอต่อการพิจารณาโดยคณะลูกขุนในศาลคราวน์คอร์ท (Crown Court) หรือไม่ เพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลคราวน์คอร์ทต่อไป ทั้งนี้ จำเลยจะไม่มีสิทธิเสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างใด โดยหากพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการพิสูจน์องค์ประกอบสำคัญในแต่ละฐานความผิดตามฟ้อง ศาลมาจิสเตรทย่อมต้องออกคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลพิจารณาและให้ปล่อยตัวจำเลยไป ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า สหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องในลักษณะข้างต้นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม จำเลยในสหรัฐอเมริกาสามารถนำเสนอพยานหลักฐานเบื้องต้นเพื่อประกอบการไต่สวนมูลฟ้องและอาจสละสิทธิในการไต่สวนมูลฟ้องได้ด้วย ทั้งยังมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง โดยกำหนดให้การไต่สวนมูลฟ้องต้องกระทำภายใน 14 วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในระยะเวลาไม่เกิน 21 วัน นับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว[7]

นอกจากนี้ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดหลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเริ่มกระบวนพิจารณาอย่างชัดเจน เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้รับทราบพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้าม และสามารถทำการคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานเหล่านั้นต่อศาล เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจตัดพยานหลักฐาน เพื่อป้องกันไม่ให้คณะลูกขุนถูกชักจูงหรือโน้มเอียงความเข้าใจในคดีไปด้วยพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบได้อีกด้วย ซึ่งกระบวนการเปิดเผยหลักฐานดังกล่าว แตกต่างกับวันตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญาทั่วไปของไทยซึ่งระบุให้ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานได้ต่อเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควรเท่านั้น[8] ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทยมักไม่กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานแก่คดีแต่อย่างใด ส่งผลให้จำเลยในคดียาเสพติด ขาดโอกาสในการโต้แย้งพยานหลักฐาน หรือขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐานซึ่งอาจใช้ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้

รายละเอียดข้างต้น จึงล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางและมาตรการในการปรับปรุงแก้ไขวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเพื่อให้ได้มาซึ่งระบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดที่เหมาะสมกับรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้

---

[7] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 5.1 (c)

[8] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคแรก

ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาในวิธีพิจารณาคดียาเสพติดทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ทั้งในส่วนของการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณาและการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นศาล โดยในส่วนของการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 รวมถึงร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... นั้น มีการกำหนดให้เจ้าพนักงานสามารถปฏิบัติหน้าที่เชิงรุกในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานได้เป็นอย่างดี หากแต่ยังไม่มีบทบัญญัติใดซึ่งกำหนดให้เจ้าพนักงานต้องรวบรวมพยานหลักฐานเหล่านั้นไว้ในสำนวนสอบสวนโดยละเอียด

ในส่วนของวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในศาลชั้นต้น พบว่ายังไม่มีบทบัญญัติใดซึ่งให้อำนาจศาลในการสืบพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีเพิ่มเติมตามแบบผู้พิพากษาในระบบไต่สวนแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินคดียาเสพติด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.1 ในประเด็นเรื่องบทที่วไปของการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด และการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดีเพื่อช่วยเหลือศาลในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้กำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“มาตรา ... วิธีพิจารณาคดียาเสพติดให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้

ความข้างต้นให้นำมาใช้บังคับแก่คดียาเสพติดซึ่งมีข้อหาความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน”

“มาตรา ... ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดียาเสพติดได้ และให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

การกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดความชัดเจนในรูปแบบวิธีพิจารณาคดียาเสพติด และยังช่วยขจัดความไม่สอดคล้องในการดำเนินกระบวนพิจารณาซึ่งมีข้อหาความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ โดยศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการรวบรวมพยานหลักฐานหรือหมายเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาคดียาเสพติดของศาลต่อไปก็ได้

1.2 ในประเด็นเรื่องการจัดทำสำนวนสอบสวนและการเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาร่วมกับพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้แก้ไขมาตรา 11 โดยเพิ่มบทบัญญัติวรรคสองและวรรคท้ายให้มีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

“มาตรา 11 วรรคสอง ในการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่อาจใช้ในการพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในสำนวนสอบสวนโดยละเอียด พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงดังกล่าวหมายรวมถึง รายละเอียดอันเกี่ยวเนื่องกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา อาทิ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือประวัติการก่ออาชญากรรม”

“มาตรา 11 วรรคท้าย เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวนเป็นไปโดยรัดกุมมากยิ่งขึ้น หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดมีความสลับซับซ้อน

เป็นอย่างยิ่ง พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อาจร้องขอให้พนักงานอัยการร่วมดำเนินการสอบสวนด้วยก็ได้”

การกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะข้างต้นจะก่อให้เกิดความชัดเจนในการจัดทำสำนวนการสอบสวนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น เพราะสำนวนการสอบสวนจะถือเป็นหัวใจสำคัญที่ศาลในระบบไต่สวนจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีต่อไป ทั้งนี้ หากเป็นกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีลักษณะซับซ้อนกว่าการกระทำความผิดโดยทั่วไป เช่น กรณีการกระทำความผิดโดยเครือข่ายค้ายาเสพติดขนาดใหญ่ การกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมการสอบสวนได้นั้น ย่อมจะช่วยให้การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเป็นไปโดยละเอียดรัดกุมมากยิ่งขึ้น

1.3 ในประเด็นเรื่องการฟ้องคดี การส่งสำนวนสอบสวนต่อศาลก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา และการกำหนดให้มีวันไต่สวนมูลฟ้องในคดียาเสพติดอย่างเคร่งครัดนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“มาตรา ... ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อความเป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิด พร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปได้ ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการนำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้อง โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้องด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรณีที่ศาลเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้อง ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง”

“มาตรา ... ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องภายในสิบสี่วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในยี่สิบเอ็ดวันนับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ทั้งนี้ให้ดำเนินการตามมาตรา 165 และมาตรา 165/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา แต่หากจำเลยให้การปฏิเสธ จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ

ดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

คำสั่งของศาลที่ว่าคดีมีมูลให้แสดงเหตุผลอย่างชัดเจนประกอบด้วย”

การกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดความรัดกุมในการฟ้องคดียาเสพติดมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ นอกจากคำฟ้องในคดียาเสพติดจะต้องระบุรายละเอียดเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พนักงานอัยการยังต้องนำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องด้วยเช่นกัน พนักงานอัยการตลอดจนพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ละเอียดเพียงพอก่อนนำคดีมาส่งฟ้องต่อศาล นอกจากนี้ เมื่อมีการกำหนดให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องคดียาเสพติดอย่างเคร่งครัด ศาลย่อมสามารถตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ตลอดจนตรวจสอบรายละเอียดเบื้องต้นว่าคดีมีมูลเพียงพอต่อการรับไว้พิจารณาหรือไม่ และอาจเรียกพยานหลักฐานมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปได้

1.4 ในประเด็นเรื่องการนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการพิจารณาของศาล ผู้วิจัยขอเสนอให้กำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติม โดยมีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

“มาตรา ... ให้ศาลนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่ไม่ผูกพันศาลว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ ศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงนั้น ก็เพื่อให้ศาลสามารถทำการศึกษารายละเอียดและข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ก่อนเริ่มต้นการสืบพยาน เพราะศาลในระบบไต่สวนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในรูปคดีก่อน ศาลจึงจะสามารถดำเนินการซักถามหรือสืบพยานเพิ่มเติมในชั้นพิจารณาต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม สำนวนสอบสวนย่อมไม่อาจผูกพันศาลว่าจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ดังนั้น ศาลจึงสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยานหรือแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดีได้อย่างเต็มที่

1.5 ผู้วิจัยเห็นควรให้ยกเลิกความในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดให้ศาลสามารถพิพากษาคดีได้ทันทีในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง โดยให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“มาตรา 13 ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แม้ข้อหาที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่เบากว่านั้น ศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานต่อไปเพื่อทราบถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้”

การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถทำการสืบพยานในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องนั้น จะช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดียาเสพติดได้มากยิ่งขึ้น เพราะศาลสามารถพิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีหรือแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้จนกว่าข้อเท็จจริงจะปรากฏชัดเจนจนเป็นที่พอใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่รับสารภาพตามฟ้องจริง

1.6 ในประเด็นเรื่องการสืบพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญโดยศาลนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“มาตรา ... ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใดหรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา

ในการสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม

การถามพยานตามวรรคสอง จะใช้คำถามนำก็ได้”

“มาตรา ... ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว”

การกำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะข้างต้นจะช่วยก่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น เป็นไปโดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีเป็นหลัก และไม่ผูกติดอยู่กับแบบแผนหรือระเบียบพิธีในลักษณะเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด

1.7 ในประเด็นเรื่องการทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“มาตรา ... การทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ในการพิพากษาลงโทษจำเลย คำพิพากษาต้องระบุโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุแห่งการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้สนับสนุนข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด

(2) ในการพิพากษายกฟ้องโจทก์ คำพิพากษาต้องระบุโดยชัดแจ้งว่าเหตุใดพยานหลักฐานแห่งคดีจึงไม่อาจรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง

(3) เมื่อพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมดแล้วยังคงมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้พิพากษายกฟ้องโจทก์และทำคำพิพากษาตาม (2)”

หลักเกณฑ์ข้างต้นนั้น มีขึ้นเพื่อให้การจัดทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดียาเสพติดเป็นไปตามแบบระบบวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ซึ่งระบุให้คำพิพากษาของศาลต้องแสดงเหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างละเอียด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เพื่อให้ผู้พิพากษามีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพิจารณาและพิพากษาคดียาเสพติดมากยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีสามารถดำเนินการช่วยเหลือศาลได้ตลอดกระบวนพิจารณา โดยสามารถตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนพิจารณา ดำเนินการและจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยาน มีหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาของ

ศาล ค้นคว้าข้อกฎหมาย ค้นคว้าคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง หรือกระทำการอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร เป็นต้น

2.2 กำหนดให้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการตรวจและได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความส่งพยานหลักฐานเพื่อให้มีการตรวจสอบให้เสร็จสิ้นก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานก็ได้

2.3 กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวได้

2.4 กำหนดให้ในการสืบพยาน ศาลมีอำนาจให้พยานเข้าเบิกความก่อนหลัง ตามความสำคัญและความสะดวกในการพิจารณาคดี และให้ศาลดำเนินการสืบพยานต่อเนื่องติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้

2.5 กำหนดให้ศาลอาจมีคำสั่งให้ถือเอาบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นพิจารณา โดยพยานไม่ต้องเบิกความใหม่ทั้งหมดได้ แต่ถ้าจำเลยขออนุญาตถามพยานโดยอ้างเหตุว่าตนไม่ได้มาศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลพึงให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี

2.6 กำหนดให้ในการสืบพยานของศาล หากศาลเห็นว่าคดีใดมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาคดีได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้งดการสืบพยานก็ได้ ทั้งนี้ เว้นแต่จำเลยแถลงคัดค้าน

2.7 กำหนดให้ก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ซึ่งรวมทั้งการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอก็ได้

2.8 กำหนดให้ในการทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต้น ศาลต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของจำเลย อาทิ สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนประวัติการก่ออาชญากรรมของจำเลย ทั้งนี้ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจพิจารณากำหนดโทษให้เหมาะสมแก่จำเลยเป็นรายบุคคล

3. นอกจากการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และการออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาตามรายละเอียดข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการปรับโครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ส. ทั่วทุกจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดร่วมกับพนักงานสอบสวนได้อย่างทันท่วงทีต่อไป และควรส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานอัยการ ตลอดจนผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานคดีอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ซึ่งมุ่งเน้นการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่าการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้รับโทษ

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้จัดทำตารางเปรียบเทียบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบันกับข้อเสนอแนะในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางเปรียบเทียบวิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบันกับข้อเสนอแนะในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบัน	ข้อเสนอแนะ
ใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีของศาล • ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีมีบทบาทเชิงรับ (Passive Role) ในการดำเนินกระบวนพิจารณา • คู่ความมีบทบาทสำคัญในการนำพยานเข้าสืบและซักถามพยาน	1. แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 • กำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาล • กำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการซักถามพยาน ตลอดจนแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดีให้ปรากฏ • กำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดียาเสพติดซึ่งมีข้อหาความผิดทางอาญาอื่นรวมอยู่ด้วย • กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดียาเสพติด 2. ออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้พิพากษาในการพิจารณาและพิพากษาคดียาเสพติด
ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำสำนวนสอบสวนโดยละเอียด • พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มักรวบรวมแต่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น	แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 • กำหนดพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่อาจใช้ในการพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในสำนวนสอบสวนโดยละเอียด

วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบัน	ข้อเสนอแนะ
• พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มักไม่รวบรวมข้อเท็จจริงและรายละเอียดอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา	• กำหนดให้พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงดังกล่าวหมายรวมถึงรายละเอียดอันเกี่ยวเนื่องกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา อาทิ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือประวัติการก่ออาชญากรรม
ไม่มีการเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาร่วมกับพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.	แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถร่วมดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหากับพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง
ไม่มีการกำหนดให้มีวันไต่สวนมูลฟ้องอย่างเคร่งครัด	แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 • กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องอย่างเคร่งครัดภายในสิบสี่วันนับแต่จำเลยถูกควบคุมตัว หรือภายในยี่สิบเอ็ดวันนับแต่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว • กำหนดให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาได้ทันทีในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ • กำหนดให้จำเลยซึ่งให้การปฏิเสธนั้นสามารถแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ โดยศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือ

วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบัน	ข้อเสนอแนะ
	วัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล • กำหนดให้คำสั่งของศาลที่ว่าคดีมีมูลนั้น ต้องแสดงเหตุผลอย่างชัดเจนประกอบด้วย
ไม่มีการกำหนดให้โจทก์นำส่งสำนวนสอบสวนต่อศาลก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา และไม่มีการกำหนดให้ศาลนำสำนวนสอบสวนมาเป็นหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณา	แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 • กำหนดให้โจทก์นำส่งสำนวนสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้อง และถือเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้อง • กำหนดให้ศาลนำสำนวนสอบสวนของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง โดยไม่ผูกพันศาลว่าจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น
มีการกำหนดให้ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้โดยไม่จำต้องสืบพยานในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ	ยกเลิกความในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และใช้ข้อความใหม่ว่า *“ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แม้ข้อหาที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่เบากว่านั้น ศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานต่อไปเพื่อทราบถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้”*

วิธีพิจารณาคดียาเสพติดในปัจจุบัน	ข้อเสนอแนะ
ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำพิพากษาให้ศาลต้องให้เหตุผลในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชิ้นอย่างชัดเจน	แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ดังนี้ • ในการพิพากษาลงโทษจำเลย คำพิพากษาต้องระบุโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุแห่งการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้สนับสนุนข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด • ในการพิพากษายกฟ้องโจทก์ คำพิพากษาต้องระบุโดยชัดแจ้งว่าเหตุใดพยานหลักฐานแห่งคดีจึงไม่อาจรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด • หากพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมดแล้วยังคงมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้พิพากษายกฟ้องโจทก์และทำคำพิพากษาตามหลักเกณฑ์ในการพิพากษายกฟ้องโจทก์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนิษฐา ไทยกล้า. การศึกษาและพัฒนาระบบเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดและสารเสพติด บนโลกออนไลน์. รายงานวิจัย, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2560.

การุณย์ บัวเผื่อน. เครือข่ายยาบ้าในสังคมไทยศึกษาจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด. ดุลพาห 49, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2545).

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

ไกรพล อรัญรัตน์. การยอมรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลอื่นในระบบศาลไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2560.

คณิต ณ นคร. จริยธรรมนักกฎหมายกับการปฏิรูปกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.

จิรนิติ หะวานนท์. หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ : เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกันและกฎหมายเยอรมัน. ดุลพาห 31, 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2527).

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์, สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. 2560.

ตีรณันต์ ดุริยะสาย. สิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549.

ธรรมนูญ ม่วงแก้ว. การล่อซื้อยาเสพติด. รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. 2554.

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. ระบบงานยุติธรรมกับการแก้ปัญหายาเสพติด. ดุลพาห 50, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2546).

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2554.

บุญญฤทธิ์ ตันอารีย์. การคัดค้านการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเก่า และกฎหมายต่างประเทศ. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ 11, 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2561).

ประเสริฐ สิทธินวพล. การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรม. วารสารกระบวนการยุติธรรม 10, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560).

พัฒน์ธนธร ตันติเวชยานนท์. การนำนโยบายด้านยาเสพติดไปปฏิบัติตามหลักอัฏฐังคิกมรรค. วารสารมจร การพัฒนาสังคม 1, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2559).

วีระชาติ ศรีบุญมา. การดำเนินคดีทุจริตสถาบันการเงินและการติดตามทรัพย์สินคืน ในภาวะวิกฤติสถาบันการเงินไทย ปี 2540 (วิกฤตต้มยำกุ้ง). รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. 2555.

วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2558.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556.

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. ผนวกแนบท้ายคำสั่ง ศอ.ปส.ที่ 3/2561 เรื่อง แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วนปี 2561.

สมัคร เชาวภานันท์. หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2559.

สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. รายงานการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัยเรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2556.

สุจิต ปัญญาพฤกษ์. คดียาเสพติด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง, 2560.

สุเนติ คงเทพ. หลักการทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน. ดุลพาห 55, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2551).

สุรัตน์ชัย ศิลาภากุล. การนำกระบวนการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในการบริหารจัดการคดีอาญา. รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2552.

อุทัย อาทิเวช. คู่มือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง, 2555.

ระบบออนไลน์

กรมประชาสัมพันธ์. ยาเสพติด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.prd.go.th/download/article/article_20160307165455.pdf [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561]

กรมราชทัณฑ์. รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http: / / www. correct. go. th/ rt1 0 3 pdf/ report_result. php?date= 2 0 1 9 - 0 7 - 01&report=drug [เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562]

คมกริช ดุลยพิทักษ์. ปัญหาการดำเนินคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย (ตอน 1) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.library.coj.go.th/Info/46932?c=1645232869 [เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2561]

เดลินิวส์. หนุ่มปราจีนเหยื่อสายสืบยัดยา ลุยฟ้องสตช.เรียก30ล้าน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.dailynews.co.th/crime/668211 [เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2561]

ไทยรัฐออนไลน์. ศาลอาญา เปิด 3 แผนกคดีใหม่ ค้ามนุษย์-คอร์รัปชัน-ยาเสพติด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thairath.co.th/content/517341 [เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2561]

บีบีซี ไทย. ทศวรรษ “สงครามยาเสพติด” จากทักษิณ ถึงดูแตร์เต [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.bbc.com/thai/thailand-39335964 [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561]

ปกป้อง จันวิทย์. ความรู้เบื้องต้นว่าด้วยนิติเศรษฐศาสตร์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://pokpong.org/academic-work/intro-to-law-and-econ/ [เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2561]

ผู้จัดการออนไลน์. สนช.รับร่างกม.ยาเสพติด วิจัย-กำหนดพื้นที่ใช้“กระท่อม” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://mgronline.com/daily/detail/9610000059400 [เข้าถึงเมื่อ 26 ตุลาคม 2561]

พัฒนา วงษ์เมตตา. การเรียกสำนวนสอบสวนในคดีอาญา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://elib.coj.go.th/Ebook/data/judge_report/2547_40.pdf [เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2562]

วิชัย วงศ์ชนะภัย. สารพิษ & ยาเสพติด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.library.coj.go.th/Info/46304?c=718465329 [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561]

สำนักข่าวอิศรา. เจาะสินบนยาเสพติดส่อพิรุธ!ล่องหน 230 ล้าน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.isranews.org/isranews-scoop/22944-เจาะสินบนยาเสพติดส่อพิรุธ-ล่องหน-230-ล้าน.html [เข้าถึงเมื่อ 24 ตุลาคม 2561]

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. ความเป็นมาวันต่อต้านยาเสพติด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.thaihealth.or.th/Content/20790-ความเป็นมาวันต่อต้านยาเสพติด%20.html [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2561]

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. วิสัยทัศน์พันธกิจ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.oncb.go.th/Home/Pages/vision.aspx [เข้าถึงเมื่อ 23 เมษายน 2562]

สำนักงานศาลยุติธรรม. ข้อหาที่ขึ้นสู่การพิจารณาสูงสุด 5 อันดับ ประจำปี พ.ศ. 2561 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2095/iid/143811 [เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562]

ภาษาต่างประเทศ

Ashcroft, J. Defining Drug Court: The Key Component. Washington, D.C.: The Bureau of Justice Assistance, 1997.

Bibas, S., and Burke-White, W. W. International Idealism Meets Domestic-Criminal-Procedure Realism. Duke Law Journal 59, 4 (2010).

Bowen, P., and Whitehead, S. Problem-Solving Courts: An Evidence Review. London: Centre for Justice Innovation, 2015.

Bullier, A. J. How the French Understand the Inquisitorial System. Perth: Australian Institute of Administrative Law, 2001.

Estep, B. Better Courts Case-Study: West London Drug Court. London: Centre for Justice Innovation, 2013.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA. Medical Use of Cannabis and Cannabinoids. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

Hamer, D. The Presumption of Innocence and Reverse Burdens: A Balancing Act. Cambridge Law Journal 66, 1 (March 2007).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

House of Commons Justice Committee. Disclosure of Evidence in Criminal Cases. London: House of Commons, 2018.

Hueston, J., and Burke, K. Exporting Drug-Court Concepts to Traditional Courts: A Roadmap to an Effective Therapeutic Court. Court Review 52, 1 (2016).

Izenman, A. J. Sentencing Illicit Drug Traffickers: How Do the Courts Handle Random Sampling Issues. Pennsylvania: Temple University, 2003.

Ministry of Justice. Dedicated Drug Court Pilots a Process Report. London: Matrix Knowledge Group, 2008.

Sacco, L. N. Drug Enforcement in the United State: History, Policy and Trends. Washington, D.C.: Congressional Research Service, 2014.

Shomade, S. A. Case Disposition in the Drug Court: Who Is the Most Central Actor? The Justice System Journal 31, 1 (2010).

United Kingdom Ministry of Justice. Criminal Procedure and Investigations Act 1996 (Section 23(1)) Code of Practice. London: Williams Lea Group on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office, 2015.

Wong, C. Overview of Swedish Criminal Procedure. Lund: Lund University Faculty of Law, 2012.

Online

BBC News. Family Drug and Alcohol Courts to Be Extended in England [Online]. Available from: https://www.bbc.com/news/uk-31512532 [09 December 2018]

Bundeskriminalamt - BKA. Type of Crimes [Online]. Available from: https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Deliktsbereiche/deliktsbereiche_node.html [20 April 2019]

Burg Drug Defense. Court Process for Drug/ Vusca Charges [Online]. Available from: https://www.vucsa.com/court-process-for-drug-vucsa-charges [17 December 2018]

CNBC. How Bitcoin Is Fueling America's Opioid Crisis [Online]. Available from: https://www.cnbc.com/2018/04/13/how-bitcoin-and-cryptocurrencies-are-fueling-americas-opioid-crisis.html [24 October 2018]

Crown Prosecution Service - CPS. About Cps [Online] . Available from: https://www.cps.gov.uk/about-cps [21 April 2019]

Drug Enforcement Administration - DEA. Mission Statement [Online]. Available from: https://www.dea.gov/mission [21 April 2019]

Drug Policy Alliance. Drug Decriminalization [Online] . Available from: http://www.drugpolicy.org/issues/drug-decriminalization [15 December 2018]

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA. Country Legal Profiles on the Controlled Substance - France [Online] . Available from: www.emcdda.europa.eu/countries. [13 November 2018]

———. Country Legal Profiles on the Controlled Substance – United Kingdom [Online]. Available from: www.emcdda.europa.eu/countries [25 November 2018]

Health and Safety Executive - HSE. Disclosure Stages [Online] . Available from: http://www.hse.gov.uk/enforce/enforcementguide/pretrial/after-disclosure.html [5 December 2018]

Joffe Law. When Do Drug Charges Become Federal? [Online] . Available from: https://www.joffefederaldefense.com/when-do-drug-charges-become-federal [17 December 2018]

Mickelsen, B. Will My Drug Case Be Prosecuted in Federal Court? [Online]. Available from: https: / / www. brodenmickelsen. com/ blog/ will- drug- case- prosecuted-federal-court/ [17 December 2018]

MILDECA. Mildeca (Interministerial Mission for Combating Drugs and Addictive Behaviours) [Online]. Available from: https://www.drogues.gouv.fr/page-simple/mildeca-interministerial-mission-combating-drugs-and-addictive-behaviours [8 June 2018]

Stanford University. The United States War on Drugs [Online] . Available from: https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/paradox/htele.html [15 December 2018]

United Nations Office on Drugs and Crimes – UNODC. Adversarial Versus Inquisitorial Legal Systems [Online]. Available from: https: / / www. unodc. org/ e4j/ en/ organized-crime/ module-9/ key-issues/ adversarial-vs-inquisitorial-legal-systems. html [1 November 2018]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

———. Fact Sheet on Statistics and Trends in Illicit Drugs (2017) [Online]. Available from: http://www.unodc.org/wdr2017/press /WDR17_Fact_sheet.pdf [23 October 2018]

United States Department of Justice. Preliminary Hearing [Online]. Available from: https://www.justice.gov/usao/justice-101/preliminary-hearing [21 April 2019]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวสุธิดา อมรวิสัยสรเดช
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 2 กรกฎาคม 2536
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชินีบน กรุงเทพมหานคร นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2558 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ รุ่นที่ 45 ประจำปี 2559 เนติบัณฑิต สมัยที่ 69 ปีการศึกษา 2559
รางวัลที่ได้รับ	ได้รับยกย่องให้เป็นนิสิตผู้ทำคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยทางด้านบริหาร ประจำปีการศึกษา 2558 ได้รับคัดเลือกให้เป็นนิสิตผู้ผ่านเข้ารอบสุดท้ายของการพิจารณารางวัลสัญญา ธรรมศักดิ์ ประเภทนักศึกษากฎหมายดีเด่น ประจำปี 2560

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University